

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Up 550 A. Gungl in Tibet 1892

20628

Zwelferberg
Punktp. Gungl in Tibet

f. - 5000

891.99/0.25

7-13

G. Gungl

1890

2003

379

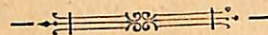
ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

891.99/082)

ԳՆԱԴԱՐԱՆ

ԸՆԴՈՒՄ

ԱՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՅ

ԱՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐԱՆՈՐ

ԱՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐԱՆՈՐ

ՀԱՆԴԵՐՁ

ԱՐԴԱՐԱՆ, ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ԵՒ ԱՅԼ ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈԹՈՒԹԵԱՄԲԲ

ՄԱՍՆ Բ.

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

1890

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Ի՞նչ քաղցր է շրջիլ պարսիզի մը մէջ, հեռի քաղաքային յոյզերէ, ազատ՝ կենաց յեղաշրջումներէ ու փոքրիկներէ կամ նոսր զարեայ բազմոցի մը վրայ եւ կալ ի զինն բազմեանց ծաղկանց, եւ այդ խնկաբոյր մրնոյրսին մէջ անցունել երանութեան ժամեր: Քանի՜ բերկրոյթիւն եւ քանի՜ արքայան հանոյք:

Մենք եւս այժմ կանգ առած սոյն հրատարակութեան սեմին վերայ կը համարձակիմք պարզել աչաց առջեւ գեղեցիկ պարսէզի մը տեսարանն, պարսէզ լի ծաղիկներով՝ որոց վերայ կը փառփին ժիր պարսիզպաններու ֆրանց կայլակներն, խառնուած առաւօտու ցօղով եւ աշիւայն շողով, եւ որք ոչ միայն քաղուած են հայ գրականութեան դարասանէն, այլ յօսար աշխարհաց իսկ, զի գեղեցիկն չ'ունի հայրենիք, նաեւկն չ'ունի ազգութիւն: Այսպէս է մանաւանդ գրականութեան նըկատմամբ:

Եւ ուրիշ ի՞նչ պատշաճ կը լինէր մեզ նուիրել դրօշրոցի մանկանց, քան այս գրական ծաղիկներ, նոցա՝ որք են ծաղկունք ապագայի: Կրթել ըստ կարի մանկանց

նաշակն, ընտիր հասուածոց վերժանութեամբ ազնուացրնել նոցա մսածումներ ու զգացումներն, ցուցնել թէ ո՞րպէս աշխատող միտքն բազմաբեղուն ըրած է որեւէ նիւթ, ընդլայնելով անոր զանազան մասերն, եւ աննշան կարծուած պարագայներն իսկ հարուստ երեւակայութեամբ նկարել, եւ այսու հետզհետէ մանկանց շարագրութեանց նպաստամատոյց լինել: Անա յայսմ է, ներուի մեզ ասել, գործոյս օգտակարութիւնն ու նպասակն:

« Ընթերցումն, կ'ըսէ Լանտն իւր *Սկզբունք Շարադրութեան եւ Ոճոյ* ընտիր մասեանն մէջ, մտաց աղբասութեան միակ դարմանն է. անոր միջոցաւ կը բացուի այն եւ կը զարգանայ: ... Մանաւանդ շարագրել ուսանելու համար, պէտք է կարդալ: Այս կերպով զաղափարներն կը հաւաքուին, ի հարկին զանոնք արտայայտելու համար »:

Ուրախ եմք յայտնել թէ յաջողեցանք այն հրատարակութիւն ըստ մեծի մասին անտիպ գրութիւններէ յօրինել, եւ այս՝ շնորհիւ այն բարեյօժարութեան, որով Ազգ. Հեղինակն ունանք սիրով ընդունեցան մեր հրուէրն, եւ նորագոյն նիւթեր պատրաստեցին, շնորհապարտքով զմեզ:

Այս ամէն նիւթերն աւելի նպասակալարմար գործելու համար գրագիտութեան կանոններ եւս դրինք, բազում հասուածոց ներքէն: Մեր նպատակն չէր գրագիտութեան դասագիրք յօրինել, զի այդօրինակ՝ օգտա-

կար դասագիրքեր (*) չեն պակսիր յԱզգիս: Գործոյս ամբողջ ընթացքին մէջ այդ կանոններ սփռելով՝ ուղեցինք մեծովսանն սիրելի ընծայել գրագիտութիւն՝ զոր անհրաժեշտ է մանկան ուսանիլ եւ պատրաստել կանխաւ նորա միտքն յարուստ ուղիղ գրելոյ:

Ոչ նուազ իրենց օգտակարութիւնն կ'ունենան անշուտ այն *Ստածներ*, *Ընտիր ասացուածներ*, *Գեղեցիկ մտածութիւններ*, որք զետեղուած են իւրաքանչիւր հասուածի ներքէն թէ՛ յուսումն եւ թէ՛ ի խրատ:

Հաւաքածոյիս միջոցաւ նաեւ փափաքեցանք մի քանի տողերով ծանօթացնել մանկանց՝ ազգային գրագիտաց համառօտագիծ կեանքն, ոյց գումարներն ամփոփած ենք ի մասնակաւ: Թող դպրոցաց աշակերտք եւ աշակերտներք վաղ իսկ նախաչեն հայ գրականութեան այն արի մշակներն՝ որք իրենց արտից գոհունակութիւն մի միայն ընդհանուրին բարւոյն մէջ կը փնտեն, եւ առաւել կամ նուազ եռանդեամբ կը ծառայեն յառաջդիմութեան գործոյն:

Որպէս գրագիտութեան մասին, նոյնպէս եւ յայսմ չ'ունէինք նպատակ հայ մասեցագրութեան պատմութիւնն

(*) Մինքն Պ. Ստանազեանի Գրագիտութիւն տեսական եւ գործնական, Մասն Ա. Ոճ, Հասոք Ա. եւ Բ. — Տպագրութիւն Պաղտատեան, Կ. Պոլիս 1884, — Եղիազար Մուրտեանի Առնետն Գրագիտութիւն, Կ. Պոլիս, Տպագր. Գաժարեան, 1882. — Հ. Սամուէլ Վ. Գանթարեանի Տարեք Հոգեւորական Լեզուի, Վենետիկ, Եւայլն:

յօրինել, զի յայնժամ իրաւացի պիտի լինէր պահանջել ի մէնջ ոչ մի հեղինակ դուրս բողբուլ մեր գործէն, եւ անյիշատակ չառնել որեւէ Ազգ. հրատարակութիւն:

Ի վերջ բան կը խոստովանիմք թէ հակառակ մեր ջանից սոյն գործ չ'կրէր կատարելութեան կնիք, սակայն վստահ ենք թէ Ազգ. դպրոցաց Պատուարժան Վարչութիւնք պիտի հանին ընդունիլ զսոյն այս համեստ աշխատութիւն եւս (1) ի պէտս մանկանց՝ ոյց օգտակար լինել Հաւաքածոյիս հրատարակութեան միա՛կ շարժառիթն է:

1890

Իւսկիւտար

Ս. Գ.

(1) Հաւաքածոյիս Ա. մասն հրատարակուած է 1888 ին:

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

ԸՆՏԻՐ ԳՐՈՒԱԾՈՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՅ

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Մըն է այն մատեան, որ առաւել մարդոց սրտին հետ կը խօսի քան թէ մտաց. ո՞վ է այն մատենին արագագիւր դպիր, որուն լեզուէն ու շրթունքներէն շնորհք և սէր կը բղխի, իր խօսքեր բոլոր աշխարհ կը գրաւէ, և մարդոց հոգին վաբեւոյ՛ ի գերագոյն սէր՝ երկրէս երկինք կը հանէ. ի՞նչ է այն մեղմախօս բարբառ, որ Հրէաստանի խորէն տիեզերաց չորս կողմ հասաւ. ի՞նչ զօրաւոր լեզու էր այն, որ ընտրեալ յիմարներուն բերնով՝ աշխարհիս իմաստնոց միտքեր յաղթահարեց ու նուաճեց: Աւետարանն է այս յաւիտենական կենաց բան, զոր Յիսուս քարոզեց, կտակ թողուց աշ-

խարհի ու գնաց . Սուրբ Հոգին յիշեցուց , Աւետարանիչներն գրեցին :

Աւետարան Յիսուսի շունչն է , որով չեթէ միայն Բաբելոնի դաշտին մէջ ցրուած հրէական ազգին չորցած ոսկորներ կենդանացոյց այլ համատարած աշխարհիս երես սփռուած կենդանւոյն մեռած ընդհանուր մարդկութեան հոգիներն ի նոր կեանս վերանորոգեց :

Ինչ որ Աւետարան գործեց , կարող չեղան գործել հին և արդի աշխարհին մէջ՝ ոչ իշխանութեանց գէնք , ոչ իմաստասիրաց գիւտք : Աւետարանին փառք բարձրացաւ տիրեց աշխարհիս վրայ քանի մը տկար ձկնորսներու ձեռքով . Աւետարանին փառաւոր գահ Բեթլէհէմի մսուր և աղքատներու խրճիթներ եղան :

Չկայ բնաւ գիւրք մի կամ մարդկային հանձար և իմաստութիւն , որ կարողանայ մարդոց ստահակ հոգին ուղղել , դաստիարակել և բարւոքել միշտ ի չարն արձանացած՝ ի բարին վերածել , բայց միայն Աւետարանն : Այս փոքրիկ հրաշագիր մատեան աշխարհ կարգաց ու հասկցաւ . այս մանրիկ մանանեխի սերմէն ծառ մի բուսաւ , որուն ապաստանարար ճիւղերուն վրայ աշխարհիս վաստակեալ մարդիկ թռչունի պէս նստան ու հանգիստ առին :

Յիսուս իւր Աւետարանին պատուական մարգարիտ Հրէաստանի հրապարակին մէջ ՚ի վաճառ հանեց , աղքատն և հարուստն վազեցին ՚ի գնել . մարգարտին տէր ձրի կը բաշխէր , ոչինչ չէր պահանջեր , այլ միայն հաւատք , ո՛վ որ կը հաւատար , նա միայն կ'ստանար մարգարտն :

Աւետարանին մարգարիտ յիմարներու սրտին մէջ հաւատք է , իմաստնոց մտքին մէջ անհերքելի ճշ-

մարտութիւն , մէկն առանց քննելոյ կը հաւատայ , միւսն Տեքարթի պէս քննել ուղեւով՝ կ'ափշի և կըսքանչանայ :

Աւետարանին կերակուր անմահարար է , կաթէն աւելի սնուցիչ , մեղրէն աւելի քաղցր է . Դաւիթ ճաշակեց զայն հոգւով և անուշութենէն զմայլելով կ'ասէր .

« Որպէ՛ս զի քաղցր են ՚ի քիմս իմ բանք քո , քան զմեղր բերանոյ իմոյ » : Այս ամենահամ սիրոյ ճաշակ Յիսուս բերաւ երկնքէն , Գողգոթայի խաչի փեթակին մէջ նորաճաշակ մանանայ մի կազմեց , Աւետարանին սուրբ օրէնքներն կարմիր արիւնով դրոշմեց , զոր չ'կարացին եղծել և ոչ նշանախեց մի աշխարհիս բռնաւորութեանց ձեռք : Ի՞նչ կարողացան ինեղ Պղատոն , Արիստոտէլ , Սոկրատ իւրեանց իմաստասիրութեան փեթակին մէջ : Յիսուս միայն չինեց կրօնի սուրբ մեղր , որով քաղցրացաւ հանուր մարդկութեան բերան , որ դառնացած էր Ադամայ ճաշակած պտղով : Աւետարան Աստուածորդւոյն երեսաց արտափայլող լոյսն է . եկեղեցին մութ է , եթէ սորա լուսով չի լուսաւորի , եկեղեցին կը խոտորի , եթէ սորա լոյս չ'առաջնորդէ , եկեղեցին հաստատ չէ , եթէ սորա սուրբ քարերով չը հիմնուի :

Հայ եկեղեցւոյ մեր երանելի նախնիք ո՞րչափ երկիւղածութեամբ պաշտեր են Աւետարան , յորոց ոմանք մեկնութեանց պարապելով՝ Աւետարանին գիտութիւն ժողովրդոց ընտելացուցեր են : Եթէ ապացոյց կ'ուզես՝ գնա շրջիր Ասիոյ վանօրէից , քաղաքաց և գիւղերու մէջ , ուր կը տեսնես բիւրաւոր գրչագիր Աւետարաններ և նոցա մեկնութիւնք մագաղաթներու վրայ վայելուչ ծաղկենկարներով գրուած : Եւ

այսօր իսկ եկեղեցւոյն մէջ ամէն ընթերցուածներէն առաւել Աւետարան կը պաշտուի. վասն զի ժողովորդոց խնկելի գիրք Աւետարանն է, զոր կը համբուրէ յաճախ ամենայն ջերմեանդութեամբ, թէ հիւանդանայ, Աւետարանին կը դիմէ, թէ գլուխ ցաւի, նորա տակ կը դնէ, թէ հաւատայ, կատարելապէս իւր ցաւեր կը փարատին: Աւետարանին հըրաշալիք մեծ է, միայն մարմնոյ ախտեր չը բժշկէր, այլ առաւել ևս հոգւոյն ախտեր կ'ապաքինէ:

Առէք ընդունեցէք ուրեմն, ո'վ եկեղեցւոյ մօր հոգեծին մանկունք, Յիսուսէն աւանդեալ արքայութեան սոյն մարգարիտ, զոր իբրեւ փոքրիկ մանեակ մի ընելով ձեզ կը նուիրեմ:

Սողոմոնի ձայն կը յորդորէ զձեզ, որ այս մանեակ ձեր պարանոցէն կախէք. որպէս իմաստուն վաճառական ամէն բան վաճառելով, միայն Յիսուսի մարգարիտն ստացէք, որուն հետ բնաւ հաւասարութիւն չունին բոլոր աշխարհիս թագաւորութեան գանձեր: Ի՞նչ գին կը խնդրէ հապա այս մարգարտին տէր, ուրիշ ոչինչ, սիրտ միայն: Տուր ուրեմն քո սիրտ, որդեակ, ինչպէս կը խրատէ իմաստունն և ահա կ'ստանաս մարգարիտն:

ԽՐԻՍՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Աւետարանն յԱսուծոյ առ մարդիկ ընծայուած պարգեւաց գեղեցկագոյնն է:

ՄՈՆԹԵՍԳԻԷՐ

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Մկրտիչ Ս. Արեւայիսկոպոս խիմեան, բարձրաստիճան եկեղեցական, որոյ փառաց ինքնուրուի բոլոր ազգէն կոչուիլ Հայրիկ, ծնած է 1820ին, վաճառ Այգեւսաններն, Յանկուսներու քաղը, ուր կայ ցայսօր հայրենի տունն « Կրմցոնց տուն »:

Բանաստեղծ ոգի մի կը կրէ Հայրիկ, հանճար մի որ օսար մատենագրութեան ազդեցութիւնն չունի. սակայն բարձր է միտք իւր գրութեանց եւ բարոյութեանց մէջ. իւր ոգն Աւետարանի ոգով համակեալ է, եւ սուրբ են իւր մտածումնք: Մշակած է նա հայ լեզու եւ գրականութիւն: Իւր գրութեանցն են Հրաշխակ Աւետարան, Հրաշխակ Երկրի Աւետարան: Իսկ խրատական գործերն են. Դրախի Ընկալիք, Սիրտ եւ Սամուել, Մարգարիտ Արեւայիսկեան Երկնից, Խաչի ձառ:

ՍՈՎՐԱՏ, նշանաւոր յոյն իմաստասէր, ուսոյց բարոյականն եւ իւր վարդապետութեանց համար դասապարտեցաւ ի մահ, մեռաւ մոլեխիկով ըմպելով. (470—400 նախ քան զԲ.) — ՏԵՐԱԹ հռչակաւոր իմաստասէր Գաղիացի, բնագէտ եւ երկրաչափ: Հեղինակ ձառ զՄեթոքե գրքին եւ այլ գիտական մատենից: — ՊԼԱՏՈՆ, Աւետարան Սոկրատայ, որոյ վարդապետութեան հետեւելով յօրինեց բազմաթիւ գերագանց գործեր, որպիսիք են, Փետոն, Տրատիստութիւն, եւ այլն: (430—448 Ն. Ք. զԲ.) — ԱՐԻՍՏՈՏԵՆ, Երեւելի Յոյն իմաստասէր, աւետարան Պլատոնի: Թողած է բազմաթիւ գործեր, Արուեստ Բերրոյական, Տրատիստութիւն, Բնագանցական, եւ այլն: (384—322 Ն. Ք. զԲ.):

Գրագիտութիւն. — Մեր գրագիտութեան եւ մտածումները բացատրելու կերպին կ'ըսուի ՈՆ: Երկու տեսակ է. լաւ եւ յոռի: ՈՆն երկու յատկութիւն ունի. ընդհանուր եւ մասնաւոր: Ընդհանուր յատկութիւնն ուր են. Մաթեմատիկ, Յասկոպիկ, Ճրէպիկ, Ազնոյութիւն, Բնականութիւն, Զանգեանութիւն, Պատեմութիւն, Դաւանութիւն:

Մասնաւոր յատկութիւնք երեք են. Պարզ ՈՆ, Միջակ ՈՆ եւ Վսեմ ՈՆ:

Վերոյգրեալն պարզ ոնոյ օրինակ է:

ԱՂՕԹՔ

Ճերմակ պատերով գերեզմանատան
Մէջ, ուր ոչ ոք կայ թաղուած տակաւին,
Քշած են ցորենի հասկք հողմաստան
Որոնք աղքատաց համար հընձուին:

Օր մըն ալ, ո՛վ Տէր, մէջ այս պատերուն
Ըշտեմարանացդ համար՝ պիտ' հնձեն,
Մեր մեռեալք պիտի լինին հասկքն հասուն
Հնձողք ալ՝ հրեշտակքդ, հոշաքեւ, հրեղէ՛ն:

Քո կապոյտ կամար երկնից խորերէն
Գալով, մարդկային հունձքն ընեն պիտի,
Առ քեզ բերելով ինչ որ կայ ցորեն,
Նետելով հասկերն տըհաս, սընոտի:

Ճերմակ պատերով գերեզմանատան
Մէջ, հաճէ՛, Տէ՛ր, երբ լինիմ խոտին տակ,
Որ՝ իւր որային համար բաւական
Հասո՛ւն գտնէ զիս մի բարի հրեշտակ...:

Բ. ՊԼԱՆՇՄԷՆ

Թարգմ.

ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԱՌ ԱԳԱՀՆ

Մահու հրեշտակն ոչ դիւրաւ
Հոգին արկղէն դուրս առաւ,
Կռուոյ սերմը հոս բողբոջ
Ունայնութիւն հետ տարաւ:

Յ. ՈՍԿԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Աղեմ. Գ. Փանոսեան, նախկին ա-
սակէր Նուպար-Շահնագարեան վարժարանի, առաջնակարգ բա-
նաստեղծ: Բազմաթիւ են նորա գործերը, հրատարակեալ ի զա-
նազան հանդէս եւ ի լրագիրս. այդ գործերէն ունին իրա-
ւամբ տաղաշարքեան կանոնաց հաւատարմութիւն, յանգաց հո-
խութիւն, ոնոյ փափկութիւն եւ ներդաշնակութիւն: Երիտասարդ
բանաստեղծն հրատարակած է բանաստեղծութեանց հասարակ
դեր ու ծոցեր:

Գրագիտութիւն. — Վարդապետական գործերէն: Վար-
դապետական գործերէն են խոսք կամ ուսմունք, բանաստեղ-
ծորէն աւանդուած, որով օգտակար է քան զամէն տեսակի գոր-
ծութեանց: Նորա նիւթերն գաղափարաց ամէն կարգերուն կը
վերաբերին: Կատարեալ եւ բացարձակ դասաւորութիւն մի ան-
կարելի է, ըստ որում մի եւ նոյն գործումն կրնայ ըլլալ միան-
գամայն իմաստասիրական, բարոյական, կրօնական եւայլն: Իւր
զանազան ձեւերն են 1. Առակ կամ Առասպել: 2. Վէպ: 3.
Թուղթ: 4. Երգիծաբանութիւն: 5. Վերտալութիւն: 6. Արձա-
նագիր: 7. Տալանագիր:

Յօդ. — Հողմաստան, Հովիւ շարժած. — Հոշաքեւ, Թե-
ւերք մերկ:

ԺԱՆՈՅ ԵՒ ԳՕԼԷՆ

Բազում արժանահաւատ անձինք տեսած են զԺա-
նոյ և զԳոլէն Օվէրնեայ Իստոր քաղաքին մէջ: Ժա-
նոյ ջորեաց համբաւաւոր վաճառականի մը որդի էր,
և Գոլէն զաւակ էր չըջակայ վայրաց ժիր հողագործի
մը, որ չորս ջորիներով կը վարէր երկիրը, և որ իր
հարկերը վճարելէն յետոյ ի վերջ տարւոյն ունէ կու-

նենար : Ժանոյ և Գոլէն յոյժ կը սիրէին զիրար : Իրենց ուսմանց ընթացքը աւարտելու մօտ էր , և ահա դերձակ մը Ժանոյի բերաւ կերպասէ եռագոյն զգեստ մը , Լիօնի բարեձեւ բաճկոնակաւ մի , և ասոնց հետ Լաժանոգիէն ուղղեալ նամակ մի : Գոլէն սքանչացաւ զգեստին վրայ և չնախանձեցաւ . այլ Ժանոյ մեծութեան կերպարանք մի ցցուց՝ որոյ մասին վշտացաւ Գոլէն : Այն վայրկենէն , Ժանոյ չէր ուսաներ , այլ միշտ հայելին կը նայէր , և կ'արհամարհէր զամէնքն : Քիչ մը ժամանակէն , սենեկապան մը կը հասնի փութով , և ուրիշ նամակ մը կը բերէ առ իշխանն Լաժանոգիէն , յորում անոր իշխանազն հայրը կը պատուիրէր իւր որդին Փարիզ բերել , Ժանոյ ելաւ թեթեւ կառքը , Գոլէնի ձեռք կարկառելով և ազնուական պերճութեան ժպիտով մը : Այն ատեն Գոլէն հասկցաւ իւր նուաստութիւնը , և լացաւ , Ժանոյ մեկնեցաւ մեծաւ չքով :

Ընթերցողք որ կը փախաբին տեղեկանալ , պարտին գիտնալ թէ հայրն Ժանոյ շուտով ստացաւ առեւտուրի մէջ մեծ հարստութիւն : Եւ իսկոյն կոչուեցաւ Լաժանոգիէն , և վեց ամսէն գնելով պատուոյ անուն մը , իւր իշխանիկ որդին դպրոցէն հանեց եւ մտցուց զանի Փարիզու ազնուականաց մէջ :

Գոլէն միշտ սիրով խանդակաթ , յարգական նամակ մը գրեց վաղեմի ընկերակցին , իւր խնդակցութիւնն յայտնելով : Իշխանիկը չպատասխանեց , և Գոլէն վշտէն հիւանդացաւ :

Մանուկ իշխանին ծնողքը կարգեցին նախ դաստիարակ մի տգէտ , որ և չկրցաւ իւր աշակերտին բան մը սորվեցնել : Պատանւոյն միտքը շուտով խանգարեցաւ , և կատարելապէս ամէն բանի անպիտան

եղաւ : Մեծամեծ ծախքեր ըրաւ , մինչ անոր ծնողքը՝ անկէ աւելի չար՝ ինչքերը կ'սպառէին , մեծ իշխանաց հետ կեանք վարելով :

(Ինչ որ պիտի ըլլար եղաւ , առաւօտ մը եկան իմացնել անոր թէ իւր ծնողքը բոլորովին փճացած էին , և թէ պարտատէրները գրաւեցին ամէն բան : Այս լուրին վրայ վազեց անոնց քով , հայրը արդէն բանտարկուած էր . բոլոր սպասուորները փախած էին , անոր մայրը մինակ էր հոն , անօգնական , անմխիթար , և արտասուօք ողողեալ : միայն մեծութեան , սխալանաց և անմիտ շռայլութեան յիշատակը կը մնար անոր քով : Թշուառ պատանին անտարբերութեամբ և ծանրութեամբ ընդունելութիւն գտաւ ամէն բարեկամներէն և իւր կենաց բոլոր ժամանակներէն աւելի լաւ ևս կէս օրուան մէջ ճանչցաւ մարդիկը :

Երբ այս անյուսութեան մէջ ընկղմած էր , տեսաւ որ կը մօտենար երկանիւ դեսպակ մի , հին ոճով , չուրջանակի ծածկեալ տեսակ մի սայլ , հանդերձ մաշկեղէն վարագուրաւ : Դեսպակին մէջ կար գեղջուկ հանդերձներով երիտասարդ մի , այլ դիմօք առոյգ և կայտառ , և անդ քաղցրութիւն և զուարթութիւն նկարեալ : Իւր թխամորթ փոքրահասակ կիներ անոր քով էր : Դեսպակը չէր երթար պճնասիրաց կառքին պէս : Ճանապարհորդը մտադրութեամբ դիտեց զիշխանն անշարժ կեցած և վշտաց մէջ խորասոյգ : «Ո՛վ Տէր , աղաղակեց , կարծեմ թէ դա Ժանոյ է » : Այդ անունէն իշխանը աչքերը վեր կառնու և կառքը կը դադրի . « Դա Ժանոյ է , ինքն իսկ Ժանոյ » : Իսկոյն փոքրահասակ մարդը կառքէն վար կ'իջնէ , կը վազէ գրկել իւր վաղեմի ընկերակիցը : Ժանոյ ճանչցաւ

Գոլէնը, ամօթ և արտասուք երեսը ծածկեցին . «Դու լքիր թողուցիր զիս, կըսէ Գոլէն, բայց ո՛րչափ մեծ իշխան մը լինիս, միշտ զքեզ պիտի սիրեմ» : Ժանոյ ամօթապարտ և գորովեալ, պատմեց հառաջանօք մասամբ իւր անցքերը : Եւ կըսէ Գոլէն . « Եկուր իմ տունս ուր կը բնակիմ, և հոն պատմէ մնացածը, և երթանք ի միասին ճաշել » : Ամենքն ալ հետի կերթան, իրենց պայուսակները ետեւնուն . « Եւ ի՞նչ է այդ բոլոր կարասին, միթէ քո՞ւկդ է » : — Այո՛, իմ և իմ կնոջս են : Կուգամք մեր երկրէն և ես տէր եմ պղնձի և դրուագեալ երկաթի գործարանի մը : Ինձ կին աւի մեծանց և փոքունց համար կարեւոր կարասեաց հարուստ վաճառականի մը աղջիկը : Շատ կ'աշխատինք, և Աստուած զմեզ կ'օրհնէ, մենք մեր վիճակը երբէք չփոխեցինք, երջանիկ եմք, պիտի օգնեմք մեր Ժանոյ բարեկամին : Զգէ՛ մարգիզուծիւնը, աշխարհի բոլոր մեծութիւնք չեն արժեր բարի բարեկամ մը : Ինձ հետ պիտի գաս մեր երկիրը, և քեզ պիտի սորվեցնեմ իմ արուեստն, որ չէ դժուարին . առանձին տեղ մը պիտի դնեմ զքեզ և պիտի ապրինք զուարթութեամբ աշխարհիս այն մասին մէջ՝ ուր ծնած ենք :

Ժանոյ այլալած, կ'զգար ինքնին ցաւ խառն ընդ ուրախութեան, գորովանաց և ամօթոյ . և կըսէր իւր մտքէն . « Բոլոր իմ առ երեսս պե՛րճ բարեկամներն մատնեցին զիս, իսկ Գոլէն՝ զոր արհամարհեցի, կուգայ ինձ օգնութեան կը հասնի, ի՛նչ խրատ : Գոլէնի որդւոյն լաւութիւնը Ժանոյի սրտին մէջ զարգացուց ընդաբոյս բարւոյ բողբոջն զոր տակաւին աշխարհ խեղդած չէր : Եւ իւր սրտին մէջ հասկցաւ թէ կարելի չէր որ նա լքանէր իւր հայրը և մայրը, եւ կը-

սէ Գոլէն . « Խնամենք քու մայրդ, իսկ քու պարզամիտ հօրդ համար, որ բանտն է, քիչ մը տեղեակ եմ կենցաղական իրաց . տեսնելով պարտատէրներն թէ նա բան մը չունի, կը զիջանին քիչով գոհանալ, իմ վրայ կառնում այդ ամէն հոգը » : Եւ այնչափ բան ըրաւ Գոլէն մինչև յաջողեցաւ բանտէն հանել հայրը :

Ժանոյ դարձեալ դարձաւ իւր երկիրը ծնողացը հետ որք վերստին իրենց նախկին արուեստին ձեռնարկեցին : Եւ նա կին առաւ Գոլէնի քոյրը, որ եղբօրը նման բարք ունենալով զանի շատ երջանիկ ըրաւ : Եւ հայրն Ժանոյ, և մայրն և որդին տեսան թէ երջանկութիւնը սնտի պերճութեան մէջ չ'կայանար :

ՎՈԼԴԵՌ

Ա Ռ Ա Մ

Յորչափ բախսը կ'ըլլայ քեզի բարեկամ,
Բարեկամներ Բու բոլորսիք ման կուգան .
Զուարթ օրերդ իսուր ամպե՞ր պատեցին,
Աջ ձախ նայէ, մնացեր ես առանձին :

(ՏՕՄԱՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ . — ՎԻԵՆԱ)

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — Վոլդեր Եսմանուր Գաղիացի մասնագիր, որ գրականութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերն մտակեց, եւ անբիւ գործեր բոլորց : Ունի դիւցազներգութիւն մի *Հեւրիական*, Եսմանուր եւ իւր ողբերգութիւններն, *Մերոպե*, *Ալզիր*, եւայլն : (1694—1778) :

Գրագիտութիւն. — Իմաստասիրական վեպն ի հանդէս կը բերէ այնպիսի անձնաւորութիւններ՝ որք նպատակ ունին յայտնել նշանակութիւն մի, հերքել մոլորութիւն եւ կռուիլ նախապաշարմանց դէմ: Վերոգրեալ մասն օրինակ է իմաստասիրական վեպի:

Առաձն այն ձեւն է՝ որով ժողովրդական կամ առհասարակ ստացուածներ յերեւան կը բերեմք:

Բառք. — Եռագոյն, Երեք գունով. — Պերճ, Հարուս. — Ընդարդոյս, Բնական. — Բողբոջ, Ծիլ:

Վ Ո Ս Փ Ո Ր

Այլեաց մէջէն կանգնած վեր՝
Ձոյգ հրաշալի աշխարհներ,
Ապշած դիտէք միշտ զիրար
Իբրեւ երկու սիրահար:
Եւ Տէր Ժպտի ձեր վերայ
Սիրուն ափունք Վոսփորայ:

Խարսեաշ վարսիւք՝ աչք նուաղ
Դու եւրոպա հարս չքնաղ,
Եւ քաւ մօրուօք՝ յօնք նստել,
Ասիան քո նստի դէմ:
Ո՛վ հեշտ ափունք Վոսփորայ,
Տէրն իսկ Ժպտի ձեր վերայ:

Ընդ երկնքով ձեր պայծառ
Չկայ ձմեռ ոչ ամառ:

Այլ առաւօտն է դարուն,
Երեկոյին ալ աշուն.
Ձուարթ ափունք Վոսփորայ
Տէրն իսկ Ժպտի ձեր վերայ:

Դարէ ի դար դուք երկու
Իշխէք հզօր ծովերու,
Որ աշխարհիս ծայրերէն
Երկրպագուս ձեզ բերեն:
Եւ Տէր Ժպտի ձեր վերայ,
Կապոյտ ծովեր Վոսփորայ:

Երբոր հովեր մեղմաշունչ
Ծաղիկներու չարժեն փունջ,
Այնպէս անոյշ հոտ բուրեն
Որ հրեշտակներ հրապուրեն.
Եւ Տէր Ժպտի ձեր վերայ
Ծաղկեալ ափունք Վոսփորայ:

Ծածկեն թփեր թռչունք բիւր
Եւ հովիտներ զով աղբիւր
Սոխակին հետ վարդենիք
Տօնեն ամեն օր հարսնիք.
Եւ Տէր Ժպտի ձեր վերայ
Չքնաղ ափունք Վոսփորայ:

Կէս դիշերին՝ սիրահար
Կուսանք երբոր թիավար
Սահին ի ջուրս կապուտակ
Եւ նուագեն անուշակ.
Տէրն իսկ՝ ափունք Վոսփորայ,
Ժպտի իրենց ալ վերայ:

Ոչ Հեղուետիա, Նաբոլի,
Ոչ են քան ձեզ սիրալի.
Թագաւորներ են անբախտ
Որ տեսած չեն զայս դրախտ,
Եւ Տէր ժպտի ձեր վերայ
Անմահ ափունք Վոսփորայ:

Տրտում հոգիք նաև դուք
Որ փնտռէք ծառոց շուք.
Կամ ուրանաք դուք՝ յամա՛ռք,
Արարչութեան հրաշքն ու փառք,
Եկէք յափունս Վոսփորայ
Եւ Տէր գթայ ձեր վերայ:

ՄԿՐՏԻՁ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Կատարեալ փիլիսոփայութեան մ'առջեւ գեղեցկու-
թիւնն ոչ թէ շինծու առաւելութիւն մի, վսանգ մի,
անպատեհութիւն մ'է, այլ առաքինութեան պէս երկ-
նային պարգեւ մի:

ՌԸՆԱՆ

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Մկրտիչ Անէմեան, առաջնակարգ բա-
նասեղծ, ծնած է ի Կ. Պոլիս, նախկին առաքիւն Մուրատեան
վարժարանի: Նորա ֆերբուածք ոնոյ պարգուրեան գեղեցիկ օ-
րինակներ են: Հրատարակած է *Ժպիտի* եւ *Արտաստի*, Վախագն,

Լոյս եւ Ստուերֆ: Անէմեան գիտէ պայծառ կերպիւ բացատրել ի-
մասներն:

Գրագիտութիւն. — Տեղագրութիւնն է նկարագրութիւն
սեղւոյ, տեսարանի, տաճարի, պալատի, դաշտի, եւայլն:

Բառք. — Խարտաշ, Գեղիկ. — Թաւ, Խիս, Մագոս. —
Յօնք. Բնիկ. — Նսեմ, Մուր:

Ռ Օ Պ Է Ր Ֆ Ի Ի Լ Թ Ը Ն

Ռօպէր Ֆիւլթըն Ամերիկացին շոգին գործածեց ա-
լիքները նուաճելոյ: Մի նշանաւոր օր էր մարդկու-
թեան համար 1803 տարւոյն վերջին օրերէն ա՛յն ուր
առաջին անգամ Սէնի վերայ շոգենաւու առաջին
յաջող փորձն եղաւ: Գաղղիոյ գիտութեանց ճեմա-
րանն յիմարութիւն հռչակեց Ֆիւլթընի գիւտն. բայց
այսօր այդ յիմարութեան շնորհիւ մարդիկ անդունդ-
ները կը ծաղրեն, կը դիմագրաւեն մրկաշունչ հող-
մոյց եւ ովկէանու անկոխ ու անհետ ուղիներէն կ'ըն-
թանան անկասկած ու սրընթաց. ո՛չ եւս պաղատե-
լով Եւրոպայի որ փչէ եւ ուռուցանէ իւրեանց առա-
գաստներն: Այսպէս ամէն նոր գաղափար յերեւելն՝
ծաղրուած է զառաջինն ամենէն իմաստուն մարդե-
րէ. մարդիկ այնքան յարած են հնոյն աւանդութեան,
որ դժուարաւ կը խզեն զիրենք անցելոյն հետ կա-
պող հանգոյցներէ. ճշմարտութիւնը բիւր խոչընդոտ-
ներու մէջէն կը հոռոյի իւրեան ուղի: Բայց այս օր-
ուան յիմարութիւնն վաղուի իմաստութիւնն է. ո՞չ

ապաքէն ինչին յիմարութիւնն այլ յաղթեց աշխարհի իմաստնոց, դահճաց սուրբերուն և ողիմպեան աստուածոց. ու թագակալ գլուխներն իսկ բերաւ խոնարհեցոյց իւր ոտից առջեւ: Ո՞վ կը տարակուսի այսօր Կալիդէոսի յայտնած ճշմարտութեան վերայ. իւր առաջին գրքին մէջ կուսանի զայն այսօր մանուկն. սակայն հէքն Կալիլէոս, եօթանասնամեայ, ծուռ կը դնէր հաւատաքննութեան ատենին առջեւ, և կըստիպուէր ուրանալ իւր գիտական վարդապետութիւնքն, որ Աստուածաշունչի տիեզերական սկզբունքները սրբագրել կը յանդգնէին: Բայց ճշմարտին սիրահար ոգւոյն դժպէտի է հրաժարիլ անտի, յոտն կ'ենէր Կալիլէ և ոտքը գետին կը զարնէր ու կը գոչէր. եւ սակայն կը շարժի՝ նա:

(Մասիս)

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Երկիւղը չար խորհրդական մ'է:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Ռեբեկա ցովհաննէս Պերպերեան, ծնած է ի Խազիւղ եւ տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանին մէջ առած է իւր առաջին ուսումն: Անուանի գրագէտ եւ հիմնադիր ՏԵՐԵՆ համանուն վարժարանին, զոր կը վարէ 15 տարիներէ ի վեր. իւր աշխատանքն ոգւոյն շնորհիւ Պերպերեան բազմակողմանի հմտութիւն ունի: Ուսած է լեզուներ, հայերէն, քուրմերէն, գաղիերէն, անգլիերէն, գերմաներէն, յունարէն եւ լատիներէն: Աշխարհիկ մասնագրութեան կարեւոր ծառայութիւնք են նա

հրատարակութիւնք: Առաջին Տերեւ, Գեղեցիկն եւ Գեղարուեստ, Թշուառութիւն եւ Գուր, Ժողովրդեան Զբօսանքներ, Հերման եւ Գորոքեա (բարգմ.) Բանկ Հաւատարմութիւն (բարգմանութիւն):

Բաւ. — Եւդոս, Գիւր հոլմոց, — Հորդեյ ուղի, Ճամբայ բունալ, — Կալիդէոս, Երեւելի բնագէտ եւ աստղագէտ Խալաքի (1564—1642), Գ. Տաւ Երկրի օրական բաւարումն:

ՅԱՐԱՍՈՒԹԻՒՆՔ

ՍԱՂՄՈՍԱՑ ԴԱԻԹԻ

Ա.

Երեւելի մարդուն՝ որ չերթար
Ամպարը շտայ խորհրդին,
Մեղաւորաց ճանապարհն
Նա՛ կանգ չառնուր կամովին:
Ժանկ՝ խառնակեաց մարդկանց քով
Նա չի երթար կամակար.
Մեղաւորաց խորհրդով
Կը փութ իւր ճանապարհ:

Աստուածային օրհնքներ
Նա կ'ընդունի մրտադիր
Կը մըտած է զօր գիշեր:
Նոցա՛ վերայ անձանձիր:
Նա նըման է այն ծառին
Որ տընկած է ջրաշատ
Ճամբու վերայ. ատենին
Ճալով պըտուղ յոյժ առատ:

24357-61

Նորա տերեւք դալար միշտ՝
Ձըմեռ ատեն չեն թափիր ,
Ինչ բանի որ դընէ միտ
Կը յաջողի ժիրաժիր :

Ամբարըշտաց ոչ այսպէս ,
Յաջողութիւն չիք իսկի .
Նոցա գործեր փուռոյ պէս
Հովը ցիր ցան կը տանի :
Ամբարիշտ մարդն յատենի
Կը լինի միշտ դատաւարտ .
Եւ յարգարոց ժողովի
Խըտիւ դատուի մեղաւարտ :
Տիրոջ առջեւ բաց յայտնի
Է արդարոց ճանապարհ .
Ամբարըշտացն կը տանի
Դէպ ի կորուստ ու խաւար :

F.

Ինչո՞ւ ազգեր չըփոթած
Տակն ու վերայ կը լինին .
Ժողովուրդներ այլայլած
Փուճ խորհուրդներ կը խորհին ,
Արքայք ելան ի յատեան
Աստուծոյ դէմ կըռուելու .
Նոցա իշխանք ժողվեցան
Ընդդէմ Տիրոջն օծելոյ :
« Կըտրենք , ասին , ու ձըգենք .
« Մէկդի կրօնից կապանքներ
« Աստուծոյ լուծն թօթափենք .
« Ազատ վարենք մեր օրեր : »

Խընդաց Աստուած երկնքէն
Դոցա չար կամք տեսներով .
Արհամարհեց Նա մըտքէն՝
Թագաւորաց վատ ժողով :

Եւ խօսեցաւ սըրգողած ,
Շըփոթելով վեր ի վայր
Անըզգամներն գումարուած
Չարաժողով ի մի վայր :

Ես թագաւոր նորամէ
Ընտրուեցայ Սիօնի .
Լըսեցէք դուք իմ բերնէ
Ինչ որ ասաց Նա ինձի :
« Տէր ասաց ինձ , Որդիս ես ,
« Այսօր ծընայ ես ըզքեզ
« Խընդրէ ինձմէ ի՞նչ կ'ուզես .
« Ես ամեն բան կուտամ քեզ ,
« Բոլոր երկրիս ազգերուն
« Քեզ Տէր կարգեմ բացարձակ
« Թող հասնի քո տէրութիւն
« Երկրիս վերայ ծագէ ի ծագ :
« Հովուէ նոցա տիրաբար
« Գաւազանաւ երկաթի ,
« Ձախե՛ փըշրէ ազգն յիմար ,
« Իբրեւ անօթ բըրուտի » :
« Թագաւորներ լըսեցէք ,
« Այս է Տիրոջն հըրաման ,
« Դուք որ աշխարհ կը դատէք ,
« Խըրատուեցէք միաբան :
« Միշտ երկիւղիւ Աստուծոյ
« Պաշտօն պատիւ մատուցէք

- « Եւ դողալով մըտախոհ
 « Նորա առջեւ ցնծացէք :
 « Ընդունեցէք իմ խըրատ ,
 « Զը լինի Տէրն բարկանայ ,
 « Կը կորսուիք դատապարտ
 « Երբոր արդար դատի նա :
 « Թէ 'ի զայրոյթ նա բըրդի
 « Արդարանալ ո՞վ կարէ :
 « Այլ նոցա բիւր երանի
 « Որոց յոյսը Աստուած է : »

Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ Վ. ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Կրօնը միշտ լուրջ անմեղութեան մէջ է, երբէք չի ծերանար. իսկ գիտութիւնն՝ արդէն բարին ու չարը նանչցած արեւոր մի է :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Հ. Քերովբէ Վ. Քուսնեբեան, անդամ Վենեսկոյ Միքարեան միաբանութեան. Գրական մեծ անուն մի շահած է իւր յօրինած առակներով, որոց նիւթերն արդէն ծանօթ են մեզ Փեդրոսի, Լաժոնքէնի, Քոլիօվի եւայլն միջոցաւ. Բայ ասի այժմ Հ. Քուսնեբեան կարեւոր ծառայութիւն մի կը մատուցանէ հայ գրականութեան՝ Սաղմոսն վերածելով յաւ-

խարհիկ լեզու տաղաչափեալ : Այդ նոր գործոյն մի քանի յարատւութիւն կը ցուցնեն հմուտ վարդապետին կատարեալ յաջողութիւնն :

Գրագիտութիւն. — Առասպելք կամ Առակք են անոնք՝ յորս փերովն անուոնչ իրաց եւ կենդանեաց միջոցաւ կը հրահանգէ զմարդիկ : Առակաց նիւթերն կը լինին այլաբանական : Առակաց ոմր պէտք է ըլլայ պարզ, ընթանի, զուարթ, շնորհալի, բնական : Մըքազան գեղօնը կերգէ զԱստուծութիւն, զորօրինակ՝ Մովսէսի գրեթէ, Դաւթի Սաղմոսք : Վերոգրեալն է Մըքազան Դեղօն :

Բառք. — Ժամէ, Գէշ. — Խառնակեաց, Անարգ վարուք. — Մտադիր, Ուշադիր — Անձամէտիր, Անձամարոյր. — Իսկի, (ումկ). բնաւ. — Զախել, Փշրել :

ԴՊՐՈՅՆ

Այո՛, սիրելի Հենրիկոս, « Աւսումն քեզ ծանր կուգայ », ինչպէս որ մայրդ քեզ կ'ըսէ. ուղածիս պէս դեռ չեմ տեսներ հաստատամտութեամբ եւ խընտուս երեսով քու դպրոց երթալը : Դեռ կը դժկամակիս, մտածէ քիչ մը թէ առանց դպրատան անցուցած օրդ ինչպիսի թշուառ եւ խոտան պիտի համարուի : Հարթուան մը մէջ ձեռնամած վերստին երթալ պիտի խնդրես. ձանձրացած եւ ամօթալից, զգուած քու զուարճութիւններէդ եւ էութենէդ : Ամէնքն, ամէնքն ալ կ'ուսանին արդ, Հենրիկոսդ իմ : Մտածէ՛ աշխատաւորքն, որք զօրն ողջոյն վաստակելէ յետոյ՝ երեկոյեան դպրոց կ'երթան. կանայքն, ժողովրդեան աղայքն, որք ամբողջ շաբաթը կ'աշ-

խառնին և կիրակի օրերն դպրոց կ'երթան . զինուորականքն՝ որք կրթութենէ յոգնած դառնալնէն յետոյ՝ խակոյն ձեռքերնին գրեանք և տետրակք կ'առնուն . մտածէ մոռնջ և կոյր տղայքն , որք դարձեալ կը սորվին , և մինչեւ խակ բանտարկեալքն որ անոնք ևս կարդալ և գրել կ'ուսանին : Առաւօտեան դուրս ելած ատենդ մտածէ՝ որ մի և նոյն վայրկեան նոյն քաղքիդ մէջ՝ ուրիշ երեսուն հազար տղայք կ'երթան և երեք ժամ սենեկի մը մէջ կը փակուին ուսանելու համար : Ինչ կ'ըսեմ , մանաւանդ թէ մտածէ այն անթիւ տղայքն որք գրեթէ նոյն ժամուն՝ ամէն աշխարհաց մէջ դպրոց կ'երթան , տես զանոնք երեւակայութեամբդ՝ որք կ'երթան , կ'երթա՛ն , հանդարտ գիւղօրէից նրբափողոցներէն , շառաչալից քաղաքաց պողոտաներէն , ծովերու և լճերու երկայն եզերքներէն , կիզիչ արեգական մը տակ , մշուշի մէջ . նաւակօք՝ ջրանցիւք հատեալ երկրաց մէջ , ձիով՝ ընդարձակ մարգագետիններէն , քաղխիւ՝ ձեանց վրայէն . ձորերէն և բլրակներէն , անտառներ , և հեղեղներ կտրելով . լերանց վրայ ամայի ձամբաներէն , առանձին , բազմութեամբ խմբովին երկայնութեամբ շարուած . ամենուն թեւոց տակ գրեանք , հազարաւոր տեսակ հագուստներով , հազարաւոր լեզուներ խօսելով : Ռուսաստանի՝ գրեթէ սառոյցներու մէջ կորսուած՝ յետին դպրոցէն սկսեալ՝ արմաւենեօք հովանաւորեալ մինչեւ ցյետին դպրոցս Արաբիոյ , բիւրք բիւրոց կ'ընթանան ամենքն ալ ուսանելու բիւրաւոր եղանակօք՝ միեւնոյն բաներն : Երեւակայէ այս հարիւրաւոր ազգաց տղայոց միջնոց պէս ամեն ընդարձակ արագութիւնն , այս անընդհատ շարժումն՝ որոյ մէջ և դու մասն ունիս , և մտածէ . եթէ այս

շարժումս դադրելու ըլլար , մարդկութիւնն վերստին բարբարոսութեան վիճակին մէջ կ'իյնար . այս շարժումս է՝ յառաջագիմութիւնն , յոյսն և աշխարհիս փառքն :

Հայր ք

(ԲԱԶՄԱՎԷՊ)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Նորածագ տուրջեան պանուն , դեռածիլ տերեւերն , ունին շողեր , որ ապա կը ջնջուին . — Հոգիներն , մասդաւ տիոց մէջ ունին նշոյլներ , որ ապա կը կորնչին կ'անհետան :

Յ. ՍԵԹԵԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն . — Թուումն մասանց կը յայտնէ որ եւ է նիւթոյ բոլոր յանգիւրքիւնք , իրողութեան մի պարագայք , գաղափարի մի բոլոր մասերն :

Բառք . — Խոսակ , Անպիտան . — Շառաչալից , Աղակալից . — Բաղխիւ , (Գրգալ) :

Գ Ե Տ Ա Կ

Արծաթաձաճանչ ու վըճիտ գետակ ,
Սահիս անդադար կարկաչով շիտակ . . .
Խորհիմ ու խորհիմ , յեզերդ նստած լուռ ,
Ուստի՞ գաս արդեօք , և կ'երթաս դէպ ո՞ւր :

« Ժայռերուն կուգամ գոգէն ես՝ մըթին ,
 Գալեմ վըրայէն ծաղկին ու մամուին ,
 Երեսիս վերայ ճեմի անդադար
 Երկնից կապուտակ զուարթագոյն նըկար : »

« Եմ զուարթագին , տղայամիտ դեռ
 Մըզէ գիս յառաջ , ո՞ւր՝ զայն չեմ գիտեր :
 Զիս վախուշ ու ցից կոչողն ի քարէ
 Նա է որ կարծեմ գիս հեշտիւ վարէ : »

ԿէժԹԷ

Թարգմ.

(Հանդէս ամսօրեայ)

3 Տ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՔ

Կենաց իրիկունն իւր կետ կը տանի իր լսպտերը :

ԿԵՆՕԹ ՈՒԹ ԻԻՆ

Կենսագրութիւն. — Կէթէ , մին ի մեծահասակ մասե-
 նագրաց Գերմանիոյ , ծնաւ 1749 ի Ֆրանկֆորտ Մայն գետին վը-
 րայ . մեռաւ 1832 ին : Իւր գլխաւոր երկք են , *Վերքեր* , *Հեռման*
եւ Դորոքեա (վիպասանութիւնք) , *Ֆաուստ* , *Իփիգիլիի ի Տաւրիս*
 (բաւերգութիւնք) , ունի նաեւ այլ բազմաթիւ գործեր , թղթակի-
 ցութիւնք , յիշատակարանք : Նորա ոնն է յսակ եւ ճնորհալի :

Բառք. — *Վախուշ* , բարձր (ուշուրում) . *ցից* , ցցուած ,
 (*սիֆ*) :

ՎԵՂԱՄԻՐՏՆ

Սթենոկարդ վաճառական մ'է . ահա վաղելով կեր-
 թայ առանց բարեւելու նոյն խակ մտերիմ բարեկամ-
 ներն զի մի գուցէ , անոնց հետ խօսքի բռնուելով ,
 ետ մնայ գործէն որ խիստ ստիպողական է . և գի-
 տէ՞ք , ի՞նչ է ստիպողական գործն . նամակ մը ընդու-
 նած է որուն մէջ կը ծանուցուի իրեն Բ. ի վաճառա-
 տունն գտնուիլ հետեւեալ օրն , երեկոյեան ժամը
 տասն և մէկին : Զարիչ ատեն սկսէ իրեն պզտիկ վէպ
 մը պատմել . վայրկեան մը մոռիկ ընելէն յետոյ կըսէ
 քեզի . « Դուն չարուհակէ խօսքդ ես հիմայ կուգամ » ,
 և փափաք կ'զգայ նայալ խաղացողներուն քովը նըս-
 տելու , ուր վայրկեան մը միայն կը մնայ : Երեսօր-
 խանական ժողովոյ մէջ երբ ատենաբան մը բեմն ելնէ
 և իւր ատենախօսութիւնն սկսի « Տեսարք երեսօր-
 խանք » ով՝ Սթենոկարդն անմիջապէս աթոռէն կ'ելնէ
 « Պարոն ատենաբան , եզրակացութիւնդ ըսէ , ժա-
 մավաճառ ըլլալու ժամանակ չունինք » կը պոռայ և
 կը մեկնի ժողովէն զոր շատախօսներու հասընտիր ֆաղ-
 ուածք կը կոչէ : Լրագրի մէջ երկար յօդուած չ'կար-
 դար բնաւ , երկու տողով տրուած լուրերն ախորժա-
 նօք կը կարդայ զորս ամենակարեւոր կը գտնէ : Աքա-
 ղաղներն դեռ չեն սկսած խօսիլ , Սթենոկարդ կար-
 թըննայ , անկողինէն վար կը ցատկէ , աճապարանօք
 կը հագուի , վարի սրահը կ'իջնայ , ձեռքովն սեղանին
 վրայ զարնելով կ'աղաղակէ մեծ ձայնով . « Ո՞ւր է նա-
 խաճաչս , ո՞ւր է խահուէս , ո՞ւր է կաթս , ո՞ւր կօ-
 չիկներս , ո՞ւր պաքսիմաթս , հովանոցս և կարագս . . .
 գիտէ՞ք որ առաւօտուն նախաճաչս ընելուս պէս կօ-

չիկներս կը հագնիմ, հովանոցս կառնեմ և կը կորսուիմ կ'երթամ։ Ինչո՞ւ չէք անհետ գործս . . . Թորոս, կը քնանա՞մ դեռ, անպիտան, իցի՛ւ թէ բնաւ չ'արթնայիր . . . կէս օր եղաւ, ծոյլ, գիշերները դարմ'են . . . » ոչ ոք կը ներկայանայ։ Սթենոկարգ ձայնն աւելի կը բարձրացնէ և ձեռքի գաւազանով սեղանին վրայ զարնելով այնպիսի աղաղակ մը կը փրցունէ որ տան մէջ ամէնքն ալ կ'արթնան — դրացիներն ալ —։ Սպասաւորն կէս քուն կէս արթուն կը հասնի։ Սթենոկարգ մեծ ձայնով կը շարունակէ իւր բարկութիւնը։

— Դուրս, դուրս, դէմս ելնելու երե՞ս ունիս տակաւին. եթէ ես քու տեղդ ըլլա՛յի՝ ամօթէս ծակ մը պիտի մտնէի և չպիտի երեւէի բնաւ։ Զորս ժամէ հետէ շարունակ զքեզ կանչելով թողբերս փճացան, չունչս սպառեցաւ, ձայնս մարեցաւ, հատայ, լինցայ. այսուհետեւ ա՛լ պիտք չունիմ քեզի, գնա՛՛ քեզի համար ուրիշ տէր մը փնտռելու, ուրիշ տուն մը գտնելու . . . Ինչո՞ւ ցցուեր կայներ ես դէմս, գնա՛՛ կըսեմ, գնա՛՛ . . . : Սպասաւորն դուրս կ'ելնէ։

— Ո՛ւր կերթաս, աներես, ո՛վ ըսաւ քեզի որ երթաս . . . :

— Դարձեալ չ'ըբերի՞ր նախաճաշս, կօշիկներս և հովանոցս, դուրս կորսուէ՛ անպիտան։

Սպասաւորն դուրս կ'ելնէ,

— Հոս եկո՛ւր։

Սպասաւորն կը մտնէ քթին տակէն խնդալով։

— Ինչո՞ւ կը խնդաս։

— Ոչինչ, խնդալս եկաւ։

— Ինչո՞ւ համար խնդալդ եկաւ։

— Միտքս բան մ'իմեկաւ, անոր համար խնդացի։

— Ես ալ կուզեմ այն բանն իմանալ որ միտքդ ինչաւ և անոր համար խնդացիր,

— Մոռցայ։

— Մոռցա՞ր . . . հիմա, հիմա, չուտ, անմիջապէս, անպատճառ, ժողվէ լաթերդ և տունէս դուրս ելիր — կը հրէ սպասաւորն։

— Ի՞նչ պատահեցաւ նորէն, կը պոռայ տիկինն վերի սանդուղէն իջնելով, ի՞նչ աղաղակ է աս, ի՞նչ գոռում գոչում, ի՞նչ իրարանցում, ամէն օր է աս կուիւր, թոյլ չէք տար որ օր մը առաւօտեան քուն քնանամ . . . :

— Կուզէ՞ք իմանալ թէ ի՞նչ պատահեցաւ նորէն, թէ ի՞նչ աղաղակ է աս, թէ ի՞նչ գոռում գոչում է, թէ ի՞նչ իրարանցում է, թէ ինչո՞ւ ամէն օր է աս կուիւր, թէ ինչո՞ւ թոյլ չենք տար քեզի որ բարեհաճիք առաւօտեան քուն մը քնանալով ձեր փափուկ մարմինն խնամել. ըսեմ ձեզ, տիկին, երեսի վրայ ձգուած մարդ մ'եմ ես այս տանը մէջ, ստակի մը պատիւ չունիմ, նոյն խի սպասաւորն, այդ անամօթըն, այդ լիբբը կը ծաղրէ զիս ու կը խնդայ վրաս։ Անօթի եմ տակաւին, չրերին ինձ ոչ նախաճաշս, ոչ կօշիկներս և ոչ հովանոցս, մինչդեռ աշխարհ գործին գլուխը գնաց և ահագին գումարներ վաստկեցաւ, հասկցա՞ք հիմա թէ ի՞նչ պատահած է նորէն, թէ ի՞նչ աղաղակ է աս, թէ ի՞նչ գոռում գոչում է, թէ ի՞նչ իրարանցում է, թէ ինչո՞ւ ամէն օր է աս կուիւր, թէ ինչո՞ւ թոյլ չենք տար ձեզի առաւօտեան քուն քնանալ . . . :

— Իրաւունք ունիք . . . իրաւունք ունիք . . . արդարութիւնն ձեր կողմն է, անիրաւ է Թորոսը, ծոյլ

է, լիբբ է, աներես է, ինչ որ կըսէք ճշմարիտ է, կախելու է թորոսը, այդ անպիտանը:

— (Պոռալով) Ինչո՞ւ իրաւունք ունենամ, ինչո՞ւ արդարութիւնն իմ կողմն ըլլայ, ինչո՞ւ անիրաւ ըլլայ թորոսն, ինչո՞ւ կախելու ըլլայ թորոսը... զիս բարկացնե՞լ կուզէք, տիկին:

— Ի՞նչ ըսեմ հապա, թորոսն իրաւունք ունի ըսեմ:

— Ան ալ մի՛ ըսեր:

— Ի՞նչ զրուցեմ ուրեմն:

— Ինչ որ կը զրուցէ մէկն ասանկ պարագայներու մէջ, ճշմարտութիւնն:

— Եթէ ճշմարտութիւնն զրուցել հարկ ըլլայ՝ պիտի ստիպուիմ ըսելու թէ դուք էք պատճառ որ...:

— Ե՞ս եմ պատճառ, ե՞ս եմ պատճառ... մնաք բարով:

— Ամէն օր պատճառ մը կը գտնես բարկանալու:

— Երեք չորս ժամ սպասեցի որ կօշիկներս փայլեցընէ, առջի օրն կաթն ատնուած չէր, անցեալ շաբթու կէս օրին գնացի գրասենեակս՝ որովհետեւ սպասեցի որ հովանոցս գտնուի, ո՞ր մէկն ըսեմ, ամէն օր պակաս չեն պատճառներ զիս բարկացնելու համար, այս բարկութիւնն գերեզման պիտի իջեցնէ զիս...:

— Նախաճաշդ պատրաստ է ահա, նստէ կե՛ր:

— Ախորժակ մնա՞ց որ ուտեմ, գետնին տակն անցնի նախաճաշն ալ... մազ մնաց որ ծանր խօսք մը պիտի փախցնէի բերնէս... դուք կերէք այդ նախաճաշն, մլաս չունի, ես անթի մնամ (բարկութեամբ վար կ'իջնայ սանդուղէն որուն երեք աստիճաններն մէկ քայլով կը չափէ):

— Կօշիկներդ չ'հագնի՞ս:

— Չեմ ուզեր, դուք հագէք... (մուճակներով

փողոցը կը նետէ ինքզինքն և քանի մը քայլ առնելէն ետքը կը դառնայ դուռը կը զարնէ, դուռը կը բացուի, կը մտնէ): Կօշիկներս ինչո՞ւ չէք բերեր, ամէն բան ե՞ս զրուցելու եմ... Նախաճաշ պատրաստ է կըսէիք, ո՞ւր է:

— Վերն է, թող բերէ թորոսը:

— Վերն է... օ՛հ... թորոսն սանդուղէն վեր պիտի ելնէ, սրահին դուռը պիտի բանայ, ներս պիտի մտնէ, նախաճաշը պիտի առնէ, սանդուղէն վար պիտի իջնայ, հոս պիտի բերէ, սեղանի վրայ պիտի դնէ, յետոյ աթոռ մը պիտի բերէ, ես պիտի նստիմ, պիտի ուտեմ պիտի կշտանամ ու ետքը գործի պիտի երթամ ու ստակ պիտի վաստկիմ... տարուան մը գործ բացուեցաւ մեզի... թո՛ղ մնայ տիկին, թող մնայ: Դուռն ուժգնակի զարնելով կը գոցէ և կըսկսի արագաքայլ դէպի վաճառատունն երթալ, փողոցին մէջ ինքնիրեն մրմռալով «Դանդաղ մարդոց հետ գործ ունենալն ի՞նչ սիրտ — հատնում է եղեր, Տէր Աստուած»:

(Խիկար հանդէս)

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Ա Ռ Ա Մ

Որչափ որ մէկը սակաւուց կարօտ լինի, այնչափ աւելի Աստուծոյ կը նմանի:

ՍՈՎԵՏ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Յակոբ Յ. Պարոնեան, ծնեալ յԱնդրիանուպոլիս, ազգային հռչակաւոր երգիծարան՝ որ հաւսար գրիչով կը հարուածէ մոլորութիւններ, մոլորքիւնք եւ նախապաշարմունք: Եզական հանճար մ'է Պարոնեան, եւ առ մեզ ոչ ոք քան զնա լաւ մեակած է գրականութեան այս ճիւղն: Բազում են նորա գրուածներ, հրատարակեալ Մեղունի, Թատրոնի, Լոյսի եւ այլ օրագրաց մէջ:

Առանձին հրատարակած հասոյրներն են Խիկար հանդէս, Ծիծաղ, Պոռոյս մը Պոլսոյ քաղերուն մէջ, Մեծապատիւ մուսուլմաններ, Ազգային ջոջեր: Նորա առաջին գործն է Արեւելեան աստուծաբոյժ:

Գրագիտութիւն. — Երգիծարանութիւնն է մեր ծաղրելի գործոց եւ քերութեանց նկարագրութիւնն եւ քննադատութիւնն: Նորա նպատակն է ուղղել բարբերն:

Կ Ա Թ Ի Լ Մ Ի Ջ Ո Ւ Ր

Անգայտացեալ օգը պայթեց,
Մի պահ խաղաղ ծովակն յուզեց.
Որոտալով մըրըրկաշունչ
Հընչեցին սեզ արեաց մըռուռչ:

Որք բարձրացան սուր՝ փրփրահերփ,
Դողացնելով ըզծովեզերք,
Սպառնալից եւ կատաղի,
Փռչեացած սպիտակ՝ աղի:

Ծովն յետ յառաջ գնայր ու խաղայր,
Բախէր եւ ինքն հեծէր դողայր
Ահեղ ջրեղէն կարծես բարան,
Անառիկ փակ քաղքին ի դրան:

Փոթորիկն երբ միմէր զերդ կիւնն
Երկնից կաթիլ մի ջրոյ սլարդ ջինջ
Ովկիանուն անկաւ ի ծոց
Խափանուեցաւ իւր ողբն ու կոծ:

Ի ծովուց այդ յանրաւութիւն՝
Ի՞նչ էր ինքը... Ոչնչութիւն...
Մի՞չ երկնիփռւմ՝ տունն էր ամպիկ,
Չով անձրեւաց կազմէր մասնիկ:

Յայնժամ լուծուած՝ անհետացած
Խոր անդընդում գոռոզ արեաց,
Խառնուեցան իւր հեղ արտասունք...
... Բայց գըթացին յերկնից զուարթունք:

Թերահաւատ կաթիլն դրացի
Բերանարաց կար մի խեցի:
Որ զայն կաթիլ յանկարծ կուլ տուեց,
Ու իւր ծոցում սընոյց պահեց:

Անցան օրեր, տարիներ շատ,
Երբ մի ձկնորս խեղճ ու ազգատ
Խըլեց խեցին այն ժայռապինդ...
Բացաւ տեսաւ սրբութիւնն խինդ:

Ի գիրկ խեցւոյն այն մամաւալատ
Կայր մարգարիտ զինչ ջինջ արծաթ,
Ծախելով նա դարձաւ հարուստ
Ապահովեց կեանքն ու ապրուստ:

Այսպէս չընչին ջրրի հատիկ,
Երջանկացուց խեղճ ընտանիք.
Թագաւորաց յետոյ Թագին
Զարդ մի եղաւ՝ գանձ Թանկագին:

(Հանդէս Ամսօրեայ)

ՊԵՏՐՈՍ Ն. ԱԴԱՄԵԱՆ

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Արարածոց բնութիւն
Կ'ոչընչանա՞յ կարծես դուն.
Զէ՞ որ այսօր կը մեռնի՝
Վաղն ա՛յլ կենաց կը փոխուի:
Փրօսած դիէն կ'ելնէ որդ,
Ուղիւն ուրիշ մ'է յաջորդ,
Հին առակն ալ աս կ'ըսէ,
Թէ « Բուկին մանդ իմ կեանքս է »:

(ՏՕՄԱՐ ԲՆՏԱՆԵՎԱՆ)

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Պետրոս Հերոնիմոս Աղամեան, հրո-
չակաւոր Ողբերգու, ծնած է ի Ղալաթիա Կ. Պօլսոյ, 1819ին:

Ռուսմասիրած է երկու հարիւր դերեր, յորս նշանաւոր են Շե-
քսպիրի Համլէթը, Օթելլոյ, Արֆայ Լիր, Շիլլէրի Աւագակներ ող-
բերգութեան մէջ Ֆրանցի դերը, Կուսկովի Ուրիշ Աֆոսսա եւլն:
Ասոց մէջ Աղամեան գերազանց կը նկատուի Բոն զլոսսի եւ
Սալվին: Աղամեան նկարիչ եւ ինքնող է միանգամայն:

Գրագիտութիւն. — Կենդանի նկարագիրն է այն ձեւն՝ ո-
րով կը բացատրեմք գործողութիւն մի, դէպք մի, երեւոյթ մի:

Բառք. — Անգայտացեալ, Նօսրացած. — Սեղ, Ամբարա-
ւան. — Փրփրահերք, Փրփրալից. — Բաբան, (սափան) — Կիւնձ,
Վայրի խոզ. — Երկընթիւն, Երկնքի մէջ. — Զուարթունք, Հը-
րեւակիք. — Զինն, Իրեւ:

Շ Ն Ո Ր Շ Ա Լ Ի Ո Յ Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ն

Հապա՛ւ և մեք, ո՛վ սիրելի ազգակիցք Ներսիսի,
որք ԿԿ դարէ ի վեր հին նահապետի մը անուն կրեմք,
և աւելի ստոյգ հոգեւոր որդիք եմք այնպիսի հայ-
րապետաց՝ որք ի միջի հայրապետաց ամենայն ազգաց
և աթոռոց՝ միայն կանուանին Լուսաւորիչ և Շնոր-
հալի: մենք՝ որ այնքան պնդութեամբ կը պահեմք
անոնց անունը, աւանդը և սէրը, նորոգենք և զօ-
րացնենք այն սէրն ու երախտիքը՝ որոց սրտտական
ենք և պիտի ըլլան մեր յետին թառուներն ալ: Եթէ
այս ինչ կամ այն ձիրք կամ շնորհք ունող անձանց այն-
պէս չըբեղ տարեդարձի և դարադարձի յիշատակը կը
կատարուին սոէպ յազգաց, և փոքրիկ հին յիշատա-
կըն ալ՝ նորանոր կրկնութեամբ կը մեծացնեն, ո՛ր-
քան աւելի արժան է մեզ՝ թէ ոչ անկարելի չըբեղու-
թեամբ՝ գոնէ կարելի երախտեաց և սիրոյ եռան-

դեամբ հռչակել յիշատակ մը՝ որ միշտ մեծ է, և Անձ մը՝ զոր հարք մեր գերոսկի կնքով կնքեցին Շը-նորհալի, և երկինք վաւերացուցին:

Յիշենք և տօնենք ուրեմն այն աննման անձը, զոր թէ հնար էր՝ ամէն բարենախանձ ազգ պիտի փա- փաքէր գնել և իրեն սեփականել: — Այն՝ որ ի ման- կութենէ իբրեւ խոհական, և չափահաս այր երեւե- ցաւ, և ի ծերութեան որպէս մանուկ հեզ և անմեղ. Այն՝ որ երբէք հեշտութեամբ չծիծաղեցաւ և ոչ վայ- րապար խօսք մ'ըրաւ և միշտ զուարթադէմ էր և քաղցրագորոյց. Այն՝ որ երբէք ըստ քմաց և կամաց բան մը չգրեց, և միշտ յօժար և յորդոր էր գրե- րու՝ ըստ կամաց և պիտոյից այլոց. Այն՝ որ միշտ յանապատու և ի քարանձաւս բնակէր, և իբրեւ յա- պարանս բնակող մարդավար էր և մարդասէր, որ ընտրէր զմիայնութիւն ընդ Աստուծոյ, և փութայր ի ժողովս՝ յօգուտ ընկերութեան մարդկան. — Որ յիսուն տարի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սլաւաբամ, վարիչ՝ ամուր, լուսատու և վարդապետ եղաւ, և յե- տագոյցից ալ բացաւ թողուց լուսաւոր ճամբայ, յի- սուն տարի ինչպէս իր եկեղեցւոյն այնպէս և ազգին դպրութեան դասադըլս եղաւ, և յետնոց մինչև ի մեղ և մինչև ի սպառ օրինակ հայկաբանութեան յարձակ և ի չափական դրուած: Այն ինքն՝ որ մեր գեղեցիկ ժամերգութեանց և պաշտամանց՝ գրեթէ ամբողջ երրորդ մասին հեղինակ և աւանդող է, և տեսակ տեսակ բանաւոր արուեստից մէջ՝ առաջին կամ ընդ առաջինս եղած է յազգային գրականու- թեան: Այն որ ի վեր քան զամենայն ճարտարս մեր եղաւ և կոչեցաւ Նրզեցողն, և աւելի քան յերկրա-ւորացս՝ անշուշտ այնպէս ճանաչուի արդ յերկնաւո-

րաց. վասն զի իր մաքուր սիրտն աւելի վսեմական և զմայլական քնար մ'ալ ունէր, քնար կուսական, որով ընդ բիւրաւոր զարմանալի քնարահարացն զորս տեսաւ և լոկց Յայտնութեան տեսողն՝ չուրջ զաթո-ռով երկնայինն Սիօնի, որք « Երգէին երգս . . . և ոչ ոք կարէ գիտել զերգս նոցա » . այլ և դեռ հիմայ ալ որպէս հաւ զուարթուն փափուկ վանկերով և անոյշ նուագներով, կ'արթնցնէ մեր հոգեւէրները, ի մէջ գիշերի յարուցիւ առ Աստուած թնդացնել սրտեր-նին: Նա ինքն է որ ի գարնան ժամանակի կենաց՝ մեր նորահաս հարս ու փեսայից սիրախայծ սրտերը՝ իր « Սիօնի որդիք, զարթիք » երգովը կուղարկէ յու-րախութենէ յուրախութիւն. և նա ինքն յաշնայնի ժամանակաց՝ ամէն հասակէ հնձեալ հասակաց վրայ՝ իր հանգստեան շարականները հնչեցնելով՝ զիջանի ցաւազնի և մերթ հեղիկ ֆիջելով մաղթէ, մերթ հա-մարձակի արդարութեան սոսկալի սուրն ալ դադրե-ցընել: Ո՛վ ֆեֆուշ քնար որորանաց, սրբիչ սրսկապա-նաց և հսկող հովանի գերեզմանաց Հայոց:

Ընծայենք արժանաւոր պսակ մը մեր ամենարի-եայ հայրապետին, աւելի քան զոսկեպէնն և զակաճա-կապ. ընծայենք նմա շնորհակալ և շնորհափայլ սըր-տեր, նմանութիւնն է ճշմարիտ յարգ և ս'էր որդ-ւոց առ ծնողս. . . : Այլ ո՞ համարձակի ՚մանիլ ան-նմանն Ներսէսի: — Յուսում թէ իւրաքանչիւր անձն ջանալով իր չափուն և վիճակին յարմարագոյն շնորհ-քը ստանալ, կրնանք ամենքս միաբան և միաջան յի-րար բոլորեալ ազգովսնր՝ ըլլալ իբրեւ ի զանազան ծաղկանց համախուռն պսակ մը շնորհազարդ, և նը-ուիրիլ քեզի՝ նախօրինակիդ մ'երոյ, ո՛վ հրաշագործ և անուշակ հայր մեր ՅԵՈՐԶՈՒ:

Լ. Ղ. Մ. ԱԼԵՒԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Հանճարը կ'ստեղծէ, ռամիկը կը նուիրագործէ:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — ՆԵՐՍԵՍ ՇՈՐՀԱԼԻ, կրտսեր եղբայր Գրիգորի Պահլաւունոյ, յ.թ. դարու հայ մասեմագրութեան գրչաւոր պարծանքն ունի թէ՛ արձակ եւ թէ ռսանաւոր բազմաթիւ գրուածներ, նշանաւոր են *Ընդհանրական րուոր*, *Մեկնութիւն Մասրէի*, *Ողբ Եղեւթոյ*, *Յիսուս Որդի*, *Եւայլն*, *Եւայլն*: *Շարականին մէջ իրենն են Այսօր Անճառ*, *Աստուած Անեղ*, *Առաւօտ Լուսոյ*, *Աշխարհ Ամենայն*, *Եւայլն*: (1102—1172).

Հ.Ղ.Եւոնդ Մ. Ալիւսան, արդիւնաւոր միաբան Միսրիսեանց վեհեկոյ, որ իւր պատմական, աշխարհագրական. հնագիտական քանկագիրն ծառայութեամբ բարձրագոյն տեղին կը գրաւէ հայ գրագիտաց մէջ: Ալիւսան իւր տաղանդով, անվիճելի արժանեօք եւրոպական համբաւ ունի, եւ բազում ուսումնական ընկերութեանց անդամ է: Նորա նուագներն մեծ կերպով մի կը ներկայացնեն զինք: Բաց այսի յօրինած է *Յուշիկ*, *Շիրակ*, *Միսուան*, *Շնորհալի* եւ *Պարագայ իւր*, *Տեղագրութիւն Հայոց մեծաց*, *Եւայլն*:

Գրացիաութիւն. — *Դիմառնութիւնն* է այն ձեւն՝ որով կեանք եւ զգացում կուտամ անկենդան առարկայից, բացակայից, նոյն իսկ մեռելոց: Վերոյգրելոյն վերջաբանն է դիմառնութիւն:

Բառք. — *Ամոշ*, Օգնական, գոյգ, փոխաբերութեամբ գործածուած. — *Քնիւշ*, փափուկ. — *Մրսկապան*, Առագաստի սենեակ. — *Ազգովիմք*, Յոլոր ազգովի:

Ն Ա Յ Ի Ն Ի Պ Ա Տ Ա Ն Ի Ն

Յուզարկաւորք՝ սիրտք ի հեծմունն ուռուցիկ՝
Հետեւէին սրգազգեցիկ դադադին՝
Ըւր կը հանգչէր խարտեաչ դիմօք գեղեցիկ
Քըսանամեայ հէք միամօր պատանին:

Տըրտմահաղորդ այդ ամբոխին մէջ, եղբ'ւկ,
Քան ըզփողարսն առաւել ծայն մի ուժգին
Եւ քան ըզ ջոկ եղերանարցըն ցասուկ
Ծիւղ կը բառնայր մայրն արտասուօք լալագին:

Փետէր մաղերն, կը կոծէր կուրծըն տըկար,
Հող ըզգըլլոով կ'ընկճէր ցաւոց բեռին տակ.
Կ'անիծէր օրն յորում ծընած էր յաշխարհ,
Հարսանեկան կ'անիծէր քօղն ու մանեակ:

Անհոն էր սէրն որով սիրած էր զորդին,
Յոյսն իւր սըրտին՝ նըսեմ իւր տան վառ ճըրագ,
Եւ վիշտն անհուն էր, զի ընդ հուսոյ ցուրտ որդին
Գերեզմանաց ոլտի լինէր նա ճարակ:

Այրին անոք կը նայէր մերթ անդր յերկին՝
Որ ճառագալթ մ'անդամ զլացաւ իւր ծոցէն
Շող կաթեւլու համար դեղնած իւր ճակարին,
Եւ վերքերուն՝ որ զինքն աճեցան կը խոցեն:

Հեկեկանօք յետոյ յածէր զիւր հայեայ
Անոնց վերայ՝ որք աչք յերկիր ի խոնարհ
Չէին իշխեր հանգիսիլ մուրթ իւր աչաց,
Եւ լուռ՝ գողցես կը ծայնէին Չիք հընար:

Իսկ անխըռով քահանայն յերգ սաղմոսէր .
« Մարդոյ որպէս խոտոյ աւուրք ցամաքին .
« Իբր ըզձազիկ ծաղկեալ և սա ոչ ևս էր
Երբ ի նըմա կը շընչէր հոլմ խորշակին : »

Մահաշըշուկ մըտածութեանց մըրմունքն այն ,
Փողոցըն շոխնդ՝ լալականաց ճիչն ու ջալը՝
Հառաչքն այրւոյն՝ ամբոխին խուլ ոտնաձայն
Կ'երթան կոծել դըժոխոց վիհն մըռայլ :

Հազիւ ելած Նայինի դրանն արտաքոյ՝
Ապառաժուա դամբաններէ ո'չ հեռուն
Յուզարկաւորք տեսնեն զմարբին Գալիլիոյ
Ճաճանչ ի դէմն և բոյ ի մէջ՝ աչերուն :

Բարեբաւտիկ չէ՞ր հանդիպումն այն արգեօք ,
Նըշանաւոր էր իւր հրաշիւք այն հարբին .
— Կըսէր ընդ ինքն ի յամբոխն անձնիւր ոք —
Թերեւս սըրբէ այս արցունքներն որ թափին :

Յառաջ կուգար նա հաստատուն քայլերով ,
Մահկանացուի չունէր վարանքն ու քախիծ ,
Մօր մը արցունքն եւթ շարժէր զիւր գորով .
Ի՞նչ դառնադոյն քան որդեգութի մօր կըսկիծ :

Կը լըռեն ձայնք սրընգաց , լալիք կը դադարին ,
Լուեց քահանայն , ամբոխն իսկոյն զկայ ետու ,
Ահա Յիսուս մօտենալով առ այրին՝
« Մի՛ շար » կըսէ նըմա յուշիկ ի բարբառ :

Յետոյ հըղի մատամբըն՝ պիղծ դադալին ,
Եւ կը բըռնէ զձեռնըն մահուն աւարի ,
— Սաղուկեցոց շըրթունքն ընդ այն ճիճողին —
« Պատանի՛ դու , գոչէ առ նա , օ՛ն արի՛ : »

Ի լուր ձայնին՝ յորմէ թընդայ շիրմին գուր՝
Յարեւուն լոյս բանայ մեռեալն իւր աչեր ,
Սառած արիւնն սուրայ յերակսն հուպ ընդ հուպ ,
Եւ կանգնեցաւ . — ո՞վ էր որ զինք կը կանչէր :

Ո՛ր սքանչելիք , ո՞վ հիացումն անպատում ,
Խեղաշեղեալ առ խընդին՝ մայրն անշըշունչ
Մերթ Յիսուսին փարէր զտիւք , մերթ որդւոյն
Դրոշմէր ճակտին անհուն համրոյր կարճ ի շունչ :

Իսկ բազմութեան տիրէ սոսկումն և սարսափ
Դողան ոսկերք իբր ի սարսուռ երկնային ,
Այլք աւխնով հարկանէին ծափ ի ծափ .
Սուգըն սուգաւ , և ցընծալից էր Նային :

« Մե՛ծ մարգարէ , կ'աղաղակէր ամբոխն այն ,
« Իսրայելի ժողովրդեան Աստուծոյն
« Չըքնաղ պարգեւն ես դու սիրոյ անսահման ,
« Մե՛ծ մարգարէ , օրհնեա՛լ ըլլայ քոյդ անուն : »

Սակայն Յիսուս է՞ր անտարբեր այդ գոչմանց՝
Գըթոտ նայուածն յառած ի մայրն անխրիք՝
Ում զիւր միակ կը պարգեւէր յերկրի զգանձ՝
Ինքն ալ յաջացն հոսեցոյց զոյգ մ'աղի շիր :

Գիտէր անշուշտ թէ՛ իբր որդի միամօր՝
Կառափելոյ տեղ ոյ՛ բարձանցը վերայ՝
Օր մ ի խաչին վէրքեր առած բիրաւոր՝
Մօրն արտասուաց լինէր երբ ինքըն վըկայ ,

Այն ամբոխէն ոչ ոք խաչին առ երի
Պիտի ըսէր ցաւագին մօրըն . « Մի՛ շար » ,
Եւ մարգարէն մեծ՝ իբր անարգ մի գերի
Պիտի մեռնէր այդ չոր փայտին ի կատար :

Ա Ռ Ա Մ

Ամէն ապրանք մէկ մէկ գին ,
Միայն հոգին է անգին .
Ո՛վ մարդ , նայէ որ հոգաս
Նախ հոգին , յետոյ մարմին :

Գ . ԵՊԻՍ . ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն . — Եղիշէ վարդապէտ Դուրեան , եղբայր վաղամեռիկ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի , ծնած յիսկիսար Կ.Պօլսոյ , նախկին աշակերտ Զեմարան վարժարանի . Գեռ երեսասարդ , այլ ինքնաշխատ յառաջդիմութեամբ յաջողած է մեծ հրմտութիւն ստանալ գրական , գիտական , իմաստասիրական , ասուածաբանական : Ուսած է լեզուներ հին եւ նոր հայերէնն , ժրաբանութիւնն , անգղիերէնն եւ հին յունարէնն : Հրատարակած է ցարդ քանի մը դասագրքեր , *Ընթացք ի գրոց յարքառ* և . եւ թարի , *Պատմութիւն Հայ Մասնագրութեան* , *Ընթիւր Ասացումք* , *Բառագիտութիւն* .

Դուրեան վարդապէտ մեծ ապագայի մը կոչուած է :

Գրագիտութիւն . — Ակնարկութիւն . — Երբեմն գրողը կախարակէ այնպիսի իրի կամ պարագայի՝ որ անշուքիւն ունի իւր նկարին հետ : Այս է *ակնարկութիւնն* , վերոյգրեալ տաղին վերջին երեք տուներն ակնարկութեան օրինակ են :

Շրջաբանութիւն . — Շրջաբանութիւնն է անուղղակի եղանակ մի , որով մէկը չուզեր իւր բնական յայտնել պարզութեամբ , այլ իւր բացատրած գաղափարին կամ իրին մի յասկութիւնն կը նշանակէ . Գալիլիոյ Ռաբբին , փոխ . Յիսուս :

Խելամտութիւնն է բառից նշանակութիւնն առաւելու կամ նուազեցնել . Նորա զանազան ձեւերն են .

1. Սեռը *սեռակիւն* տեղ . մանացուք փոխանակ մարդոց :

2. Մասն *ամբողջին* տեղ . վերոյգրեալ մասին մէջ Սաղուկեցւոց երբունք , փոխանակ Սաղուկեցիք :

3. Որոշեալ *բիւ մի անորոշ բունջ տեղ* . Տասն անգամ բանն անգամ ըսի քեզ , փոխանակ՝ շատ անգամներ :

4. Եղակին *յոքնակի տեղ* . արդարն պիտի ժառանգէ զերկիւնս :

5. Նիւթը՝ յորմէ իր մի շինուած է , նոյն իսկ իրին տեղ . երկաթ փոխանակ սոյն -

Բառք . Հեծմունք , Հեծեծանք . — Սգազեցիկ , Սգալից . — Փողար , Փող զարնող . — Զոկ , Խումք . — Եղերամարք , Լալկան կիներ (ի հնում) . — Զատուկ , Կախարդ . — Մանակ , Վրի զարդ . — Շոխնդ , Աղմուկ . — Զայլ , Ողբ . — Թախիծ , Տրտնութիւն . — Զկայ առնուլ , Կանգ առնուլ . — Խելայեղեալ , Յնորած . — Ախն , Եռանդ . — Անբրիք , Անբարձ . — Շիք , Կարիլ . — Կառափնել , Գլուխը կտրել :

ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ՀԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Քաղաքակրթեալ ազինք եւթ դիտեն պատկառ կալ աղգային հնութեանց . մէն մի նշխար հայրենի մի լուսաւոր էջ կարէ յաւելուլ պատմութեան և կը խընամէ սերտիւ աղնուագոյն ձկնուներ : Յունաստան դեռ ևս տղայ մանուկ ի քաղաքակրթութեան , կիրթ է արդէն ընծայելոյ արժանաւոր յարգանս իւր պատուական հնութեանց , որ հետզհետէ կուգան ի դուրս աստի անտի : Հինն և նորն հաւասար յարգ ունին յաջս Հելլենաց , մին ի պարծանս և միւսն ի պէտս , և երկոքին իսկ անշուշտ ի շինութիւն հայրենեաց :

Բազմաթիւ և բազմազան են թանգարանք ի Յունաստան , և ճորտագոյնք յԱթէնս : Աղգային հնութիւնք թանկագին հաւաքածոյքն են հնախօսութեան կեդրոնական թանգարանին , որ հաստատեալ է ի սկզբան թագաւորութեանն Հելլենաց . հոյակապ և գեղեցիկ է այս շէնքն համակ մարմարեայ , յոր իւր

երեսուն հազար օսմանեան ոսկւոյ գումար մի ծախք եղած է ի շնորհս ազնիւ առատաձեռնութեան վեհանձըն քաղաքացւոց : Աստ կը բովանդակին արձանք, կիսանդրիք և այլ վիմափոր պատկերք և եթ զից և դիւցազանց ամենեքին ատտիկեցի ճարտարաց սքանչելարուեստ կերտուածք, ընդ որս անհնար է ումեք չգմայլիլ խորին հիացմամբ, աստուածոց պատկուտելի աղուժք մի կը տեսանես անդ յարձակ սրահի ուրեք, որք կը յօրինեն մի կաճառ երկնային՝ ի մեծամեծաց մինչեւ ցփոքունս զգօնամիտ զիմօք. մարդկեղէն հանճարոյ մանրածնունդ նրբութիւն մի յինքեանս կը շողացնեն այդ ճշգրտագործ անդրիք անմահից, անմահք արդարեւ ոչ ի խորհուրդս՝ այլ ի կերտուածս գործոց, որ ճարտարախօս լեզուաւ կը պատմեն մարդոյ զփառաց հնոյն Աթենայ : Հնոյն Աթենայ փառացըն ի հանդէս անդ ի նմին կանգնած է արձանն Աթենասայ, որ դեռ նոր, — իբր երեք ամիս յառաջ, ելած է ի դուրս, ի ձեռն գործաւորի ուրուք, ի վարձ անշուշտ աշխարհաշինութեան Աթենացւոց : Ի Աթիննա. զի այսպէս կոչեն զ'ա Յոյնք — գործ թերեւ Փիդիասայ հրաշակերտ մատանցն, գեղեցկագոյն և չքնաղ անդրին է յամենայնի որ են յԱթիննա և այլուր և գուցէ ընդ բնաւ աշխարհ, որպէս տեղեակք կը հաստատեն : Ութամեայ մանկան հասակն ունի այդ արձանն. սեգ ի ձեռին և կորդակ ի գլուխ կը կանգնի ուղղորդ մի սրբասաշ փոքրիկ պատուանդանի վերայ. ի ձախմէ կայ ասպար մի բոլորչի մանրագործ քանդակօք զարդարուն, յոյր վերայ կը յենու լուսածղի բազուկն յոյժ բնական վայելչութեամբ գեղ, շնորհք և փափկութիւն սպիտակափայլ դիմացն ի հիացումն կը կրթեն զմարդ, որ պահ մի կերկրայի

թէ արդեօք Աթենաս քա՞ր ծնած էր, թէ մի կոշտ քարի կտոր Աթենաս էր եղած մարդոյ ուրուք ճարտարութեամբ : Բարեբախտաբար ժամանակն խնայած է դմա առաւել քան այլոց. յոտից ցգլուխ անեղծ է գրեթէ արձանն և իմաստութեան դիցուհին ա՛րդ ևս իմաստութիւն կը բուրէ գոգցես զիւրեաւ յանկուցիչ շնորհօք :

Բազմաթիւ արուեստաւորք կը յաճախեն յերուպիոյ ի տես Աթենասայ արձանին, և ընդ բնաւ կ'ընթանայ համբաւն՝ իբրեւ լրումն մարդկային ճարտարութեան, իբրեւ գլուխ գործոց գեղեցիկ արուեստին .

« Ո՛ր գեղեցիկ արուեստք,

Ո՛ւր հաճոյ լինեւ ձեր չեն իբուտնք արդար... » ⁽¹⁾

Յ. ԳՈՒՐԳԵՆ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆԲ

Արեւը հորիզոն մը եւ կեանքը գերեզման մը, ասպը անկում մը եւ բախսը անիւ մ'ունի... : Ծաղկին ծոցը արցունք, սերեւին մէջ հառաչ, կոհակին մէջ մահ, խոտի մը մէջ թոյն եւ ափ մը հողին մէջ գանկ մը կամ քաղ մը կայ... : Մի՛ վստահիր ուրեմն փառքիդ եւ զօրութեանդ վրայ :

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

(1) Տըլիւ. Մշակ, Գաղ. Թարգմ. Ա. Գարագաշեանի :

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Յակոբ Գուրգէն, արժանաւոր գրագէտ, ուսուցիչ եւ հիմնադիր տօրէն Հայկական Կրթարանի, յՕր-
բագիւղ, զոր կը վարէ 15 տարիներէ ի վեր. Ոսկեդարու հայերէ-
նին վերակեդանութեան անկեղծ աշխատող մ'է. իսկ աշխարհիկ
մասենագրութեան ընծայած է ցարդ մասենիկ մի « Ուղեւորու-
թիւն յԱրեւն եւ ի Զմիւռնիս » . Յ. Գուրգէն ընկերակցութեամբ
Ա. Մ. Գարագաւեանի հրատարակած է ի գրոց բարբառ ճաշակ
Ոսկեղէն Դպրութեան երեք հասորներն .

ԱԹԵՆԱՍ, դիմ իմաստութեան . ԳԻՏԻԱՍ, երեւելի արձանագործ
Յոյն .

Գրագիտութիւն. — Բարեխառն ռան արգիւն եւ վսեմին
մէջ տեղ աստիճան մի է, եւ կը պատշաճի հանելի նիւթոց .

Բառք. — Պատկառ կալ, Պատուով ուր դնել . — Նշխար,
մնացորդ . — Զկտու, Յօժարութիւն . — Կամառ, Ժողով . — Կեր-
տուած, Շինուած . — Անդրի, Արձան . — Տեղ, Նիզակ . — Կոր-
դակ, Սաղաւարտ . — Լուսածղի, Լուսաբեւ . — Անեղծ, Անկո-
րուս . — Յանկուցիչ, Հրապուրիչ .

ՓԱՌԱՏԵՆՁ ԱՆՈՒՐՁ

(Ժողովարէն ՍՈՒԼԱՐԻ)

Մին եզկար ունենայի՝ Դիւր ըլլար, դար կամ թէ
ծործոր,
Վաղուկ ջըրով՝ թէ քըջիկ՝ վըտակ ըլլար, ալ կամ
հեղեղ.
Մէջը մին ծառ կը տընկէի՝ ծիրանի, ծոր կամ թէ
խնձոր.
Մէջը մին հիւղ կը շինէի՝ աղիւս եղէգ և կամ բաղեղ .

Ծառիս վերեւ մին սիրուն բոյն՝ բըրտէ, վետրէ կամ
սիզահիւս,
Հանգիստ կուտար մին երգեցիկ՝ ճահրիկ, ճնճղուկ
կամ ծիծառնիկ .
Հիւղիս ներսեւ հեշտ ընկողնիկ՝ առկախ, օրբան կամ
պրտուահիւս,
Հանգիստ կուտար մին մանկուհւոյ՝ թուխ, կասկաներ
կամ խարտեչիկ .

Մին՝ եզկարէն եւեւ չուգեմ. չափա ըլլան ճիւղ թող
լոյս եւ սէր .
Ամենազեղ կուսին գողտրիկ՝ որ սիրտս ու աչս յինքն
գրաւէր .
« Կանգո՛ւն կաց դու հող՝ կըսէի՝ ահա ծնա՛ւ նոր
աշաւուրջ : »

Որչափ հեռին տանէ՝ զըստուերդ արեգն ընդ դաշտ
յոր և է կոյս
Նոյնչափ հեռի՛ն երթամ գծել հորիզոնիս ծիր սի-
րալոյս .
Տենչալին յո՛ր չը հասնի ձեռք՝ իցէ՞ այլ ինչ քան մին
անուրջ .

ՆԱԶԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Տան տիկինն մայր մեղուն է, ուր ուր կը գտնուի նա,
հոն կը գտնուի նաեւ փեքակը, եթէ հեռանայ, մեղու-
ներն կը ցուրին, բռնաներն կը խանգարին, մեղուն ան-
գամ իւր անուտ համը կը կորուսանէ :

ՍՈՎԵՏ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Դանապետ Ռուսինեան բժիշկ, իմաստաւէր եւ հաւսարար, որ իւր ուսումնաւորն էր Բարիկ 1848ի յեղափոխութեան : Աշխարհիկ լեզուի ազնուացման համար ջանալով այդ նպատակաւ հրատարակեց *Ուղղախօսութիւնն* : Ռուսինեանի հեղինակութիւնն էն 1854 եւ 1872ի կրկին *Տարեցոյցներն*, *Տարիքի վրայ խօսած հառն եւ Աստուածաբանութիւնն*, վիճաբան Հիւկոյի *Ռիյ Պրան* (թարգ.), յօրինած է նոյնպէս *Դասագիրք Փիլիսոփայութեան* : Մեռաւ 1876ին :

Բառք — Եզգար, հօտաղ, եզներ բռնող արջ : — Դար, Բարձր տեղ : — Ծործոր, Զոր : — Ծոր, Հաղարջ : — Զանրիկ, (քուչուն մի) Պրսուսիկ, Եզգէ Բիւսուած : — Կասկաճեր, շաղկապի գոյն մազով : — Անուշ, Երազ :

Ն Ո Յ Ի Տ Ա Պ Ա Ն Ն

Նոյն հայադիրն յափշտակելով զմեզ 'ի հնութիւն ժամանակաց, ներելի կընէ թողլու այսօր նորագոյն յիշատակները, և հնութենէ հնութիւն ելնել 'ի վեր քան զարեգն և զսկիւրն հայկական ամսոց, եւ կուշնշանակէ այսօր յիշատակ մ'այլ, որ ոչ մեր հիմկու աշխարհիս դարուց մէջն է, և ոչ այլ անկէ առջինին այլ երկու աշխարհաց միջոցն կրնայ ըսուիլ, նախաջրհեղեղեան և յետջրհեղեղեան աշխարհները միացընող կամիջոցն վրայ, որ է ծեր նաւորին՝ Նոյի՝ տապան : . . . Տապանին 'ի լերինս Մասեաց նստելն ինչուան լերանց գլուխներուն ջրէն դուրս երևնալը եր-

կու ամին անցաւ, յորմէ գուշակուի տապանին մեծութիւնն և բարձրութիւնն : յետ 40 աւուրց բացուեցաւ անոր պատուհանն, վասն զի ջուրն անկէ այլ վայր իջեր էր, և իբր յետ ամսոյ այս եղանակաց նորոգութեան օրը՝ բացին արգելականքն տապանին վերնածածկը, և իբրեւ տան դարպասներու կամ դիտանոցին վրայ ելնելով՝ տեսան « զի նուազեալ էր ջուրն յերեսաց երկրի » : նուազեալ էր այլ ոչ ցամաքեալ բոլորովին, վասն զի ասոր համար դեռ երկու ամիս պէտք եղաւ : Ի՞նչ հիանալի և սրտառուչ տեսարան : Այն լերանց կողմ՝ որոց ճալիի մը վրայ նստեր էր տապանն, կ'արդիւնէր համարձակ տեսութիւնը՝ 'ի պատուհանէն : անոր համար Նոյ կու ստիպուէր թռչուններ արձրկելով անոնց դառնալ գալէն կամ չ'դառնալէն իմանալ ջրոց ցածութիւնը և երկրին ցամաքելուն չափը : Իսկ հիմա իր 30 կանգնեայ նաւատան դիտանոցին վրայ ելած՝ իր համբերող ընտանեօրը, կու տեսնէ այն ամրակերտ ընդարձակ նաւը ծովային բերդի մը պէս ամենաորարձր լեռնատափից միջոց նստած, որոց ետեւն, դէպ յարեւելս, յարեւմուտս և 'ի հիւսիս դառնալով Ստիւյ աւելի կամ պակաս բարձր լեռներն կ'երեւին : ոմանք ամենեւին լերի ու մերի նոր ջրէ դուրս ելածի նման : ոմանք քանի մը ամառական արեւու տաքութեամբ սկսած իբր ազուամազով մը ծածկուիլ տատեղատունէն, անոնց մէջ ալ կ'երեւին խորածորք և հովիտք, և քանի մի դաշտք, իբրեւ աշնան վերջին արօրած պատրաստած սերմնական և անրոյս սեւ արտեր, իսկ հարաւային կողմէն կ'երեւէին ծովածաւալ դաշտք և անապատք Միջագետաց և Ասորեստանի, որ յիրաւի դեռ թէ ոչ ծովու՝ գոնէ ճահճի պէս կու ծածանին, և տեղ տեղ ցամաքած, տեղ տեղ

Ջրածածուկ , արեւուն զարնուածներէն իբրեւ փառ՝
հայելիներ կու ցլանան : Երկու ամիս Նոյիս՝ ք տապա-
նին երդիքն կու դիտէին այս տեսարանը մանաւանդ
թէ միշտ փոփոխեալ տեսարան մը , ջրոյն օր ըստ օրէ
քաշուելովն և արեւուն օր ըստ օրէ տաքնալով այն
դաշտաց վրայ տեղ տեղ երեցած տխրալի դէմքերը , ա-
ւերեալ աշխարհի և խեղդուած հասակաց և գեղեց-
կութեանց մնացորդները բոլորովին քայքայելով , ծած-
կելով , և թողով միայն (տխրագոյն մնացորդ) չոր ու
ճերմակ ոսկորներ , այն հեշտամուկ փափուկներուն , և այն
յանդուգն հսկայներուն , որք կարծեցին թէ , միայն
երկրիս վրայ է մարդուս վիճակն . և անիծեալք յերկ-
նից՝ երկրէս այլ դուրս 'ի ծոց անդնդացեալ ծովուն
ծածկեցան , կերակուր կիտից և վիշապաց . հազիւ
թողով սակաւ ինչ նշխարքնին ծովէն փոխած՝ իրենց
հին բնակարանաց քով , որոյ հիմունքն անգամ տակն-
ուվրայ եղած հողուն հետ խառնուած կորած են : Եւ
երկիր երկրորդ անգամ կ'երևի « աներևոյթ և ան-
պատրաստ » անապատ մի ամայի , անմարդաձայն ,
անկենդանի . յորոյ վրայ հազիւ իբրեւ պզտի շարժուն ,
գծեր կամ բծեր՝ տապանին պատուհանէն արձկուած
թռչուններն թափառելով կ'անցնին՝ դադար կամ բոյն
մը փնտռելու . . . :

Հ. ՂԵՒՈՆԴ Վ. ԱԼԻՇԱՆ

(Յուշիկ)

Ա Ռ Ա Մ

Ոչ ոսկիին աղքատ , ոչ արեւան բիծը :

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն . — Իմաստներ զգնելն ետք պէտք է զա-
նոնք կարգաւ յառաջ բերել : Այս է հոնտորակաւ արուեստի մէջ
Դասաւորութիւն ըսուածը :

Բառք . — Տափ , Տափարակ սեղ . — Երդիք , (Պանա) :

Լ Ճ Ա Կ

Ինչո՞ւ ապշած են , լը՛հալ
Ու չ'են խայտար քու ալեակք ,
Միթէ հայլ ոյդ մէջ անձկաւ
Գեղունհի՞ մը նայեցաւ :

Եւ կամ միթէ կըզմայի՞ն
Ալեակքդ երկնի կապոյտին
Եւ այն ամպոց շուսափրիք
Որք նրմանին փրփուրիդ :

Մեկամաղձոտ լըճակ իմ
Քեզ հետ ըլլանք մըտերիմ ,
Սիրեմ քեզի պէս ես ալ
Գրաւիլ՝ լըճեւ ու խոկալ :

Որքան ունիս դու ալի՛
Ճակատս այնքան խոկ ունի ,
Որքան ունիս դու փրփուր՝
Սիրտս այնքան խոց ունի բիւր :

Այլ եթէ գողդ ալ թափին
 Բոյլին աստեղաց երկնքին ,
 Նըմանիլ չես կրնար դուն
 Հոգւոյս՝ որ է բոց անհուն :

Հոգ աստղերը չեն մեռնիր ,
 Ծաղիկներն հոգ չեն թռումիր ,
 Ամպերը չեն թրջեր հոգ ,
 Երբ խաղաղ էք դու և օդ :

Լըճակ , դու ես թագուհիս ,
 Զի թ'հովէ մ'ալ խորշումիս ,
 Դարձեալ խորքիդ մէջ խրոով
 Զիս կը պահես դողդալով :

Շատերը զիս մերժեցին
 « Քրնար մ'ունի սոսկ , ըսին .
 Մին՝ « դողդոջ է , գոյն չո՛ւնի » :
 Միւսն ալ ըսաւ — կը մեռնի : »

Ոչ ոք ըսաւ — հէ՛ք տըղայ ,
 Արդեօք ինչո՞ւ կը միտայ
 Թերեւս ըլլայ գեղանի
 Թէ որ սիրեմ , չը մեռնի : »

Ոչ ոք ըսաւ — սա տըղին
 Պատուենք սիրտը արամազին ,
 Նայինք ինչե՛ր գրուած կան . . . »
 Հոն հրդեհ կայ , ոչ մատեն :

Հոն կայ մոխիր . . . յիշատակ . . .
 Ալեակքդ յուզուին թող , լըճակ ,
 Զի քու խորքիդ մէջ անձկաւ
 Յուսահատ մը նայեցաւ . . . :

Տաղի

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ա Ռ Ա Մ

Մեծամեծ խորհուրդներն արեւն կուգան :

ՎՈՂՆԱՐԿ

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Վեցագրութիւն. — Պետրոս Գուրեան, երիտասարդ վաղա-
 մեռիկ բանաստեղծն ծնած էր 1851 մայիս ամսոյ մէջ յիւսկիւ-
 սար Կ. Պոլսոյ . Վաղահաս հանճար մի է Գուրեան , որ պա-
 սանեկան հասակին մէջ իսկ մեծ հեղինակի գործեր հրատա-
 րակեց , քաւերական երկասիրութիւններ, եւ սոքա իրաւամբ հը-
 qor ազդեցութիւն մի կրնեն արի եւ մտաց վերայ . Սուղ միջոցի
 մէջ ժողովրդական սիրելի համբաւ մի շահեցաւ : Նորա նախըն-
 ծայ արդիւնքն է Վարդ եւ Շուշան քաւերախաղն : Վսեմ են իւր
 տաղերն , մանաւանդ Յուշիկն , Լճակն , Սիրելն , Դրժեղն , Տրտնեջն ,
 Իմ ցաւը , Իմ մահը : Մեռաւ 1872 Յունվար 21ին :

Գրագիտութիւն. — Բացարձակութիւնն է խօսք ուղղել
 ներկայ կամ բացակայ անձի, Աստուծոյ եւ նոյն իսկ անշուշտ
 նիւթոց :

Բառք — Լուսափրիք, Լուսաւոր շողով ծաղկած . — Խո-
 կալ, Մտածել . — Գող, ծոց . — Բոյլի, Խուրք աստեղաց :

ԱՐՈՒՆԾՏ ԳՐԵԼՈՑ

(ա Ռ Բ . Բ .)

Բարիկ 3 Յուլիս 1882

Տիար Խմբագիր

Խոստովանեցէք որ անկարելի ըրիք ինձ նորէն
 գրելը, ձեր գովեստները զիս կը յուսահատեցնեն : Ին-

չո՞ւ այնքան բուռն կը տեղաք վրաս. ի՞նչ գտաք այն կցկտուր գրութեանցս մէջ. ահ, շուռ մը թերեւս և մէկ քանի շեշտ որ զօրաւորագոյն կրնային ըլլալ եթէ նոյն թափով որով կը սլանան կուրծքէս կարենային անցնիլ ի գիր: Նիւթին՝ զոր կ'ընտրեմ՝ ինքնական գեղն ու հրապոյրը յօժարակամ կ'ընծայէք, Ձեր սիրովն որ առ իս, իմ գործածած լեզուիս ու գրութեանս եղանակին: Ձէ՛, մի՛ ըսէք թէ իմ թըղթակցութիւնս փայլ մըն է Մատիսի մէջ, մի՛ ըսէք մանաւանդ դուք որ ամեն օր ու ամեն նիւթի վրայ կը գրէք այն ճոխ ու բազմաբեղուն եղանակաւ որ հրապարակախօս գրիչներու յատուկ է, լիաբուռն ցանկով իմաստները, ինչպէս անաղաղանդ հոգին վրայ կը ցանէ ժիր ու փորձառու մշակը, երկիրն որչափ աւելի ագահ ինքն այնքան աւելի շուշլ: Ձեր գրչին ներքեւ իմաստները կը ծաւալին, բառերէն անկախ, ինչպէս յորդահոսան գետի մը ջուրերն ընդարձակ դաշտի մը մէջ. մինչդեռ անոնք որ մէկ կամ քանի մը բառի մէջ կը ճգնին իշխան մը կոնք, չեն տեսներ որ շատ անգամ երբ իմաստը բառերէն դուրս չ'զեղուր, անիմանալի կը մնայ, է զի գրողին և բազում այն է որ ընթերցողին պակասութեամբ: այս վերջին կարգի գրողք այն կարծիքն ունին որ ընթերցողը պէտք է գործակից ըլլայ իրենց մօքի աշխատութեան, երբ մէկ կողմէն հասնու ձեւ մ'ունին և իմաստները խտացնելով աւելի հզօրապէս ներգործել կը կարծեն, միւս կողմէն ալ կը սիրեն երբեմն լոյս — ստուերը, նուրբ ակնարկութիւնն ու յաճախ վերացեալ բառը իսկ նիւթին բնութիւնը և իրենց մտածութեանց տեսակը ու տպաւորութեանց աստիճանը կ'որոշէ իրենց ոճը որ թէեւ ընդհանուր կերպով իրենց անձնակա-

նութեան կնիքը կը կրէ, այլ գիտէ նաեւ ճկիղ ու յարմարիլ իմաստից. մեղմ կամ դաշն, մերթ սահուն մերթ վառվռուն, կամ ճոխ, կամ կորովի, կամ ճախրաւաց և բարձրաթուիչ, գեղն ու կորովը բնականաբար առ բերելով և ոչ բռնաբար ներմուծելով: Ձեր եղանակն ուրիշ է, այլ թերեւս ամենէն աւելի օգտակարն է: Մեծ մատենագիր ու մեծ ատենաբան մը, ինչպէս նաև մեծ քաղաքագէտ ըսած է թէ իր բոլոր փառասիրութիւնն այն եղած է որ պայծառ հասկըցնէ դիմացինին ինչ որ ինք պայծառ կ'ըմբռնէ և այնպէս ընել որ իր համոզմունքն ըլլայ. այս նպատակին հասնելու համար, ըստ, երկարաբանութիւնը չեմ խոտեր, պարզ բացատրութիւններ ու պարզ օրինակներ կը գործածեմ առանց վարանելու, մի և նոյն փաստը զանազան կերպերով նորէն կը յեղեղեմ, նոյն իսկ մի և նոյն խօսքը մէկ քանի անգամ կը կրկնեմ, մինչեւ որ ոչ թէ միայն լաւ հասկցուի այլ և լաւ տպաւորուի ունկնդրին մօքին մէջ: Այս ըսողը թիէռն է: Իսկ շատ վարպետներ ըսած են թէ ինչպէս կը խօսի մօրդ այնպէս ալ պէտք է գրէ, անտարակոյս այն պայմանաւ որ նախ և առաջ աղէկ խօսի: Վերջապէս ո՛ր եղանակաւ ալ գրէ մարդ, պէտք է գիտնայ որ ամեն եղանակ ալ աղէկ է և միայն այն եղանակը գէշ է որ ձանձրացուցիչ է, ինչպէս կըսէ մատենագրութեան վարժապետ մը: Այսպէս ահա, ի բաց առեալ պոռոտախօս գրութիւնները որոնց խօսքն անգամ ընել ամօթ է, միշտ ուղուցիկ ու միշտ հանդիսաւոր ոճ մը, կամ խոկած իմաստներով մութ ու խրթին լեզու մը, ինքնահաւան ու մեծարան գրութիւն մը որ գրողին յանձնապաստանութեան ու յաւակնութեան կնիքը կրէ, կամ ունայ-

նարան գրութիւն մը սին խմատներով ու խոռոչ պար-
բերութիւններով, գէշ են վտան գի ձանձրացուցիչ են :

Գրեցէք ուրեմն, դուք գրեցէք երկտասարդ ու
գլխուն գրիչներ, Հայ օրագրութեան այն ձեր Պէտին
աչքին տակ որ դեռ ամենուս ալ հայկաբանութեան
դաս կրնայ տալ, գրեցէք այն ամեն խնդրոց վրայ
որք ազգին օգտակար կրնան ըլլալ, յուշ անելով որ
ազնիւ գրչաց այն է արժանապատուութիւնը որ ի-
րենք իրենց գլխուն սահմանափակել գրելու ազա-
տութիւնը, և թէ կան այնպիսի խնդիրներ որոնց
պէտք է միշտ հալիլ երկիւղած ձեռքով, գրեցէք և
ձեր գրածներէն անկարելի է որ բարիք չը ծագի,
երբ դուք չուզէք չարիք գործել կիրքով կամ ունայ-
նամտութեամբ, գրեցէք և հրահանգեցէք զմարդիկ,
ազնիւ ու գեղեցիկ բնագրներն արթնցնելով ի նոսա
և յոյսն ու հաւատքը միշտ վառ պահելով անոնց
սրտին մէջ :

Իսկ ես, երբ մերթ ընդ մերթ սրտիս վրայէն մէկ-
դի ընել յաջողին ժամք կախարիչ քարը ու անցեալ
կենդանութեանս վերածնանին յիս կայծք անօտք
ու պատահականք, ես ալ կուգամ խառնուիլ երբեմն
ձեր երամին, ուր գիտեմ առաջուց, ըստ Ռուսինեա-
նին բացատրութեան, թէ պիտի գտնամ ձայներ ձայ-
նիս և սիրտեր սրտիս պատասխանելու :

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

(Մասիս)

ԽՈՐՀՐԻՍՏՈՒԹԻՒՆ

Մեռեալ լեզու մը գործածութենէ ելած դրամ մի է,
օրուան կիրառութեան չի գար. բայց ո՛րչափ վրան ժա-

մանակ կ'անցնի, այնչափ ալ ուրիշ հնութեանց պէս
արժէքը կ'աւելնայ :

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կենսագրութիւն. — Գրիգոր Սիսակ Պօղոս Օսեան, ծնե-
ալ յիսկիւսար, բարձրագոյն գրական անձնաւորութիւն իւր
բոլոր իմաստասիրական յօդուածոց եւ գրութեանց մէջ : Մին է
ի հեղինակաց ազգային Սահմանադրութեան : Վարած է պեսա-
կան պաշտօն, եւ Օսմ. Աւագանոյն սիւրբի եղած : Ափսո՛ս, զի
Օսեան չէ բողած մահեան մի : Իցի՛ն յապագային գէթ հրա-
սակուի նորա սպագրեալ եւ անհպ գրուածոց ամբողջ հաւաքա-
ծոյն ի պահիս հայ հանճարոյն :

Մեռաւ Օսեան ի Բար զ 17 օգոստոս 1887 :

Գրագիտութիւն. — Նմանութիւնն է բանաստեղծութեան եւ
պերնախօսութեան ամենէն քննիր ձեւն : Կր մօտեցնէ իրեն,
սպէս զի անոնց նմանութիւններն եւ երբեմն ներհակութիւններն
ցուցնէ : Ինչպէս վերագրեալ մասին մէջ կան մի քանի օրինակ-
ներ :

Բառք. — Անարգաւանդ, Անպսուղ. — Կռիւ, Շինել. —
Հասու, Սուր. — ձկիչ, Յարմարիլ. — Դաշն, Մեղմ. — Թեթե,
Երեւելի քաղաքէ Գաղղիացի եւ մեծ մահեցազիր : Գրած է
Պատմութիւն Կայսրութեան (1797—1877). — Կարապետ Իւրիսեան,
նախկին խմբագրապետ Մասիսի. — Յուշ անել, Միտք բերել :

ՀԱՅ ՄԱՅՐ ՄԸ

Ձմրան արեւուր այն գիշեր

Սեփ սեւ մըթնած էր երկին

Յուրտ մէկ քամի կը փռէր
եւ սառ պատեր էր գետին,
Ծառոց ճիւղեր մերկ ու չոր՝
Անպատըսպար դողալով.
Շառաչէին սրգաւոր
Սոսկունքն ի սիրտ ազդեւով:

Ջրմրան տըխուր այն գիշեր
Երկնի ծագեալ էր արեւ.
Ջրմրան տըխուր այն գիշեր
Հրեշտակք՝ մարդիկ՝ թեւ ի թեւ
Զստուածորդւոյն տօնէին
Վալրաքերիցն ի յաշխարհ,
Փարեալ ի գիրկ սուրբ Կուսին՝
Իրր ըզմանո՛ւկ մի խոնարհ:

Հաւատացեալք այն գիշեր
Իբրու զաշխարհ մոռնալով,
Ամէն հասակ էր վազեր
Երկնից մանկան մըսին քով.
Կէսք զըւարթնոց երգակից
Աղաղակեն ո՛վսաննա.
Եւ այլք հովուաց դասակից՝
Սըրտե՛ր բերեր են յընծայ:

Այլ հրեշտակային երգոց զուգահե՛ս
Եւ եկեղեցւոյն օրհնից բերկրաւէտ՝
Նաեւ վըշտալից ձայն մը այն գիշեր
Հիւղի մը մէջէն կը թըռչէր՝ ի վեր:

Թըշուառ մէկ սըրտի մըրմունջն էր և այն
Մօր մը հառաչա՛նք էր կողկողսձայն,
Որ քըսան տարուան ՚ի ծաղիկ հասակ
Այրի մընացած էր որդւով միակ,

Արդ և այն մատաղ գեղաբոյս որդին՝
Մօրը բոլոր գանձ և յոյս սրտեկին,
Դեռ հազիւ գարունն ըսկսեր կենաց՝
Ընկած էր զինչ վարդ ի շունչ փոթորկաց:

Մանկանն օրոցքին քով ծունկ ընկած մայր,
Պաղեալ անդամոց նորա շունչ կուտայր.
Փափկիկ նորա թաթ ի ծոցին ծածկէր,
Ջերմիկ արցունքովն ըզնա ողորէր:...

Մէյ մ'ալ անդիէն մօր այն ցաւագին
Յականջ հասաւ թինդ ժամու զանգակին.
Կարծես հրեշտակին լըսէր ըզհրաւէր,
Արթընցա՛ւ... ցաւէն ըզտօն մոռցե՛լ էր:

Ծածկեց ըզճակատն ՚ի քօղ սըգապատ,
Յանձնեց իւր մանկիկին Աջոյն երկնառատ,
Եւ դողդօջ քայլիցն ոյժ տալով յետին՝
Հասաւ ու մտաւ սուրբ եկեղեցին:

Տեսաւ որ երկիր ու երկին բոլոր
Երանի՛ կուտան մօր մը երկնաւոր,
Ինքն ալ ցանկացաւ ասել բան մ'ուրախ
Խեղճ մայր ու սըրտէն թռաւ սուր մէկ ա՛խ:...

« Մայր երկնաւոր, քեզմէ զատ ո՞վ կրնայ ո՞վ
Մօր մը սըրտին ըզգալ ցաւեր ու խորով...
Ո՞վ քեզմէ զատ կարող է, մայր որդեսէր,
Զորցընել մօր մ'արցունքներ... »

« Որ դու այլ նոյն վիշտ ու վերքեր քաշեցիր .
 Որ դո՛ւ այլ նոյն լեղի արցունք թափեցիր . . .
 Որ դո՛ւ այլ քու Որդւոյդ տեսար մահն ի խաչ . . .

Մօր մը լընէ դա՛ռն հառաչ : »

« Եթէ անմահ Որդիդ վըճառած է յերկին՝
 Որ հրեշտակաց հետ քովն առնու իմ որդին ,
 Ո՛վ մայր , դո՛ւ ալ ողորմէ՛ մօր մը վերայ ,
 Զաւակիս հետ շունչս այլ երթայ » :

* *

Այսպէս հառաչեց մայրն այն վշտակիր
 Եւ արցունքներով ողողեց զերկիր .
 Եւ երբ բաւական հեծեց ու լացաւ ,
 Տըխուր էր եկած՝ ըստփեալ դարձաւ :

* *

Զըմրան տըխուր այն գիշեր
 Անցաւ , և նոր ծագեց օր .
 Օրն այն ձըմրան տըխուր չէր ,
 Արեւ փայլէր անսովոր :

Իրիկուան դէմ վառեցան
 Մեռելոց մութ լապտերներ
 Ու հանգըստեան լըսվեցան
 Շարականներ , սաղմոսներ :

Եկեղեցւոյն առաջեւ
 Սեւ մէկ դադաղ անցուցին ,
 Երկու զուարթունք թեւ ի թեւ
 Անուշ հոն քուն լինէին :

Մէկմէկու գիրկ պըլլըված
 Ելեր էին դէմ մահուան ,
 Մահ նոյն սըրով էր կըտրած
 Վարդն ու կոկոն անբաժան :

Ո՛հ , անբաժա՛ն իրարմէ
 Երկուքն 'ի նոյն հանգչին հող .
 Զերկուսն այլ նոյն խոտ ծածկէ ,
 Երկուքն ալ նոյն կ'ըմպեն ցօղ :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՆԱՐ ՊԷՅ

(Ստուերֆ)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Անժառանգներու կեանքը մքին եւ անել հովիս մ'է ,
 ոյր ամենևն անձուկ կողմն ունի միայն մի ել , գերեզ-
 մանի դուռը :

Յ. ՍԵԹԵՍՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՎԵՆԱԳՐՈՒՄԻՆ . — Խորէն Արքեպիսկոպոս Լուսինեան ,
 հանձարեղ բանաստեղծ ծնած է ի Բերա Կ . Պոլսոյ 1837ին . Մը-
 կրսութեան անունն էր Զիւան , ի հօրէ հայ , իսկ ի մօրէ պա-
 պական . Ուսումն առաւ ի Վենետիկ մեծ յաջողութեամբ . 1857ին
 Խորէն սրբազան հրաժարեցաւ Վենետիկ Միաբանութենէն ցա-
 կոբոս Պատրիարքի օրով Ունի գրական արժանիք , սասուն-
 ժաբանական հմտութիւն , քերթողական քոնիլ եւ խորագգած
 սիրս . Ուսած է լեզուներ , Հայ , Թուրք , Գաղղիերէն , իսպաներէն ,

Լաւիներէն եւ Յունաբէն : Նորս գեղեցիկ գործերն են Վարդենիփ, Քնար Պակիսիսի, Դաշնակի Լաւարքիներն (քարգմ.) ու յօրինած է դասագրքեր եւս, Նախնական եւ Կրթական Քրիստոնեականք .

Գրագիտութիւն . — Քնարական քանաստեղծութիւն . Գեղօն . Նախնի Յունաց ժամանակ գեղօնն կամ երգն կամ բնարական բերքուածն միտ կերգուէր բնարով կամ այլ նուագներով : Այսօր գեղօնն պարզապէս բերքողական նիւթ մի է կորովի եւ խանդավառ գրուած . վերոգրեալն *գեղօն* մ'է :

Փոխաբերութիւնն է ոճոյ այն ձեւը՝ որով կուսամբ որեւէ իրի մի անուն ուրիշ այնպիսի իրի, որ կը նմանի անոր եւ նորս յասկոյններ կը ներկայացնէ . քաջ մարդու մը համար կըսեմք *այս առիւծը* : Ինչպէս վերեւ ըսուած է փոխան մօր եւ որդւոյ վարդ եւ կոկոն :

Երբեմն միեւնոյն բան մի քանի անգամ կը կրկնուի գաղափարաց սասկոյնիւն տալու համար . Այս է *կրկնութիւնն* :

Ջօր . վերոգրեալ բերքուածոյն վերջին տունն .

Ո՞ն անբաժան իրարմէ

Երկուքն ի նոյն հանգչին հող ,

Ջերկուսն ալ նոյն խոտ ծածկէ,

Երկուքն ալ նոյն կ'ըմպեն ցօղ :

Չափազանցութիւնն կառաւելու զեմաստեղծութիւն չափէն աւելի լաւ եւս զայն ըմբռնել տալու համար : Ջօր . ի վեր անդր յիշուած տողն . Եւ արցունքներով ողորդեց գերկիր . Հոովմ ամբողջ իւր ողորդ արեան մէջ քարաւուշ (Գողգոթայի կիցնա) :

Բառք . — Վայրաքերել , վար բերել . — Ջուգահէտ , Միասեղ . — Կողկողածայն , Լալագին . — Խորով , Այրիւր . — Ողորդել , Թրչել :

Ք Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն

Ո՛չ , չպիտի դադարիս դու ինձ խօսելէ , ո՛րընթիւն : Ո՛չ , հակառակ ամենայնի զոր համոզել ջանան մեզ , հակառակ ամենայնի որում մարդիկ կ'ա-

սեն ինձ հաւատալ , պիտի լինի միշտ ի քեզ մի բան որ քո շունչն յիս հնչեցնելու համար բաւական բարձր պիտի խօսի ինձ , ո՛վ բնութիւն անվերջ անծիր երանգներով , ո՛վ բնութիւն , անսահման անեղբ աներով : Ա՛յդ , պիտի զարթեցունես զիս և ինձ պիտի ժպտիս յար առաւել կամ նուազ տխուր , առաւել կամ նուազ աղեխարշ , կամ զուարթ յիշատակներով : Գիշերք ամառան , պիտի պատմէք ինձ աստեղաց անսահմանութիւնը և մարդուն ունայնութիւնը : Միթիւն ամառ անձրեւաբեր , որ զանաւեղեալ հօտերու նման կ'ընթանաք , տխուր խորհուրդներով պիտի ընդ գիս , պիտի ողբալ տաք ինձ գարնան շնչով որորեալ վարդի թերթերը , վարդերն որ այլ ևս չ'կան և որ սրբտիս առաջին յուզեալ տրոփմունքն զգային : Երեկո՛յք աշնան , ոյց այնչափ սրտառուչ է տեսիլ , որ այնչափ նման էք վաղազրաւ դալկահար արարածներու , որոց տեսայ նուաղիլն և թարշամիլն , ի տես ձեր պիտի երեւակայեմ գերեզմանին դանդիւն և անզգայութիւնն այնոցիկ՝ որոց համար դեռ կուլանք . . . :

Փորձեցի , ո՛ր բնութիւն , չինել բազում այլոց նրման , և մտածել նոցա պէս , կամեցայ զմեզ շուրջ պատող իրերու մէջ չտեսնել այլ ինչ՝ բայց ջերմութիւն և նիւթ , որ աղբիւր են կենաց : Անհունին տեսարանէն , արարչութեան անսահմանութեամբն դիւրաւ հմայուած ականդիրքս փակեցի այն նորանոր տեսիլներուն , այն նորանոր աշխարհներուն դէմ՝ որ կ'ստեղծուին երեւակայութեանս համար : Գրեթէ որոշեցի համակերպիլ , ըսել և անտարբերութեամբ սպասել ամեն բանի վախճանին : Կամեցայ մոռանալ անցեալն , անկարելիւ անզգայ ապրող մը լինել ի ներկային , բնաւ ինչ հոգալ ապագայն : Կամեցայ լի-

նել նման մարդու մը՝ որ կը քայլէ խառարի մէջ և չգիտէ թէ՝ ո՞ւր է իւր նպատակակէտն։ Կամեցայ ոչ ինչ գիտել և մոռանալ քիչ մը բանը զոր ուսած էի։ Իմ չուրջն եղածներուն անտարբեր, խուլի մը նման՝ որ աղմկայոյց ժողովի մը ներկայ կը գտնուի, վայրկեանական հանդիսատես անվախճան և անծայրածիր մի տեսարանի, կամեցայ անցնիլ որպէս կանցնին ստուեր և հողմ։ Կը զգամ որ խաբուեր եմ, կը զգամ որ վայրագատ կը փակեմ աչքերս և ականջներս, քո ձայնն այնչափ զօրաւոր է որ չ'կարէ անխելի լինել ինձ, քո փայլն այնչափ սատտիկ է որ չ'կարէ վրիպիլ իմ տեսութենէն։ Ո՛չ ապաքէն քո արշալոյսն կ'ասէ ինձ. «Երիտասարդ ե՛կ ողջագուրել զիս. ես եմ նէ որ անյապող անգրաւ հանապազօր կուգամ այցելել քեզ։ Եւ սիրատոյժոր աղջիկն եմ սպիտակագեաց, որ անուշ բառեր ունիմ անոնց համար որ զիս կը հասկնան, և ես եմ նէ որ կողբայ մեռեալներն և թշուառներն։

Ո՛վ գիշեր, միթէ հեծեծաւքներ չունի՞ս քո ծոցին մէջ։ Լուսաւորք, չունի՞ք միթէ նշոյլներ որ կը խորհին և ո՞չ միթէ աչքեր էք որ անհունը կը դիտէք և անքթիթ յաւիտենապէս. խորայատակ աղբերք, ո՞չ անպաքէն յարաբերութիւններ ունիք նոցա հետ զորս կողբանք, և ո՞չ միթէ մեր ոտներուն տակ կերթաք համբուրել այն էակներ, որոց յաւիտենական բացակայութեանց համար կը մորմոքինք։

Յ. ՍԵԹԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԻՔ

Շատ քիչ բան կորուսած է մառդ, երբ կը պահէ պահիւն։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. Յովնաննկս Սեբեան, հանճարեղ բանասէղ՝ եւ յաջողակ ուսուցիչ, հմուտ է եւրոպական լեզուաց։ Իւր քերականոց մէջ խորիմ դիտող մ'է միտ։ Ոճն յսակ է, եւ նրկարագրական, բացատրութիւնք ճիշդ եւ յանկուցիչ եւ առանց զարդուց։ Հրատարակած է Գրական Զրուակք, Յուզման Ժամկեր։

Բառք. Անձիր, Անսանման. — Երակց, Գոյն. — Աղեխարշ, Սրտառուչ. — Դանդիլուն, Մութ գերեզմանի. — Զահանդեալ, Խոշտ. — Դիւրուիչ, Յալիւսակուիլ. — Վրիպիլ, Սխալիլ, Մոռիլ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽՆՁՈՐԸ

Երկու ընկերք մի քաղաքի մէջ ծնած,
Ի միասին մի դըպրատուն կարդացած
Երբոր մեծցան՝ այլ և այլ կողմ գընացին,
Որ աշխատին եւ ապրուստի ճար նային։

Հայոց արուեստ սովորական
Եղան սոքա վաճառական։

Շատ չը քէց՝ սոցամէ մին — բաղդն յաջող —

Վաստըկեցաւ կարճ միջոցի, թէ ոչ փող

Այլ մեծ անուն, համբաւ վարկ,

Ի՛նչաւ պարտքի շատ ապրանք

Իսկ միւսը ո՛ր կողմ գընաց,

Միշտ պատ գըտաւ իւր դիմաց։

Աստանդակաւ պըտըտելով շատ քաղաք

Միշտ փընտռելով վաստակի դուռ կամ հընարք

Եկաւ հասաւ այն տեղ՝ ուր որ իւր ընկեր

Իբր մեծանուն վաճառական կը դարձնէր
 Մեծ գործեր :
 Զարմացաւ նա ի սկզբան
 Այլ որպէս զի տեղեկանայ ամէն բան ,
 Եւ ըստուգէ դըրսէն լըսուածն ,
 Շիտակ այնոր տունը գնաց ,
 Տուն որ կ'ասեմ , դուն հասկըցիր մեծ պալատ ,
 Քովը խանութ , մէջըն ապրանք ի լիք , շատ : —
 Բարեւ ասաց բարեկամին .
 Նա՛ լըսելով ձայն ընկերին ,
 Թողլով հաշիւըն կիսկատար ,
 Բարով , կրկնեց , առաքեցար .
 Այս ի՞նչ գալուստ յանկարծակի
 Շատ մեծ պատիւ արիր ինձի :
 Հրամէ , երթանք տուն , հանգչէ . . .
 Ծանապարհի պարկը ո՞ւր է : —
 Զերկընցնեմ , ի միասին
 Երբ ներս մըտան , անբաղդ ընկերն շուարած
 Ազնիւ , կանչեց , ճշմարիտ է բոլոր լըսածս :
 Այլ տանուտէրն՝ բարեկամին
 Արմանք զարմանք չըտեսնելու զարնելով ,
 Կերակուրի ժամանակ է ,
 Ասաց , պէտք է ճաշելու
 Նիստ հրամամէ :
 Նըստան երկուք քովէ քով :
 Ծառայք պատրաստ ըսպասարկու ,
 Բիւր բարեօք լըցին
 Սեղան հարուստին :
 Երբոր ճաշին վերջն հասաւ
 Երկըննալով տանտէրն առաւ
 Բարձր ամանէն մի մեծ խընձոր

Գոյնը կարմիր , տեսքն աղուոր .
 Զոր կըտրելով երկու բաժին
 Գըտաւ փըթթած բոլորովին ,
 Այն ժամանակը դարձած
 Բարեկամին զայս ասաց .
 Այս խընձորիս է շատ նըման
 Փայլուն վիճակը մարդկութեան .
 Դըրսէն նայողն կարծէ մի բան ,
 Զի գիտեր որ շատ որդեր մէջը կը վըխտան ,
 Քանի մ'օրէն մեր խանութպան
 Կանչուեցաւ ի դատաստան
 Բողոք կար վըրան ,
 Պարտքերուն փոխան :
 Խանութ , տուն աճուրդով ,
 Ծախուեցան աժան գնով :

Եթէ որ փող վաստըկելու
 Համար՝ պէտք է ճարտարութիւն .
 Որ չի պակսիր մեր Հայերուն ,
 Այլ վաստըկածն չը ցրուելու ,
 Դըրամն չահով ման քերելու ,
 Պէտք է մեծ խելք և արթնութիւն
 Որ կը պակսի խիստ շատերուն :
 Մեր Հայ աղբարք եթէ որ
 Վաստըկածները բոլոր
 Խելքով 'ի շահ գործածէին ,
 Այժմ՝ նոքա շատ աղքերու
 Կը լինէին նախանձարկու :
 Այլ , աւա՛ղ , չըռայլութիւն
 Մուխեր մարեց մեզմէ շատին :

Թող տայ Աստուած մնացողներուն
 Խընայութիւն , զգաստութիւն ,
 Որ չէն պահեն միշտ իրենց տուն :

Հ. ՔԵՐՈՎԲԷ Վ. ՔՈՒՇՆԵՐԵԱՆ

(Բազմավեպ)

Ա Ռ Ա Մ

Ոչ սանձ ու զարդ ոսկեղէն
 Անպիսան ձիւն լաւ կ'ընեն ,
 Ո՛չ գեղեցիկ դէմք ու զգեստ
 Անմիտ մարդուն են գովեստ :

(SOUR)

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք . Աստուծոյ խառնակ , Թափառակաւ . — Ազնիւ , (Մշ.) կեց-
 ցես . — Ման բերել , Շահեցնել :

ԿՈՇԱԿ ԵՒ ՍՏՈՒԵՐ

Ահա ծովն ինկած մարդ մը :

Բայց որո՞ւ հոգ : Նաւը չ'կենար : Հովը կը փչէ ,
 և տխուր նաւը ճամբայ մ'ունի զոր ստիպուած է շա-
 րունակելու , ուստի կանցնի կերթայ :

Մարդը ջուրին վրայէն կ'անհետի , նորէն կ'երեւայ ,
 կընկղմի և վերստին ջուրին երեսը կենէ , կը ծայնէ ,
 թեւերը կը տարածէ , բայց ոչ ոք կը լսէ իւր ծայնը :
 Նաւը հողմայոյզ փոթորիկէն սարսուելով իւր ընթաց-
 քը կը շարունակէ . նաւաստիներն և ուղեւորներն ալ
 չեն տեսներ ընկղմած մարդը , որուն ողորմելի գլու-
 խըն ահագին կոհակներու մէջ իբր կէտ մը կերեւայ :
 Ծովին անդունդներէն յուսահատական աղաղակներ
 կարճակէ ան . ո՛հ , ի՛նչ ճիւղէ այն նաւն որ կը հե-
 աանայ , կ'երթայ : Մարդը կը նայի , մոլորագին՝ կը
 նայի նաւուն որ կը հեռանայ , կայլագունի և կը
 փոքրի : Տակաւին քիչ մ'առաջ ինքն ալ անոր մէջն
 էր . ինքն ալ նաւորդներէն մին էր , ինքն ալ ուրիշ-
 ներուն հետ վերնայարկին վրայ կ'երթեւեկէր , ինքն
 ալ կը շնչէր և արեւը կը վայելէր , վերջապէս ինքն
 ալ կենդանի էակ մ'էր : Հիմակ ի՞նչ պատահեցաւ ու-
 րեմն : Սպրդեցաւ , ծովն ինկաւ , և ահա իրեն հա-
 մար ամէն բան վերջացաւ :

Ալ հիմակ անգութ ջուրին մէջն է : Ա՛լ ոտիցը ներ-
 քեւ ամէն բան խոյս կուտայ , ամէն բան կը փլի :
 Հողմակոծ և պատառատուն ալիներն արեւոյսը կը
 շրջապատեն , իսկ անդունդին տատանումները կառ-
 նուն կը տանին զինքը . ջուրին բոլոր պատառները
 գլխուն բոլորաթիքը կը տարուբերին , ալիներ երեսին
 կը թքեն . ջուրին խառնաշփոթ պատառումները կի-
 սովին կը լափեն զինքը . ամէն անգամ որ կը խորա-
 սուզի , խաւարամած դարաւանդներ կընկնան .
 անծանօթ և սոսկալի տունկեր վրան կը փաթթուին ,
 ոտքերը կը կապեն և կը քաշեն . կզգայ թէ անդուն-
 դին մէկ մասն ալ ինքն է , փրփուրներուն մէկ մասն
 ալ իրմով կը կազմուի , կոհակներուն մէջ խաղալիկ մը

կըլլայ, մէկ կոհակէն դէպ ի միւս կոհակը կը նետուի. դառնահամ ջուրը կը խմէ. փոքրագի ովկիանոսը կատաղաբար կը ջանայ խեղդելու թշուառը, ահագին զօրութիւնը անոր մահաւտանգ ճգնութեան հետ կը խաղայ: Կարծես թէ ջուրերու անբաւ տարածութիւնը վրէժխնդիր յիսկալ մ'է:

Այլ սակայն մարդը կը կռուի տակաւին: Կուգէ ինքզինքը պաշտպանել, կուգէ հաստատ մնալ, կը ջանայ, կը լողայ: Այն, շուտով սպառող այն փանաքի զօրութիւնն անսպառելի զօրութեան հետ կը մարտընչի: Ո՞ւր է նաւը: Հո՞ն, վա՛րն է. հազիւ հազ կերեւայ հորիզոնին տփգոյն մթութեան մէջ:

Սաստկաշունչ հովերը կը փչեն. բոլոր փրփրալի ալիները կը ճնշեն զինքը: Աչերը վեր կը վերցնէ, բայց միայն ամպերուն մութ կապոյտ գոյնն կը տեսնէ: Հոգեվարքին մէջ ծովին անբաւ յիմարութեան հանդիսական կըլլայ, և անողորմաբար կը չարչարուի այս յիմարութենէ: Այնպիսի դժբաղդներ կը լսէ, զոր մարդուն ախանջը դեռ լսած չէ, և որք կարծես թէ աշխարհիս անդիէն և չգիտեմ ո՞ր ահարկու կողմերէն կուգան:

Ամպերու մէջ թռչուններ կան ինչպէս մարդկային թշուառութեանց վերեւն ալ հրեշտակներ. բայց ի՞նչ օգնութիւն կրնան ընել անոր: Կը թռչին, կերգեն և կը դարին անոնք, իսկ ինք կը խորդայ:

Ովկիանոսն և երկինքն երկու անեզրութիւն են որոց մէջ թաղուած ըլլալը կզգայ: Ովկիանոսը գերեզման մ'է, իսկ երկինքը պատան մը: Օրը կը տաքաթամի, մութը կը տարածուի. ժամեր կանցնին, և ան դեռ կը լողայ. ա՛լ ոյժը կոպտուի. իսկ նաւը, այն հեռու որ իրն՝ որու մէջ մարդիկ կային՝ ա՛լ անհե-

տացաւ, և ինք միակ մնացած է վերջալուսային ահագին անդունդին մէջ, Կընկղմի, կը պրկի, կը դաւարի. իր ոտիցը ներքեւ աներեւոյթ և անողորմ կոհակներ կզգայ և կը դռչէ:

Ա՛լ մարդ չ'կայ, ո՞ւր է Աստուած: Օգնութիւն, օգնութիւն, կաղաղակէ, շարունակ կաղաղակէ:

Բայց ոչ հորիզոնին մէջ և ոչ ալ երկնից վրայ մարդ չ'կայ: Գթութիւն կը հայցէ տարածութենէն, կոհակէն, մամուռէն, ժայռէն, բայց ամենքն ալ խուլ են: Կալերսէ մրկիւն, բայց անխռով մրրիկը միայն անեզրութեան կը հնազանդի:

Իր բոլորտիքը ոչ այլ ինչ կայ բայց եթէ մթութիւնը, մառախուղը, մեկուքիւնը, մրրկային և անգէտ դժբաղդներն և կատաղի ջուրերուն անհուն փոթերը: Երկիւղն և յոգնութիւնը վրան կը տիրեն. իսկ իր ներքեւն է անկում: Յեկարան մը չունի: Անսահման մթութեան մէջ իր դիակին խաւարային արկածները կը մտաբերէ: Անվերջանալի ցուրտը կանգամալուծէ զինքը, ձեռքը կը կտրկալի, կը գոցուի և ափերուն բռնածն է ոչինչ: Հովերը, ամպերը, փոթորիկները, հովերուն փշումները, աստղերը, վերջապէս ամէնքն ալ անօգուտ և անկարեկիւր են, ի՞նչ ընելու է: Կը լքանի յուսաբեկ թշուառը. ա՛լ յոգնած է, ուստի կորուզէ մեռնիլ: Կը թողու ինքզինքը որ ի՞նչ կուգէ ըլլայ և ո՞ւր որ ուզէ երթայ. ալ կը դադրի կռուելէ, և ահա մշտնջենաւորապէս կը դա՛հավթի դէպ անդունդներու սոսկալի յատակը:

Ո՛ր անողորմ ընթացք մարդկային ընկերութեան: Կորո՛ւստ մարդերու և հոգիներու ճամբու վրայ: Ովկիանոս ուր կը գլորին այն ամէն մարդիկ որոնց անկման կը հաւանի օրէնքը: Տխո՛ւր աներեւութիւն օգ-

նութեան : Ո՛ր բարոյական մահ : Ովկիանոսն ընկերա-
յին անողոքելի խաւարն է , ուր պատժական օրէնքը
կը գահավիժէ իր դատապարտեալները : Ովկիանոսն
անբաւ թշուառութիւնն է :

Սիրտն այս անդունդէն դէպ ի վար միտելով կըր-
նայ ըլլալ դիակ մը : Ո՞վ պիտի յարուցանէ զայն :

(Թշուառներ)

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՈ

Թարգ. (Գ. Չիլիհիբեմն)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Այսպէս անա վաղ քէ անագան վերջանայ կեանք
ամենայն , զի պէտք է խրի նաւը , ու բոցն ալ շնչա-
պառ ըլլայ , ու երիբամած քօցնի ծաղիկն ըստ բանաս-
տեղծին , եւ մարդս վայրկեան մը որ կայծ կ'ըլլայ , ա-
պա մոխի՛ր յաւիտեան . . . :

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Աննապրութիւն . — Վիկթոր Խիօ ներկայ դարու Գաղ-
ղիացի մեծ բանաստեղծն , գլուխ վիպական դարոցին . Բազմա-
քիւ են քերութեան , վեպն ու քաղաքագրութիւններ . ինչպէս , Լե-
ժանս ֆէ Սիէրլը , Թշուառներ , Նօր օմ ֆր Բառի , Էռնանի , Մա-
ռի Թիւսոռ , եւայլն , եւայլն (1802—1885) :

Գրագիտութիւն . — Այլաբանութիւնն է երկարածգեալ փո-

խաբերութիւն մի . Վերագրեալն օրինակ է այլաբանութեան :

Բառք . — Ամենաբար , Կասալօրէն . — Դարաւանդ , (ուշու-
րում) . — Ընդհարեալ , Տեսնել . — Ոխակալ , Ոխ պանդ . —
Պրկել , Պիկն կապել . — Մեկութիւն , Առանձնութիւն . — Յեկա-
րան , Նեցուկ . — Կարկանդակ , Քառուիկ . — Անկարեկիր , Ան-
գութ :

Ջ Ա Ր Թ Օ Ն Ք

Իրրեւ մանկուհի որ կ'ելնէ ծովէն
Շըղարչէ լողիկն ըսպիտակաբոյր
Հողմէն ծուփ ի ծուփ . և ձիւն ուսերէն
Մարգարտակայլակ կ'երկննան վարսք իւր :

Այգն ալիքներէն երկինքն է ելեր
Եւ իւր կաթնաբուլիս ճակատուն վերայ
Թարմ վարդի կոկոնք պըսակ են կապեր ,
Ա՛նտղ է թէ հրեշտակ որ հեռուն շողայ : —

Եւ համապարփակ մըշուշին ծոցէն
Ծոփն ու հեռաւոր կղզեակք՝ և նաւն այն ,
Եւ մահիկն ի հաշս և նուրբ մինարէն
Երազի մէջէն կարծես կ'երեւան :

Իբրեւ ուրուական ինչ գողորչածեւ
Յերկրէ ի յերկին թեւերն ընդլայնած՝
Քունը կը փախչի , և ետին թեթեւ
Թռչողին ցընորք ի բիր մահացուաց : —

Եւ յանկողնոյն եղկ գիրկ քուն ընդ արթուն՝
Մէջէմէջ անթիւ աշխարհներու ծոց
Տարուբերին միտք , մի գըթած զուարթուն
Պտըացնէ զքեզ ի գունդ անըջոց .

Անօսր ամպերէն շողեր կայլակեն .
 Կը լսես ժըպիտս . անտես արձագանդք
 Օղային երգեր կ'անդրադարձնեն .
 Քովէդ կը սահին ծալ ծալ պատմութեանք ,
 Կը ճեմես երբեմն կաղնիներու
 Հովասուն և մութ անտառներու ծոց ,
 Եւ քովըդ թեւէդ կախուած է աղու
 Աղջիկ մը մազերն արձակած հողմոց :
 Ծառի մը կոճղէն լըճին սուրբ արեաց
 Վըրան ծռելով կը ժպտի նա քեզ ,
 Դու չես խօսիր . — բայց ընդ տերեւս ի սլաց
 Թռչնիկք թարգմանեն զանձուկդ աղեկէզ :
 Երբեմն ահարկու գիշերոյ մ'իստուերս
 Երբ շանդն՝ օձ հրեղէն՝ կը զեռայ յալիս՝
 Թոյարակն ի ծուէն նաւու մը յեզերս
 Անսահման մրրկին հետ ի մթան կռուիս :
 Դալկահար մարին աղջկունք կուսագեղք ,
 Գահալիժի նաւն անդնդէ անդունդ .
 Բայց դու՝ անվեհեր՝ ձեռն արկեալ ի դեկ
 Հերք ի հով վարես ըզնա յափն անքոյթ :
 Կամ թէ զհանճարոյ թեւըս լայնելով
 Սլանաս արծուէթուիչ ի խորս անդ գաղտնեաց
 Եւ լուսաւորես ըզվիհ քո լուսով ,
 Եւ ընդ քեզ յակնիտս կրան աչք մահացուաց :
 Քայլափոխ մի եւս մարդկութիւնն ամբողջ
 Կ'առնու գէպ ի լոյս , գէպ յերջանկութիւն .
 Ատելութեան բոցք կը մարին յոգ ոջ ,
 Յրուին եղերունք առաջի լուսոյն :
 Երբեմն ուղեւոր չըջիս . — ոտքիդ տակ
 Լիվկիանն անհուն թաւալի . — հեռուն
 Թռչնոյ մը թեւ կամ առագաստ ձերմակ

Ալեծփին . — երկուքն ալ խնդրեն զիւրեանց բոյն :
 Կամ Ասիոյ խորն յաւերակաց շուք
 Ցանցառ նոճիներ չորս դին՝ նստեր է
 Քարին յեց Տերվիշ մը , գգուէ զմօրուք
 Եւ թանձր հաշիւին մուխով երազէ :
 Եւ այն մուխին հետ թեթեւ յօդ սլանան
 Վարդի մէյմէկ թերթ թեւ ունենալով
 Ճինք և հիւրիւներ ի սեւ արտեւան
 Եւ բերիք երկայն պատմութեանքն ի հով :
 Կամ ժայռակարկառ քարայրի մը ներս
 Մացառներու տակ և ջահ մ'ի ձեռին՝
 Առաջնորդուելով աստղէդ կը մտնես .
 Անսպառ գանձեր առջիդ կը թափուին :
 Դու՝ անհուն հարուստ՝ ծպտեալ և ըզգաստ՝
 Թշուառ տընանկին կը զարնես դըրան .
 Այլ եւս իրիկուան չը դառնար աղքատն
 Տուն՝ մտմտալով և ձեռքերն ունայն :
 Այսպէս ի զմայլանս երազք հոյլ ի հոյլ
 Թափուելով Այգուն պատմութեաններէն
 Իբրեւ գողորչի հօղմասփիւռ և թոյլ
 Կիտարթուն հոգւոյն շուրջը կը ճախրեն :
 Եւ մայրդ ոտն ի մատ շունչը բռնելով ,
 Քեզի ձայն տալու վըրադ է ծրուք ,
 Այլ հեշտ անուրջներդ ցրուելու վախով՝
 Զեռնամած՝ անձայն յաղօթս է կայներ :

(Երկրագունտ)

Թ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Մայրենի սէրն անհուն է :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կենսագրութիւն . — Թովմաս Թերգեան , ազգային անուանի բանաստեղծ , ծնեալ ի Բերա , Նախկին առակեալ Մուրատեան վարժարանի՝ ուր առած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ունի բանասիրական հմտութիւն , ուսած է լեզուներ , Հայերէն , Թուրքերէն , Գաղղերէն , Իտալերէն , Լատիներէն , Յունարէն : Գեղեցիկ են իւր զանազան բարեբոլորութիւնն , Յովսէփ Գեղեցիկ , Սանդուխտ : Ասոցմէ զառ յօրինած է *Անոյ Սիրայիմ* (վէպ) եւ բազմաթիւ ֆերբուածներ : Թարգմանած է Անակրեոնի Տաղերն , եւ մի քանի դասագրքեր հրատարակած է :

Գրագիտութիւն . — *Յաւերուածն* է գոյականներ իբր վերադիր գործածել , ինչպէս ի վեր անոր նշանակուած է , երբ շանդն *օձ հրեղեմ* կը գեղայ յալիս :

Բառք . — *Լօղիկ* , վերարկու , — *Ձիւն ուս* , փոխանակ րսելու . Սպիտակ ուս (փոխ .) — *Այլ* , խոր . — *Թռչարան* , որ կրնայ բռցնել (առագաստ) . — *Յակնիւս կալ* , Զարմանալ , — *Եղեռն* , *Եղերուն* , Զարիք , վնաս :

Հ Ե Լ Ո Ւ Ե Տ Ի Ո Յ Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ն Ե Ր Ը

Սպիտակ — Սարը (Mont Blanc) : Օգոստոս ամսոյ արեւակէզ օրուան մը մէջ , առաւօտ ժամ եօթնին , կառնենք մեր լեռնային ճամբորդութեան անհրաժեշտ ընկերներ , ճանթիկ՝ փոքրիկ մախաղը , Ալբեանց գա-

ւազանն եւ Պէտրմբը կերթանք բարձրանալ Սպիտակ լեռան հանդէպ Մոն Պրեմանի կատարը , որ խոնարհ փոքրաւորի մը պէս իւր վեհափառ մեծաւորին առաջ ծունկ չողած կարծես բնութեան հրաշալեաց վարդապետութիւններ կը սերտէ :

Գտն վայրկեան Շամոնիի անձուկ հովտի լայնութենէ անցնելով , բարձրանալ կ'սկսինք : Եղեւնիներու խիտ ու լոին անտառաց մէջէն կանցնի մեր ուղին , եւ երբ յանկարծ երկու ձիւղի կը բաժնուի , պահ մը երեքեալ ու տատնալ կը կենանք . Պէտրմբը մեզ օգնութեան կը հասնի , ցոյց տալով մեզ մեր բռնելիք ճամբու ուղղութեան մանրամասնութիւնն եւ ըստ այնորմ կը շարունակենք :

Կէս ժամու չափ կանգ ու շունչ կառնունք հոն , ուր անտառն ու հովանիք կ'սպառնին , կարկաչահոտ աղբերց վտակի մը աջ ու ձախ եզերաց վրայ պառկելով տեսակ մը թումբ կը կազմենք , անյազաբար կը խմենք սառնածին ջուրը սպառելու սպառնալեօք , եւ ահա ի բարձանց խշրտիւն մը , պակուցիչ ձայն մը կուգայ մեր հանգիստն խռովել . ապստամբ քարեր փրթած են լեռանց կողերէն եւ թաւալգլոր ի վար կիջնեն : Խոյս կուտանք սպառնացող վտանգէն եւ կը շարունակենք մեր վերելք , այս անգամ Պրէվանի շերկ ու բոցաշունչ կուրծքին վրայ կոխելով կ'ընթանամք : Մէկ ու կէս ժամ միջօրէի արեգական խորովող ճառագայթները , առանձնութիւն , լուութիւն , յոգնութիւն , լեռան բարձրութիւն ու խորութիւն մեզ ընկեր եւ առարկայ ունենալով , վերջապէս կը հասնինք լեռան ձախ ուսին վրայ , ուր ցրտաշունչ հով մը կուգայ դիմաւորել մեզ , եւ ձիւն , ձեան ծաղիկներով կը չնորհաւորէ մեր գալուստը :

Քրտինքէն ու ցրտէն Բլանրազի տոմիկ (auberg) կը մտնենք . ես տաքութիւն տաքութեամբ վանելու օրէնքով խոշորիկէկ ամանով մը թէյ կ'առնում, մինչ բարեկամս խնդալով իմ այս նորագիւտ մեթոտին վերայ, սառ ջուրով կը զովանայ : Այժմ 2000 մեդր բարձրութեան վրայ ենք :

Այս փոքրիկ իջեւանի փոքրիկ սրահը զարդարուած է պարզ ու երկայն տախտակէ մը , որ սեղանի պաշտօն կը վարէ , անտաշ փայտէ շինուած քանի մը նստարաններէ . մանկամարդ գեղջկուհի մը . որ թէ հիւրեր կընդունի և թէ լերանց յիշատակներու մասունք կը վաճառէ . իւր էրիկ՝ քսանամեայ թիկնաւէտ երիտասարդ մը , որ մեծուռ գանգակաւոր կովեր կարած է , և թէ լերան արտեւան ելնողներու առաջնորդութեան պաշտօն ունի :

Մեր անսեքեւեր սեղանի չուրջ կան վեց կայտառ ու կորովի ուսանող երիտասարդներ . գերմանացիներ են , կարծես ամենքն ալ մէկ մօր զաւակ , այնչափ իրարու կը նմանին . Եունկ Ֆռայուէն՝ Պէռնեան Ալբերէն հոս եկած են բազմաթիւ լերանց և ձորերու անջրպետներէ անցնելով . ծաղիկներ գլխարկներու վրայ . ծաղիկներ ի ծոց ու զրպաններուն մէջ , կարծես ծաղկի փունջեր լինին . հարբած ու խենթ , թռելու չափ ուրախ են ու զուարթ , երեսնին ալ իրենց կօշիկներու չափ պատռած՝ կաթն ու գինին ի միասին կը պարպեն , կը պարեն կը պուռն և կոկորդ և աղիքներ պատռելու չափ կը խնդան բարձրագոյն :

Մէկ ժամ հոս հանգչիլ ու դիտելէն վերջ , Օպիոն ժի կիսը ուղեցոյց կառնենք , և ուշիկ ուշիկ կը բարձրանանք գէպի լերան գագաթը :

Մեծ տեսարաններու մեծ հիացումներ բաղադրող

քերականական բառ մը չ'կայ տակաւին մարդկութեան բառարանի մէջ , ձայնարկութիւն մը միայն , « ա' ա' » , ուր բնութիւնն անբացատրելի զօրութեամբ կը մեծնայ ու կը բարձրանայ , ուր արքարհաւաճ մարդն կը խոնարհի ու կը փոքրանայ . . . ա' , կը բացագանչէ ընկերս , « ա' » արձագանգ կընէ սրտիս և զգացմանցս խորերէն . . . :

Պրէվան լերան բացատրութիւն չէր զմեզ հիացնող , որ 3000 մեդրէն պակաս է , այլ անոր տեսարանն : Ահա համայն Եւրոպիոյ լերանց վեհագետ՝ Սպիտակ սարը , իւր փառաց բարձրութեան և մեծութեան մէջ մեր հանդէպ կեցած է վեհաշուք հպարտութեամբ . ձիւն կը ծածկէ իւր ոտքերը . ամպերը գգուանքով կը քօղարկեն իւր ծունգերը , մէջքը կապուած է արծաթափայլ սառոյցով , իւր լանջքն և թիկունք անգրծելի զրահով պատած և ականակուռ սաղաւարտ մի գլխուն վերայ , որոյ ական պատուականի փայլն ու մեծութիւն , ո՛չ Հնդկաց Մահարաճաներու պապերն և ոչ Կիւրոսի յաջորդներ իրենց երազի մէջ չեն տեսած . և երկնից բարձրութեան երկու մեծ ջահերը՝ մին ի գիշերի և միւսն ի տուընջեան կուգան անոր սաղաւարտի անհէթեթ ադամանդին լոյսը սփռել տարածել վարի մութ աշխարհին վերայ :

Հապա վեհափառին Սպիտակ լերան թիկնապահներու արդուզարդն . հապա յաջմէ և յահեկէ , յետուստ և հանդիպակաց անպարփակ ընդարձակութեան մէջ խիտ առ խիտ զեաեղուած լերանց բանակները , ամենքն ալ ձիւնապատ , ամենքն ալ սառնապատ . Կռան - Ժիւռաս , Տօմ տը կութէ էկիւլյներ , իրենց դիմաւոր դիրքով , Եունկ - Ֆրաուն , Մօն - Սէրվէն , Մօն Ռօզը մինչև Սէն Կօթարի չղթան , վե-

րին և ստորին Ալբեանց երկհիւղ շարքերը մեր աչքին առաջ, մեր աչքէն հեռու աղօտ հորիզոնի մը տակ կը պարփակուին: Երկրագնդի այս մաս, նման է լուսոյ աշխարհի այն մասին, ուր արեւն դեռ իւր ճառագայթներ չէ թափանցած. ձիւնեղէն լերինք անհալ և անմաշ կը մնան կուսական վիճակի մը մէջ, ուր մահկանացուաց մեղսամած գարշապարը տակաւին չէ յաջողած անոր սպիտակութիւնն աղտոտելու և ուր մարդն այդ մեծութեան մէջ միայն կը յաջողի բարձրագոյն հաճոյք զգալ, որպէս թէ նորօրինակ աշխարհի մը մէջ կը գտնուի:

Մոն - Պլան և իւր հպտտակ Ալբեաններն են որ կեդրոնական Եւրոպիոյ մաքուր օդ և առատ ջուր կը մատակարարեն. Ալբեանն է որ չափ ու սահման կը դնէ երկրակալներու բաղձանաց: Ապերախտ Եւրոպան մինչեւ ցարդ պաշտօն մը չէ սահմանած այդ սրբազան լեռան:

Ժամանակն ու ցուրտը կ'ստիպեն զմեզ վերջ տալ մեր անվերջ հիացման. ուստի կ'շտապենք վար իջնալ, զգուշանալով որ մեր ոտքերը չը սայթաքին սահին. լեռան ուղղաձիգ գահավէժի երկիւղը պահ մը մոռցնել կուտայ մեզ զամէն: Զիւնեղէն ճանապարհի կէսն հազիւ հասած, ահա յիշեան տեսնուած անդդիացի օրիորդն իրեն հասակակից երիտասարդ գիւղացւոյ մը առաջնորդութեամբ մեզ կը դիմաւորէ: Օրիորդի մէջքը պարանով մը կապուած է կիսի մէջքէն, ընկերոջս հետ կը յիշենք « զիկափով պարանն ձգեալ ի մէջք փափուկ օրիորդին Սաթենկան . . . » ու կը խնդանք: Այլ անգլուհին տոտիկ տոտիկ, ճիշդ խօսելով, մեզմէ աւելի անյողդողդ քայլեր կ'առնէ ձեան խորութեան մէջ: Վայրկեան մը կանգ ու շունչ կառ-

նենք զիրար բարեւելով վերելքի մասին հարցումներ կընէ: « Սճապարեցէք ուշ կը մնանք » կըսենք. — հոգ չէ, կը պատասխանէ և « կուտ պայ » ով մը կը հեռանանք իրարմէ: Տե՛ս, կըսեմ բարեկամիս, քաղաքակրթութեան, չարքաշութեան և վստահութեան օրինակ. օրիորդը կարծես թէ Հայ փստփի մէջ կը չըջի:

Զիւնեղէն շղթայէն զերծ, այլ ևս արագ արագ վար կ'իջնանք. Այսըլլոյսի ձեան ծաղկի և Ալբեան մանուշակի առատ աւարներով երեկոյեան ժամ վեց ու կէսին հիւրանոց հասած կը հանգչինք:

Սպիտակ լեռան տարեկան ուխտաւորաց թիւը 15-20000 է, որոց քսանն հազիւ կը փորձէ մեծ լեռանց գլուխն ելնել:

(Արեւելք)

Ս. ՏԷՎԿԱՆՑ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Ընկերային ամէն վեճ փողփողումները գիտութեան, դպրութեան հարստութեան և ուսումն կ'արժանանան:

Վ. ՀԻԿՈ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Հելուէսիա կամ Զուիցերիա կեդրոնական Եւրոպայի պետութիւններէն մին է: Դիրքն շատ բարձր է, որովհետեւ անդ եմ

Ալպեանց գլխաւոր գազարունք, Նշանաւոր է երկիրն իւր գեղեցկութեամբ : Կլիմայն ցուրտ եւ խոնարհ է, եւ հողն նուազ բերրի :

Սպիտակ սարն Ալպեանց ամենէն բարձր սարն է :

Բառք : — Տաւառակալ , վարանաձ — Պակուցիչ , անաւոր . — Լերկ , Մերկ . — Մեծուն, Մեծ ճիւղով . — Անկերտեք , Անուր . — Անբարհաւաճ Անբարհաւաճ . — Մահաւաճ , Բառ Հրդեհեւն , Մահա Մեծ , Բաճայ , Արփայ . — Արդուգարդ , Զարդարանք : Հայ Փառք , (Բռ. Անգղի.) զբոսավայր :

ԱՐԱՐԻՆԷ

Աչեր պաղպաղուն , ճակատ սրբափայլ ,
Մեղոյշ են շրթունք , հասակ՝ նրբաւարտ :

Թէ գիտես ներա հայեաց գեղազմայլ ,
Եւ արտում ես յոյժ , թըւին կեանք զըւարթ :

Չենք գիտեր դեռ թէ մարմինն է
Աղաւենեմանն Արմինէ :

Երկինք խընամով իւր անձն են պճներ ,
Վարդերով այտերն , ոսկւով՝ հերքն ու վարս ,
Սուրբ մեղրամոմով՝ ներս կոպիճներ
Այսպէս պատրաստեր են իբրու նոր հարս :

Ո՞վ հաստատէ թէ մարմինն է
Սրտից մաքնիսն Արմինէ :

Թէ մատչիս նըմա , ըզգաս առ ժամայն
Անհուն հրճուանաց հոսիւ ըզգես ուխտ ,
Եւ գողցես երկնի հրեշտակներ համայն
Անցնին քո վերեւ շոյելով քո գլուխ :

Եւ չես ասեր թէ մարմինն է
Չքնաղագեղն Արմինէ :

Թէ երգէ՝ յայնժամ ըզգրխիչ մի շունչ
Կարծես թէ յուզէ քոյին մթնոլորտ ,
Կամ ըզգես ըզգաս համապայծառ փունջ
Որ բոյրեր սփռէ յայտես հոծ եւ յորդ :

Ոչ ոք ըսաւ թէ մարմինն է

Գեղեցկաճայնն Արմինէ :

Թէ մի քիչ եղուկ բան նըմա պատմես
Առ ժամայն արցունք յիւր աչքս փայլին
Եւ ականողիք իւր , յառեալ ի քեզ ,
Փարատեն զխաւար կենաց մըռայլին :

Եւ չասես դու թէ մարմինն է

Առատագուրթն Արմինէ :

Սուրբ են իւր նայուածք եւ ժըպիտն է սուրբ
Որ իւր շուրթերէն զերդ մեկըր կաթի :

Յոյժ ընտանի են նմա զգացմունք նուրբ
Զոր , դողդոջ , յայտնէ իւր ձայնն արծաթի :

Տարակոյս կայ թէ մարմինն է

Քաղցրահայեայն Արմինէ :

Թէ կարմիր ագնի , ճաճանչ ո՞ր է պայծառ ,
Թէ կապոյտ , իշխէ յամէն գեղունիս ,
Թէ սեաւ , լուսինն է ընդ ամպս հողմավար
Թէ սպիտակ ագնի շանաս եւ խորհիս :

Թէ հրեշտակ չէ՞ եւ մարմինն է

Շընորհափայլն Արմինէ :

Այլ երբ մեզ խօսի իւր իմաստութեամբ ,
Որ մանկական է եւ աստուածային ,

Գողցես մեր հոգեակն , յեց ի սպիտակ ամպ ,
Դողալով մատչի համբոյր Անմահին :

Հոգի եւ ոչ թէ մարմինն է

Պարկեշտասունն Արմինէ :

ԱՌ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴՆ

Զարդ վարդին է պարզ տեղե ,
Սիրե՛ա դու զպարզութիւն ,
Եթէ վարդ ես արդարեւ :

8 • ՈՍԿԱՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Փրագիտութիւն . — *Դիմագրութիւնն* նկարագրէ մարդոյ կամ անասնոյ հերպարանն : *Արմինեկն* օրինակ է դիմագրութեան :

Բառք . — *Պաղպաղուն* , փայլուն . — *Մեղող* , անուշադուի , (մեղուակն) . — *Նրբաւարտ* , փափուկ ու վայելուչ կազմուած . — *Ներա* , իբրեւ իգական սեռական *նա* դերանունն : Նախնեաց գրուածոց մէջ միայն Պիտից գիրքն եւ Փիլոն գործածածքն *սե* , *դե* , *նե* դերանուններ , բայց ի վերջոյ խափանուած են . բայց աշխարհիկ մասեցեացութիւնն քննուեալ է զայնս : — *Կոպիաներ* , (աչք) . — *Զգլխի* , Յախճակիչ . — *Այերք* , Օդ . — *Ականոյիք* , Աչք . — *Յեց* , Կրքնած :

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ն

Բնութեան անճառ էութեան մէջ՝ գիտութեան դաւանած ոյժերու կարգէն դուրս կայ զօրութիւն մի խորհրդաւոր համայն էից , զօրութիւն՝ ոյր խանձարուր միտք են մարդոյն , յոր կը կազմակերպի , ոյր

վառարան է սիրտ մարդոյն , յոր կողմերի եւ ոյր ձայնն է քնար մարդոյն , որով կը բարբառի :

Նա ինքն է առաքեալն նախախնամութեան եւ Սի. քիլլայն մարդկութեան . ոգի՞ է նա թէ մարդ : Ոչ ոք գիտէ զայդ : Տխուր է եւ ակնկոր , չունի հուժկու կազմ ոչ փառաւոր դիրք , այլ ներքին մեծութեան ճառագայթ մը կը շողայ իւր ճակտին վրայ գերապանծ , որ երկնից հետ դէմ առ դէմ գալ նկրտի գողցես մրցելու համար նորա շողից հետ անբծութեամբ եւ փառօք :

Նուաղկոտ է նա եւ կը հեւայ իբր հիւանդ , ձայնը մաշած լանջացը խորերէն կելնէ , այլ այնպիսի է նորա գեղ , զի կ'զգաս զայն առանց տեսնելու , եւ կը կրես ազդեցութիւնն առանց ըմբռնելու . գիտես թէ գեր ի վեր է մարդկային դասէն . այլ չես կարող սահման տալ իւր էութեան :

Էակ մի է նա՝ ոյր նշմայրին ներքեւ կը խոնարհին աչք որք զհոգին կը գիտեն , ոյր ձայնին առաջին շեշտերուն կը արովէ սիրտն , որ անհունութիւն կը պարունակէ , ոյր մէն մի շարժմանց ի տես կը յուզուի հոգին , որ գիտէ զգալ , ոյր ներկայութեան կ'ամբառնայ էակն որ անմահութեան կայծովն է օծեալ , ոյր ժպիտը տեսնելով կը հաւատայ նա երանութեան , ոյր հառաչանքը լսելով՝ կը տանջուի իւր սիրտ , որ գողցես անըմբռնելի ելեքտրականութեամբ կը կապուի ընդ նմա , որպէս զի իւր բաժնուելէն երկար ատեն յետոյ , տակաւին զգայ թէ յինքն ազդած է զօրութիւն իմն գերագոյն : Իւր խորհուրդներ եւ գաղափարներ սողորեալ են նորա արտայայտութեամբ . իւր կարծիք՝ նորա սկզբանց շուրջը կը պարբերին անդադար : Այն բառեր որք նորա շրթներէն թռած են ,

միշտ նիւթ կը փնտռեն յինքեանս ի յայտ գալու համար : Այն տողեր որք նորա գրչէն ելած են , գանոնք ինքն արտասանելով գոգցես վսեմացած կ'զգայ իւր անձը , անոնցմէ թուած հուրը զինքը կը ջեռուցանէ , կը վառէ , կը բորբոքէ փորերի մորենւոյն նման անծախելի : Զոհողութեան պատրաստ ոգի մի կը ներշնչէ նմա , մարտիրոսանալու իղձ մը կը կայլակէ ի նա , և այդ հոգեկան ազդումն չնաշխարհիկ կը ճանչցընէ իրեն յինքն շարժող աստուածը :

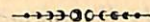
Եւ կը ծնրադրէ երազող հոգին այդ երազին առջեւ վեհապանծ , կարծես այն սրբազան ազդեցութիւնըն անծանօթ աշխարհէ մի կուգայ իրեն . . . : Սորհրդաւոր տեսիլ հոգւոյ՝ որ սրտառու է յոյժ և վսեմ քան զայն պատկեր որ աչաց կ'ընծայի : Ո՛վ , քանի չքնաղ է ընկղմիլ այդ ովկիանին մէջ արբւնութեան , զգալ՝ որ այդ հիացումն , այդ պաշտումն հոգիդ ի վեր , դէպ ի վեր կը տանի , զգալ որ բարձրանալու համար միայն կը խորասուզի և մտայդ այդ երեւակայութեան մէջ սրբութենէ զատ ոչինչ կայ :

Ա՛հ , ո՞ր հրաշքն է որ ի քէն բոխած չըլլայ , ո՛ր ցօղ սրբութեան , ո՛ր ճառագայթ վսեմութեան , ո՛ր հուր անմահութեան , ո՛ր դու երկնային ոգիդ քերդողութեան : Դու որ մարդը վայրենի , մարդն անողոքելի նուաճեցիր , որ առ Պարսս Զէնա-Ավէստա եղար և՛ ամփեցիր , առ Պրահմանս Վէտա ձեւացար և կրթեցիր , առ Արաբացիս Անթար եղար և թեքեցիր , առ Սքանդինաւեանս Նատա եղար ու բարեոքեցիր առ Եբրայեցիս Աստուածաշունչ մարգարէից չրթամբ որոտացիր , իսկ Բէթլէհէմի մարդն մէջ , նոյն ինքն մարդ եղար և փրկագործեցիր : Ո՛ր շունչդ Աստուածային , ե՞րբ ծնար դու :

ԶԱՊԷԼ Կ ՏՕՆԵԼԵԱՆ

Ա Ռ Ա Մ

Երգով կը հաւտուին դիմ , նոյնպէս եւ երգով՝ եւ ուրուակամք :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — Զապէլ Տօնիւեան , ծնեալ Խաննեան , նախկին աւակերտուի ճեմարան վարժարանի , դեռ դպրոցական գրասեղաններու վրայ , այլ հուշակ հանեց գրական ասպարիզին վրայ : 1880 թուականին Ահաիս ստագրութեամբ լեզուապալարի մէջ գրաբարի դասն պաշտպանեց : Նա է Ազգանուէր Հայունեաց ընկերութեան հիմնադրուին : Տիկին Զապէլ իգական սեռին պատիւ է Ազգային գրականութեան համար ունեցած նախանայուգութեամբն :

Գրագիտութիւն . — Բանաստեղծութիւն բառն կը յայտնաւորման գաղափարն : Բայց ամէն երկ քերթութիւն չէ : Բանաստեղծութեան յատկութիւնք են ներհնչումն , Աւիւն , զգայնութիւն :

Բառք . — Սիրիլլայ , Հարցուկ . — Զեւս Ավեսու . Պարսից կրօնական մատեան , որոյ հեղինակն է Զօրաստր , կ'ապրէր Զ. դար յառաջ նախ քան զՔրիստոս : — Անթար , Բանաստեղծ եւ պատկերավոր արար Զ. դարու : — Վեսս , Հնդկաց սրբազան մատեան : — Եսսս , Վէպ դիւցազնական (Սկանդինաւեան) :

(ՄԵՐՁ Ի ՄԱՆ ԳՐՈՒԱԾ)

Տ Ր Տ ՈՒ Ե Ն Ջ Վ Ք

Է՛հ, մընաք բարով, Աստուած և արեւ՝
 Որ կը պըլպըլաք իմ հոգւոյս վերեւ . . . :
 Աստղ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից,
 Աստղերն ի՞նչ են որ՝ եթէ ոչ անբիծ
 Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին
 Որք թըռին այրել ճակատն երկնքին,
 Այլ այն Աստուծոյն՝ շանթերո՛ւ արմատ՝
 Յաւելուն զէնքերն ու զարդերն հըրատ . . .
 Այլ, ո՛հ, ի՞նչ կըսեմ . . . շանթահարէ զիս,
 Աստուած, խոկն հըսկայ փշրէ հիւլէիս՝
 Որ ժպըրհի ձգտիլ՝ սուզիլ խորն երկնի
 Ելնել աստղերու սանդուխքն անալի . . . :
 Ողջո՛յն քեզ, Աստուած դողդոջ էակին՝
 Շողին՝ փըթիթին՝ ալւոյն ու վանկին,
 Դու որ ճակտիս վարդն և բոցն աչերուս
 Խըլեցիր քրքռումս շրթանց՝ թռիչն հոգւոյս,
 Ամպ տըւիր աչացս, հեւք տըւիր սրտիս,
 Ըսիր մահուան դուռն ինձ պիտի ժպտիս,
 Անշուշտ ինձ կեանք մը կազմած ես ետքի,
 Կեանք մ'անհուն չողի բոյրի աղօթքի .
 Իսկ թէ կորընչի պիտի իմ հուսկ չունչ
 Հոս մառախուղի մէջ համր՝ անշըշունչ .
 Այժմէն թող որ շանթ մ'ըլլամ դաւկահար՝
 Պլլուիմ անուանդ մուրնչեմ ա՛ղադար,
 Թող անէծք մ'ըլլամ քու կողմէ խըրիմ,
 Թո՛ղ յորջորջեմ քեզ, Աստուած ոխերիմ:

Ո՛հ, կը դողդոջեմ, տոգոյն եմ տոգոյն
 Փըրփըրի ներսըս, դըթոխքի մ'հանգոյն . . . :
 Հառաչ մ'եմ հեծող նոճերու մէջ սեւ,
 Թափելու մօտ չոր աշնան մէկ տերեւ . . . :
 Ո՛հ, կայծ տըւէք ինձ, կայծ տըւէք, ապրի՛մ . . .
 Ի՛նչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրիմ . . .
 Այս ճակատագիրն ի՛նչ սեւ է, Աստուած՝,
 Արդեօք դամբանի մրուրո՞վ է գծուած . . .
 Ո՛հ, տըւէք հոգւոյս կրակի մի կաթիլ,
 Սիրել կուզեմ դեռ ապրիլ ու ապրիլ՝
 Երկնքի աստղեր, հոգւոյս մէջ ընկէ՛ք,
 Կայծ տըւէք՝ կեանք, ձեր սիրահարին հէք:
 Գարունն ոչ մէկ վարդ ճակտիս դաւկահար՝
 Ո՛չ երկնի չողերն ժըպիտ մ'ի՛նձ չեն տար,
 Գիշերն միշտ դագաղս, աստղերը ջահեր,
 Հուսինն յար կուլայ խուզարկէ վըհեր:
 Կըլլան մարդիկ որ լացող մը չունին,
 Անոր համար նա դըրաւ այդ լուսին .
 Եւ մահամերձն ալ կուզէ երկու բան,
 Նախ կեանքը, վերջը՝ լացող մ'իր վըրան:

(Տաղ)

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ա Ռ Ա Մ

Ընտրելագոյն է բարի համբաւով մեռնիլ քան ապ-
 րիլ նախասանօք:

ՍՈՎԵՏ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Ոճոյ ուժգնութիւն, ոչ այնքան բաւերալ, որքան սիւրճ շարժող եւ արժարժող իմաստից բնութեամբ կրկայ: Ոճոյ ուժգնութեան կարեւոր մասերն են բացազանութիւն, բացադարձութիւն, փոխաբերութիւն, եւայլն:

Հակադրութիւնն է միմեանց հակառակ բառեր եւ իմաստներ գործածել խօսքն ազդու բնելու համար: Զորօրինակ, Աստուած խոյն հսկայ փերէ հիւլէիս:

Բառք. — Թրքոսու, Թրքոսացում. — Ոխերիւ, Թեմամի. — Տօգոյն, Գունաս:

Ի ՊՈՊՏՈՍ ԿԱՄ ԿԱՍԿԱՇՈՏՆ

Իպոպտոս մեծ դժուարութեամբ կը յաջողի վերջապէս սպասաւոր մը գտնել հարուստ անձի մը երախաւորութեան ներքեւ: Առաջին օրն սպասաւորին երկար քարոզ մը կը խօսի որուն մէջ մանրամասնօրէն կը բացատրէ թէ ի՞նչպէս կը պատժուի անհաւատարիմ սպասաւոր մը թէ այս աշխարհին մէջ և թէ՛ հանդերձեալ կենաց մէջ. թէ ժամանակաւ սպասաւորի մը ձեռքերը գօսացեր են տիրոջը քսակէն լուծայ մը գողցած ըլլալուն համար. թէ մատակարարի մը ականջներն խուլցեր են իւր տիրոջը բարի խորտները մտիկ չընելուն պաճառաւ, թէ սպասաւոր մ'ալ դժոխք գացած է օր մը տասը փարա աւելի անցունելով ծախուց մէջ: Իպոպտոս իւր բարոյախօսութիւն կը կնքէ յայտնելով, թէ ինք կատարեալ

վստահութիւն ունի իւր սպասաւորին վրայ և թէ հայրական պարտք կը համարի բարի խորտներ տալ իրեն: Սպասաւորն աշխարհիս առաջին հաւատարիմ անձն է և իւր պաշտօնն կը կատարէ խղճի մտօք: Սակայն Իպոպտոս անհանգիստ է. սպասաւոր ունի՞ս, մտատանջութիւն ունիս կըսէ: Բնաւ վստահ չէ սպասաւորին և տան ծախքն ինքն իւր ձեռքով կը կատարէ, միայն տունն աւելելու պաշտօնն կը թողու անոր: Դարձեալ դժգոհ է և ամէն օր կ'աղաչէ ծանօթներուն որ գթան իւր վրայ և իրեն հաւատարիմ սպասաւոր մը գտնելու շնորհն ընեն. վասն զի, կըսէ, սպասաւորն իւր գողութիւններով և խարդախութիւններով տունը պիտի փցունէ, մոխիրի վրայ պիտի նստեցնէ զինքն: Իպոպտոս որ ամուրի է, տունէն դուրս ելած ժամանակն մեծ ուշադրութեամբ կը քննէ սնտուկներն, պահարաններն և դարաններն, տեսնելու համար թէ աղէկ կըպուլտու են: Կը կղպէ, կը բանայ, նորէն կը կղպէ, դարձեալ կը բանայ փորձ մ'ալ կընէ. երկրորդ անգամ կը փորձէ. որովհետեւ կըսէ կրնայ ըլլալ որ անուշադրութեամբ բաց թողու մ սնտուկներն և կըպուլտած կարծելով երթամ: Բազում փորձերէն ետքը, սենեակներուն պարտիզին և խոհանոցին դռներն ալ մեծ զգուշութեամբ կը կղպէ և տունէն դուրս կելնէ խստիւ պատուիրելով սպասաւորին որ աչքը չորս բանայ և բան մը գողցնել չ'տայ: Քանի մը քայլ կ'առնէ, ետ կը դառնայ անգամ մը ալ ուշի ուշով կը գննէ կղպանքները: Զմոռնար նաև ըսպասաւորին կրկնել իւր պատուէրներն: Տանը դուռն կը գոցէ, և իրեն դրացուհի տիկին Անթառամին դուռը կը զարնէ, կաղաչէ դրացուհի՛ն որ հաճի հըսկել իւր սպասաւորին վրայ: Դարձեալ վստահ չէ: Եր-

կու տուն վեր դրացուհին, տիկին Թերեզայէն ալ կը խնդրէ որ գործ չունեցած ժամանակն հսկէ սպասաւորին և տիկին Անթառամին վրայ՝ որոց յանձնուած է իւր տունն, իւր կեանքը: Այս յանձնարարութիւնը ընելէն վերջը կը մեկնի ինքնիրեն հարցնելով « Ի՞նչ վստահութիւն ունիմ որ այս երեքն միանալով տունս չը պիտի թալլեն: » Միս գնելու համար մտաւճառին խանութը կերթայ ուր կախուած է սպտուական ոչխար մը: Այս միտը, կըսէ, մորթուած պզտիկ իշու կը նմանի քիչ մը: Մտաւճառն քրքիջ մը կ'արձակէ՝ « Այդ կոշտ ձեւերովդ չես կրնար զիս խաբել, ես ձեր բոլոր վարպետութիւններն և խարդախութիւններն խիստ լաւ գիտեմ » կըսէ և արժանապատուութիւնն վիրաւորուած նկատելով կը հեռանայ անկէց և քանի մը ծանօթներու խորհրդակցութեամբ ուրիշ խանութէ մը կը գնէ միսն մտքէն ըսելով « Տարակոյս չունիմ որ այս տուած դրամէս մեր ծանօթներն ալ իրենց համար մէյմէկ պզտիկ բաժին պիտի հանեն, որովհետեւ առանց շահու ոչ ոք կ'օգնէ ուրիշին, թող որ միսն չարժեք այնքան որքան վճարեցի: » Միս ի ձեռին տուն կը վազէ, դուռը կը զարնէ, ըսպասաւորն անմիջապէս կը բանայ դուռն, Իպոպոսոս կը սրդողի սպասաւորին և սպառնալեօք կը հարցնէ անոր թէ ինչո՞ւ երկու ժամէն բացաւ դուռը, և թէ ի՞նչ գողնալու զբաղած էր:

(Խիկար հանդէս)

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՔ

Թողումք այլոց հարսութիւնք, եւ մեկն շատանալ
առաքինութեամբ:

ԳԵՂԵՑԻԿ, ԲԱՐԻ, ՃՇՄԱՐԻՏ

ՔԱՌԵԱՆ ԻՂՁՔ

Ն Ո Ւ Ա Գ

Ա.

Եթէ ֆերթոյ մ'ես ըլլայի
Սքանչացող գեղեցկութեան
Զայն՝ միայն զայն, նուագէի
Ի տաճարի բընութեան:
Վարդն և թիթեռ
Մանկութիւն և սէր,
Տիւ և գիւեր
Անկրոպք և շանթեր
Են գունակ գունակ
Քեզ պըսակ
Ցանկալիդ գեղեցկութիւն:

Բ.

Քերթող մ'ես թէ ես ըլլայի,
Միշտ առ սէր Մարդկութեան
Անձա ու քնարըս նուիրէի
Ես մի միայն բարութեան:

Աշխատութիւն՝
Քեզմով փառք մարդուն .
Ի՛ խմաստութիւն
Պատուէ զմահացուն .
Անմահին միակ
Պերճ պըսակ ,
Երկնայինըդ բարութիւն :

Գ.

Իսկ թէ քերթող մ'ես ըլլայի՛
Միշտ ի պատիւ մարդկութեան
Ոգիս սիրտըս նուիրէի
Մի միայն ճշմարտութեան ,
Թըշուառութեան
Դու յոյս , յենարան .
Եղբայրութեան
Յաւէտ պահապան .
Բանին մեր միակ
Սուրբ պըսակ
Աննըկուն ճշմարտութիւն :

Դ.

Ո՛հ , թէ քերդող մ'ես ըլլայի՛
Եւ գեղեցիկն ու բարին
Ճըշմարտին հետ սերտ յօգէի
Նուէր Հայ Օրիորդին .
Փունջ մ'որ պահէր
Մինչեւ Տէր կամլը
Որ նուիրէր

Զայն իւր որդեկին ,
Իբրեւ գերունակ
Սուրբ պըսակ
Փառք ընտանեացն և տոհմին :

Յ. ՈՍԿԱՆ

1889 Յունիս 2

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Խմասասիրի մը հարցուցին թէ աշխարհիս մէջ ամենադժուարին , ամենադիւրին եւ ամենափաղցր իրերն ո՞րք են . Առաջինն , ըսաւ , ինքզինքն ճանչել , երկրորդ՝ խրատել զայլս , եւ երրորդ՝ իւր փափաքելին ընդունիլ :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կենսագրութիւն . — Յակոբ Ոսկան , նախկին աշակերտ Սիիքարեանց , բազմամեայ արդիւնաւոր ուսուցիչ : Յօրինած է խորիմաստ տաղեր , ներդաւնակ ոնոյ օրինակ , որք հրատարակուած են պարբերաբար : սփանչելի է նորա « Նժդեհ մ'եմ ես » տաղերգութիւնն : Ունի նաեւ մի քանի քաղմանութիւններ :

Բառք . — Քերթող , Բանաստեղծ . — Ամպրոպք , Ամպեր . — Դունակ գունակ , Տեսակ տեսակ :

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱՆԱՆՔ

Այլ էս , եւս քան զեւս կը յարիմ այն գրական դպրոցին որ մատենագրական բարեշրջութեան մէջ ի յայտ կուգայ իւր կարգին՝ երբ արդէն իրենց վերջին բառն ըսած են միւս դպրոցներն , այն խմաստասիրտ-

կան դպրոցին որ գիտութեան արդի վիճակին կը համաձայնեցնէ իւր վճիռներն՝ առանց նկատողութեան տեղւոյ կամ պատեհութեան, այն բարոյական դըպրոցին որ կ'ըմբռնէ բնականին ու բարոյականին անձուկ վերաբերութիւնն և ըստ այնմ կը բանաձեւէ իր պատուէրներն, համոզուած եմ խորապէս թէ յարաբերական է ամէն բան, յարաբերական է ճշմարտութիւնն. այլ յարաբերականին մէջ, այն որ այսօրուան կը վերաբերի, այն աւելի համակրանաց արժանի կը լինի, քանզի բացարձակին՝ եթէ կայ՝ այն աւելի կը մօտի: Բաց անտի, կը սիրեմ այսօրը կը սիրեմ նորը, այսօրը կամ նորն իր համապարփակ ամբողջութեամբ, կը սիրեմ այն նորը — գրականութեան վրայ խօսելով — որ կը պարունակէ միանգամայն Պալլադն ու Պաուլի տ'Օռվէյին, ու Զօլան ու Հէլլեն ու Հիւլզմանն, ու Լամառզիին ու Պօտրլէնն ու Վէռլէնն, Ռիչլէնն, ամեն ձեւերն, ամեն գոյներն, ամեն խաղերն, որովհետեւ ամէնքն ալ կան բնութեան մէջ: Կը սիրեմ այսօրը, կը սիրեմ նորը, քանզի ունի այն ինչ որ անցեալն ունի, ինչ որ հինն ունի, և բան մ'աւելի ունի — ինչ որ զայն անցելոյն եւ ապագային կը զօդէ: Զօլային առաջին երկասիրութեանց մին կը կրէ հետեւեալ անունը՝ Հեոֆ իւ (mes haines). ես այդ բառն ոչ թէ միայն գրքի մը վրայ չեմ կարող դնել, այլ և բառարանէս ալ ջնջած եմ հեռանուն: Ես ամեն արտայայտութիւն կը հասկնամ, ամեն երեւոյթ կը բացատրեմ, ոչինչ կը տարամերժեմ: Իմ դաւանանքս լայն է որքան տիեզերքն: Այսպէս է գրական իմաստասիրութեան հետեւողի մը համար:

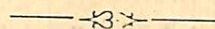
(Արեւելք)

Ե. ՏԷՍԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

Արագաւարժ է նշմարիս յոյսը, կը թռչի նա ծիծառն թեւերով, թագաւորները կը դարձնէ ասուածներ, ստոյին մարդիկը թագաւորներ:

ՇԵՔՍՊԻՐ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կենսագրութիւն. — ՊԱԼԶԱԲ, նշանաւոր Գաղիացի վիպասան ծնած է 1799, եւ մեռած 1850 ի Բարիզ. Նորա գործն եւ անունն մեծ տեղ մի կը գրաւեն արդի գրականութեան մէջ: Իւր գլխաւոր գործն է *մարդկային կասակերգութիւն*:

ԶՕԼԱ, Գաղիացի մեծանուն վիպասան նոր ժամանակաց, պէս իրական կոչուած դպրոցին:

Եղիա ՏԷՄԻՐԵՆԻՍԻԱՆ, սաղանդաւոր գրագէտ, ծնած է ի Խազիւղ, եւ տեղւոյն Ներսիսեան եւ Շահնազարեան վարժարանաց մէջ առած է իւր նախնական ուսումն, հմուտ է Եւրոպական լեզուաց եւ իմաստասիրական ուսմանց: Խիստ կանուխէն գրականութեան նուիրուելով սիրելի անուն մի ունի յայդմ. ԱՇԽԱՏԱԿՅԱԾ է ազգային օրագրաց, գլխաւորաբար Մասիս օրաբերքի: 5 տարիներ խմբագրապետ եղած է *Երկրագունի* ամսաբերքի, բազմօգուտ հրատարակութիւն Ասիական քննարկեան Խազիւղի: Առանձին իւր քննիր գրչին արդիւնքն է *Գրական եւ իմաստասիրական շարժում* հանդէսն, զոր 6 տարիներ անընդհատ հրատարակեց: Ասոցմէ զաւ յօրինած է *Շահնազարեանի մը Խըղձին պարզ քննութիւնն*, Նոր կեանք, Փիլիսոփայական քառասուն եւայլն:

Բառք. — Հեռ, քէն, կոխ. — Զօդը, միացնել. — Խաղ, նշան (երաժշտական):

Ա Ն Փ Ե Ղ Ն Ե Ր Փ

Սիրէ սոխակ զոստախիտ դալարագեղ անտառակ .
Շուրջ ըզծաղկօք դեգերին խօշ թիթեռնիկն ու մե-
ղուն

Մարդ՝ խընկաբոյր սիրէ յարկն , ուր ճաճանչէ դաս-
ստուակ ,

Եւ կամ ըզգիրդ կընոջ ծոց՝ մեղրով սիրոյն յար զե-
ղուն

— Իսկ ես սիրեմ զամայի ծովափն , ուր կայ ցուրտ
դիակ . . .

Սիրելագոյն արարածն եմ հարնասեղծ Արարչին .

Մահն ինձ համար հաստատեց , ինձ համար նա ցա-
նեց ամբ

Յերկնից կապոյտ անհուն դաշտս՝ մերթ հանգունակ
կափարջի՛ն

Սեւ խութն ու բոց շանթն յաւէտ ինձ հայթայթեն
շուտաւ ջարձք .

— Ո՛հ , սիրեմ ես զամայի ծովեզրն , ուր դիք ցուրտ
հանգչին . . .

Մութ գիշերին մէջ փայլակք երթեկեկեն ինձ համար .
Անձնիւրն ինձ տայ ցոյց ծովափ մ'ուր ալեկոծ մարդ
անշունչ

Կայ տարածուած ժայռին ոտքն , իւր շուրջն աւազք
անհամար .

Եւ բարձրանայ մարմնոյն հոտն ի թեւս հողմոց բըռ-
նաշունչ ,

— Ո՛հ , դիակաց սիրեմ բո՛յրն , և մանաւանդ տօթ
յ'ամառ . . .

Երբ յետին շունչն ի կըրծոց ելնէ յահե՛ղ ի գուպար ,
Լինի մարմինն որպէս մեղր կամ դիցային հարնադար .
Հոմը յերեսաց դիակին սըրբէ քըրտինք , փոշի , շարս .
Յայնժամ մատչիմ այնմ , որպէս համեղ պողոյն՝ վեհն

Ագամ .
— Ո՛հ , իմ դրախտն է մահատունն , և սիրեմ յոյժ
ըզկիւրար . . .

« Դիակ , դիակ , » ես գոչեմ , հերձեալ զայերս ան-
սահման ,

Անիծեալ զմարդն՝ որ թաղէ զմեռեալն ի փոսս ի
խորին .

Այլ զի՛ փոյթ . Տէրն ինձ ետ լոյծ կապոյտ դաշտն ,
ուր մարդ գայ ման

Հողմոց լալեաց խաղալիկ , ուր հուսկ ապա նաւք
խըրին ,

Եւ մըկանունք յերգ ի պար բերեն ինձ մարդն
ուրուանման . . .

Մերթ . . . արտասուք գան յիմ աչս՝ ի տես մատաղ
էակաց ,

Ոյք ոչ արբեալ տակաւին սիրոյ հեշտին ըզբաժակն ,
Ըզջուրն աղի ըմպեցին ցըյագ , ցըմահ , հրեշտակաց

Ի զո՛ւր հայցեալ զօգնութիւն . . . Ա՛հ , դեռ յիշեմ
ըզխաժակն

Աղջիկն . . . Այն օր տեսայ միայն թէ սե՛ւ հա-
գուստ եմ հագած . . .

Հանդերձս ինձ յոյժ է վայել . մահացելոցն եմ թըռ-
չո՛ւն .

Ո՛չ և կոհակք հեղձուցիչ թուխ են , անգեղն հան-
գունակ .

Սև է ժայռն ալ՝ որ տեսնէ վերադարձն ոչ միշտ ,
այլ չորն .
Թերեւս Աստուած իսկ է սեա՛ւ , երկնից անտեսն այն
բընակ ,
Որ իբր օրէնք եղ ըզմահ , և գիշակե՛ր ստեղծ
թռչուն . . . :

Թըրթուրն ընտրէ զթարմ տերև գեղադալար փող-
փողուն
Բունի սոխակն հրաշաճայն ի վարսագեղ խիտ անտառս ,
ի համասպրամ ծաղկանց բիւր քաղէ նեկտար նուրբ
մեղուն ,
Շուրթք անձկայրեաց որոնեն վարդակարմիր այտս
վառվառս
— Ես ըզծովափն ամայի սիրեմ , և զգին՝ գոյն հո-
ղուն . . . :

(Շարժումն)

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Հպարտութիւնն փոքրոգի եւ յիմար մարդոց յասուկ է :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ն

Գրագիտութիւն . — Փոխաբերութեամբ բացատրուած է
ի վեր անդր գրուած լոյծ կապոյտ դաշն փոխանակ ըսելու՝ ծով .
Բառք . — Դաստառակ , Մաքուր կտաւ . — Հաւատարմութիւն ,

Բնական . — Հանգումակ , Նման . — Խոր , Ժայռ . — Չարք ,
Կերակուր . — Հաւաքում , Ընկիր կերակուր . — Շպար , Ներկ . —
Կիպար , Նոնի . — Ուրուանակ , Ստեղծի նման . — Խաժակն ,
Կապուսաչուի . — Չու , Ճամբայ , նամբու բաներ :

Գ Պ Ր Ո Յ Ի Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Օ Ր Ն

Այսօր դպրոցի առաջին օրն է . գիւղի մէջ իբրեւ
երա՛ջ անցան այն հանգստեան երեք ամիսներն : Մայ-
րըս այս առաւօտ զիս Պողոթթիի դպրոցն բերաւ որ-
պէս զի երրորդ տարւոյ տարեկան ընթացից գրել
տայ . ես տակաւին դեռ զգիւղ կը մտածէի և անյօ-
ժար կամօք իրեն կը հետեւէի : Փողոցաց մէջ տղայոց
խըլրտումն կը տիրապետէր , գրավաճառաց կրկին
խանութք հարբք և մարբք խոնած՝ պայուսակներ ,
թղթեր և տետրներ կը գնէին . և դպրոցին առջեւ
այնքան խուռն բազմութիւն չեղձակուտուած էր , որ
սպասաւորն և տէրութեան պահապան զինուորք՝ զա-
նոնք հեռացնել կը ջանային , որպէս զի դրան մուտքն
չ'իսափանին : Հոն կը զգամ որ մէկն ուսոցս կը դպչի .
երկրորդ դասու վարժապետս էր . որոյ դէմքն միշտ
զուարթ , և հերքն շիկագոյն և զանգրագեղ . ըսաւ
ինծի — Ուրեմն Հենրիկոս , ասկից վերջ ա՛լ իրարմէ
բողբոջին բաժնուեցա՞նք . — Ես զայն քաջ գիտէի ,
և սակայն այն խօսքերն զիս վշտացուցին : Հազիւ
կրցանք ներս մտնել : Տեսարք , տիկնայք , հասարակ
կանայք , աշխատաւորք , պաշտօնեայք , պապք , ա-
ղախնայք , ամենքն ալ մէկ ձեռքերնին տղայ , միւս
ձեռքերնին դասական գրեանք , բզզալով կը ընուն

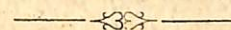
մտից սենեակն և զսանդուխս . կարծես ի թատրոն կը մտնես : Խնդութեամբ սրտի կը նայիմ գետնայարկ մեծ սենեկին՝ յորում են եօթն դրունք ուսումնարանաց , ուր երեք տարի գրեթէ բոլոր օրերս անցուցի . խուռն է բազմութեամբ , կ'երթեւեկեն վարժապետուհիք : Բարձրագոյն առաջին դասու վարժապետուհիս դասատան դռնէն ողջունեց զիս և ըսաւ — Հենրիկոս , այս տարի դու վերին յարկը կ'երթաս , քու ասկից անցնիլդ ալ պիտի չ'տեսնամ — և տխրութեամբ մը ինծի նայեցաւ : Վշտագնեալ կանայք զՏեսուչն շրջապատերէին , վասն զի իրենց որդւոց տեղ չէր մնացած . և կարծես Տեսչին մօրուքն այս տարի անցեալ տարուընէ քիչ մ'աւելի սպիտակացեալ կ'երեւար : Կը տեսնամ տղաքներ որք մեծցեր գիրացեր են : Ի գետնայարկն ուր դասատանց բաժանմունք կան , ստորին առաջին դասու տղայք կը գտնուին . որք չեն ուզեր ի դասատուն մտնել , և փոքրիկ անբան գրաստուց նման ռալւք գետին կոխած կը կենան . պէտք է բռնութեամբ զանոնք ներս մղել . այլք գրասեղանաց առջեւէն կը փախչին . և կան եւս՝ որք տեսնելով թէ իրենց ազգականք կը հեռանան՝ կուլան . այսու հարկագրեալ առաջնոց՝ կը գառնան և զանոնք կը մխիթարեն և կամ յետս կ'առնուն . վարժապետուհիք կը յուսահատէին : Կրտսեր եղբայրս Տէլքա՛ղի վարժապետուհւոյն դասատունն դրուեցաւ . ես՝ վերին յարկը՝ Բէլպօնի վարժապետին : Ժամը տասին ամենքնիս դասատունն էինք , յիսուն և չորս տղայք . երկրորդ դասու ընկերակիցներէս հազիւ տասն և հինգ կամ տասն և վեց հոգիք կային . յորս էր միտնգամայն Տէռօսի որ միշտ առաջին մրցանակ առած է : Ինձ՝ խիստ փոքր և տխուր երեւցաւ դասատունն

մտածելով այն անտառներն , լեռներն , յորս ամառն անցուցի : Կը յիշէի երկրորդ դասու վարժապետն , որ այնքան ազնիւ էր և միշտ հետերնիս կը ծիծաղէր . փոքրահասակ էր և կարծես մեր ընկերակիցներէ մին համարուէր , որոյ հերքն չիկագոյն էին և գանգրագեղ . կը ցաւէի թէ հոն ալ զինքն չեմ տեսներ : Այս վարժապետնիս բարձրահասակ է , անմօրուս գորշագոյն երկայնահեր , և ճակատն ուղղաձեւ խորշովեալ է . խոշորածայն , աչքերն սեւեռած կարգաւ կը զննէ զմեզ , և կարծես մեր ներսն կ'ընթեռնու . երբէք չի ծիծաղիր : Եւ ինքնիրենս կըսէի — Ահաւասիկ առաջին օրն . դեռ ինն ամիս կայ . ո՛րքան աշխատանք , քանի՜ ամուսկան քննութիւնք , ո՛րքան տառապանք . կը զգայի ներքուստ թէ դպրոցէն ելածիս պէս զմայրըս տեսնեմ , և ահա վաղեցի ձեռքն համբուրելու . ըսաւ ինծի — քաջալերուէ Հենրիկոս , մէկտեղ պիտի ուսանինք : — Գոհութեամբ տուն դարձայ : Սակայն այն զուարթ և քաղցրաժպիտ վարժապետս ալ չունիմ . և դպրոցն ինձ առաջուան պէս գեղեցիկ չ'երեւար :

(Բազմավէպ)

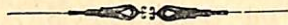
Ա. Ռ. Ա. Ծ

Հիմ սուսեր , հիմ բարեկամ , հիմ գիւնի
Մի՛ վախեր , եզ չեն լինիր քցնամի :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք. — Շիկագոյն, կարմրագոյն. — Գանգրագեղ, Գանգուրներով գեղեցկացած. — Սեւեռած, աչքերն յառած :

Ե Ր Ա Ի Ն Ք

Անդունդք անսահման երկնից կապուտակ
Ո՞վ երբէք կրցաւ խռզեղ ձեր յատակ,
Եւ անհաս գաղտնեաց ձեր անթափանց քօղ
Պատուել՝ փարատել ո՞վ եղեւ կարող :

Թէ տիեզերաց մէջ՝ արեւ մի բիծ,
Եւ զողիակոս աննշան մի գիծ,
Թէ խուն կայծեր են Սայլ և Որիոն
Զորս հազիւ չափեց մեծ ճգամբ Նեւտոն :

Թէ դարեր պէտք են թուելու համար
Երկնից մէջ ցանուած աստեղքն անհամար,
Ո՞րքան գծուծ է իմաստնոց երկրի
Գիտութիւն՝ որ լոկ չոր հաշուօք բերկրի :

* * *

Լուսեղէն կամարք՝ անեզր ասպարէզ
Ուր ամէն վայրկեան թեւօք բոցակէզ
Աղօթք՝ հառաչանք մեր լարձրանան շեշտ
Ուր հանգչի յուսով բիր կուսին պարկեշտ :

Ոսկեփունջ շողեր և վարդ արշալոյս
Զարթուցէ՛ք անցեալ երազներ հոգւոյս,
Հոգւոյս՝ որ անձկայ տակաւին իբրեւ
Մանուկ հիացեալ շօշափել զարեւ :

Ո՛հ այս երփնագոյն կամարէն անդին
Ես դեռ նշմարեմ այլ չքնաղ երկին .
Բայց ի զուր խնդրեմ հորիզոնին ծայր,
Այն հրեշտակ սիրուն որ ինձ ժպիտ տայր :

(Լոյս եւ ստուերք)

Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

—

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

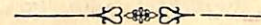
Աշխարհս ասոյիկեաններու համար մեհնջենական
Գեսսէմանի մ'է, իսկ Երիզիւրեաններու համար Եղեմ
մը :

Գ. ԶԻՆԿԵԿԻՐԵԱՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք. — Խուզեղ, փնտել. — Անձկալ, փափափիլ. —
Երփնագոյն, գոյնզգոյն :

Ա Հ Մ Է Տ Ե Ի Ր Ա Շ Ի Տ

Երկար ատենէ ի վեր բոցատոչոր երաշտութիւն
մը կ'աւերէր զՀնդկաստան : Այն միջոցին երկու հո-

վիւ, Ահմէտ և Բաշիտ իրենց կալուածոց եզրն իրարու հանդիպեցան ծարաւահիւծ և կը տեսնէին ոչխարները որ տկարացած իրենց շուրջն կը հւային. աչքերնին երկինք վերուցած կը խնդրէին որ շուտով այս յետին թշուառութեանց դարման մ'ընէ: Եւ ահա օդին մէջ խոր լուծիւն մը կը տիրէ. թռչունք կը լռեն. ոչխարները մայելէն ու բաւազելէն կը դադարին, և երկու հովիւները ձորին մէջ մարդու կերպարանքով էտկ մը կը տեսնեն աւելի բարձրահասակ և վեհաշուք. սա երթալով մօտեցաւ առ նոսա և երբ մօտէն զինքը կը դիտեն, իսկոյն կը ճանչնան թէ բարիք և չարիք բաշխող ոգին է. մէկ ձեռքը առատութեան խուրձը բռնած. իսկ միւսն սուսեր ստտակման: Յոյժ ահարեկ' կու գէին պահուրտիւ, բայց ոգին՝ Արաբիոյ խնկաւէտ անտառներուն մէջ ընդերեկս շնչող գեփիւսին նման քաղցր ձայնով մը զիրենք կոչելով կ'ըսէ. Մօտ եկէք. ո'վ հողածինք, ձեր բարեբարէն ինչո՞ւ կը փախչիք. այնպիսի շնորհք մը ձեզի ընելու կուգամ, որ ձեր անխոհեմութեամբը միայն կրնայ ձեզի անօգուտ և փնասակար ըլլալ: Դուք ինձմէ ջուր կուղէք, ահա պատրաստ եմ ձեզի ջուր տալու. բայց ձեզմէ կուգեմ խմանալ թէ ի՞նչ կերպով կրնամ զձեզ գոհ ընել: Մի փութաք մէկէն պատասխան տալու. լաւ մտածեցէք որ մարդուս պիտոյից և վայելից վերաբերեալ բաներուն մէջ, ինչ պէս խիստ քիչէն, նոյնպէս չափազանցէն պէտք է զգուշանալ: Ի մի բան լաւ նայեցէք որ ծարաւոյն տագնապը, ձեզի մոռցնել չտայ խեղդուելու վտանգը: Ըսէք ուրեմն ինչ որ կուգէք. և դուն Ահմէտ նախ խօսէ: — Ո'վ, բարեբար ոգիդ, պատասխանեց Ահմէտ, ներէ ինձ եթէ վեհ կերպարանացդ ի տես կը խռո-

վիմ, փոքր առուակ մը կը խնդրեմ, որ ոչ ամառը ցամաքի և ոչ ալ ձմեռը առատանայ: — « Կունենաս » կըսէ ոգին և ձեռքի սուրը գետինը կը դարնէ, որ այն միջոցին բարեբարութեան գործիքի մը կը փոխուի, և ահա նոցա առջեւ աղբիւր մը կը բղխի և խոխոջածայն ընթացքով Ահմէտին դաշտերը կը ծածկէ. ծաղիկները նոր նոր անոյշ—հոտեր կը բուրեն, ծառերը կանաչագեղ տերեւներով կը զարդարուին, եւ ամէն ազգի կենդանեաց դասակները իրենց պասուքն կանցունեն: Այն ատեն ոգին միւս հովուին դառնալով նշան ըրաւ որ խօսի. խնդիրքս աս է, ըսաւ Բաշիտ, որ հաճիս կալուածներուս մէջ հոսել տալ Գանգէս գետը իր ջրերովն ու ձկներով: Պարզամիտ Ահմէտը ընկերովն ազնուական փառասիրութեան վրայ զարմանալով, ինքնիրեն կը վշտանար թէ ինչո՞ւ ինքն ալ այսպիսի փառաւոր խնդիրք մը չըրաւ. բայց ոգին Բաշիտին դառնալով « Փափաքներդ չափաւորէ՛, ըսաւ, ո'վ մարդ տկար և անխոհեմ: Քեզի անօգուտ եղածին հետամուտ մի՛ լինիր, ինչո՞ւ քու ընկերէդ աւելի բան մը խնդրես. միթէ քան զայն կարօ՞տ ես: Այս իմաստուն ազգարարութիւնն լսելէն վերջն ալ Բաշիտ խնդիրքին վրայ հաստատուն կեցաւ, և մըտքէն կը խնդար՝ Ահմէտին պարզմտութեան վրայ. ինքն որ Գանգէսի խնայն և տէր եղած էր: Այն ատեն ոգին սկսաւ դէպի գետը երթալ. իսկ իրենք անհամբեր իրաց ելքին կ'սպասէին: Նոյն միջոցին Բաշիտ արհամարհանօք մը ընկերակցին երեսը կը նայէր, և ահա յանկարծ ալիքներու մռնչիւնը լուեցաւ, և յորդապնաց հեղեղին թափ տալէն իմացուեցաւ թէ Գանգէսն էր որ իր դարաւոր պահուարներն կը խորտակէր: Այն ահագին ջուրը հեղեղը սուղ միջոցի մէջ

Րաշիտի բոլոր դաշտերն աւերեց , ծառերն արմատա-
խիլ ըրաւ , ոչխարներն յափշտակեց տարաւ , և այն
որ Գանգիսի տէր ըլլաւ կը կարծէր , կոկորդիլոսի
մը կերակուր եղաւ :

(Թարգմ.)

* * *

Ա Ռ Ա Մ

Գե՛տ մ'ուռուցեալ ջրերով
Թէ խափանուի յաղթ թումբով ,
Իր ընթացքին հետք նամբայ
Ժամանակով կը բանայ :

(ՏՕՄԱՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ)

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք. — Դասակ , դաս , խումբ . — Պատուար , պատ :

Ն Ի Ն Ջ Մ Ա Ն Կ Ա Ն

— Բարեբաւսիկ մանուկ , հանգիր յորրանի .
Անմեղութիւն կուտայ քեզ միշտ նիրհ հանդարտ ,
Եւ հեշտ ազդու՞մըն համբուրին մայրենի

Չ'աղմկեկեր նինջըդ զըւարթ :

— Ո՛վ Տէր , ի՛նչ շնորհ , ի՛նչ գիրգ հասակ՝ Թար-
մութիւն ,

Նըման է սա պերճ կոկոնի վարդենւոյն՝
Ճակտին վերայ հետք չը թողած՝ վիշտն անդէն
Փախչի հեռի յորրանէն :

— Ջերդ մի շուշան որ ի շնչել մեղմ հողմոյն
Սպիտակագեղ բանայ զբաժակն իւր իսկոյն ,
Այսպէս ժըպիտն այն հրեշտակին անխղիւրս
Ձայլս մոգե , գրաւէ զսիրտ :

— Կին մի առ նա կը մօտենայ սիգապանծ ,
Համբուրելով՝ կըսէ . հրեշտակս իմ և գանձ ,
Քունէդ յետոյ մօրկանդ հանդէպ ժըպտելու
Պիտի բանաս աչքդ աղու :

— Դոյզն ինչ շարժում կը խռովէ զիւր գորով՝
Շատ անգամներ որրանին շուրջ հայելով .
Եւ երբ զարթնու մանուկն՝ ինչպէ՛ս սեղմէ զնա
Տրոփող սըրտին իւր վերայ :

— Ո՛վ մայրենի անձնանըւէր գութ անբաւ ,
Ո՛վ դիեցիկ մանկան պատկեր սըրտագրաւ .
Ես չունեցայ այդ գըգունքներն առաջին
Ես՝ գըթութեան հէք որդին :

Թարգմ.

Ե. Վ. Դ.

(Ռըպուլ)

ՀՆԻԿԱԿԱՆ ԱՌԱՄ

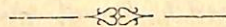
Ամենուրեք ուր կանայք ի պատուի են , դիք գոհ կը
լինին , բայց երբ նոքա չեն պատուուի , ամենէն բա-
րեպաշտական արարք իսկ անօգուտ են :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — ՌԵՊՈՒԼ, Գաղղիացի բանաստեղծ, հայագործ էր ի Նիմ (1796-1864) :

Գրագիտութիւն . — Բնական ոճն կը պահանջէ իմաստից պարզութիւն : Մարմնողէլ այսպէս կը սահմանէ զայն . « Բնականութիւնն է սեսակ մի ախորժելի միամտութիւն , անգարդութիւն եւ անկեղծութիւն » :

Բառք . — Բարեբաւսիկ, երջանիկ . — Գիրգ, փախուկ — Անկախորդ, սեղէն չհարած . — Զաւս մոգե, նայուածք յախրեսակէ . — Սիգսպանծ, հալարս . — Աղու, քաղցր . — Տրոխոյ, բարսխող :

Մ Տ Ե Ր Մ Ա Կ Ա Ն Ն Ա Մ Ա Կ

Մտերիմդ իմ

Ահա անհուն մնաք բարոյի առաջին թելը կը զարնեմ : Զքեզ տեսնել ուզեցի . ուզել ինձ համար ծարաւիլ է . դողդոջ քայլերս կարգի դրի ձեր տունը գալու . զքեզ հարցուցի եւ հարցունելուս հետ անմիջապէս կօշիկներուդ տեղը նետեցի ակնարկս . մայրդ եւ դատարկութիւնը տխուր պատասխան մը տուին ինձ — հոս չէ — « Եղբայրս, ըսի իւրովի , հոս չէ՞ . . . » :

Գիտեմ կենաց դառն ներդաշնակութիւնը չ'ենրեց դալ տեսնել անգամ մը եղբայրդ՝ դալիհար եւ դողդոջ հիւրն . սակայն այս ճակատագրին սեւութեանը ի՞նչ պէտք է ըսել որ իմ տկար քայլերս չը վարձատրեց եւ ստիպեց զիս դողդոջ ռանգիտներս ներդաշնակելով մեկնիլ տխուր ու ցաւած — ո՛ւր — ինտուել խորշ մի ուր արտասուաց բոցանուշ շիթերը կը քօղարկուին մարդոց աչքէն :

Իմ վիճակս յուսահատական է , եղբայր իմ , սակայն ես հանդարտ եմ , եւ հարկաւ քիչ մը տխուր . քօշնեցաւ ամէն մարդկային տենչ որտիւ մէջ , տենչ՝ աշխարհի այդ ոսկեզօծումը . ամէն յոյսերս մոխիր դարձան . իբրեւ մեքենայ կ'ապրիմ գրեթէ , իմացական հրահրումս կորուսի , մտածումներս կարճ են եւ մութ :

Սակայն մի՛ ցաւիր , բարեկամս , ստպէս համոզուէ որ քու եղբայրդ գերեզմանի տեղ Նոյեան Տապանը կը մտնէ աշխարհի արիւնհեղեղէն փրկուելու համար . . . ո՛չ , այս սեւ մտածումը չ'կշուեր երբէք ծանրը հոգւոյս վրայ , որչափ արցունք մը աշաց մէջ :

Ո՛հ , որչափ հաճոյական է քեզ առընթերակաց լինելով դալիհար վերջալուսի փողփողորմովն քանի մը ժամեր ծծել . . . սակայն գիտեմ այս հիւանդութեանը մէջ փոքր ինչ նողկալի եմ . . . ինձ նայողին ճակտին վրայ արգահատական ծալքերու պատկերումը կը տեսնեմ ես :

Սակայն դու , սրտայօղ բարեկամ , գիտեմ որ զիս միշտ ժպիտներուս , ցաւերուս , առողջութեանս եւ հիւանդութեանս մէջ հաւասար սիրով կը սիրես . երբ իմ վրայ գուրգուրալով կուզես ներքինս խառնել . . . այսուհետեւ երբ տեսնուինք շատ չ'պիտի խօսիմ այլ լոկ ակնարկներով պիտի գոհանամ :

Երբէք մի՛ մտաբերեր որ ես յուսահատ եմ . բընա՛ւ , բանաստեղծ մը մահուանէ չ'սոսկար . այն ատեն իրաւունք ունէի ցաւելու երբ ամէնքը անմահ ըլլային եւ ես միայն մահկանացու :

Այսպէս համոզուէ՝

Ի քողցր տեսութիւն :

5 Սեպտ. 1871

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մարմնոյ երջանկութիւնն կը կայանայ յառողջութեան, իսկ հոգւոյն ի գիտութեան:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն. — Նամակաց ոմբ այն գրելու եղանակն է՝ որ կը պատշաճի նամակաց, եւ ի մասնաւորի բնական կամ մտնական նամակաց: Իւր յատկութիւններն են բնական ըլլալ եւ հեզքաբան. Պէտք է մէկն ինչ որ կը մտածէ՝ պարզութեամբ ըսէ առանց սնոսի զարդուց եւ ընդլայնմանց:

Բառք. — Բոցանոս, Բոցի նման. — Թօշնեցաւ, Թառամեցաւ. — Նոյնան տապալ. փոխ. ըսելու Գեղեզման (փոխ.). — Առընթերակաց, Մօս. — Փողփողում, փալփալում:

Ա Ղ Օ Թ Ք Կ Ո Ւ Ս Ի Ն

Առաւօտ է՝ բա՛ց զիմ չըրթունս,
Ո՛ր ունիս զբանալիս
Ոսկեղինիկ, որովք ըզդրունս
Բանաս զերկնից աստեղալիս:

Որպէս թըռչունն հըրաչաճայն
Ի թաքըստեան եղերերգէ
Նոյնպէս յիւր խուցն անշունչ, անձայն
Թըռչնիկդ, ո՛՛՛՛՛՛՛ Տէր, քեզ օրհնեցէ:

Ի քէն հայցեմ միայն, ո՛՛՛ Տէր,
Զանմեղութիւնս յաւէթ պահէլ.
Լինի՛մ որպէս դաշտին խոտեր
Յորս երկնաբոյր գան շունչք գանեղ:

Զշունչն աշխարհին հեռի յինէն
Արա՛ յաւէտ, ո՛՛ հայր բարի,
Թակարդս — ասեն — ժանտք յօրինեն,
Յարկանել անդ զկոյսն անարի:

Երբ զարթունն ժանտք, չող արփենին
Գայ զցօղն յերկին դարձուցանել.
Եւ թոստայն՝ ի տես չարին՝
Փութայ զխաւար զիւրեւ ցանեղ:

Զիս անպաշտպան, անզօր կուսիկ,
Պահպանեա՛ դու, հա՛յր երկնաւոր...
— Եւ որբն ետին գեղալուսիկ
Տեսաւ էակ վեհ, թեւաւոր:

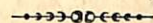
(Շարժում)

Ե. ՏԵՄԻՐՅԱՆՊԱՇԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ ԱՍՍՅՈՒԱԾՔ

Մաքուր խիղն մի հանգոյն է անամպ երկնից:

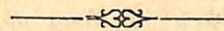
ՄԲՅՈՒՂԻ ՏԻԻՍԱՐ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն. — Շնորհքն դժուարին է սահմանել. Լա-ժոնդէն « Գեղեցիկ քան զգեղեցկութիւն » կը կոչէ զայն:

Բառք. — Դահել, իջնել. — Ժանտ, Գէտ. — Բոստոնայ կամ Փոստոնայ, կայծոռիկ:

Բ Ա Ն Ն

Մարդիկ ընդհանրապես կը սիրեն ճշմարտութիւնը և այս է մեծագոյն պարծանք մարդկային բանականութեան, այնպէս որ սուտն անգամ չ'իշխէ սպորդեւ եթէ ոչ ի կերպարանս ճշմարտութեան: Նոյնչափ ճշմարիտ է սակայն թէ թիւ այնոցիկ որ կը խաբուին և կամ կամին խաբուիլ՝ եղած է միշտ և է իսկ տակաւին այնչափ, որ աւելի դիւրին է շատ անգամ ընդունիլ տալ մարդոց սուտը քան ճշմարտութիւնը: Ճշմարիտը պարտի կռուել տգիտութեան, նախապաշարմանց, շատ անգամ նաև շահերու դէմ: Ո՞րչափ յաճախ ճշմարտութիւնը քարերու տակ մնացած տունկերու պէս, պարտի պատռել կարծրութիւններ ելանելու համար ի լոյս: Իրք որ արդ խնդրոց կարգէն դուրս են, ինչպէս երկրիս դիրքն յարեգակնային դրութեան, ձեւը, հասակը կամ հնութիւնն՝ ի՞նչ հաւանականութիւններ չ'կրեցին ոչ աւելի քան երեք կամ չորս դար յառաջ: Այս ճշմարտութեանց դէմ որ արդէն մեծամեծ գիւտերու հիմունք են՝ ի՞նչ սպառնալիք չ'եղան: Խարոյկներ, խաչակրութիւններ, անաթեմաներ որ ցարդ կը տեղան մեր վրայ, Դժուարութիւն, պատերազմ, այսոմ պարտի սպասել մարդկային իմացականութիւնն: Այս պատուական կարողութիւնը չունի ինչ յինքենէ: Բնածին գաղափարաց փառադովք ցարդ չեղան կարող ցուցանելթէ ո՞րք են և ո՞ւր գրուած այն բնածին գաղափարք: Ինչ որ ըսուի իբրեւ աւանդութիւն կամ հաւատք մարդկային ազգին ի մեկնութիւն այն զարմանալի երեւոյթին զոր կոչումք իմացականութիւն, կը մնայ միշտ ճշմարիտ իբ-

րեւ իր, թէ միաքն է ծնունդ արտաքին աշխարհի տպաւորութեանց զորս իմացական կարողութիւն մեր կ'ընդունի անխտիր և կը պահէ, և թէ՛ դժբաղդութեամբ՝ տպաւորութեանց աւելի առաջինք են աւելի սխալականք, զորս ջնջել արդարեւ դժուարին է, եթէ ոչ անհնարին:

Սուտը ճշմարտէն զատելու համար պարտ է վաբել բանիւ (raison) որ ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ հաւաքումն փորձառութեանց մարդոց, և չէ ամբողջ իմնարդէն եղած կատարուած, արարչութեան պէս, միշտ ի լինել, այսինքն միշտ շինուելու վրայ: Ըստ առաւել յաճախելոյ և զօրանալոյ բանին կամ փորձառութեան՝ լինի մարդ աւելի կարող ի դատել ի մէջ ճշմարտին և ստոյ: Ապա յայտ է թէ ճշմարիտը չ'կարէ լինել ամենազօր բայց միայն աստիճանաւ: Պահանջել որ կարգ ինչ գաղափարաց տիրէ, մինչ բանը, մարդկային փորձառութիւնն, հասած չէ յայնչափ է արդարեւ զանհնարինն պահանջել, Բերել զազգ մի ի հպատակութիւն նոր գաղափարներու չէ գործ միոյ աւուր: Ինչ որ եղած է ցարդ ի նպաստ յառաջդիմութեան եղած է դարերով: Կրնայ մենէ իւրաքանչիւրին ըսուիլ ինչ որ նաբովնոն ըսաւ Եգիպտոս իր զօրականին ցուցնելով բուրգերը. « Դարեր կը նային ձեր վրայ »: Բնութեան այն նշանաւոր օրէնքն է այս՝ զոր արդի գիտութիւնը սովոր է կոչել յեղումն (évolution): Երկրաբանական խաւերու պէս գաղափարաց կարգ մի կը տիրէ աւելի կամ նուազ երկայն ժամանակ յորոյ ընթացս գրեթէ յանգագայս կը գործուի նոր գաղափարաց կարգ որ նոյնպէս պիտի տիրէ անտարակոյս: Ի՞նչ են քաղաքակրթութեան այլ և այլ ձեւը որոց ծանօթ ենք՝ վասն զի եղած են ի պատ-

մական ժամանակի, եթէ ոչ նոր և աւելի մին քան զմիւսն կատարեալ և աւելի առատ հին մնացորդներով, և որոյ հսակ վերջինն է ծնունդ հսակ առաջնոյն: Այսպէս գիտենք ի պատմութեան միմեանց յաջորդող եգիպտական, բարեւական, փրկիկական, ապա յոյն-հռովմէական, ապա արաբական, հուսկ ապա արդի եւրոպական քաղաքակրթութիւն: Սոքա, իւրաքանչիւրն, որչափ դժուարաւ և դրեթէ յանդգնաստ փոխուելով յաջորդեցին միմեանց, և ո՞չ ապաքէն միոյն մահն եղաւ ծնունդ միւսոյն, և իւրաքանչիւրն կը պահէ իւր նախորդին զծագրութիւնը: Փոփոխութիւններ կը գործուին նաև մեր արդի քաղաքակրթութեան մէջ: Ո՞վ կը տարակուսի թէ անհատատի զիւրութիւնը զոր կը մատուցանեն առ մեզ հաղորդակցութեան միջոցը, և զարմանալի գիւտք որովք կը մեծանանք՝ չեն ստոյգ կարապետք մեծի իրիք փոխառփայական յեղափոխութեան, երբ իրք մարդկեղէնք պիտի վարեն բանիւ: Այս պիտի կատարուի, ասէ Ռընան, յորժամ ամբողջ մարդկութիւնն լիցի ուսեալ, և հասնի յաստիճան ինչ փոխառփայութեան: Իդ՞ որոյ յաճախելն ժամանակի միայն խնդիր է:

(Երկրագունտ)

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԻՔ

Դիտութիւնն վառած ջան կը բռնէ, իսկ կրօնն Աստուծոյ փողը կը հնչեցընէ:

ՄԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — ԹԵՆԱՆ ԵՐԵՂԻ մասենագիր գաղիացի, Ուսուցիչ ի Սորպոն, գրած է բազմաթիւ քննադատական գործեր, որք իւր համարձակ տեսութեանց կնիքն կը կրեն. — Յիշեմք մի քանիսն, Յիսուսի կեանքն, Առաքեալք, Սկզբունք Ազգաց եւ այլն եւայլն:

Մասաթիա Գնրագաւեան, հանրաձայնօք գրագէտ եւ պատմաբան, իւր ուսումն առած է Վիեննայի Միախարեան Միաբանութեան վանքն. քննարձակ հմտութիւն ունի գրական եւ գիտական. ուսած է հին եւ նոր բազում լեզուներ, Յօրինած է Նշկարագիր ուսմանց եւ Լուղովիկոս Ռասինի երգք զկրօնից, մինչ անդամ էր Վիեննայի Միախարեան Միաբանութեան: Իւր գլխաւոր գործն է Քննական պատմութիւն հայոց, Նոյնպէս հրատարակած է բազմաթիւ դասագրքեր, դիւրուսոյց եղանակաւ պատարասուած: Խմբագիր եղած է Սեր եւ Ճաշակ ոսկեղեն դպրութեան հանդիսից:

Գրագիտութիւն. — Փիլիսոփայական եւ Ուսումնական ոճն է իւր բացատրած նիւթոց պէս պարզ եւ անզարդ լինել: Մասնաւորապէս կը պահանջուի յսակութիւն, հագրիս բացատրութիւն, եւ խմտսից կապակցութիւն:

ԱՇՆԱՆ ՀՈՎԵՐ

Մարգագետինք են ամայի
Հագիւ ծաղիկ մը թարչամած
Կորագլուխ կեցեր նայի
Հովտին մէջ մերկ տխրամած:

Մէզ մը պատեր է մըթագին
Մարդաթափուր տիանց վերան

Հողմունք ուժգին երբ յարձակին ,
Ծառոց հիմունքն իսկ կ'երերան :

Ներքեւ ծառոց այն անտերեւ՝
Բըլուրն ի վեր շէրկ առապար՝
Երբ գոռայ հոգն բըլեր վերեւ
Թռչի գիշերն երբ կուրաբար ,
Կ'երթամ ցաւով տեսնել յետին
Տերեւն անգամ ինկեր գետին :

Եւ թախծութեան մը տխրամած
Հոն թաղուելով ի գոգս՝ անկամ
Այս կորուսեալ բարեկամաց
Յետս կը կոչեմ ստուերն լանգամ :

Հոն՝ երբ սահին կենացս ժամեր
Զգածեալ սրտիւ խորհիմ զայն օր ,
Երբ առոյգ տիքս ա'լ թառամեր
Պիտի չ'տեսնեմ զայդ նորանոր :

Թարգմ.
Յ. Տ.

(Հանդէս Ամսօրեայ)

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Գրեանքդ սակաւ լինին ,
Բայց լաւին լաւը լինին .
Բարեկամդ սակաւ լինին ,
Բայց լաւին լաւը լինին :

ԳԱՐԲԻԵԼ ԱՐՔԵՊԻՍԿ • ՍՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Դրագիտութիւնն է հին եւ նոր հեղինակութեանց ուսումն եւ
նոցա քննական պատմութիւնն : Երկու տեսակ է գրական սե-
ռերու եւ նոցա կանոնաց ուսումն , եւ գրական պատմութիւն .
Գրական արտադրութիւնք երկու մեծ դասերու կը բաժնուին .
բանաստեղծական գրութեան , եւ արձակ գրութեան :

Մարդկութեան ընդհանուր գործողութեանց կարգին մէջ ար-
ձակն ուսանաւորէն առաջ է : Առաջին մարդիկ խօսելու կամ գա-
ղափար մի յայտնելու համար արձակն ի կիր առած են , բայց
յետոյ մնաց աւելի թռիչ տալու կամ երեւակայութիւնն բացաւա-
ռելու համար տարբեր ձեւ մի հնարած են . ասի ծնած է Բա-
նաստեղծութիւնն : Ուսանաւորն մարդկային մնաց գրական առա-
ջին ձեւն է :

Կենսագրութիւն. — Գաբրիէլ Արքեպիս. Այվազովսքի, ծնած
1812ին ի Թեոդոսիա, էւ վախճանած 1882ին, նշանաւոր պատմա-
բան եւ լեզուագէտ : Ուսումն առաւ ի Վենետիկ Միխայիլեանց
հոլ , ուր միաբանութեան անդամ եղաւ , եւ 1836 ին դարձաւ
յիւր մայրենի եկեղեցի . Քաջահմուտ էր պատմական եւ իմաստա-
սիրական ուսմանց , նոյնպէս Հայերէն , Ռուսերէն , Տառերէն ,
Մոլդաւերէն , Գերմաներէն , Իսպաներէն , Եփրայեցերէն , Լեհերէն
լեզուաց , իր բազմաթիւ երկասիրութիւններն քե' գրաբար եւ քե'
աշխարհաբար իրաւամբ մեծ տեղ մի կուտան նմա հայ գրակա-
նութեան մէջ : Իւր գլխաւոր գործերն են , Պատմութիւն Ռուսաց ,
Պատմութիւն Օսմանեան Պետութեան , Ուղղագրութիւն լեզուիս հա-
յոց , Խանգարմունք հայկաբանութեան , Հազար եւ մի առակաւոր
բանք , Քոչկոյի առակներն եւայլն եւայլն : Ինք հիմնած է Վե-
նետիկ Բազմակեց հանդէսն , որ ցարդ անընդհատ կը տարունակի :

Բառք. — Լեռի, Մերի. — Այգ, Առաւօս :

Զ Ա Ն Գ Ա Կ

Կաւեղէն կաղապարն դեռ գետնին մէջ հաս-
տատուած է . այսօր զանգակն պիտի շինուի : Ի գո'րծ

ընկերք, խրախոյս: Քիրտն պարտի հոսիւ հրակէզ
ճակատէն. գործն պարտի պատուել զվարպետն, բայց
պէտք է որ օրհնութիւնն ի բարձանց անտի գայ . . .

Զանգակն՝ զոր կը շինեմք հրոյն օգնութեամբ երկ-
րի ծոցոյն մէջ՝ բարձրաբերձ աշտարակին գագաթէն
վկայ պիտի կանգնի մեր վաստակոյն: Պիտի հնչէ եր-
կայն տարիներ. շատ մարդիկ պիտի լսեն նորա թըն-
դիւնն, տառապելոց հետ ողբալն և միանալն հաւա-
տացելոց աղօթքին: Ամէն ինչ որ յեղեղորէ բաղդն
կը նետէ երկրին զաւակաց մէջ՝ պիտի ելնէ դէպ յայս
պսակն մետաղեայ և պիտի թրթռացնէ զայն հեռուն:

Սպիտակ սղալձակներ կը ժայթքեն: Լաւ, զանգ-
ուածն հալած է: Մոխրոյ աղ նեանք որպէս զի լու-
ծականութիւնն երազի: խառնուրդէն ի բաց առէք
փրփուրն, որպէս զի ողորկ մետաղին ձայնն հնչէ լի
և ազդու: Զի զանգակն ուրախութեան հանդիսաւոր
շնչոով կ'ողջունէ սիրելի նորածին մանուկն, մինչ
մանէ ի կեանս: Իւր ճակատագրին զուարթ և տխուր
ժամերն դեռ ևս ժամանակին քօղոց մէջ թաքուն
կան. իւր մօր սէրն գորովալից խնամօք կը հսկէ նո-
րա ոսկեգոյն առաւօտուն վերայ. այլ ամբ խոյս կու-
տան արագ իբրեւ գնետ: Մանչն աղջիկէն կը զտա-
ուի խրոխտ. կը նետուի բուռն կենաց հոսանքին մէջ.
կը քալէ աշխարհ ուղեւորի ցպով և կը դառնայ օ-
տարական ի տունն հայրենի, և իւր առջեւ կը տես-
նէ կոյսն հրաշագեղ՝ ծաղկաթիթիթ՝ ամօթ լեած . . .

Ի՛նչպէս խողովակներն կը սեւնան արդէն: Մը-
խեմք սա գաւազանն՝ եթէ տեսնեմք զայն՝ ապակե-
նման, այլ ևս մետաղն հոսեցնելու ժամն հասած պի-
տի լինի: Հապ օ՛ն, ընկերք, քննեցէք խառնուրդն
և տեսէք թէ, կատարեալ խառնուրդ մի յօրինելոյ

համար մեղմ մետաղն միացած է պինդին հետ:

Զի մեղմին ընդ պնդոյն, խստին ընդ փափկին լը-
ծորդութենէն կը գոյանայ բարեյարմար ներդաշնա-
կութիւնն: Ահա սորա համար նոքա որք կը միանան
յաւիտենական կապով պարտին ապահովիլ թէ սիրտ
սրտի յարմար է: Կարճատեւ են ցնորք. երկարատեւ
է զիղջ: Կուսական պսակն շնորհալից իմն կը յերկրի
հարսին մագերուն երբ եկեղեցոյ արծաթաձայն զան-
գակք հրաւիրեն ի հանդէս հարսանեկան: Բարէ՛,
կենաց գեղեցկագոյն տօնն կենաց գարնան վախճանն
կը նշանակէ. Քաղցր ցնորք քօղոյն և քօտուոյն հետ
կերթան ի բաց. տարփանքն կ'անհետի, իցի՛ւ սէրն
մնայր. ծաղիկն կը խամրի, իցի՛ւ պտուղն հասուն-
նայր: Պէտք է որ մարդն մտնէ փոթորկայոյզ կենաց
մէջ. պէտք է որ գործէ, կուռի, տնկէ, ստեղծէ, և
ճարտարութեամբ, ճգամբ, զիպուածով և համար-
ճակութեամբ, նուաճէ զբախտն: Յայնժամ ի՛նչք եւ
բարութիւնք կը զեղուն իւր բոլորաթիւն. իւր ամ-
բարք կը ընուն թանկագին պարգեւօք, իւր կալ-
ուածք կը ընդդէմս իւր տունն կը մեծնայ, և այդ
տան մէջ, կը թագաւորէ կինն ժրագործի, մայրն
մանկանց: Զգօնութեամբ կը կառավարէ ընտանեկան
ակումբն, օրիորդաց դասեր կուտայ, մանչերը կը
սաստէ: Իւր գործօն ձեռներն միշտ զբաղուած են.
տան բարօրութիւնն կը յաւելու իւր կարգապահու-
թեան ոգով. հոտաւէտ դարաններն կը ընու գան-
ձերով, աղեկասից վերայ կը փաթառէ թերն, մաք-
րափայլ պահարանաց մէջ կը դիպէ կտու և ասրն
ճիւղափայտակ. օգտակարին հետ կը խառնէ վայելուչն
և ոչ հանգիստ գիտէ ոչ դադար:

Իւր քնակարանին բարձրէն, ուստի հայեցուածն կը

ձգի հեռուն, հայրն ուրախ ակամբ կը տեսնէ իւր կալուածներն բարգաւաճ: Կը տեսնէ իւր ծառերն մեծցած, շտեմարանք՝ ակադէմիա, ամբարձր իւրեանց ճոխութեանց ծանրութեամբ տակ ճնշեալ, և իւր հունձք նման հողմածածան ալեաց. և յայնժամ կը գոչէ հպարտութեամբ. Իմ տան մեծութիւնն, երկրի հիմանց պէս ամուր, կը քսմահէ թշուառութեան զօրութիւնն: Բայց եղով, ճակատագրին խստութեանց հետ չիք դաշն յաւիտենական, և կը հասնի թշուառութիւն արագոտն . . . :

Բարերար է զօրութիւն հրոյ, երբ մարդ կը վարէ զնա և կը տիրէ նմա: Այս երկնատուր ուժոյն շնորհիւ կը կերտէ, կ'ստեղծէ: Բայց ահաւոր է նոյն այդ զօրութիւն, երբ շղթայազերծ կը հետեւի իւր անսանձ մղման: Վայ և եղով, երբ անարգել ամենեւին, բազմամրոյս փողոցաց մէջ կը ծաւալի և կը լուցանէ զհրդեհն ահարկու, զի տարերք ոխերիմ են մարդոց ձեռակերտին: Ի ծոցոյ ամպոյ կ'իջնէ անձրեւն որ մի օրհնութիւն է, և ի ծոցոյ ամպոյ կ'իջնէ և շանթն, կը լսէք ի կատար աշտարակին զգանգալըն գութարկու: Կարմիր է երկինք արիւննանման, և այդ ծիրանեգոյն լոյսն չէ տունջեան: Որպիսի՞ տղամուկ չփոթի գռեհաց մէջ. ի՞նչ գոլորշի յայերա, Հրեղէն սիւնն կը թաւալի ճարձատիւն հեռուէ հեռու և կ'ստուարանայ հողմոյն երազութեամբ: Մթնոլորտըն հրատոջոր է իբրեւ յերախս մի հնոցի. մարդակի կը դողան, գերանք կ'անկնին, պատուհանք կը ճայթեն, մանկունք կուլան, մարք կ'ընթանան մոլորեալ, և անասունք կը մռնչեն ընդ բեկորօք: Ամէն ոք կը փութայ, կը փախչի, փրկութեան ելք մը կը խնդրէ: Գիշերն պայծառ է ցերեկունան նման, մի երկայն գը-

ծի վերայ դոյլն կը պտտի ձեռն ի ձեռն, և ջրհանք կը ժայթքեն խորձունս ջրոյ, քամին կը հասնի մռնչածայն և կը խառագանե բոցն ճարձատուն. հուրն կը ճարակի չոր հնձոց, խոտամբարին պատերուն մէջ, կը հասնի ի տանիս և կը սլանայ յերկինս, իբր այն թէ հզօր և ահեղ, կամէր զերկիր գլխովին քարչել տանիլ իւր մոլեգին սլացից մէջ: Յուսահատ, տեղի կուտայ մարդն դից զօրութեան, ապշեալ կը դիտէ իւր վստտակոց կորուստն: Հրակէզ, ամայացեալ, տեղին զոր կը գրաւէր երբեմն՝ հողմոց կալուածն է այլ ևս, սոսկումն կը բնակի պատուհանաց թափուր ծակերուն մէջ, և աւերակաց վերայ հողաթեւ կը կախին ամպք երկնից:

Մարդն մի հայեցուած եւս կը թողու իւր ընչից գերեզմանին վերայ, յետոյ կ'առնու զցուպն ուղեւորութեան, ի՞նչ որ այլ լինին աղէտք հրդեհին, քաղցըր միսթարութիւն մի մնայ նմա. կը հաշուէ գլուխներն որք սիրելի են նմա, ո՞վ երջանկութիւն, ոչ մին կը պակասի:

Կաւն ընդունեց զմեռաղն, յաջողութեամբ լցուեցաւ կաղապարն, զանգակն պիտի ելնէ՞ անտի բաւական կատարեալ վարձատրելոյ համար մեր ճարտարութիւնն ու վաստակն:

Մեր ձեռաց վաստակն կը վստահիմք երկրին ընդերաց: Հողագործն կը վստահի նմա իւր սերմերն, յուսալով որ նոքա պիտի ծլին ի շահ իւր՝ ըստ խորհրդոց երկնից: Կը թաղեմք երկրի ծոցոյն մէջ աւելի պատուական սերմունք, յուսալով թէ պիտի յառնեն դազաղէն լաւագոյն կեանքի մը համար . . . :

Եկեղեցւոյ աշտարակին մէջ կը հնչեն թինդք զանգակին, թինդք սգատխուր որ կը ձայնակցին գերեզ-

մանական երգոց և կը ծանուցանեն անցնիլն մի ճանապարհորդի, զոր իւր վերջին ապաւէնն կը տանին : Ափսոս, մի սիրեցեալ կին է դա, հաւատարիմ մայր մի զոր աղջամղջից դէն կը խլէ իւր ամուսնոյն բազուկներէն, մատաղօրեայ մանուկներէն զորս յաշխարհ բերաւ ուրախութեամբ, զորս իւր ծոցոյն վերայ դիեցոյց սիրով : Աւա՛ղ, անոյշ կապերն խզեցան առ յաւէտ, զի այսուհետեւ կը բնակի նա յերկրին ստուերաց, նա որ մայր եղեւ ընտանեաց : Ոչ ևս է իւր հանապազորդ, իւր արթուն հոգածութիւնն . . :

Աստուած օրհնեց աշխատութիւնս : Տեսէք, պատենին մէջէն դուրս կ'ենէ մետաղն, ջինջ որպէս ասաղ ոսկի : Ծայրէ ի ծայր կը փալփիլի զերդ արեգակըն, և զինանշանաց գեղեցկութիւնն կաղապարագործին ճարտարութեան տաճարացեայն է : Եկէք, եկէք, ով ընկերք, պար բոլորեցէք, կնքեմք զանգակն, Միսրաւնոսիւն անունն տամք նմա : Թող միայն խաղաղութեան և սիրոյ գումարմանց համար խմբէ զհասարակութիւն :

Թո՛ղ իւր հեղինակէն նուիրուի այս խաղաղասիրական գործոյն : Բարձրացեալ ի վեր քան զերկրային կեանս, կապուտակ երկնից կամարին տակ սաւառնաթեւ պիտի կենայ : Պիտի ճօճի կայծակին և աստեղաց մօտ : Իւր ձայնն մի գերագոյն ձայն պիտի լինի, որպէս մոլորակաց ձայնն, որք իւրեանց գնացից մէջ՝ կը փառաբանեն զԱրարիչն և տարւոյն ընթացքն կը կանոնաւորեն . . . : Թող անսիրտ և անկարեկիր, թարգման լինի ճակատագրին և կենաց յեղաշրջմունքն ծանուցանէ : Կրկնէ՛ թող մեզ թէ ոչինչ կը մնայ այս աշխարհի մէջ, թէ ամէն երկրային բան

կ'անհետի որպէս թինդն զոր լսելի կընէ և որ ընդ հուպ կ'սպառի :

Այժմ, մաշուխներով զանգակն փոսէն կորզեցէք, ամբառնայ յայերս յիշխանութիւն ձայնի : Քարչեցէք, քարչեցէք, կը շարժի, կը ճօճի, «Լրախութիւն կ'աւետէ քաղաքիս : Իւր առաջին բարբառք խաղաղութիւն հռչակեն :

ՇԻԼԼԵՌ

Թարգմ.

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մարդ հանճարաբանութիւն ունենալով կարէ շատ անգամ անմտաբանել, այլ դատողութեամբ ոչ երբէք :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — ՇԻԼԼԵՌ, Գերման մեծ բերող եւ մատենագիր, ծնեալ 17.9, եւ մեռեալ 1805. Իւր բարեգութեանց հրաւակեցն է *Կիյեով քել*, Բաց այսի յօրինած է *Աւագակ*, *Մառի Սոուար*, *Մեւիւայի խօսեցեալն*, Գրած է *Պատմութիւն երեսնամեայ պատերազմի* եւայլն եւայլն :

Ֆրագիտութիւն. — Հռմեկի՛ջ կը կոչուին այն զանազան բառերն՝ որք կը ներկայացնեն միեւնոյն գաղափար. Այսու գրողն որ եւ է բառ մի բանի անգամ կրկնելէ ազատ կը լինի : Ինչպէս, *անսիրտ*, *անկարեկիր*, *յոյլ*, *ծոյլ*, *պղերգ* :

Բառք. — Յեղեղուկ, փոփոխական. — Ողորկ, փայլուն. — Յերիւել, յարմարցնել. — Ընդդայնի, արածուիլ. —

Ժրագրուի, աշխատութիւն . — Աղեկաս, բն . — Փարոսքել, փաթեթ . — Զիւնախոսակ, ձիւնանման, — Ակադոն, լի . — Դոնե, փողոց . — Երախ, բերան . — Մարդակ, քան գերան . — Խարազանեղ, հարուածել (փոխ,) . — Մարուի, հաս չուան :

ՊՈՒՏՏԱՅԻ ԾԻԾԱՌՆԸ

Երբ իւր ուսուցմամբն ըստփեց զաշխարհ,
Պուտտա՝ մենացած ի խոր ինչ անտառ՝
Եւ ի Նիրվանա բազմահոգ յառած՝
Նըստաւ մըտախոհ յերկինս ձեռնամբարձ .
Եւ պահելով միշտ զայն դիր նուիրական
Կեայր յամայութեան և ի հիացման,
Ամփոփելով միտն յերազ մի անվերջ՝
Դեռ եւս չընկըմած մեծ Ոչընչին մէջ .
Տարիներն վրսիս և անգոր ըրին
Ոսկրացած մարմինն այդ ճըգնաւորին .
Պատէին շիւնի գիւր ընդարմ իրան՝
Զոր չէր տաքցներ աստղը միջօրեայն .
Աչերն անհայեաց մէջ կոպիցն անփայլ
Կարծես զերդ քարինք էին կարծրացեալ .
Պիտի մեռնէր նա՝ ծընգեալ անսրբաղ .
Բայց թըռչնիկք՝ որոց սիրելի էր վաղ
Յոստըս երգեցիկ թըռչնոցն այն երամ
Գային տալ պըտուղ իւր չըրթանց թարչամ .
Ընդ երկար այսպէս ապրեցաւ Պուտտայն,
Բնաւին կատարեալն, պատկառելի՛ն այն :

Բիւր բիւր անգամներ և դեռ աւելի
Լուսինն որ յարծաթ՝ ւ՛արեւն որ յոսկի

Ներկեն զանտառներն՝ կծագին յիւր ճակատ,
Թէպէտ ո՛չ պահ մ'իսկ յածեցաւ աստ անդ .
Միտն իւր խորասոյգ յերազն այն անվերջ,
Երբ վերամբարձած իւր ալ ձեռին մէջ՝
Զոր՝ թուխ ձեռին մէջ կրանիդի մ'հանգոյն
Մի օր ծիծեռնակ մի շինեց զիւր բոյն :

Զոգի Պուտտային չ'խռովեց երբէք
Այդ հաւատարիմ վըտարանդին հէք՝
Որ թեւասլացիկ ընդ լեռն և ընդ ծով
Զըմեռներն հիւստի ցըրտից դառնալով՝
Կը գըտնէր զիւր բոյն անդորր ու ջերին
Յափին այդ անվիշտ երազատեփին .
Հուսկ ապա այլ եւս չը դարձաւ իսկի .
Երբ շատ իսկ անցաւ ժամանակ դարձի
Թըռչնոցն՝ ոյց աքսորն է միակ պաշտպան .
Երբ Հիմալայա ծածկեցաւ ի ձեռն,
Եւ երբ ամէն յոյս կորած էր՝ Պուտտա
Գըլուխն յամրաբար դարձուց, և ահա
Զեռքն ունայն գըտաւ . միայնակեցին
Աչերն՝ որ վաղուց ինչ տեսած չէին
Անհունէն խըտողած աչերն, և ի վեր
Յերկինս դէս կաշի խոնջ իւր չէլ աչեր՝
Կիզ թարթչով աչերն՝ ի կոպ արիւնած՝
Եւ այն՝ ոյր ոգին յայրուհի յանդիման
Յուսոյն Ոչընչի և Ունայնութեան՝
Եւ որ կը խուսէր կեանքէն չարատես՝
Լացաւ զմահ ծիծռանն հէք տըղու մը պէս :

Թարգմ.

ՅԲԱՆՍՈՒԱ ԳՈՐԷ

ԵՂԻՇԷ Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ա. Ռ. Ա. Ծ

Բաւեկամըն ինչ որ ըզգայ՝
Լաւ բաւեկամն ալ ա՛յն կ'զգայ ,
Մի անեւ քէ այդ զարմանք է ,
Սըրէ է ի սիրս նանայարհ կայ :

ԳԱՐԲԻԷԼ ԱՐԲԵՊԻՍ . ԱՅՎԱԶՈՎԱՐԻ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — ՅԱՆՍՈՒԱ ԳՈՐԷ , արդի Գաղիայի բանաստեղծն , ծնած է 1812 ին . իւր գլխաւոր գործերն են *Ան-ցորդն* , *Ըրէ զոր ինչ պարսիս* եւայլն եւայլն :

ՊՈՒՏՏԱ անունն կը դրուի Հնդկաց կրօնի մէջ կասարեալ եւ բացարձակ իմացականութեան : Պուտտայք են նո՛ւա՝ որ լիակա-սար գիտութիւնն կը բարոյն , կամ այն հոգիք՝ որք երանաւէտ վիճակի հասած են եւ զերծ ի կապանաց նիւթոյ կը բնակին յան-նիւթական աշխարհն՝ որ է *Նիրվանա* :

Պուտտայականութեան հիմնադիրն է ՍԱՔԱ-ՄՈՒՆԻ՝ ոյր կրօնն ընդունած են այսօր իսկ 150 միլիոն ժողովուրդի ի Հնդկիս , ի Չինաստան , ի Ճաբոն եւայլն եւայլն :

Բառք . — *Վսիս* , նիհար . — *Լիաւ* , բաղեղն . — *Ըն-դարմ* , քմրած . — *Կոպ* , (խափախ) աչի . — *Դէս կալ* , դիտել . — *Կիզ* , այրած . — *Յայրուել* , ուրախութենէ վեր վեր ցաւելիլ :

Փ Ա Կ Ե Ա Լ Տ Ն Ա Կ Ն

Զատկի առաւօտն է : Նոր դարունը , սլճնուած իւր չընալ հրապոյրներով , կը խնդակցի քրիստոնէից և աօնեւ կուզէ՝ կարծես նոցա հետ Աստուածորդւոյն

յարութիւնն : Պօլսոյ ճոխ արուարձաններէն միոյն մէջ , որպէս ամենուրեք , կանուխ հնչած են զանգա-կըք տաճարին : Սրտաթուռնդ զուարթագին ելած են բնակիչք և կը պատրաստուին երթալ յեկեղեցի : Ա-հա իրարու ետեւէ կը բացուին տանց դռներն , ու դուրս կ'ելնեն արք և կանայք և մանկտի . նոր և գեղեցիկ հանդերձներ զգեցած են և ուրախութիւնը ճառագայթալիւր կը լուսաւորէ իւրեանց դէմքեր : Փողոցք լի են հաւատացելոց բազմութեամբ . սպիլի առաւօտներու քաղցրահոտ զեփուռին կը խառնուի այն անոյշ բուրումն որ կ'արձակի չընդադարդ տիկ-նանց և օրիորդաց հագուստներէն ու մազերէն , ման-կուք կը վազեն իրենց ծնողաց առջեւէն ճռուողե-լով լեւրկրածայն :

Բայց մինչ ամէն տանց դուռնք կը բացուին ու դուրս կ'ելնեն փոյթեռանդն նոցա բնակիչք , հեռուն մի մենաւոր տնակ կը մնայ փակ ու ոչ ոք կեւնէ ան-տի : Է՞ր արդեօք քաղիւր ամայի է այն , և կամ հա-ւատոյ տղբիւրը ցամքած է ինձա՛ ընակող ամբարիշտ սրտերու մէջ . ոչ երբէք , նա օթեվանն է մի բա-րեպաշտ առաքինի այրի կնոջ , հաւատքն քան զնորա հոգին չունի լաւագոյն խորան . ինքն եւս հրաջերմ ըղձիւք կը փափաքի երթալ յոտս սուրբ սեղանոյն և խառնուած հաւատացելոց բազմութեան՝ գոչել ցըն-ծութեամբ « Բրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց » : Բայց աղքատ է հէքն . կարկատուն են իւր հանդերձներ , որք հազիւ կը բուեն ծածկելու իւր մերկութիւն . կ'ամաչէ ցնցոտիներով ներկայանալ ճոխազարդ այն ամբոխին մէջ : Բրիստոնեայներն ի տաճար հրաւիրող զանգակին զուարթ թնդիւնք տխրագին կը հնչեն իւր հոգւոյն մէջ . կը կարծէ ինքզինք հաւատացելոց մարմ-

նէն կտրուած ի բաց նետուած անդամ մը , կ'արտասուէ դառնագին :

Այլ ահա՛ կը խորհի . ո՞չ ապաքէն ամենուստ կը լսէ Աստուած բարեպաշտ հոգւոյն աղաղակն : Ծուներ կը դնէ մերկ և խարխուլ տախտակամածին վրայ , աչք և բազուկք յերկին վերամբարձիկ , և աղօթք ու մաղթանք ու օրհնութիւնք զիրար կը մղեն և , որպէս խնկոց ամպ բուրմունք ի սրբազան բուրվառէն , խուռըն՝ ջերմագին՝ արտասուախառն կը սլանան իւր սըրտի խորերէն : Մինչ խանդավառ կ'աղօթէ , արեւուն ոսկեփայլ ճառագայթներն՝ խցկին պատուհաններէն ներս թափանցելով , կ'ողողեն զայն լուսով և կը կերպարանափոխեն ի տաճար վեհավայր , և կը թուի այլուոյն թէ Աստուծոյ հայեցուածն է որ լուսաժպիտ կը խոնարհի իւր վերայ : Երբ յոտն կ'ենէ , իւր գիմաց վրայ նկարուած կը տեսնուի հոգեկան հեշտութեան մ'անբացատրելի պատկերն : Երկնային սփոփանաց ճառագայթն իջած է՝ նորա նսեմ ճակտին վրայ :

Այո՛ , մխիթարուէ , կին դու . հոգեբուղիս աղօթքըդ հրեշտակաց ալելուներուն հետ խառն՝ հնչեց յունկն Անմահին . մխիթարուէ՛ , զի նա՛ որ սիրտ սուրբ և խոնարհ հոգի կը խնդրէ՝ առաւել հաճեցաւ հիքիդ մաղթանքներէն քան բազմացն ի նոցանէ որք յեկեղեցի դիմեցին , վասն զի բազումք իրենց փայլուն հանդերձից տակ դռող սրտի մ'ու սնափառ հոգւոյ մը տգեղութիւնն ու նսեմութիւնը միայն տարին պարզել սրբազան խորանացն առջեւ :

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԱՐՈՒՆՍ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ

Որ ինչ հրաման թէ ստիպէ՝ ջանա գործել ընտրանօք Մի՛ խօլական շուտութեամբ վաղվաղելու ընէր հոգ , Այսպէս արագ դըրողէն՝ որ յանգ կաղմէ սրբավար , Չեմ յուսար մեծ դատաստան և ոչ նաև մեծ հանճար , Ես աւելի կը սիրեմ առուակ՝ կակուղ աւաղով , Որ ծաղկալից մարդերու վրայ թափառի մեղմ ու զով , Քան հեղեղատ լի զէղուն , որ ընթացքով մերկածին , Խճերով ծանր՝ թաւալի ցեխոտ տեղեր ճահիճին : Աճապարէ՛ բոյց հանդարտ , և մի՛ բընաւ վըհատի : Քըսան անգամ սեղանիդ վրայ քու երկերըն նորէն դիւր , Զայն ողորկէ՛ անդալար , անցուր կրկին աղբէն , Շատ քիչ անգամ աւելցուր , յաճախագոյնըս ջընջէ :

Թարգմ.

Հ. Գ. Մ.

(Պուշկին)

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն . — Երբեմն նիւթ մը բացաւելու լասուի բառն կը պակսի , եւ նաեւ կը լինի ձեւաւոր բացաւորութիւն մը գործածել : Այս է Պիսականունութիւն : Ինչպէս անգամ բառն որ մտնոյ մի մասն կը նշանակէ վերի խօսքին մէջ անձի ճեղ գործածուած է :

Բառք . — Թափուր , պարապ . — Նսեմութիւն , Մթափիւն .

ԲԱԺԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂՄԻՆ

« Ո՛վ մահացուք, ձեզ տամ զաշխարհ,
Կ'ըսէ մի օր մրրկաց աստուած .

Իշխեցէք հոն ազատաբար,
Ժառանգութեան իրր ըստացուած .

Օ՛ն բաժնեցէք բաժին արդար

Թող այն ըլլայ ձեզ հաւասար » :

Ամենքն յուզուին յայնժամ և վէճն ըսկըսի
Եւ հնարագէտ մարդըն տիրէ աշխարհի .

Իւր օրինաց քեֆի պարտեալ բընութիւն,
Մարդ երկրի տէր լինի, արքայք տէր մարդուն :

Երբ ի վաղուց ըրած էին զայս բաժին,
Ահա քերթող մ'հասնի, կենայ տրտմազին :

Հեռի երկրէ գայր աւազան

Մինչ բաժնուած էր ամէն բան .

Յոտս արքային երկրի գըլուխն ի խոնարհ,

Ասէ . « Գըթոյդ կ'ապաստանիմ, ո՛ր իմ հայր .

Սիրելագոյն յորդիսդ քերթող, քո մտերիմ

Պէտք է միայն ես մոռցուիմ : »

— Է՞ր կըշտամբանք, ասէ Աստուած, ինձ ուղղես ,

Յարդար բաժնիս միթէ օրէնք դըրի՞ ես :

Մինչ ըստ հաճոյս բաժնեց մարդըն զայս երկիր

Ահ, այն ատեն ո՛ւր էիր : —

« Զքեզ դիտէի, Տէր, և ըզխառն քո վերին
Նըկատէի ներգաշնակ կարգն երկրին :

Եւ երկրաւոր բաներէն մինչ խոյս տալով
Հոգիս թռանէր առ քեզ յուզեալ ի գորով,

Ահա թողուն ոչնչութիւնն ինձ բաժին : »

« Կը դորովիմ ցաւոցդ միշտ ,

Կըսէ Աստուած, այլ զո՛ւր քո վիշտ .

Երկիրն գրաւեալ ոչ ես քուկդ է այլ փոխան
Տամ քեզ ընծայ իմ երկնային օթեւան :

Բաղխել երկնից ե՛կ միշտ և յար ,

Պիտի բացուի այն քեզ համար : »

ՆՄԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ ՇԼԼԷՐԻ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆԻՔ

Ի՛նչ ի՛նչ հանճարներ հիւղին այն Բառային սեմին
վրայ խամրեցան կամ մարեցան : Հասարակաց գերեզ-
մաննոցներուն մէջ հողակոյսներ կան, որոնք հրաբուլի-
ներ պիտի ըլլային, բայց կայծը սրտի բանձը խաւարի
մէջ առանց երբէք հրահրելու քաղուած է... հանճա-
րը վիին մէջ գանկ մը եղաւ առանց մարդկութեան ե-
րեքին մէջ գիսաւոր ճ'ըլլալու :

Պ • ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն . — Բանասեղծական գրութեան հինգ
մասերու կը բաժնուին, որք են, 1. Քնարական, 2. Դիցազական,
3. Թատրական, 4. Վարդապետական եւ Փիլիսոփայական, 5. Հոյ-
նական .

Բառք . Թեֆիլ, կրքուիլ . — Անագան, Ուշ, — երեք, ե-
կինք .

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Նկատենք այժմ այն գիրքը, որ գանձարան է դաստիարակութեան: Այս գիրքը, կամ, աւելի լուսաւել, այս մատենադարանն է Աստուածաշունչը: Քրիստոնէութիւնը սարաք կը դնէ ամեն անհատի վերայ օգուտ քաղել Աստուածաշունչէն: Ժողովուրդ, մանուկ, ամեն հասակի մարդիկ կարող են Ս. Գրքի ուսմամբ կատարեալ քրիստոնէայ լինիլ: Աստուծոյ կամքը կ'ամ ծրագրիր, քրիստոնէութեան նկատմամբ է անհատներէն դիմել դէպ ի ընդհանուրը և ոչ ընդհանուրէն դէպ ի անհատները, և այս պատճառաւ այսպէս կ'ամեցած է, որպէս զի իւրաքանչիւր ոք իւր աստուածային ձեռքէն կրօնք ընդունի, իւրաքանչիւր ոք իրեն սեպհականէ և իր սիրտը կրթ: Աստուծոյ յայտնած վարդապետութիւններով, որպէս զի իւրաքանչիւր ոք իր կողմէն ձայնակցի վերին ձայնին և իր սրտով ընդունած կրօնի քաղցրութիւնը ճաշակէ: Աստուածային կամաց և պատուէրին համեմատ Աստուածաշունչն է մատենադարան հանուր մարդկային գերդաստանի իւրաքանչիւր անդամի համար: Աստուածային գրքէն ստացած կրթութեան զօրութիւնը քաջ ճանաչելու համար՝ աւանդուք սովորական ընդունակութեան տէր մի մանուկ: Աստուածաշունչը նորա համար գրուած է, լեզուն նորա սրտին հետ կը խօսի: Արդ՝ Սուրբ գրքի լեզուն, որ աղքատիկ մանկան լեզուն է, որ բնութեան բարբառն է, կը յայտնէ մանկանը ամենամեծ ճշմարտութիւններ: Իսկոյն կը զետեղուի նորա սրտին և մտքին մէջ բոլոր փիլիսոփայական և բարոյական ճշմարտութեանց առանցքը:

Բնութեան և խղճի օրէնքները կը միանան իրենց տեւական կեդրոնին մէջ: Մտածութեան և կենաց ընթացքը կ'սկսին միասին: Իսկոյն մանկան նայուածքը աշխարհի լարիւթեան դէպ ի աստուածագլխութեան արեւելքը կը դառնայ, կը ճանաչէ զԱստուծ, և կը ճանաչէ խիղճը, կը ճանաչէ պարտուց անփոփոխ օրէնքը:

Ի՞նչ կ'ատէիք դուք, եթէ առաջարկէին Հոմերոսի Ոդիսականը և Եղիականը կարգայնելու դպրոցի մանուկներուն: Անշուշտ պիտի ասէիք, որ աւելի հասակաւորներուն պատշաճ է կարգաւ: Քրիստոնէայ մանուկը օրօրոյն սկսած կը թօթովէ ամեն Եղիականներէն գերագոյնը: Նա այնպիսի կարեւոր ուսմունք և ճոխ ընթերցմունք կը շարունակէ, որ գուցէ դուք հասակաւորներուն միայն պատշաճ դատէիք: Կայ արդեօք Սուրբ գրքի մէջ այնպիսի մի բան որ Հոմերոսի դիւցազներգութենէն գերագոյն և խորագոյն չ'լինի: Աստուածաշունչը ի սկզբան Հոմերոսէն աւելի անմատչելի կերեւի և սակայն Աստուածաշունչով կը սնանի քրիստոնէայ մանուկը: Այս մի հրաշք է և սքանչելի երեւոյթ, որ աղղաց ունեցած ամենամեծ պատմական և կրօնական յիշատակարանը կարող է դպրոցի մանկանց գիրք լինել, յորմէ աւելի քաղցրութիւն կը ճաշակեն, քան թէ ուրիշ գրքերէ: Առանց դժուարութեան կը համակերպինք այն նահապետներու հետ, որոնք իրրեւ առաջին օղեր են այն մեծ շղթային, որ դար առ դար իրարու հետ կը միաւորէ հաւատացեալները: Կարծես թէ Մովսէսի հետ Աւետեաց երկիրը կը մտնենք: Կարծես թէ Դաւիթի երկարատեւ տաքնասները, զղջումն և արտասուքը մեր սեպհականը կը լինին: Իսկ Յիսուսին համար ի՞նչ

առնեք, այն մարդկային ազգի մեծ առաջնորդին և իշխանին համար յորում մարդկութիւնն քկենդանացաւ և փառաւորեցաւ :

Աստուածաշունչի սրբազան կջերուն մէջ կարծես թէ մանուկն իր պատմութիւնը կը կարդայ, իր անցեալն և իր ապագայն : Նորա ուշադրութիւնը կը գըրաւուի : սիրտը կը խանդաղատի և կը թուրթեան եռանդը կը բորբոքի : Նա իր փափուկ ձեռքերով Աստուածաշունչը բռնելով՝ իր մանկական յստակ աչքերով կը տեսնէ նորա մէջ թէ ի՞նչ պարտք ունի մարդն առ ընկերականութիւնն, ի՞նչ վաւերականութիւն ունին օրէնքները : և նոցա հետ միասին կ'ուսանի բնական նկարներ, ստոյգ պատմութիւններ և սրտաշարժ անցքեր : Ամենէն զարմանալին այս է, որ Աստուածաշունչի լեզուն, իր պարզութեամբ և նախնական յստակութեամբ, ամեն գրքերէ աւելի կը ձեւաւորէ և կը յստակէ մանկան լեզուն : Աստուածաշունչի մէջ զիւրին է գտնել մանկան համար պատմութեան, նկարագրութեան և պերճախօսութեան նախնական գեղեցիկ օրինակներ :

(Սիւն)

ՄԵԼՔԻՍԵՂԵԿ ԱՐՔԵՊԻՍ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մտիկ ընկու արժանի մարդն նա է, որ խօսքը միայն մտածութեան համար, եւ մտածութիւնն միայն ճշմարտութեան եւ առաքինութեան համար կը գործածէ :

ՅԵՆԵԼՈՒ

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Մելիսեղեկ Արեւիսկապոս Մուրաւեան, ծնած է 1832, ի Տաուռ գեղջ Գուգարաց աշխարհի-
ֆաջանրմոս աստուածաբան, վկայեալ Յուրիսի համալսարանէն : Ուսման ընթացքի աւարտէն թիփլիզի Ներսիսեան դպրոցի մէջ : Յոյժ սիրելի էր աշակերտ Մուրաւեանն Երջանկայիւսական Ներսէս Ե. Առաքելեցի կաթողիկոսին՝ ընկիր Բարդուղեանց համար : Մասնաւոր հոգածութեամբ մշակած է Ազգ. Պատմութիւն, Մատենագրութիւն, Աստուածաբանութիւն, լեզուներ Հայերէն, Ռուսերէն, Գրեմներէն, Իսպաներէն եւայլն : Մուրաւեան Սրբազանի գրական աշխատութիւնն են Պատմութիւն Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ, Պատմութիւն Նոր Կտակարանի եւայլն : Յերիստարդութեանն՝ աշխատակից եղած է Մարկոս Աղաբեկեանի Կոռնի ամսագրին : Իսկ երկար աւետ վարած է Երուսաղէմի Սիոն հանդիսի խմբագրութիւնն :

Գրագիտութիւն. — Արձակ գրուածներն կը բաժնուին ճիւղ մասերու, որք են, 1. Հոգեւորական. — 2. Պատմական. — 3. Վարդապետական եւ Փիլիսոփայական. — 4. Վիպական. — 5. Նամակագրական :

— 36138 —

Պ Ե Մ Ա Ր

Խոր ձմեռ է, հիւսիս փչրած իւր չղթայն՝
Սլանայ աստ անդ, վայրագ որդին բընութեան,
Եւ կ'արշաւէ արագ յերկիր և յերկին

Զայրագին :

Ծածկեն զերկիր համայն, բարդ բարդ ձիւն և սառն,
Անպատասպար հեծէ հիւզին մէջ թըշուառն :

Ե՞րբ արդեօք իւր տառապանքներ առնուն վերջ՝

Շիրմին մէջ :

Ի նորվեկիա կարի սաստիկ է ճրմեա ,
 Խոր տխրութիւն պատէ զանտառ դաշտ ու լեռ ,
 Տարերքն ամէն մըղեն պայքար դէմ միմեանց
 Մոլեխաւսն :

Հոն այս պահուն տեսնենք դաշտի մէջ մի հէք՝
 Որ դէպ յառաջ երթայ դողդոջ , ահաբեկ ,
 Որոտագին անիծէ զօր իւր ծնընդեան :

Յաւիտեան :

Հասնի յիւր վայր , բախէ ըզգուռն հիւղակին ,
 Ահա բացուի , մանկունք գիմեն տըխրագին .
 Այն հրեշտակներ կը համբուրեն զիւրեանց հայր
 Վշտահար :

« Միրո՛ւն հայրիկ , մեզ հաց բերի՞ր , եմք նօթի ,

« Մեր այս վիճակ երկնից գըթոյն կարօտի .

« Ահա երկուքս պիտի ընկնիմք աստ նըւաղ
 Անսրաւդ : »

« Հանդարտ կեցիք , որդեակք , բարի է Աստուած ,

« Նա կը լըսէ անմեղներու ջերմ հնայցուած » :

Ապա իջնէ լալով հէք հայրն ի մտան ,

Ընդունայն :

Զի անդ յուսայր գանել սնունդ , այլ ի զո՛ւր ,

Ուստի սենեակ դարձաւ բեկեալ և տըխուր ,

Ուր կը տեսնէ իւր խնջոյից յուշարար

Մի քընար :

Լոյս մի ծագի իւր մտքին մէջ ալեկոծ ,

« Մանկունք , կուգէ՞ք պարել » . — կ'ըսէ սիրտը խոց ,

Հնազանդեցան հէքքըն ձայնին հայրական .

Պարն ըսկասն :

Մոռցան նոքա անօթութիւնն անողոր

Եւ ոչ ևս այլ բառնան խնդիր կամ բողոք ,

Անմեղ զիմաց վերայ ծագի մի ծիծաղ ,

Են ուրախ :

Ապա կ'իյնան նոքա խոնջեալ , սովալլուկ
 Եւ կը ննջեն՝ ընկճեալ քաղցէն չարաշուք ,
 Հայրն անոնց քով ի ծունր իջած , կ'աղօթէ

Ի սրտէ :

« Գըթա՛ , ո՛վ Տէր , բաւ են այսքան տառապանք

« Անմեղներուս , որոց այս ծանր են կապանք » :

Կը համբուրէ զանոնք , բառեր մըմնջէ ,

Եւ ննջէ :

Առաւօտ է , լոյսըն ծագէ յայն հիւղակ ,

Ուր գիրկընդխառն ննջեն երկու հըրեշտակք ,

Հայրըն զարթնու , ողբայ որդւոց իւր ի տես ,

Դառնապէս :

Նոցա կեանքեր հընձեց մահուն սուր մանդաղ ,

Գըթաց նոցա մահուն հրեշտակն իսկ , աւա՛ղ ,

Պոչեց յերկինս ի վեր երբ տայր զիւր հարուած ,

« Ո՛վ Աստուած . . . »

* * *

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏԻՔ

Կեանքը ուղեւորութիւն մ'է . կը մեկնինք ի ծնանելն ,
 կ'ընթանանք ցորչափ կապրինք , եւ մահուամբն հան-
 գըսեան կը ժամանեմք :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն . — Յիշած ենք (յերես 5) ընդ ուր ընդ-
 հանուր յասկութիւնք . Հետեւեալք են նոյն կանոնաց բացատրու-
 րիւնք . Բնականն (սես 108 երես) :

Յասկութիւնն է բացատրել ճշդիւ որ եւ է մտածութիւն , ընդ
 այս յասկութիւն աս փայլ կուտայ գրուածքին :

Պատշաճութիւնն է բառից եւ իմաստից իրարու հետ կատարեալ
 կերպիւ պատշաճիլն :

ճշդութիւնն կը կայանայ մսածման ամենակատարեալ եւ ամենահեղ բացատրեան մէջ :

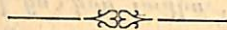
Մաքրութիւնն է գործածել այն բառերն զորս երեւելի հեղինակի ուսած են , եւ որոց համար բարոյ սովորութիւնն կը ներէ :

Ազնուութիւնն է զգուշանալ անհերք բացատրութիւններէ , եւ միայն պարկեօսն ու վայելուչը գրել :

Զանազանութիւնն է գրուածքի մը իմաստից համեմատ ասացուածները փոփոխել :

Դաշնակութիւնն բացատրած ենք խղճմանքի ներքեւ :

Բառք. — Մոլեխանձ , կատաղի . — Անսուտ , անօրի . — Հայցուած , խնդրուած . — Խոնկեալ , յոգնած :

Ն Ո Ւ Ր Հ Ա Ն

Ազնիւ գերդաստանի մ'ազնուագոյն շառաւիղն ի մանկութենէ ցոյց տուաւ Նուրհանն որ մեծ ազագայի մը սահմանեալ է : Ո՛չ վարժարան , ո՛չ համալսարան , ոչ ներստա ստացած է իր դաստիարակութիւնն , այլ իր գերդաստանին ծոցն , այլ իմաստունն եւ չնաշխարհիկ հօր մը թեւին ներքեւ , իսկ իր ուսմունքը կարծես թէ աւելի իր մտաց բնիկ ծնունդն են քան դաստառներու արդիւնք : Ի բնէ աշխոյժ եւ սուր իմացողութեան տէր՝ չ'տեսածը կ'երեւակայէր Նուրհանն , չ'սորվածը կ'երկնէր , չեղածը կ'հնարէր : Բեղմնաւոր միտք՝ իր դաստառներու հրահանգները կը կանխէր եւ անսանձ կ'արշաւէր այնպիսի հրատապ խնդիրներու մէջ՝ որոց լուծումը չէ թէ գիրքերու , չէ թէ ուսուցչին խոհական լեզուին , չէ թէ ընկերութեան , այլ իր իմացականութեան մէջ կը գտնէր , կը գտնէր :

Արդէն վեշտասանամեայ հասակին մէջ ընկերական կարգին բոլոր մոլութիւնները դիտէր , մանաւանդ մերազնէից յոռի կացութեան շարժառիթն ու վախճանը նկատէր էր եւ ինքնուրոյն կ'արձանէր ու կը փրկէր թէ ի՞նչպէս դարաւոր ստութիւններ իբրեւ ճշմարտութիւններ մարդկային սրտին եւ մտքին վրայ կ'տիրապետեն : Վառօղի շտեմարան մ'էր Նուրհանի միտքը , փայլակ ու որոտում սպառնացող երկին մ'էր անհուն հոգին , եւ միայն կայծ մը , սլարագայ մը , խօսք մը , շունչ մը բաւական պիտի լինէր հրդեհ մ'արտադրելու , եւ եթէ ոչ աշխարհի , հայոց նոր Գալիս մ'աւետելու : Դիւրանաղորդ՝ երբ իր ոգին իմացող լինէր , լռակաց , մենասէր եւ տրտում՝ երբ նենգալի երեսներու մէջ գտնուէր : Նուրհանի վառվռուն բնաւորութեան , թագուն վիշտերուն անհուն փափաքներուն միակ սանձ , սպեղանի , ապաւն , սիւն փում էր՝ հօրենական դորովալիւր ակնարկը , դժուելի յորդորը , սիրաւէտ սաստը , նետոտեան խրատն որ ըսել կուզէր :

— Որդեա՛կ , կղզամ եւ ես աւելնդ , տածեր ու սներ եմ փափաքներդ :

Եւ արդարեւ՝ միջդեռ Նուրհան իւր ալեգարդ հօրը հրամանին հլու՝ իր տենչանքը կը սահմանէր եւ ընտիր ուսումնական անձերու գումարի մը մէջ առանձնակի կը փայլէր , իւր անունն արդէն հայ ժողովրդեան մէջ հռչակ հանած էր : Եւ ի՞նչ տեսեր էին այս անձէն , այս սպասանիկն , որ դեռ այն ինչ ծանօթ էր մոտերիմներու , դեռ այն ինչ խօսելու սկիւններ էր ընդերկար խորհելէն ետեւ , եւ ահա իր տեսքը խնդութիւն եւ խօսքը զարմանք կը պատճառէին , այնչափ մեծ է ճշմարտութեան եւ անկեղծութեան :

ներգործութիւնը նոյն իսկ այն մարդկան վրայ որ
ճշմարտութեան և անկեղծութեան չեն հաւտար :

(վրոյր)
Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Ի՞նչ է լեզու մի, բայց եթէ օղակ մ'այն շղթային՝
որով բովանդակ մարդկութիւնն կապուած է :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Մասքէոս Յովնանէս Մամուրեան, ծնած է ի Զմիւռնա, 1829 ին, մեծանուն տաղանդաւոր գրագէտ, իւր նախնական ուսումն տեղւոյն Մեսրոպեան վարժարանին մէջ առնելէ յետոյ Բարիգո Մուրաշեան վարժարանն մտնելով յաջողած է անդ ուսմանց փառաւոր վկայական առնուլ Լոնտոնի Պարսից դեսպան Վսեմ Մելիօն խանի, Վսեմ Սազըզ Յովնանէս էփէնիի եւ այլոց հետ : Ընդարձակ հմտութիւն ունի գրական եւ գիտական ուսմանց : Մշակած է Հայերէն, Թուրքերէն, Գաղղիերէն, Անգղիերէն, Գերմաներէն, Սրաբերէն եւ Յունարէն լեզուներն : Մամուրեան է անխոնջ հրապարակագիր, բազմաբեղուն միսք, սահուն գրիչ : Իւր լուսաւոր գաղափարաց եւ խորիմաստ մտածմանց ծնունդ է *Արեւելեան Մամուր Հանդէսն*՝ զոր կը հրատարակէ 49 տարիներէ ի վեր : Զօրինած է Հայկական նամակների, Անգղիական նամակների, Սեւ շերի մարդը (վէպ) : Բազմաթիւ են քաղաքականութիւնն, ինչպէս Կէօքէի վերքերն, Վալսր Սոթի *Իվանոսէն*, Ա. Տիւմայի *Երեք Հրացանակիրք*, *Բամ Տարի ետք*, եւայլն եւայլն :

Բառք. — *Մրսիսի*, բարկանուլ. — *Դիւրահաղորդ*, հաղորդելի դիւրին. — *Սպեղանի*, սպիի դեղ (մէլիէլ) :

ՎԵՐՋԻՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԵՐ

Այլ չեն ամուսնան գեղեցիկ օրեր,
Այլ չեն այն լուսնոտ զուարթ գիշերներ.
Տխուր է արեւ, հազիւ երեւի,
Եւ գիշեր մո՛ւթ է, ցուրտ սարսուռ ունի :

Երթայք բարեաւ, ա՛խ, աղւոր առաւունք,
Որ ըյտ վաղվադէտտ սլայծառ կը ծագէր,
Եւ ուր վաղյարոյց ես այլ հետ այգուն
Կ'ենէի առայգ, և սիրաս էր խնդուն :

Սիրէի տեսնել չողերով արմուշն
Բլրոց սարերն համակ սկեգոյն,
Եւ երկինն անամպ՝ չղարչ ծիրանի,
Շքեղ առաջատու մի անհուն նաւի :

Սիրէի ծծել օգն առաւօտուն
Որ հեւալով գայր վերայէն ծովուն,
Անո՛յչ ու հեզիկ կուսի շնչոյ պէս
Փայփայել մազերս, չոյել զիմ երես :

Սիրէի լըսել մրմունջ մենաձայն
Աղբերն որ ջրէր ցափած մրդաստան,
Եւ սարեկին անիւն, ու ճարակաւոր
Ընդ զառվայր խաշին բառաչն հեռաւոր :

Բարեա՛ւ, ա՛հ, երթայք, գիշերք աստղալից,
Ուր չող մեղմանոյչ կը հոսէր յերկնից.
Ուր աստեղք քնքուշ նայէին յեթեր,
Եւ երկրի ծաղկունք ըյր տային ի վեր :

Հուսինն այլ հանգարտ պտտէր յերկին
Մագերը ցանած լեռ , ձոր , ծով , գետին
Իւր խորհրդաւոր լուսոյն մէջ նկարուած
Տեսիլ մ'իդեալ համայն էր զգեցած :

Եւ շուսափողոյի ծովուն այդ յափունք
Հուսնոյն տակ գային ժուռ հոյլ հոյլ աղջկունք
Գիշերոյ աստեղ նշոյլով սմոյն
Ոգիներ թուին վիպական տագոյն :

Միւզիք մ'էր փափուկ չունչը իւրեանց
Եւ քրքիջն հեզիկ զերդ ծիծաղ մանկանց
Եւ չըջաղգեստից չըչիւնն որ նըման
Է տերեւներու մեղմիկ խորշափման :

Ա՛հ , երբ աչուն դայ , գունատի արեւ ,
Ոտքիս տակ կոխեմ ազագուն տերեւ
Երբ խամրած տեսնեմ վերջին վարդն յիւր ծղօտ
Եւ բնութիւն առնու գոյն մեղմաղձոտ ,

Երբ տեսնեմ ծովուն եղերքն ամայի
Ուր չըգան չըջիլ ամուրք սիրալի ,
Երբ իւր հիւրերէն ու զով սառեւրէն
Թափուր է անտառ , թռչունք փախեր են ,

Թափած մ'ունի դիս , և միտքս , ա՛հ , անկնին
Նոքա ոյց զլիսոյն այս ծառք չուք տուին
Եւ որք քան նոցին սողարթքն անկան չոյտ
Եւ արդ կը սլառկին դամբանին մէջ մութ :

Երէկ այս դաշտեր զուարթ կոխէին ,
Իւրեանց հասակը նկարէր լուսին ,
Կային որ ծաղկի պէս էին մատաղ
Յուսալից , անցա՛ն նոցա հետ աւա՛ղ . . .

Լինե՛լ — չը լինեւ , այո՛ , Շէյքսպիր ,
Սոսկալի է յոյժ խորին այս խնդիր .
Այսօր երկրի՛ վրայ , ապրիլ , ա՛հ , խնդա՛լ
Վաղիւ , հողոյն տակ փռւոյ կոյտ մ'ըլլալ . . .

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԲ

Այնքան աւելի յաջողած է մարդ , որքան աւելի կըր-
ցած է բարոյական ըլլալ :

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն. — Ոսանաւոր կամ արձակ գրուածներն մի
քանի մասնաւոր յատկութիւններ ունին , որք են , Հանձար , Երե-
ւակայութիւն , Տաղանդ եւ Ճաշակ :

Հանձարն ստեղծելու բնական կարողութիւնն է , որով մարդ
իւր մտաց արտադրութիւններուն կ'ընծայէ սկզբնական եւ հզօր
ձեւ մի :

Երեւակայութիւնն այն կարողութիւնն է , որով մեզ կը ներ-
կայանան իրենց կենդանի գոյներով : Անհնար է որ եւ է գրե-
ւածոյ առանց երեւակայութեան բեղմնաւորել :

Տաղանդն է բնական կամ ստացեալ հարստութիւն մի , այ-
սու գրողն կը դասաւորէ յաջողապէս գրական հաստատի մը
սարեքն , եւ զանոնք կը զարգացնէ հանելի եւ հոյս ձեւով : Տա-
ղանդն հարստ նմանող է :

Ճաշակն այն յատկութիւնն է , որով որ եւ է գրուածքի մը բե-
րութիւններն կամ գեղեցկութիւնն կ'ընտրէ ոք :

Բառք. — Վաղյառոյց , Հուս արբնցող . — Համակ , Բոլո-
րովին . — Իսեալ , Բառ գղ . Գաղափարական . — Լուսափողոյիող ,
Լուսաւոր . — Տմոյն , Գունաս . — Ազագուն , Չոր :

ԱՐՕՐ ԵՒ ՍՈՒՐ

Մի հովտի մէջ խաղաղ այժմ, բայց որ գոռացած էր մերթ բանական ընդհարմանք և արենարբու զինուց չառաջամբ, արօր մի հանդարտիկ կ'ակօսէր զերկիր: Յանկարծ երեւան եկաւ մի սուր ժակգահար, որ երկար դարերէ ի վեր թաղուած էր անդ. « Ո՞վ կը համարձակի խռովել իմ հանգիստս » գոչեց զայրագին, և նշմարելով զարօր յաւելցուց. « Օ՛հ, դժուար այդ յանցաւորն, ո՞վ անարգ գործի. բաւական չէ՞ քեզ քո ներկայութեամբ սղծել այս վայրերն ուր կը լսուէր երբեմն շօնիդն. ճակատամարտից և ուր կը հանգչին բազում քաջերու ոսկորք. և կը յանդգնիս հարուած մ'ալ տալ ինձ և ի բաց կորզել զիս այն տեղէն ուր կը ննջէի անվրդով: » — Ի՞նչ իրաւամբ կը խօսիս այդպէս, պատասխանեց մեղմօրէն Արօրն, չէ՞ տեսներ պաշտօնը զոր կը կատարեմ, պէտք է որ բերեմ հողն, բանամ ակօսն ուր պիտի բուսնի ցորեանն կենսատու: — Սուրն այս խօսքերէն կատաղեցաւ, աղօտ նշոյլներ արձակեց և խրոխտ ու արհամարհոտ ձայնիւ գոռաց. — Յանդգնութիւնդ անկարելի է, ո՞վ թշուառական, կը հասկնամ քո միտքն, կը յաւակնիս ինքզինքդ բաղդատութեան դնել ինձ հետ, և արդէն կ'սկսիս ներքողն ընել քո ծառայութեանց:

Ո՞վ ես դու իմ քով, թէեւ անիայլ և ժանգաճար կը տեսնես դու զիս այժմ, բայց գիտցիր որ փառաւոր անցեալ մ'ունենցած եմ: Գանի՛ քանի մարդկային էակաց արեամբն եմ ներկուած, ի՛նչ յաղթութիւններ տարած, ի՛նչ փառքերով պսակուած: Արօր մը ի՞նչպէս կարող է ի կշիռ մտնել սրոյ հետ, արօրն

զհողակոշտ միայն գիտէ պատառել, սուրն յաղդեր իշխանաց և զօրավարաց կը մտնէ պալատներէն ներս և կը բազմի ի գահոյսն, արօրն՝ ընկեր չուառական դիւղացւոյն՝ արտերէն և ագարակաց բակերէն անդին չէ կարող երթալ: Ճանչցի՛ր քո չափն և ըստ այնմ խօսի: Վեհանձնարար պատասխանեց արօրն. հանդարտէ ո՞վ սուր, և ունկն դիր ինձ, ինչ որ կը փայլի առաւել և կը հանէ աւելի աղմուկ՝ նա չէ միշտ իրաւամբ ամենէն մեծն: Ի՞նչ է անցեալն որոյ վերայ կը սլարծիս. չար մ'սպանութեանց, արեան թոստագոյն փայլն է եղած քո փառքն, անկենդան դիակներն՝ քո յաղթութեան նշանք, և այրեաց ու որւոց հեծեծանքներն՝ քեզ յաղթական նուազներ: Ի՞նչ է սուրը. — մի գործի աւերանաց, մահուան, միայն կեանք գիտէ հնձել. արիւն և արտասուք հոսեցնել, թշուառութիւն և աւեր սփռել, մինչ արօրն է գործի խաղաղութեան, կենաց, առատութեան: Արօրը բարիք կ'ընձեռէ մարդկային ազգին առանց ամենափոքր չարիք գործելու, գիւղացւոյն բաժինն է այս, բայց նորա շնորհիւ կ'արտադրի հունձքն ոսկեգլխակ որ կը սնուցանէ ճոխն իւր պալատան, իշխանն իւր գահուն վերայ: Թէ չլինի սուրը, կը վերնայ արիւնոռչտ սպտերազմն, որ կը խլէ սյրերն իւրեանց ամուսնոց գրկէն, զօրդիս կը զրկէ իւրեանց հայրերէն և կ'անզաւակէ մայրերն, թէ չլինի արօրն, կը պակսի հացն. կը մարի ուրախութիւնն ընտանեկան յարկերու և կը տիրէ Սոփի ահարկու: Ես աշխատութեան զօրավիղն եմ, զիս կ'օծէ ու կը նուիրագործէ ճակատուքիւտն արդիւնարար. արիւն կը հոսիս դու, ամենէն մահաբոյր սուրն է ամենէն փառաւոր: Բայց իմ կողմն է յառաջադիմութիւն, քանի քաղաքակրթու-

թիւնը կը ծաւալի, կ'առաւելու իմ յարգն և կը նսեմանայ քոյդ. իմ է ապագայն, մինչ տակաւ պիտի մոռցուիս դու և անշուշտ պիտի գայ այն օր ուր հընութեանց թանգարաններու մէջ միայն ցոյց պիտի դրուիս իբրեւ հետաքրքրութեան առարկայ:

Սուրը մնաց ամօթահար և չհամարձակեցաւ յաւելուլ ինչ ի պատասխան:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մարդկան մեծագոյն մասն սնկոց նման քագուն յափուրիւններ ունի, զորս դիպուածը ի յայտ կը բերէ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Նկարագրութիւնն է բնական առարկայի մը զանազան մասանց, մարդկային գործոց կամ բնութեան տեսարանի մը երեւութից բնութագրութիւնն: Նկարագրութիւնն, կ'ըսէ Մարմոնթէլ, պէտք է որ ներկայացնէ պատկեր իւր ամենէն արժանաւոր մանրամասնութեամբ էլ կենդանի գոյներով: Նկարագրական ձեւերն են. կենդանի նկարագիր, տեղագրութիւն, դիմագրութիւն:

Բառք. — Ընդհարում, բաղիւմ. — Ժանգախար, ժանգոս. — Յաւակնիչ, յանդգնիչ. — Ներքող, գովես. — Բոսորագոյն, աւետան գոյնով:

Ի ՄԱՋ

ԱՋՆԻՒԻ ԼՈՒԹՈՅՆԱՆ

Ո՛ւր ես, Ա՛ղնիւ, տեսանք երթալդ
Ուրախ դարձիդ չառինք մենք լուր.
Քեզ դրկելով ճամբայ դրինք՝
Գըրկերնիս բաց կ'սպասենք զուր.
Ո՛հ, ամենուն տըխուր ձայնիւ
Կը հարցընենք. ո՛ւր է Աղնիւ:

Ի՞նչ աւանդներ յանձնեցինք քեզ
Մօրդ ու քըրոջդ արտասուագին
Հարազատիդ և մըտերմաց
Այրած սրտերն ու ողջոյն յետին.
Երբ գաս մեզի ուրախ դարձիւ՝
Ի՞նչ փոխարէն բերես՝ Աղնիւ:

Ու դեռ ինչե՛ր ենք պատրաստեր
Թէ դեզ նորէն դրկենք սիրով,
Քեզի նման ծաղկի փունջեր
Ու հանդէսներ ցնծուն պարով.
Բայց սրտերնիս լի է ահիւ,
Ո՛հ, կուչանաս, ինչո՞ւ, Աղնիւ:

Աւա՛ղ, տեսէք, սուգ առաւ ծով,
Ձինքը տանող դարձաւ հովիկ,
Թեւերըն կախ փըչէ տրտում,
Ի՞նչ լուր բերիր մեզի, հովիկ,
— Այն ձեր սրտի հատորն աղնիւ՝
Թըռաւ գընաց, մեռաւ Աղնիւ:

Վա՛խ, չուենցար, սիրուն Աղնիւ,
Դոնէ տըխուր հողին վրայ,

Արցունքներով մէկ թաց շիրիմ՝
Այս խօսքերով կանգնէր վրկայ. —
« Հոս իր բարքով դիմօքն աղնիւ
« Ծաղկահասակ նընջէ Աղնիւ » :

Ու չը լըսես պիտի ափսոս ,
Քու սիրելեաց չորս դին բոլոր՝
Աղեկիզիկ հառաչանքներն ,
Ոչ սոխակին երգ սըգաւոր ,
Եւ ոչ երկինք ու աստղունք անթիւ
Անոյշ ցօղով լան քեզ , Աղնիւ :
Թառամեցաւ ծովընկեցիկ
Փափկասուն վարդ իւր հասակին ,
Աղի ալեաց անդունդին մէջ
Շիջաւ արեւ այն կտրիճին .
Յաւերժհարսունք գիսախրոխ
Ծովուն՝ մինակ լան քեզ , Աղնիւ :

Մ. ՊԵՇԻՔԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Կեանքը հակապակեաց շարք մ'է : Գեղեցկաբոյր
ծաղկան մօտ՝ որ դէպ երկին կը նայի , կը տեսնես ու-
րիշ մ'որ դալկահար եւ գլխիկոր գետինը կը ծռի , կը
տեսնես մերձ ժպիսն արտաւր , մերձ կեանք՝ մահը :

ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԻԻՍԱՐ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — Մկրտիչ Պետիկբաւեան , բազմաժա-

նօր զգայուն երբող , Մուրաւ-Ռափայէլեան վարժարանի աշա-
կետ , որ հմուտ էր Հայերէնի , Գաղիերէնի , Իտալերէնի եւայլն :
Յօրինած է բազմաթիւ գեղեցիկ երթումներ եւ բարեբոյրութիւն-
ներ , որք աշխարհիկ մատենագրութեան իրական ծառայութիւն
են : Պետիկբաւեան գրած է նաեւ մի քանի նաւեր , որ իւր միւս
գրումոց հետ հրատարակուած են Մատենագրութիւնի Պեշիկբաւ-
շեանի գործոյն մէջ (1827 — 1868)

Գրագիտութիւն . — Եղերեգոյթիւնն է ցաւոց կամ ու-
րախութեան երգ մի , շնորհալի , գորովական եւ կրաւարժ :

Բառք . — Գիսախոխ , մազերը ցցուած :

Հ Ո Գ Ի Ո Յ Ա Ն Մ Ա Հ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՍԻՐԵԼԻ ԵՂԻԱ ԷՖԷՆՏԻ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

Թէրճէմանի մէջ հիմա կորդացի Միհրան էֆէնտի
Արծրունի բարեյիշատակ Տոգթորին՝ մեր սրտի հա-
տորին՝ կանխահաս մահուան վրայ դրած գեղեցիկ
տողերդ : Վերջին օրերս ցանկացայ տեսնել զինքն ի
մահճի մահուան , կամ գոնէ ընկերակցիլ մինչեւ ցգե-
րեղման , չ'կրցի կատարել բաղձանքս :

Եւ դիտե՛ս որ շատանցուընէ ի վեր զքեզ իսկ տես-
նել կ'ուզէի , սիրելի Եղիա՝ և չ'կրցի տեսնել : Բան
մը յանձնարարեր էք ինձ ձեր իմաստալից տողերուն
մէջ . սակայն այս իմ հիւանդագին վշտալից տառա-
պալից օրերուն մէջ կարո՞ղ եմ միթէ զձեզ գոհացնել :
Այս քո ըրած յանձնարարութիւնդ առ քեզ կը վե-
րադարձնեմ և կը խնդրեմ որ գեղեցիկ ճառ մը դը-
րես հոգւոյ անմահութեան վրայ : Քո սուր մտքովը

և թափանցող հանճարովը խնդրեմ, Եղիա, բացատրէ ինձ՝ թէ ինչո՞ւ Արծրունին մերձ մահու աւելի հանճարեղ, աւելի խորախորհուրդ էր քան անցեալ օրերուն մէջ։ Ի՞նչ կը նշանակէին այն իմաստուն խօսքերը, ինչո՞ւ արտասանեց զանոնք։ Ինչո՞ւ ապըս-պըրեց իւր և մեր սիրելի եկեղեցականաց ծերունազոյն հօր՝ կարդալ այն գիրքը, զոր գիտէր թէ ամենասիրելին էր իւր հօր, այսինքն Աւետարանը։ Ինչո՞ւ ամենայն ջերմեռանդութեամբ սուրբ խորհուրդը՝ իրեն մարմին գգենելը պատճառ եղող հօրը ձեռքէն ընդունեց, երբ հօրմէն առածը հողին, իսկ մեծ ու երկնաւոր հօրմէն առած հոգին դէպ ի մեր ամենուս ցանկալի յաւիտենից կամարները թռչելու վրայ էր։

Ըսէք ինձ, թէ ինչո՞ւ նուիրական է քեզ և ինձ միանգամայն Հասգիւղի մեռելոց բլուրն, ուր մեր եղբայրն Շահնազարեան և մեր սիրելի հայրերն ու մայրերն և այլն կը հանդէն։

Ինչո՞ւ ահաւոր ջերմեռանդութեամբ կը համբուրեմք այն հողերը, ուր մեր հայրերը, մայրերը, եղբայրները կ'սպասեն՝ թէ և անկենդան թէ և ի հող դարձան։

Սիրելի Եղիա, ինչո՞ւ, երբ մարմինը կը տկարանայ, երբ ալ չճաշակեր, ալ չ'գթօսնուր, յայնժամ միտքն՝ իմացականութիւնը կամ հոգին կ'ազնուանայ, կը բարձրանայ, կը լայննայ, կ'ստուարանայ։ Կարծես թէ հասուն պտուղ մը իր կեղեւը պատռելով դուրս ելնել կը նկրտի, հողապատեանը նեղ կը գտնայ, և անսահման ոլորտ կը փնտռէ, զաշխարհ նեղ կը գտնէ։ Ես բաղում սիրեւեաց սնարից վրայէն լսած եմ զատոնք։

Սիրելի որդեակ, Եղիա, ըսէ և բացատրէ ինձ թէ

ինչո՞ւ մարդ գոհ չէ իր վիճակէն, բաղձալի վիճակն հասնելէն յետոյ ալ բաղձանքները կը բազմապատկէ, և այսպէս յանհունա կը բաղձայ, կը խորհի, կուզէ ունենալ բան մը, զոր չ'կրնար ունենալ հօս, ի՞նչ է այս։

Արդեօք ոչնչութեա՞ն համար են այս անդուլ անդադար ջանքերն դէպ ի կատարելութիւն, դէպ ի յառաջդիմութիւն, դէպ ի լաւագոյն կեանք։ Ի՞նչ... կարծէ՞ք քսան երեսուն, քառասուն կամ հարիւր տարիներու համար այսչափ յոգնիլ։ Ի՞նչ ոչնչութեան համար է, ուրեմն թշուառ է մարդն՝ և թշուառագոյն, զի մարդուն ձեռքովը տնկուած ծառը, շինուած քարէ շէնքը քանի պատիկ աւելի կ'ապրին քան նոյն իսկ զանոնք տնկող, յերկրող, յօրինող իմացական էակը։ Ուրեմն նիւթը կամ ծառը կամ քարը բարեբաստիկ է քան զտէր սոցին զմարդ...։

Զքեզ կը պարտաւորեմ, սիրելի Եղիաս, քու վսեմ լեզուովդ բացատրէ ինձ ասոնք, ես իսկ գերեզմանին մօտեցած՝ պէտք ունիմ այս իմաստից բացատրութեանցը։...

Ըսէ ինձ, ի զո՞ւր՝ անապատները ծիծաղախտ դաշտերու փոխարկելու կը քրտնին ազգք։

Թէ ի զո՞ւր՝ աշխարհաշինութեան, գեղերու կանգման, քաղաքակիրթ լինելու, իմաստուն լինելու ջան ի դործ կը դնեն ազգք և ազինք։

Արդեօք ուրիշ աշխարհի համար պահուած չէ՞ մարդկային ազգին ամեն դարերու մէջ այս ընդհանուր բաղձանքը, որով կուզէ լաւագոյն վիճակի տիրանալ։

Արդեօք ասո՞ր համար հիները գերեզմաններու մէջ մեռելներու քով վառուած կանթեղ մը կը դնէին։

Արդեօք և մե՞նք այս յուսոյն համար ճրագօք և լրատերօք և այլն կառաջնորդենք ի գերեզման այս լոյսը փնտռելու համար՝ զոր չենք գտներ ի կենիս՝ և անդր քան զգերեզման կը փնտռենք :

Սիրելի որդեակ , եղիա ,

Եթէ երբէք կը սիրես զիս ,

Եթէ կը յիշես որ մտաւոր և բարոյական զարգացմանդ համար քիչ մ'աշխատելու պատիւն ունեցած եմ ,

Եթէ կը յիշես որ դեբդ ի՞նչպէս կը սիրէի և կը սիրեմ ցարդ՝

Քու անբասիր կենացդ՝

Քու անձանձիր աշխատասիրութեանդ՝

Եւ քու՝ այլոց օրինակ հանդիսանալու չափ ցցուցած ուսումնասիրութեանդ համար ,

Կը խնդրեմ որ՝

Ինձ մեծ ծառայութիւն մ'ընելու համար՝ իմ այս յանձնարարութիւնս կատարես :

Ես ալ զանոնք Միհրանին վշտաբեկ հօրը՝ Տէր Գէորգին պիտի զրկեմ :

Նա պէտք ունի այս մխիթարութեանց :

Եւ ինձի համար՝ ես ալ յոյժ պէտք ունիմ , զի ոչ չառ հեռի կը նկատեմ այն հանդիսաւոր օրը , յորում կը յուսամ թէ պիտի միանամ իմ փրկչիս , որ գերեզմաններու բախտը փոխեց ,

Եւ իր երկրպագելի գերեզմանը՝

Ինչպէս բոլոր իրեն հետեւողաց գերեզմանները անմահութեան դուռ շինեց ,

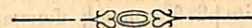
Յուսոյ որրան ըրաւ :

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍ . ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆՔ

Ի՞նչ է մարդը , ա՛յն որ իր ապրելուն գիտակցութեամբն ապրեցաւ , ա՛յն որ իր իղձերուն չափ ու սանման չը նանչցաւ :

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն — Ներսէս վարժապետեան Պատրիարք Կ Պոլսոյ ծնեալ ի Խապիւղ 1837 ին , եւ վախճանեալ 1884 Հոկ. 25 ին , գեղեցկախօս գրագէտ , հմուտ ասուածաբանութեան եւ զանազան լեզուաց , Ներսէս Պատրիարքի կենաց պարագայք ժամանակակից ազգային պատմութեան բազում հիւսիս կր մատակարարեն : Հրատարակած է քննդիմ անհաւաստութեան տեսակ մը , Քրիստոսի եկեղեցին եւ անոր հակառակորդներն , եւ Ոստումն համարաբառ Անտարակի գրուածն :

Կարապետ վարդապետ Շահնազարեան , ծնած է ի Պարսկաստան Համասան քաղաք , 1814 Մայիս 14 ին , աղիւս քննանիք եւ մեռած է ի Խապիւղ Կ. Պոլսոյ 1865 Օգոստոս 31 ին : Երեւելի պատմագէտ եւ ասուածաբան , Միաբան Ս. Էջմիածնի , հմուտ զանազան ուսմանց եւ լեզուաց , ինչպէս Հայերէնի , Գաղիերէնի , Ռուսերէնի եւայլն եւայլն : Նորա գլխաւոր երկասիրութիւնք են Հերման Դաշանց քղրոյն , Կրօնագիտութիւն , եւ Ռուսերէնէ քարգմանեալ քանի մը գործեր :

1855 ին ի Փարիզ կերպ , եւ հոն բարեբաւ օժանդակութեամբ կը բանայ հայ տպարանն եւ կրկնի հրատարակել Շար հայ պատմագրաց , որ Եօթն հատորներ էին , ինչպէս Սեփարմու Օրբելեանի , Ղեւոնդ Երիցու , Մովսէս Կաղանկալյանցոյ , Մեծօփեցոյ , Սմբատայ եւ Վահրամ վարդապետի պատմագրութիւնք : 1863 ին հիմնեց Երկրագուն հանդէսն՝ զոր իր մահուանէ վերջ տաւ : Կրկնակեցին Նուպար-Շահնազարեան վարժարանի աշակերտք Թ.

րինած է նաեւ Գաղիերէն լեզուաւ Երագիր Պատմութեան Հայոց , քարգմանած է Ղեւոնդ Երիցու պատմութիւնն : Շահնազարեան կարեւոր գումար մի Ազգին կտակեց , որով յետ վախճանին հաստատեցաւ Ն. Շահնազարեան վարժարանն , յորմէ բազում ուսեալ աշակերտներ ելած են :

Գրագիտութիւն. — Հարցումն ոչ քէ հարցական ձեւ մի եւ հետեւաբար պատասխան մի ընդունելու համար , այլ խօսքին ազդուութեան համար կը գործածուի :

Նրբատեսութիւնն այն կարողութիւնն է , որով իմացականութեան իրերն կը տեսնուին հասարակ մարդոց տեսածէն աւելի : Վերագրեալ Օտեանի մասն նրբատեսութեան օրինակ է :

Խ Ղ Ժ Մ Տ Ա Ն Ք

Երբ իւր որդւոց հետ՝ այց հանդերձն էր մաշկեակ՝
Մըրըկաց մէջէն կապարագոյն հերարձակ
Խուսէր Կային Նհովային յերեսաց
Մութըն կոխեց , ու մըռալլ մարդն էր հասած
Առ ստորոտով լերին մ'ի դաշտ լայնատարր՝
Ուր իւր խոնջեալ կինն ու որդիք ոգեսպառ
Ըսին իրեն . « Գետնախըշտի նընջենք հող » :
Կային անքուն խոկար լերանցն ի ստորոտ .
Եւ երբ վերցուց գըլուխն յերկինս տըխրամած
Խաւարին մէջ տեսաւ աչք մի մեծաբաց՝
Որ անքըթթիթ յինքըն նայէր ի մըթան ,
Յահ և ի զող ըսաւ . « Շատ մօտ եմ իւրեան » :
Ջարթոյց որդիքն ու կինն իւր խոնջ և վաստակ
Միջոցին մէջ ըսկսաւ փախչել դժժընդակ ,
Երեսուն օր քալեց՝ գիշեր երեսուն ,
Դեղնած ու մուռն՝ քըստմնեալ յամէն չընընջին

Գաղտադողի՝ չէր նայեր յետս՝ անհանգիստ
Անդուլ՝ անքուն , մինչեւ հասաւ անդր ի նիստ
Ծովուցն երկրի՝ զոր կոչեցին ապ' Ասուր :
« Կանգ առնունք հոս , ըսաւ , այս վայրն է ամուր ,
Արդէն մօտած իսկ եմք ի ծագս աշխարհի » :
Եւ մինչ նըստէր՝ տեսաւ երկնից մէջ խըրթնի
Աչքն ի նոյն տեղ՝ հորիզոնին անդ ի խորս ,
Սասանեցաւ սեւ սարսափման ինկած որս .
« Ծածկեցէք զիս » . գոչեց , և մատն ի լերան
Դէտ կան որդիք վայրագ հաւուռն դողդոջման .
Կային ըսաւ առ Յաբէլ հայրն այն աղագաց ,
Որք յանապատըս Թափառին վրանայած ,
« Դու այս կողմէն պարզէ վրանիդ ըզկըտաւ » :
Եւ ծածանուտ պարիսպն անդէն բարձրացաւ :
Երբ պընդեցին զայն կըշռոցով կապարեայ՝
« Ալ չե՞ս տեսներ » հարցուց խարտեաշըն Սէլլա՝
Դուստրն իւր որդւոց քաղցրիկն իրրեւ զառուօտ :
Ըսաւ Կային « Աչքըն դարձեալ տեսնեմ հող » :
Յովբաղ անո՛նց հայրն՝ որք ընդ չէնսըն կ'անցնին
Փըչեղով փող կամ դափեղով՝ ի թըմբկին՝
Գոչեց . « Կընամ կանգնել պարիսպ մ'անագին » :
Շինեց պղընձի պատ մ'ու գլխային դրաւ ետին :
Կային ըսաւ . « Այդ աչքըն մի՛շտ յիս նայի » :
Ըսաւ Ենովս . « Աշտարակօք սոսկալի
Պէտք է կազմել մի շըրջապատ անմատոյց .
Շինեմք քաղաք միջնաբերդովն ի կառոյց .
Շինեմք քաղաք մի և ցանկենք զայն յետոյ » :
Յայնժամ Թովբէլ հայրըն դարբնաց երկաթոյ
Կերտեց քաղաք գերմարդկային՝ վիթխարի ,
Երբ կաշխատէր ինքն , իւր եղբարքն ի վայրի
Հալածէին զորդիս Սեթայ և Ենովբայ ,

Եւ անցորդաց կը բըրեին զաչս նոքա :
 Երեկոյին ճըգելով նետ աստեղց դին ,
 Կըտաւ որմովք վրանին փոխան՝ կրանիդին
 Մէն մի արծանը զօդեն պինդ հանգուցիւք ,
 Բաղաքն այն թուէր քաղաք դժոխոց չարաշուք :
 Բըրգանցն ի ստուեր մութըն պատէ զդաշտաց ծոց ,
 Լեռնակուտակ է թանձրութիւնըն որմոց .
 Դրոյմեն ի դրան . « Աստուծոյ՝ մուտքն է արգել » :
 Երբ յանգ հանեն որմով պատելն ու ցանկել ,
 Դրին զկային աշտարակի մ'ի կեդրոն .
 Իսկ նա թաղծեալ կայր և դըժնեայ . « Հա՛յր իմ, օ՛ն
 Անհետացա՛ւ աչքն » . հարցուց հէքըն Սէլլա ,
 Պատասխանեց Կային « օ՛հ, միշտ հոն է նա » :
 Յետոյ ըսաւ . Կուգեմ բնակիլ ընդ հողով ,
 Զերդ մենակեաց ոք՝ որ կապրի շիրմին քով ,
 Ո՛չ տեսնեմ ինչ, օ՛չ տեսնուիմ յուսմեքէ ,
 Փոս մը բացին . Կային ըսաւ « Բարեօք է » :
 Յետոյ իջաւ մենիկ ընդ մութ կամարաւ ,
 Եւ երբ յըստուերս անդ ի յաթող իւր նըստաւ
 Ու ծածկեցին նըկուղն վերայ իւր ճակտին ,
 Դամբանին մէջ էր աչքըն , դէ՛ս ի Կային

Թարգմ.

Վ. Հիւկո

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆՔ

Գրութեան քաղցր ակնարկ առ բշուառս՝ սրբազան
 նուագ մի է անբարբառ :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Ոսանաւոր գրելու արուեստն կը կոչուի *Տաղաչափութիւն* .

Ոսանաւորն երկու տեսակ է . 1. Թուական . 2. Զափական . Առաջինն վանկերու քունով կը կազմուի , իսկ երկրորդն վանկերու երկարութեամբ կամ սղութեամբ :

Հայերէն ոսանաւորներն չորսէն մինչեւ տասն եւ վեց վանկով կը շինուին :

Յանգ կ'ըսուի ոսանաւորի այլ եւ այլ տողերու նմանաձայն վերջաւորութիւնն .

Հին եւ նոր ազգաց մեծ բերքով անյանգ կամ մեծալերջ տաղաչափութիւնն գործածած են , ինչպէս նաեւ մեր նախնիք ի կիր արկած են զայն Եւրականաց մէջ .

Ճոխ յանգ կ'ըսուի այն յանգն , որ երկու կամ աւելի ամբողջ վանկերով է , ինչպէս ի վեր անդր արգել , ցանկել , Ենով-
 ֆայ , նոքա եւայլն .

Դաշնակութիւնն է ձայներու հանելի եւ դիրին յաջորդութիւնն որոյ յարմարութիւնն ականջի ականջ կուգայ : Եւ երեք են . 1. Դաշնակութիւն բառից , 2. Դաշնակութիւն բանից : Դաշնակութիւն նմանաձայն : Ներդաշնակ բառերու ընտրութիւնն է դաշնակութիւն բառից : Իմաստին պահանջելուն համեմատ իրարմէ զոս խօսքերն պէտք է իրարու յաջորդեն , եւ մէկ մէկու հետ կապուած ըլլան : Այս է դաշնակութիւն բանից : Բանից դաշնակութիւնն կը պահանջէ նախադասութեանց եւ պարբերութեանց լաւագոյն շարակարգութիւնն :

Պարբերութիւնն է իմաստներն փոխանակ զոս զոս խօսքերով բացատրելու , միայն մէկի վերածել , եւ այսու ներդաշնակաւոր ամբողջութիւն մի ձեւացնել .

Պարբերութիւնն երկու մասերէ կը բաղկանայ , որք են Անդամ եւ հասած :

Անդամը նախադասութիւն մ'է , հասածն անդամին մէկ մասըն է .

Նմանաձայն դաշնակութիւնն է ձայնից այնպիսի դասաւորութիւն՝ որ ճիշդ կը բացատրեն խօսքն : Զորօրինակ , վերի բերքուածին մէջ Սասանեցաւ սեւ սարսափման ինկած որս :

Բառք. — Մաշկեակ, (փետսեփի) Կապարագոյն, կապարի գոյնով. — Հերարձակ, մազեր ձգած. — Մռայլ, մութ. — Խրքնի, մթին. — Հաւ, մեծ հայր. — Վրանայած, վրանով պըսքեղով. — Կշռոց, ծանրացնելու նիւթ. — Փշեղ, փող զարնել. — Դափեղ, քմբուկ զարնել. — Կերեղ, շինել. — Բրեղ, փորել. — Կրակիս, քար. — Յանգ հանեղ, աւարեղ :

ԹՕՓՀԱՆԷԻ ՍՊԱՆԴԱՆՈՅՆ

Կէս օր է, շարժումն ըստ սովորութեան կը սկսի յետ միջօրէի աղօթից : Սպանդանոցին չըջակայ վանդակափակ գոմոց մէջ բազմաթիւ եղինք փակուած կ'սպասեն փողոտուելու . մարմարեայ սալայտտակն հազիւ մաքրուած է նախընթաց աւուր կոտորածոց արիւնէն . նապաղիք կը նշմարուին դեռ ևս որմոց վըրայ կամ յատակի նրբատաշ քարանց ծերպերուն մէջ, և արիւն կը հոտըր ամէն կողմ : Մսավաճառք, ոմն երեք, ոմն չորս և ոմն աւելի եղն բերած, կը սպասեն իրենց կարգին : Սպանդանոցին պետն, այր անձնեայ և թիկնաւեհ, կը մտնէ ներս իւր հետեւորդներով . ամենեքին արիւնուռչտք, իւրաքանչիւր ոք կը ափսոսանի իւր համազգեստով, ցնցոտի տառապանքով մը կ'առնու զուտով և մաշկեայ կրծկալ մը կ'ածէ զլանջաց համակ արիւնոզող . նրան մը կը կապէ իւր կողն, կը մերկացընէ իւր ծղիներն, և ահա ամենեքին պատրաստ են ի գործ :

Ժամն է, չուներն ալ. — բայց միայն որք մեռալընորհն ունին այդ յարկին, — կուգան կը հաւաքուին տակաւ, զի կ'իմանան արիւն խմելու ժամն :

Վանդակափակի մը դուռն կը բացուի, ահա երեք եղինք, սպիտակամորթ, յաղթանդամ կենդանիք, դուրս կը հանուին անտի : Սպանդանոցին դրան մօտ հաստ չուան մը կը կապեն իւրաքանչիւրին եղջերաց երեք հոգի կը քաշեն չուանն առաջոյ, երեք հոգի ալ կը մղեն կենդանին դէպ ի ներս : Դրան առջեւ անասունն արեան հոտ առնելով կ'ընդդիմանայ, կ'զգայ ամէն ինչ, կը ցնցէ գլուխն, բայց հնար չկայ, վերջապէս կը մտնէ : Եղջիւրներէն կապուած չուանն կ'անցունեն փողոտան տեղին գետնին վրայ հաստատուած երկաթէ օղակէ մը . վեց հոգի, եթէ ոչ աւելի, կը քաշեն չուանն, եղին գլուխն կը մօտենայ օղակին մինչեւ թիզ մը . կը պրկեն չուանն և յետոյ մին ոտքէն՝ միւսն՝ ձեռքէն բռնու հարկանելով կը ըզգեսնեն անասունն . այսպէս հետզհետէ միւսներն, գոմէջ մ'ալ կը բերեն, ծերունի կենդանի մը գոնէ տասըն և հինգ տարի լծոյ ներքեւ ծառայած, սեռաքափ, շերկաւորք դարձած . զայն ալ կը զգետեն չաւաչար : Զորս անասունք տապաւստ ինկած են գետնի վրայ անշարժ . լեզու միայն կը շարժեն, կը պաղատին, կը մօտենայ պետն անողոք կերպարանօք, յետանաւոր շողողուն դանակն ի ձեռին, խսկոյն օգնականաց մին կը դարձունէ՝ յողն կ'ածէ եղին ուն, խըռչափողն գալարուելով կը ձգտի, միւս օգնականք բոլոր մարմնով կը ծանրանան անասնոյն վրայ . պետն իւր ձախ ձեռամբ կը բռնէ դուռնի և աջովն՝ Աստուծոյ անունն տալով, ուժգինս կը քսէ դանակն ուլին վրայ՝ այնպէս անտարբեր որպէս թէ կաղամբ մը կըտրէր իւր բունէն . սոսկալի պատառուածք մը կը բացուի ի խրքեղ ական, և արիւնն կարմիր ու թուխ դուրս կը ճայթքէ գունդադունդ, պետն ու օգնա-

կանք կը հեռանան անմիջապէս՝ տեղի տալով չանց որ կը սխտիս լափլփել արիւնն անյագաբար. կենդանին, մարմինն համակ ի դող, կը չարչարուի չարատանջ. կը ձգտի գլուխն վեր առնուլ, բայց ջլատուած է. կը ցնցէ իւր ոտներն, աքացի հարուած մը կուտայ չան որ արիւն ի դունչս ոռնալով պոռչտալով կը հեռանայ, ու բոլորակ մը դառնալով կուգայ վերստին խռչափողին մօտ. կացին ի ձեռին կը մօտենայ օգնականաց մին, և կենդանոյն՝ չե անշնչացեալ՝ կը խզրահ պարանոցն մինչեւ ցողնայարն, քանի մը անգոր ցնցումներ ևս, և կ'անշնչանայ բոլորովին. Անդէն կը սկսի յօշատման գործողութիւնն.

Այսպէս մինչեւ երեկոյ, քառասուն, յիսուն և աւելի կենդանիք կը փոքորուին. այսպէս ամէն օր, միայն մէկ սպանդանոցի մէջ, Բայց ո՞վ կը խորհի աւելի արագահաս գործել մահն, դիւրագոյն ընել այս ըստ ինքեան անագորոյն փոքորումն անասնոց.

Երեկոյ եղած է, սպանդանոցին մէջն ու դուրսն կախուած է տասն հազար քաշէն աւելի միս, յիսունէն աւելի գլուխ և նոյնչափ թոք ու փորոտիք. Աղքատ պառաւ մը միս կը մուրայ դրան առջեւ, ոչ ոք կը նայի երեսն, կը կողկողի հէք կինն. ոչ ոք կ'ողորմի նմա. գոնէ պատու մը թոք՝ կ'թոտ ծնգացն ի դարման. փորոտեաց կտոր մը գոնէ — Բայց ո՞չ ապաքէն մերժուած է այդ յարկէն մարդկային ամէն զգացումն.

Յ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱՆՄՈՒՆՔ

Բաւ չէ մարդոց ըսել. պէտք է կրկնել, յետոյ երեք-

կնել, մանկութիւնն չգիտէր լսել, երիտասարդութիւնը չուզէր ունկնդիր լինել, ծերութիւնը չկրնար յուշի կապել:

— 3000 —

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Անուանափոխութիւնն է անուան մը տեղ ուրիշ անուն մը դնել. եւ զանազան ձեւերով կը լինի. — 1. Պատճառը արդեանց տեղ. ցորենի տեղ՝ Գետեր. 2. Արդիւնքը պատճառին տեղ. վրէժխնդրութիւն ի ձեռին. 3. Պարունակողը պարունակելոյն տեղ. շիւ փոխանակ գիւնոյ. 4. Հեղինակն նորագործին տեղ. Եղիշէ՝ նորա գրիւն տեղ. 5. Վերացեալը քանձրացեալին տեղ. ինչպէս վերագրեալ ընտիր մասմանց մէջ մանկութիւն, երիտասարդութիւն, ծերութիւն փոխան քսելու մանուկ, երիտասարդ, ծեր. 6. Թանձրացեալը վերացելոյն տեղ. Աւստիոյ դահլիճը փոխանակ քսելու Աւստիոյ կառավարութիւնը. 7. Նշանը նշանակեալ իրին տեղ. մերկացալ ծիրանին, առի տուներն.

Բառք. — Ճապաղիք, շատ արիւն քափուիլը. — Ծերայ, հեղք. — Անձնեայ, մեծ ու խոշոր. — Թիկնաւէտ, լայն կոնակով. — Միաժանի, դենջակ կապել. — Տառասոկ, վերադառնալ. — Նրան, բուր. — Ծղի, բազուկ. — Փողոսումն, Մորթելը. — Բուռն հարկանել, բռնել. — Զգեսնել, գետնիցը զարնել. — Սեւաքտի, բուրդը քափած. — Լեկանորք, մերկ, բուրդը քափած. — Յետանաւոր, յետանով. — Յողն ածել, դէպ ի ետեւ տանիլ. — Դունջ, ծնօտ. — Ի քրքել ախան, ալիքն քրքելու մէջ. — Խզրահել, խզել. — Երիքացած, հալած մաշած. — Կողկողիլ, ողբալ.

— 3000 —

ՄԱՅՐԱ

Մայրա ո՞վ Մայրա, որ երկնից լուսոյն էիր ցոլացումն, օրե՛րով ի բուն,

Սեաւ ալիքներուն ու սեաւ ստուերաց
Մատնեցար ի մէջ երկուց աշխարհաց :
Անդունդք կաշան քեզ, ազադակեցին
Դըժոխք դուրս ոստեան, չըտեսաւ երկին
Եւ աստղունք զոր դու սիրէիր ա՛յնքան,
Քու բարեկամներդ, այցելել չ'եկան :
Քեզ անհուն թակարդ ուղիանն անեղ
Բողոքեց չորս դիւ, կատաճ ի քո գեղ,
Յադածրի քո դէմք, դըլխիդ այն վըսեմ,
Վերացած ճակտիդ, ովկիա՛ն դըժխեմ,
Ծաղ ծաղ մաղերուդ ու կուրծքիդ ի թինդ,
Ծաւի աչքերուդ, այն խոր նայուածքիդ
Որ այնքան փութով ու այնքան սիրով
Խոնարհեցան յիս՝ ժըպիտս ածելով :
Մի՞ անոր համար ոտք ելան տարերք
Ու պատըտեցան ծովուն այն ընդերք,
Փուրքերն ու պարխուրց ոռնացին համայն
Ու ջուրին ներքեւ զըրդակն արթընցան :
Խորերն ելան վեր, վերէն ալ ամպրոտ
Պատեցան ըզքէ ի մեծ մի ապշոյ,
Որ աղապստեղով փարէին միայն
Չեփիւռին թեւերն ու այերց դուստն :
Եւ որ ծաղկընէ՛ր միշտ դու քաղէիր
Թեթեւ մատներով յայս փըշոտ երկիր :
Քու աչացդ առջեւ, Մայրա ո՛վ Մայրա,
Ահն ու մահն յանկարծ կը ցըցուն ահա :
Անէ՛ծք այն ծովուն, անէ՛ծք ջուրերուն
Անէ՛ծք այն ամսուն... այլ քեզի ողջո՛յն
Ողջո՛յն քեզ ամիս դու հոկտեմբերի,
Պայծառ ծագեցար դու ինձ այն տարի :

Պահէ՛ իւր արեւն, պահէ՛ մեզ Աստուած,
Արժանի ըրէ՛ զայն քոյին շնորհաց :
Այն աղջիկ Քոյ է, Քոյ է իւր հոգւով,
Ու կըրնայ Քեզի հայիլ անխըռով :
Ե՛ն ե՛ն յաշխարհի առօ՛ստ անապակ,
Քարունք միշտ պայծառ, ու մըշտանըւագ
Մըմունքը ու աղբիւրք ջուրց ականակիտ,
Երկնապլշ ականակք համայն անքըթիթ,
Ու լո՛յս երեսներ ու սիրո՛յ ոգիք
Որոնց հըրճուածք լի եղան երդիք
Սուրբ ծուխք ծըխանաց և կեանք անմըուր,
Ի՛ առաքինութիւն կընդրո՛ւկ մըշտաբոյր :

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆԲ

Գրեթէ միշտ զուրցուած բաներէն աւելի, զանոնք
զուրցելու կերպը կ'ազդէ մարդու. վասն զի ամէն
մարդիկ քիչ շատ նոյն գաղափարներն ունին նոյն բա-
նին վրայ՝ որ ամենուն սովորական է, բոլոր տարբե-
րութիւնն՝ բացատրուեալ կամ ոճոյն մէջն է :

Մ Ա Ն Օ Ք Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն. — Լեզուաց մէջ երկու տեսակ ինչ խո-
սելու կամ գրելու եղանակներն. Յասուկ եւ Չեւառ :

Յասուկ եղանակաւ որ եւ է բառ կամ մտածում կը յայտնեն
առանց զայն զարդարելու :

Ձեւաւոր ոճն խօսքին կամ գրութիւն վերայ նոր գաղափարներ կ'աւելցնէ եւ աւելի զարդարուն կ'ընէ զայն : Այս ձեւն ընդհանուր եւ բնական է , ուստի երբ քսեմք դաշնն գեղածիծաղ *Կ* , տունն *Տ* խոր *Կ* ձեւաւոր ոճով օրինակներ են :

Ձեւերն երկու տեսակ են . Մշածմանց ձեւեր , Բառից ձեւեր : Աղետաւանքն այն ձեւն է , յորում բացատրութիւնը կը գործածուի օրհնութեան կամ աղաչանաց համար :

Անեծֆն է ասելի առարկայի մի վերայ չարիք մաղթել :

Բառք . — Ունել , տրեւ . — Աղածի , մատաւ . — Դրժ-խեւ , աղագամ . — Ծաւ ծաւ , ոլամ . — Ծաւի , կապոյ . — Պարխուրց , աւան հիւսիսային ծով . — Գրգանք , յորձանք (կիր-սալ) . — Ապշոպ , շիտք . — Աղապատել , գորգորալ . — Ա-ւոսֆ , առաւօտի սկիզբ . — Կնդրուկ , ազնիւ խունկ (ֆիւնցիւկ) :

ԿԱՆԱՆՅ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԿՁԲՈՒՆՔԸ

Ամեն կին որ աշխատութեան առաւելութիւնն ու յարգը կը ճանչէ , որ կուզէ աշխատիլ անկեղծօրէն , կը գտնայ անտարակոյս գործելու եղանակ մի իւր ընկերական վիճակին , բնական երկրին սովորութեանց , բարուց եւ մանաւանդ յառաջդիմութեան աստիճանին համաձայն : Որչափ ժողովուրդ մը յառաջացած լինի , աշխատելու ասպարէզը նոյնչափ կընդարձակի կանանց համար , եւ այնչափ գործելու յօժարութիւնը , բարձրանալու եւ ազատ լինելու կամքը կը զօրանայ : Բայց հայ կանայք ունի՞ն արդեօք յօժարութիւն գործելու :

Այս հարցման ըստ կարելոյն պատասխանելու համար գուցէ հարկ կը լինի ակնարկ մը նետել հայ իգական սեռին վրայ :

Քանի որ մանրամասնութեանց մէջ չպիտի մտնամ , վերածենք զկանայս երեք դասու միայն , եւ սկսինք յետնագոյնէն :

Ահա՛ զրկանքէ մաշած , կեանքէն յուսահատած աղքատ կին մը որ նպատակ մի ունի միայն , այն է անօթութենէ չմեռնիլ : Անբան էակի փոխուած գըրեթէ , պատուասիրութեան գաղափարէ զուրկ , կը փնտռէ որ եւ է աշխատութիւն որ իրեն հաց կը մատակարարէ : Օրերն օրերու կը յաջորդեն , տարիները տարիներու , եւ սակայն նորա թշուառ վիճակը նոյնը կը մնայ , գերեզմանին մէջ միայն կը գտնայ սիոփանք : Այդ խեղճ դասը մարդկութեան ողորմելի անասուններն են . սոքա կ'աշխատին ուրեմն բնագլխով՝ կենաց պահպանութեան համար , ոչ թէ աշխատութեան սկզբան ծառայելու մտօք :

Անցնինք երկրորդ դասուն , ոչ նուազ աղքատ , սակայն մեծամտութեան ակտէն ըմբռնեալ , որ ըսել է թշուառագոյն քան զվերոյիշեալն դաս : Կը հիւծի թագուն միջոցաւ քողարկելու ինչ որ յայտնի է այլոց : Եթէ մէկը նոյն իսկ ընտանեկան յարկին ներքեւ գործելու եղանակ մի առաջարկէ , յանդուգն մի է նա որ ընտանեկան պատիւը ոտնակոխ կ'ընէ : Կուի դժժընեայ ընդ մէջ աղքատութեան եւ գոռոզութեան . բացարձակ թշնամանք ընդդէմ աշխատութեան :

Քննենք արդ երրորդ դաս մի կանանց մեծափառքաւ : Ահա կին մի որուն օրերը հարստութեանց եւ ճոխութեանց մէջ կը սահին հեզաբար : Նորածեւութեանց ակտէն ըմբռնեալ՝ փառք կը համարի ուրիշները գերազանցել իւր չքեղ զգեստներովն ու այլ եւ այլ պաճուճանքներով : Իւր նստարանին վրայ բազմած կ'արհամարհէ ինչ որ իւր տնտեսական եւ մայ-

րական պաշտօնին կը վերաբերի, և կը յանձնէ զայդ օտար ձեռաց, մայր մի որ զանց կ'առնէ ուղղել իւր որդւոյն զգացումները . . . : Կը հարցնեմ արդ թէ ի՞նչ է այդ սիգապանծ կնոջ նպատակն աշխարհիս վերայ : Զի՞ հանդիսանար նա արդեօք իբրեւ աւելորդ և փնասակար զարդ ընկերութեան : Բանաւոր էակ մի, կին մի որ միայն աչաց հաճոյքը գոհացնելով հաճութիւն զգալու չափ կը նուաստանայ . . . :

Ուստի յետնագոյն կարգի կինը կ'աշխատի նիւթական պէտք մի գոհացնելու մտօք, առանց աշխատութեան սկզբունքն ըմբռնելու, իսկ միւս երկու կարգի կանայք աշխատութիւնը կ'արհամարհեն իւր ամենայն ձեւերով, կ'անգոսնեն կնոջ պաշտօնը, պաշտօն սիրոյ, անձնուիրութեան, մեծագործութեանց և զոհից : Արդարեւ ո՞վ առաւել քան զմայր գիտէ սիրել . ո՞վ առաւել քան զկին գիտէ տոկալ և լուել : Մայր մի իւր որդեկին կեանքն աղատելու համար մահուան կը դիմագրաւէ . կին մի իւր ընտանեաց թշուառ կացութիւնն սփոփելու համար շուրջը յուսոյ նշոյններ կը սփռէ, յուսահատութիւնը իւր անձին համար պահելով միայն : Կինը նախախնամութիւնն է ընտանեկան յարկին, կինը մայր է : Ուր որ սէր կայ, հոն զոհ կայ, ուր որ զոհ կայ, հոն անձնուիրութիւն կայ, ուր որ անձնուիրութիւն, հոն աշխատութիւն, հոն խաղաղութիւն, հոն անդորր :

Ինչո՞ւ այսօր ուրեմն կինն իբրեւ անձնասէր և պաճուճասէր էակ մի կը համարուի . . . :

Նախնի ժամանակները երբ կինը իւր բնական պարզութեան մէջ էր և ընտանեկան երջանկութեան գաղափարաւ լի, երբ գիտէր սիրել և գործել, նա բարոյապէս մեծ էր, զի կին էր և մայր ճշմարտապէս :

Ի՞նչ յաջորդեց այն վիճակին : Ընկերութիւնը յառաջ քայլելով, ընկերական յարաբերութիւններն և մոլորութեան պատճառներն աւելնալով, կինը հրաժարեցաւ իւր նախնի, համեստ և առաքինի կեանքէն, նոր ձկտումներ ունեցաւ, նոր փառքեր որոնեց, ուղեց ընկերութեան թագուհին լինել, գահակալել, իշխել : Պճնասէր եղաւ գրաւելու համար, ունայնասէր՝ իշխելու համար : Կինը այն վայրկեանէն ոչ եւս ընտանեկան յարկին նախախնամութիւնն էր : Իւր վիճակը փոխուեցաւ . փոթորկալից աշխարհ մի բացուեցաւ իւր առջեւ, և երբ կրթեալ սիրտ մի, զարգացեալ միտք մի միայն կրնային փրկել զնա, թողուցին որ նորա զգացումները խանգարին :

Կինը խարդախ, խորամանկ, նենգաւոր, կեղծաւոր է, կ'ըսեն : Կը կրկնեմ, կինը ընկերութեան զոհն է, և իւր ամենափոքրիկ յանցանքը ամենայն խստութեամբ կը դատուի միշտ : Նա գիտէ որ արք զօրաւոր են գիտութեամբ, օրինօք և նիւթական ոյժով, կ'զգայ որ սոյն առաւելութիւնները կը պակսին իրմէ, և յայնժամ տարբեր զօրութեամբ կը ջանայ մրցիլ այսինքն անձնական շնորհիւք, արուեստիւ, խարդախութեամբ և ստութեամբ : Ուր չ'կայ ներդաշնակութիւն զանազան բարոյական ոյժերուն մէջ որոնք մարդկային ամբողջութիւնը կը կազմեն, հոն այլայլութիւն կը պատճառի : Թող կինը հաւասար լոյս վայելէ արանց հետ, թող բարձրագոյն ուսմանց դուռները բացուին իւր առջեւ, թող ուսմամբ զօրանայ, իւր իրաւունքը ճանչնայ, ստանայ, իւր հաւասարակշռութիւնը գտնայ ընկերական ծանրութեան մէջ, ի՞նչ պէտք յայնժամ սուտի և արուեստի . երբ չար պատճառ մի կը վերնայ, անոր տխուր հետեւանքները չեն գոյանար :

Զոհերը դատապարտեալները կանայք են . մենք ,
կանայքս , ուրեմն աշխատինք մեր փրկութեան հա-
մար . փրկարար միջոցներն են լոյս և աշխատութիւն :
Ջանանք ուրեմն հաստատուն և վճիտ լոյսով մեր մըտ-
քերը պայծառացնելու . ջանանք մեր սրտերը կրթե-
լու և սէրն ազդեւելու բարւոյն և մեծին : Երբ կնոջ
սիրտն ու միտքն զարգանան , կինը սէր է , լոյս և զօ-
րութիւն : Յայնժամ կ'զգայ թէ ինքն է իւր ամբող-
ջութեամբը , կը խորհի վստահութեամբ , կ'ընտրէ իւր
աշխատութեան եղանակը , կ'ընդարձակէ իւր գոր-
ծողութեան ասպարէզը , նոր աշխարհ մի կը բացուի
իրեն համար ուր՝ հետզհետէ յառաջանալով կը հասնի
մինչեւ ցկէտ հաւասարութեան , և կը լինի մարդկու-
թեան թագուհին , ինչպէս այրը թագաւորն է :

(Արեւելեան Մամուլ)

ՍՐԲՈՒՇԻ ՏԻՒՍԱԲ

ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍ

Թէ մեր մըտաց խոհուրդներ են լուսաւոր կամ մըքին ,
Բացաւորութիւն մեր կ'ըլլան կամ շատ յսակ կամ խը-
րին ,

Քաջ լուսաւոր յայտնուի , երբ ըմբռնենք բան մը լաւ ,
Զայն պատկերը կը գտնենք յարմար բառեր շատ դիւրաւ :

Թարգմ .

Լ . Գ . Մ .

(Պուալոյ)

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն . — Մրբունի Տիւսաբ , ծնեալ Վահագն-
եան , Դուստր Տիկին Նազըր Վահանեանի , որ Օրբագիւղի Հը-

ռիփսիմեանց Օրբոզաց վարժարանն հաստատ է , աւակերտած
է ծանօթ բանասէղծ Մկրտիչ Պէճեկբաշեանի . Նշանաւոր գրա-
գիտնի մ'է "Տիկին Տիւսաբ" իւր վիպասանական գործերով ,
Մայքան է իւր առաջին գործն , որ այնքան աղմուկ յարոյց , եւ
հմայից բանակուելի ու ընկերաբանական տեսութեանց առիթ
բնծայեց . միւս գործերն են , Սիրանոյշ , Արաֆիա :

Գրագիտութիւն . — Աստիճանեալ կարգն կամ յառաջադ-
րարներն այն է , յորում բառերն դրուած են ըստ առաւել կամ
նուազ զօրութեան . ինչպէս , ուր որ սէր կայ , հոն զոհ կայ ,
ուր որ զոհ կայ , հոն անձնուիրութիւն կայ :

Բառք . — Մեծափարքաւ , cuius fluminis :

ԱՐՏՕՍՐ ԵՒ ՍՓՈՓԱՆՔ

Երկին , ծիծաղ չունին բընաւ ի չըրթունս .

Նոցա համար աղօտացաւ արիւոյն լոյս .

Գլուխ ի խոնարհ գնան ըզկենաց ճանապարհ ,

Անոք և չըւառ :

Յաւիտենից մուրացիկներն են , աւա՛ղ ,

Եւ նայեացներ ունին խորին և նըւաղ .

Փուշերու մէջ դաժան կոխեն արիւնոտ

Այդ քայլեր կըթոս :

Մըթին երեսն ևեթ տեսան աշխարհի ,

Եւ որպէս բուն միայն գիշերըն ունի ,

Եւ տրտմութիւն բացաւ իւր գիրկն անհաւթոյր

Աղքատին տըխուր :

Եւ սակայն Տէր չը մոռացաւ բընաւին

Իւր արարածն , և են մարդեր որ ցաւին

Անվերջ ողբոց և հեծութեանց մատնըւած

Եղուկ էակաց :

Ողորմութիւն տըւալ իբրեւ սպեղանի
Հիքին վերաց, և թեւերով հոլանի,
Սպիտակագեղ թռանի պայծառ երկնից տակ
Գըթութեան հրեշտակ:

Մըրկէն յետոյ ժպտուն եթերն է գթութիւն
Եւ Աստուծոյ անճառ ակն է յարարթուն
Եղկեւեաց վրայ որք, թէպէտ և կարեմէր,
Հային մերթ ի վեր:

Թշուառութիւն մեծ հիւանդն է մահճին մէջ,
Ուր ցաւք դժնեայ տանջեն ըզնա անընդհեջ.
Եւ գութ քայլէ յուշիկ քայլով նըմա մօտ,
Ըզգոյշ, պատկառոտ:

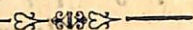
Եւ մինչ անցնին ամենեքին շառաջմամբ
Մըռայլ կենաց ընդ փոթորիկս և ընդ ամպ,
Անդընդոց եզրը թեւաբաց և կանգուն
Խորհի գըթութիւն:

(Յուզման ժամեր)

3. ՍԵՅԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Ամենէն երջանիկն ցա է, որ պահառ կը լինի այ-
լոց բազմաց երջանկութեան:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բառք. — կրօն, սահող, սկար. — Անհամբոյր, անհա-
նելի: — Անընդհեջ, անդադար:

2 Ի Ի Ն Ա Ծ Ա Ղ Ի Կ

Գիտէ՞ք էնքըլպէրկի հովիտն, հեռի չէ Ալթոր-
ֆէ, անդ կառուցուած է Նօոր-Տաօ Տըզէսիթի մա-
տուռն:

Եթէ գիտէք դուք էնքըլպէրկի հովիտն, անշուշտ
գիտէք նաև այն խրճիթ՝ ուր մեռաւ խարտիչագեղն
Կրէչէն:

Այն խրճիթ՝ ուր մեռաւ խարտիչագեղն Կրէչէն՝
չինուած է զմիջոցաւ դարեւանդի՝ նուրբ դալարեաց
վերայ, անտառի մը հովանւոյն տակ, ապառաժնե-
րէ մի քանի մատնաչափ հեռի:

Ընդարձակ է անտառն և խորհրդաւոր, ժայռք
կը ձեւացնեն անդ քարայրներ և խութեր, ոյց վե-
րայ կը տեսնուի ջրուտ ոտիւք քարայծին անցքն իր-
եւ թռչնոյ:

Այս ժայռից մէջ կայ գահաւանդ վիհ մի, ուր կը
խորասուզի հեղեղ մի ահագին շառաջմամբ,

Դուք լսած էք այդ շառաջիւնն, և զգացած էք ձեր
դալուկն, դուք որ գիտէք էնքըլպէրկի հովիտն:

Այսպէս ուրեմն մի կողմանէ ամէն ինչ որ բնու-
թիւնն ունի ահեղաշուք և վեհագոյն, միւս կողմանէ
ամէն ինչ որ մարդկութիւնն յառաջ կը բերէ յոյժ
պարզ և յոյժ անդորր, հովիտն էնքըլպէրկի և խրճի-
թն Կրէչէնի: Զորեքտասանամեայ որբ խարտիչագեղն
Կրէչէն, իւր հանւոյն հետ կը բնակէր այս խրճիթն,
հնգետասանամեայ մեռաւ անդ:

Կրէչէն միշտ եղած էր բարի, հեղահամբոյր և
պարկեշտ. բայց ո՞վ պիտի յիշէր իւր առաքինու-
թիւնները, նոյն իսկ հանին ոչ ինչ կը յիշէր այլ ևս:

Հանին այնքան պառաւ էր, կը նմանէր ուրուականի մը որ կը շարժի կենաց մէջ:

Ահա այդ պատճառաւ աշխարհի վերայ ոչ ոք ողբաց զխարտիչագեղն կրէչէն:

Բայց ի ժամու յորում հէք աղջիկն հոգին կ'աւանդէր, հրեշտակ մը ներկայացաւ անոր:

Գողցես հրեշտակաց գեղեցկագոյնն էր, նա լեռանց ձեան նման սպիտակ էր, ունէր ոսկեշող լուսապըսակ մի և երփնագոյն շոգետեսակ թեւեր:

Արթնցուց զմատաղ օրիորդ՝ որ խորին հառաչ մի արձակելով բացաւ աչերն և ժպտեցաւ:

Արդեօք վարձք մ'էր, արդեօք վերջին փորձ մ'էր:

Ահա ինչ որ ըսաւ գեղեցիկ հրեշտակն առ կրէչէն.

Քենէ բան մը պիտի ապրի: Մարմնոյդ մաքրագոյն մի մասը պիտի փոխուի ի ծաղիկ: Անցեալ առաքինութեանց ի վարձ Աստուած քեզ կը թողու ընտրութիւնն: Ո՞րն է այն ծաղիկ որ մտացդ ճգարտագոյն պատկերն քեզ կը թուի լինել:

— Կուգե՞ս, աւելցուց հրեշտակն, որ մարմինդ չքնաղ կակաչ մը լինի:

— Ոչ, պատասխանեց գեռահասակ աղջիկն, կակաչն չունի բոյր, գեղեցիկ է բայց չէ օգտակար:

— Հապա շուշա՞ն

— Այն յոյժ գերիվեր կը բարձրանայ ուրիշ ծաղիկներէ, գեղեցիկ է, այլ չէ համեստ:

— Վարդ մի:

— Փուշեր ունի այն, կը խոցէ այն ձեռքն՝ որ կը մատչի զայն քաղելու, գեղեցիկ է, բայց չէ բարի:

— Եղիւր ուրեմն մանիչակ մի, աւելցուց քաղցրութեամբ հրեշտակն, եղիւր ուրեմն: Այդ ծաղիկ ունի

քաղցր բոյր, չբարձրանար իւր ընկերներէն վեր, չունի գէնք խոցելու այն ձեռքն՝ որ կը մատչի զայն քաղելու, օգտակար է, համեստ և բարի:

— Ո՞վ բարերար հրեշտակ, կրկնեց կրէչէն, չըսի՞ր ինձ թէ քեզ թողուած է ընտրութիւնն:

— Անշուշտ:

— Օ՞ն ուրեմն, կ'ուզեմ որ իմ մահկանացու մասս լինի ձիւնածաղիկ:

— Ձիւնածաղիկ, կրկնեց հրեշտակն զարմացեալ, կ'ուզե՞ս ապրիլ մինչ ամէն ինչ թառամեալ է, կ'ուզե՞ս ծաղիկ մինչ համայն բնութիւն մեռեալ է:

— Պիտի ծանուցանեմ գարունն: Այնմ՝ որ իւր աչերն յիս խոհարհեցնէ, պիտի ժպտիմ իբրեւ զյոյս:

Թարգմ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Առաքինութիւնը հոգւոյ առողջութիւնն է. առաքինութիւն միտ երջանիկ կրնեն զմարդիկ՝ որ ունին զայն. իսկ ի լաւութիւն կը դարձնեն զանոնք, որ զայնս կը տեսնեն, քէպէտ եւ չունին:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Նշան կը կոչուին մեր գրագմանց կամ գաղափարաց արտաքին ցոյցերն:

Լեզուն մասնաւոր նշաններու ամբողջութիւնն է, եւ երկու տեսակ է. 1. Բնական. 2. Արուեստական:

Բնական լեզուն է դիմաց շարժումը, բացագոյնութիւններ, անյօդաւոր աղաղակներ:

Արուեսական լեզուն մարդկային հանճարոյ գործն է, եւ
կը պարունակէ մեհենական պատկերներ կամ ձեւեր, խորհրդա-
նշաններ, եւ խօսքեր: Ինչպէս վերի գրուածքին մէջ. *Վարդը* գե-
ղեցկութեան, *շուշանը* անմեղութեան, *մանիշակը* պարկեշտու-
թեան խորհրդանշաններ են:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Վ Ա Ր Դ

*Վերջին վարդ, վերջին վարդ,
Սիրականիս վերջին զարդ,
Նա քեզ հանեց իւր կրծից,
Ինձ պարգեւեց, վերջին վարդ:
Մանկութեան ոսկի ժամերն,
Անցե՛լ են անդառնալի,
Կորած սիրոյս յիշատակ
Դու ես միայն, վերջին վարդ:
Դարնան օրերն անցե՛լ են
Տօթ՝ ամառն է ինձ էրում,
Միշտ սպասում եմ քու տեսքին
Դուն ամառուան վերջին վարդ:
Երջանիկ կեանքիս օրերը
Ցաւ են դարձել առաջիս,
Ուրիշ օրեր, ուրիշ կեանք
Միտքս բերիր, վերջին վարդ:
Շատ չի տեւել կը բացուի
Առաջիս սե գերեզման,
Էս աշխարհից միայն քեզ
Հետքս կ'առնում վերջին վարդ:*

Ք. Պ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Պէտք է պարագայից յարմարիլ գիտնալ:

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ն

Ամէն գիւղ՝ կայ մի անձն՝ որ չունի ընտանիք,
այլ որ բոլոր աշխարհի ընտանեաց կը վերաբերի, զոր
մարդիկ կը կոչեն իբրեւ վկայ, իբրեւ խորհրդական,
կամ իբրեւ գործիչ քաղաքային կենաց ամենէն հան-
դիսաւոր գործառնութեանց մէջ. առանց որոյ չիք
ծնունդ եւ մահ, որ զմարդ կ'առնու ի գրկաց մօր եւ
կ'ամփոփէ ի շիրմի, որ կ'օրհնէ կամ կը նուիրագործէ
որրանն, ամուսնական անկողինն, մահիճքն մահու եւ
դազաղն. մարդ մի՛ զոր փոքրիկ մանկունք սովոր են
յարգել, սիրել, երկիւղիւ հանդերձ, զոր անծա-
նօթք իսկ հայր իմ կը կոչեն, որոյ առջեւ քրիստոնե-
այք կը յայտնեն իրենց ներքին խոստովանութիւնքն
եւ ամենաթաքուն արցունքները. մարդ մի որ սիւ-
փիչ է իւր պաշտամամբ հոգւոյ եւ մարմնոյ ամէն տա-
ռապանաց, հարստութեան եւ աղքատութեան անհրա-
ժեշտ միջնորդ է, որոյ գուռն կը բազխեն մի զմիւրոյ
կնի հարուստն եւ աղքատն. հարուստն որպէս զի հոն
թափէ իւր ողորմութիւնն, եւ աղքատն՝ որպէս զի
ընդունի զայն առանց կարմրելու: Մարդ մի որ չու-
նենալով երբէք որ եւ է ընկերահան աստիճան, հաւա-
սարասէս կը պատկանի ամէն դասուց. ստորին դա-
սերուն կը պատկանի աղքատիկ կեանքով եւ յաճախ
խոնարհ ծննդեամբ, եւ բարձրագոյն դասերուն՝ իւր

դաստիարակութեամբ, գիտութեամբ և զգացմանց բարձրութեամբ զորս մարդասիրական կրօնք մի կը ներշնչէ և կը հրամայէ. վերջապէս մարդ մի որ ամէն բան ըսելու իրաւունք ունի և որոյ խօսքն բարձրէն կուգայ սրտերու վրայ աստուածային պաշտաման մի հեղինակութեամբ: Քրիստոնէութիւնն երկու եղանակաւ գրուած աստուածային փիլիսոփայութիւն մ'է, իբրեւ պատմութիւն՝ Յիսուսի մահուան և կենաց մէջ, իբրեւ պատուիրանք՝ նորա աշխարհ բերած վսեմ ուսմանց մէջ. քրիստոնէութեան այս երկու բառերն պատուիրան և օրինակ միացեալ են՝ Նոր Կտակարանին կամ Աւետարանին մէջ: Գեղջերէցն պարտաւոր է զայն ի ձեռին ունենալ, միշտ աչացը տակ, սրտին մէջ յաւէտ: Բարի քահանայ մի այս աստուածային գրոց կենդանի մեկնութիւն է:

Այս գրքին ամէն մի խորհրդաւոր բանն կը պատասխանէ ճշգիւ նորա յուզած գաղափարին, և կը բովանդակէ գործնական և ընկերական իմաստ մի, որ կը լուսաւորէ և կը կենդանացնէ մարդուն ընթացքը: Չիք բարոյական և քաղաքական ճամարտութիւն որ չը գտնուի Աւետարանի մէկ տան մէջ իբրեւ ի սերման. արդի բոլոր իմաստասիրութիւնք մեկնած են անոնցմէ մին և յետոյ մոռցած զայն. մարդասիրութիւնն ծնած է իւր առաջին և միակ պատուիրանքէն, այն է գթութենէ: Նա ստիպած է զմեզ ճանաչել մեր հաւասարութիւն ու եղբայրութիւն Աստուծոյ առջեւ, և աստի՛ ծնած է քաղաքական հաւասարութիւնն: Օրէնքներն մեղմացած են, վայրի սովորոյթք ջնջուած են, շղթայք խորտակուած են, կիւն վերստին ստացած է այր մարդուն սրտին մէջ յարգանք: Յորջափ իւր բանն հնչեց դարուց մէջ, նա տապալեց մոլորու-

թիւն և բռնութիւն, և կրնամք ըսել թէ ամբողջ այժմու աշխարհն իւր օրէնքներով, բարքերով, հաստատութեամբք, ակնկալեօք է աւետարանական բանըն առաւել կամ նուազ մարմնաւորեալ արդի քաղաքակրթութեան մէջ...

Երիցուն, մնացեալ կեանքն պէտք է անցնի սեղանին առջեւ, տղայոց մէջ, որոց կը սորվեցնէ քրիստոնէական թո՛ղովք, բարձրագոյն իմաստասիրութեան այդ ժողովրդական օրինագիրքն, աստուածային իմաստութեան այդ այբբենարանն, մինչ միևնոյն ժամանակ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կ'ընէ դրոց մէջ, որք առանձնակեցին մեռեալ ընկերութիւն են: Երեկոյն երբ ժամակոյն կ'առնու եկեղեցւոյ բանիքն, երբ հրեշտակի տեսուն զանգակը կը հնչէ գիւղին զանգակատան մէջ, այնուհետեւ կը տեսնեմք ժողովրդապետն ժամագիրք ի ձեռին, մերթ իւր մրգաստանին խնձորենեաց ներքեւ, մերթ լեռան բարձր ուղիներուն մէջ կը ծծէ դաշտերու քաղցր և սուրբ օդն, մերթ կանգ կ'առնու կարգալու համար նուիրական բանաստեղծութեանց մի տունն, մերթ կը դիտէ երկինքն և հովտին հորիզոնն, և վերստին կ'իջնէ յամբընթաց առ բնութիւն և առ նորա հեղինակն նուիրեալ սրբազան և հոգեգրուարճ հայեցողութեամբ:

Ահա այս է նորա կեանք և հաճոյք. իւր հերք կ'սպիտականան, իւր ձեռք կը դողան սկիհը վերցունելով. իւր նուաղեալ ձայնն կը կորնչի սրբարանին մէջ, այլ դեռ ևս կը հնչէ իւր ժողովրդեան մէջ. կը մեռնի, անանուն քար մի կը ցուցնէ իւր տեղն գերեզմանատան մէջ իւր եկեղեցւոյ դրան մօտ. ահա կեանք մի սահեցեալ, ահա մարդ մի յաւէտ մոռացեալ: Այլ այս մարդն գնաց հանգչիլ ի յաւիտեանականութիւն,

աւր հոգի մի կ'ապրէր յառաջագոյն և նա ամտի կե-
նաց մէջ գործեց լաւագոյնն . նա չարութեան հաւա-
տեանական հրամանն, օղակ եղաւ հաւատոյ և առա-
քինութեան անհուն շղթային և թողուց ասպագայ
սերնդոյ՝ հաւատք մի, օրէնք մի, Աստուած մի :

ԼԱՍԱՐԴԻՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Նոցա՛ որ ի շահ կրօնից կը բուին երկնչել նոր գա-
ղափարներէ՝ կրնայ տուիլ Կէօթէի պատասխանը .
« Ով որ ունի գիտութիւն եւ արուեստ՝ ունի կրօն . ով
որ չունի այս երկուքը՝ այնպիսոյն կը մաղթեմ կրօնի : »

Ա . Մ . ԳՐԵԳՈՐԵԱՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բառք . — Մի զմիտ կնի, յաշորդաբար :

ՅԵՐԿՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂՍ

Քաղցրախօս Պրլես՝ քու անուշ լեզուն
Քնարըդ ներդաշնակ, հոգիդ ըզգայուն —

Աշխարհ գրաւեցին, դաինեղարդ գլխով
Դու ժողո ես գալի մարդկանց մէջ շքով :
Քեզ սիրեց աշխարհ — սիրեց սերտ սիրով,
Արանէս ուղիդ փռեց փարդերով .
Համբաւը հեռու աշխարհներ հասցուց,
Քեզ արձանացուց դիւցազանց դասուց,
Ու դեռ քո հոգին չէր ելեր մարմնից՝
Նա քեզ արձաններ կանգնեց մետաղից :
Քեզ սիրեց աշխարհ և սիրեց — իրօք
Ձի անոյշ լեզուէդ չի լսեց վատ խօսք .
Լարերիդ երբէք չի տուիր դադար,
Երբոր գովելու ունէիր պատճառ .
Բայց երբոր Բասրէյ պէտք լինէր չարին՝
Քննարըդ իսկոյն կախովում էր պատին :
Քու ասպարէզն էր գինառատ խնջոյք,
Քեզ պատում էին կանանց, կուսից հոյւք .
Վարդ էր տեսածըդ՝ վարդ էիր երգում, —
Փռչից, տառասկից միշտ հեռի փախչում . . . :

* *

Այլ էր վիճակը մի այլ պրեւտին,
Անհաշտ թրչնամի կարծած ամենին,
Որին ըսկըսած փոքրից մինչի մեծ
Մարդկութեան ցեղի անուանեցին ցեց :
Դա՛ռն էր վիճակը, դա՛ռն էր կոչումը
Այդ տարաբաղդին . դրսում՝ ո՛չ տունը
Ունէր նա հանգիստ . ծընընդեան օրից
Սիրոյ մի նըշան չի տեսաւ մինից :
Լեզուն — մահաթոյն ասացին մարդիկ,
Ճարտար խօսուածքը — չարութեան գործիք

Եւ այն հանճարը , որ նորա բաժին
Տուաւ ի վերուստ — մարդիկ ջանք արին
Թաղել ցեխի մէջ իրանց վատ կենաց ,
Որի մէջ ինքեանք էին թաթախուած :
Բայց նա միշտ հրպարտ՝ մընաց հաստատուն ,
Հանճարն էր նորա միակ ձեռնածուն ,
Անդուդու ոտքով անցաւ այս աշխարհ ,
Հոգին անվրդով , ճակատը պայծառ .
Եւ մինչեւ վերջին րոպէն իր կենաց
Սըրտից չի հանեց հառաչանք , ո՛չ լաց :
Բայց երբոր նորա անշնչացած մարմին
Զազրեղի սողնոց ելաւ լո՛ր բաժին ,
Եւ երբ շատ դարեր գընացին , անցան , —
Լո՛կ այն ժամանակ մարդիկ իմացան
Այն աղնիւ սէրը սըրտի մէջ փակած ,
Որ կոյր աչքերուն երբէ՛ք չերեւաց :
Իմացան , որ կար նաև այնպէ՛ս սէր
Որ հաստ փաքաքով ծաղրի պատած էր ,
Եւ քարկոծ արին այն խեղճ բրժիշկը ,
Որ ցաւով՝ նոցա բըժըշկեց վէրքը :

Ռ. Գ. Պ.

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Իմաստունն անձին կը վերադրէ իւր քերութեանց
պատճառն , անմիսն՝ այլոց :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բառք. — Պոռն , բանաստեղծ . — Ժուռ գալ , պսիլ . —
Արահես , ուղիղ հանապարհ . — Բաւրեղ , մեղադրել , վառ զար-
նել . — Զազրեղի , գէշ . — Փաքաք , կապոց :

ՀԱՅՐ ԵՒ ԴՈՒՍՏՐ

Միջերկրականի կղզեաց միոյն մէջ հայր և աղջիկ
մշտադալար նարնջեններէ և կիտրոններէ չըջապատ-
եալ և չափաւոր ու դոհ սակաւապէտ դրից մէջ՝
գրեթէ անապատի մը մէջ կ'ապրէին : Ընտանեկան
մահք , սիրեւեաց անբուժելի հիւանդութիւնք , ազ-
գականաց և բարեկամաց ստացուածոց ի հրդեհից՝
ի սնանկութեանց վերահաս կորուստք , բաժանմունք՝
վէճք՝ բանակուիւք և թշնամական արարք ազգայնոց
մէջ , այնպիսի ձանձրութիւն և սրտնեղութիւն պատ-
ճառած էին այս հօր՝ որ առ ժամանակ մի իրենց հայ-
րենի քաղաքէն և տունէն հեռանալու պէտքն զգաց ,
նաև իւր առողջութեան համար . բայց տեսաւ զաւա-
կը որ չէր ուզեր և չէր կրնար բաժնուիլ իրմէ , ուս-
տի միասին ճանապարհորդութիւն մը՝ առժամանակ-
եայ մի քանի ամսուան համար որոշուած՝ բաղդին
բերմամբ մի քանի տարիներու յանգեցաւ :

Թէպէտ միջերկրականի մէջ՝ բայց իրենց կղզին աշ-
խարհիս ամենէն հեռաւորն էր . Սուրբ Հեղինէն նաև
աւելի , տասն և հինգ օրն անգամ մը միայն հաղոր-
դակցութիւն ունէին ցամաքի և քաղաքականացեալ

աշխարհին հետ . միևնոյն օրը կը հասնէին գրեթէ երկու շոգեհաւք հիւսիսէ և հարաւէ : Ի՞նչ ուրախութիւն էր երբ հեռաւոր սիրելեաց նամակաց և օրագրոց ծրարք այդ կամաւոր աքսորելոց տունը կը մտնէին և կը բացուէին , և ի՞նչպէս անհամբեր սպասողն կը քանդէր այդ ծրարները , և հոն իւր երեսին վրայ ուրախ ծիծաղ , զուարթութիւն և երբեմն նաև տխուր արտասուք կը հոսէին և հարսանիքն սուգի կը փոխուէր : Հայրը զաւկին ուրախութեամբն կ'ուրախանար եւ տխրութեամբն կը տխրէր : Որովհետեւ միշտ իւր մտատանջութեանց գլխաւոր մի աւարկայն նաև այն էր որ այդ թարմ ծաղիկ մի գուցէ օտար հողի և երկնքի տակ խամրի . երբ տան շուրջը պատող պատշգամի վերայ մութըն ինկնելէն վերջը՝ իւր զաւակը կը տեսնէր պատահաններէն որ կը չըջագայէր դուրսը՝ առանձին , ծանրաքայլ , մերթ աստեղազարդ երկինքը նայելով , մերթ ի հեռաւոր հորիզոնն աչքերն յառելով , յեցեալ վանդակապատին վրայ , միշտ մտածութիւն մը կուգար թէ երիտասարդութիւնն բնական էր որ երիտասարդութիւն փնտռէր . մտերմական բարեկամութեան համար ոչ միայն տարիքներու , դաստիարակութեանց յարմարութիւնն , այլ նաեւ բնաւորութեանց՝ զաղափարաց գիրկընդխառնում մը պէտք էր : Եւ այդպիսի ոք չ'կար և գոյութեան յոյս չ'կար Օր մը Մայտայի Հեղինակը հարցուց իրեն թէ ի՞նչ կը կարգար . « Տիկին տը Աթալի Քորինը » պատասխանեց : « Նկարագրեալ կանանց ո՞րն է քեզ հաճելի , ո՞ւմ կուզէիր նմանիլ » . հարցուց : « Լիւսին է ինձ հաճելի » . եղաւ պատասխանը : « Այդ բնութիւնը կը սիրեմ ես : » — Ո՛հ , ես Քօրին կուզէի լինել . — Ըսաւ

տիկինը : Այդպէս են ահա մարդկային բնաւորութիւնք , ոմանք վարդի պէս վառ ի վառ կը փայլին կերպարանօք և կը հրապուրեն բուրմամբ , ոմանք մանուշակի պէս զիրենք կը ծածկեն և իրենց հոտին քաղցրութիւնը միայն կրնայ զիրենք յայտնել :

Մանուշակ ըսինք , ծերութիւնը և վերջին տարիքը անցելոյն յիշատակօք և սիրելի յիշատակօք կապրի : Ծեր հայրը զաւկին մահուանէ վերջը կ'երթար այն հին տունը ուր աղջկան հետ տարիներով ապրեր էր , կ'իջնէր այն պարտէզը ուր նէ ուրախ զուարթ երբեմն վազվաւեր էր , կը նայէր այն անկիւնը ուստի նէ մանուշակ քաղէր և փունջիկ մը շինելով կուտար հօրը գարունն աւետելով և հիմայ մանուշակ չ'կար . տխուր՝ կը յիշէր Շէքսպիրի այն տողերը յորում Օֆէլիա կըսէ . « Կուզէի քեզի մի քանի մանուշակ նաեւ տալ , բայց իմ հօրս մահուընէն յետոյ նոքա բոլորն ալ թառամեալ էին » : Ծեր հայրը կը տեսնէր որ իւր աղջկան մահուանէն յետոյ մանուշակները ոչ միայն թառամեալ՝ այլ բոլորովին անհետացեալ էին . ո՞րչափ գոհ պիտի լինէր եթէ հատ մը միայն գտնէր այն մանուշակներէն որ իւր զաւկին քաղածներուն թոռներէն լինէին : Այսպէս խեղճ է մարդկային սրտին տկարութիւնը :

(Բարոյախօսութիւն գլխաւոր)

ՄԵՐԵՆՑ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆԳ

Հիւղա՛կ , յորում կը փայլէր բոց բուխերկի ,
Յա՛րկ գոյր նըծդեհ սիրէր ըզծուխ տեսնել .

Ո՛ր անցունչ իրք , ունի՞ր ուրեմբն հոգի
Հաղորդ մեռյա հոգւոյ եւ ոյժ ի սիրել :

ԱՍՏՈՐԻՆ

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Յովսէփ Շիւմանեան (Ծերեկոյ) 1822 թուականին ծնած է ի Կ. Պոլիս . իւր կրթութիւն վեցեկոյ Մը-խիթարեանց բոլ առած է : Տաղանդաւոր վիպասան՝ որ գրած է Թորոս Լեւոնի , Թեոդորոս Ռշտունի , Երկունք Թ. Դարու : Մե-ռաւ ի Թիֆլիզ 1888 մարտի 17 ին . եւ բաղուեցաւ Խօշիվանքի գերեզմանատունը իւր դստը Թագունւոյ շիրմին կից :

Շիւմանեանի դուստր Տիկիին Թագունի Մելիք — Ազարեանց , իւր հօր գրական գործունէութեան անհաղորդ չզսնուեցաւ , յօրի-նած է *Դարման մի ասուայ* , գողտրիկ նորավէպն ի լոյս ընծայեալ Արեւելեան Մամլոյ մէջ , նոյնպէս բարգմանած է Լըկուվէի *Բա-րոյախօսութիւն*՝ զկանանց ընկիր գործն , որ հրատարակուեցաւ Քիւզանդեան գրասան կողմէ :

ԱՌ ԱՆՆԻԿ

Ո՛վ Աննիկ , ոյր տեսքն անոյշ
Սիրտ ի դրախտ կը փոխարկէ ,
Դատրիկդ իմ , աչաց իմ լոյս ,
Հրեշտակ որ գաս երկինքէ ,

Միծաղդ անմեղ՝ գիտնայիր
Ի՛նչ պարգեւ է քո մօրկան ,

Ու աչկունքդ լուսալիր
Ի՛նչ կեանք , ի՛նչ խանդ նրմա տան :

Աննիկ ,

Օրհնեա՛լ ըլլայ կրկին
Որ ինձ տուաւ դանձդ անգին ,

Աննիկ ,

Սիրալոյս դու իմա՛ր եւ ,
Փայլէ՛ յար հոգւոյս վերեւ :

Ո՛վ Աննիկ , սիրուն Թռչնիկ ,
Երբ զուարթ կը ճռուողես ,
Ու Թեւօք քոյին փափկիկ
Մօրըդ դէմքը փայփայես :

Գիտե՞ս , մոռնամ այն ցաւեր
Ձոր կըրեցի քեզ համար ,
Իբր արշալոյս անստուեր
Տայ մոռանալ մէջ խաւար .
Աննիկ , Լայլն :

Մինչ ծոցիս մ'ջ կաս ի քուն ,
Իբր ի ծղօտ կը հանդէլ վարդ ,
Ի դէտ կամ քո լոյս ճակտուն
Որ ոսկի հեր ունի զարդ .

Սիրեմ երկա՛ր յայդ եթեր
Յափշտակուել սիրացիկ ,
Եւ զերդ գրքի մ'ի Թերթեր
Կարդալ քեզ բախտ անանցիկ .
Աննիկ , Լն :

Ո՛վ հրեշտակ , եթէ աշխարհ ,
 Զէ նըման երկնից ուստ դաս ,
 Եթէ կան փուշք անհամար
 Ու դառինք են անպական ,
 Ա՛հ , մի՛ հոգար , ո՛վ հոգիս ,
 Մայրիկ ունիս ձեռնտու ,
 Թող տառապիլը խոցէ զիս ,
 Վարդից վըրայ քալես դու :
 Աննիկ ևն :

Ո՛վ Աննիկ , ծաղիկ սիրոյս ,
 Մարմնացունն երկնից ժպտին ,
 Իրացեա՛լ երազ հոգւոյս ,
 Կայծ՝ հընոցէն իմ սրտին ,
 Թո՛ղ համբուրեմ կաթոգի
 Կուրծքիս վըրայ սեղմեմ քեզ ,
 Բոյրովդ ապրի իմ հոգի ,
 Թո՛ղ՝ հոտոտեմ սիրակէզ :
 Աննի՛կ ,

Օրհնեա՛լ ըլլայ կրկին
 Որ ինձ տուաւ գանձդ անգին ,
 Աննի՛կ ,

Սիրալոյս դու իմս արեւ ,
 Փայլէ՛ յար հոգւոյս վերեւ :

Թ. Ռ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մըսիւ աւելի հանելի կը լինի մարդ քան մօտ :

ԾԱՆՕԹ ՈՒԹԻՒՆ

Դիտողութիւն . — Ռ. Պերպերեանի Մարդիկ եւ Իրք ընտիր մատենն , նուիրեալ նորա վաղամեռ դստեր Գեղանոյ . — Աճճիկի յիշատակին՝ մոռցուած է անուագրութեամբ յիշատակուիլ յերես 17 :

Բառք . — Անուան , Պայծառ :

ՀԱՅ Ե ԿԵՂԵՑԻ

Հայ եկեղեցւոյ քաղաք բարձր է իւր ամէն իրաւունքներով : Նորա հիմն Յիսուան է հաստատեալ սանդարամետին գլխուն վրայ . նորա պարիսպները անդամանդեայ են . նորա դուռ բաց և ազատ է . ո՛վ որ մտնէ՝ կ'ընդունի . ո՛վ որ ելանէ՝ չարգելու . նորա շինուածոց քարերը սուրբ նահատակներն են : Այս քաղաքն անսահապան չէ . անքուն կը հսկեն նորա պարսպաց վրայ երկու առաքեալ և մէկ հայրապետ , Թադէոսին ձեռք՝ Աւետարան , Բարթոլոմէոսին՝ Տիրամօր կենդանադիր պատկեր , իսկ Դրիգորի ձեռք՝ Նիկիոյ սուրբ Ժողովոյն Հանգանակ . Թո՛ղ չը

հայի ուրեմն այս քաղաքին ուրիշ ու իցէ ձեռք տիրապետել կամ գրաւել :

Ի՞նչ կը կարծեն Արեւմտեան եկեղեցիք . այս ազատ քաղաքին բանալին ո՞ւմ ձեռք յանձնուած է . Աւետարանի ճշմարտութիւն , և նախնի սուրբ Հարց անստերիւր աւանդութիւնը ցոյց կուտան թէ՛ Թադէոս Առաքեալին ձեռք յանձնուած է : Արդ մետասաներորդ դարէն մինչեւ ցայսօր աշխարհալուր վէճ մի յուզուած է , Աւետարանի գործակից երկու եղբարց , այն է սուրբ Պետրոսի և Թադէոսի մէջ . մին կը փաստաբանէ Աւետարանի խօսք յեղաշրջելով , թէ Յիսուս մի միայն ինձ տուաւ այն մեծ բանալին , որպէս զի ընդհանուր ազգաց և ազանց դէմ ես միայն կարողանամ բանալ երկնից արքայութեան դուռը . իսկ միւսը հազար և մէկ ճշմարիտ վկայները ի մէջ բերելով կը հաստատէ , թէ նոյն մեր վարդապետ Յիսուս ինձի ալ բանալի մը տուաւ որ յար և նման քո բանալիին պէս է մեծութեամբ , զօրութեամբ և իրաւասութեամբ . ես այս բանալին երուսաղէմէն առնելով եկի և երկնից արքայութեան դուռն բացի խաւարին մէջ նստող Անանիոս պաշտող ժողովրդոց դէմը :

ՀԱՅՐԻԿ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Երբ գրով կը ժպտի Աստուած առ մեղաւորն սքրջացեալ , ահա դժոխաց անդունդին վրայ՝ իբր կալիարիչ գլխիվայր կախեալ հրեղէն լեբիմք , եւ ի յաւակին

բոցավառ ծծմբոյ վիմի՜ դալարագուարն զովասիւք հովսաց կը փոխարկին :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք . Յեղաշրջել , փոփոխել . — Անանիոս , աստուածուհի որտոց , դուստր Արամազդայ եւ Լասոնայ , եւ Բո՛ւր Ապողոնի : Հայոց կուսապետական դարերու դիցունիկն էր Անանիոս :

ՍՏԵՂԾՈՒՄՆ ԵՐԿՆԻՑ

Անջրպետին մէջ դատարկ և անծայրածիր ,
Գլորելով այս կոշտ և անձեւ զանգուածն — երկիր ,
Որ էն շինեց՝ ո՛չ կապոյտ այլ ոսկեայ երկին
Համակ արեւ և լոյս , անամպ և անըստուեր .
Ապա ստեղծեց մարդն ու կինն որ անդ բընակին
Անմե՛ղ կենօք , յԱդին դրախտին տիրանըւէր :

Անսաստելով սակայն կամացն իւր Արարչին ,
Երբ մեղանչեց ջինջ և արդար մարդն առաջին ,
Եւ՝ անհունին մէջ թնդալով որոտագո՛չ՝
« Կորի՛ր աստի » հըրամանն ահեղ հասաւ նրմա ,
Երբ դուրս ելաւ ամթապարտ ընդ իւր կընոջ ,
Քրտնեւ , տքնիւ ու տառապի՛լ մինչեւ ցըմահ :

Յայնժամ Աստուած ըսաւ . « Այս պերճ , չողուն կամար
Անարժա՛ն է անհընազանդ մարդուն համար . . . »

Եւ՝ անտարբեր ու խուլ նորա լաց ու կոծին ,
Տարածելով իւր հրաշագործ ձեռներն երկու ,
Ծայրէ ի ծայր՝ երկրիս վերայ խաւարածին՝
Պարզեց կապոյտ մի քօղ , մըթին մի վերարկու . . . :

Իսկ նոյն հետայն՝ ժպտուն , վարդայտն և ըսպիտակ ,
Խարտիչագեղ — որպէս են միշտ — մի հըրեշտակ
Ի գութ շարժեալ՝ երբ լուսաղիւրի տեսաւ զմարդ ,
Թիթռան նըման թեթեւ , արագ և համարձակ ,
Դրախտէն յերկիր սըլացաւ և՝ ուրախ զըւարթ՝
Իւր նուրբ մատանց ծայրով այն քօղն ըրաւ ծա՛կ ծակ . . .

* *

Այն ատենէն ի վեր՝ աստեղք կապուտակին
Ծակեր են լով՝ որոց մէջէն տեսնեմք զերկին :

(Արեւելեան Մամուլ)

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

—

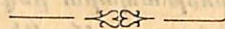
ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ

Տաղիդ համար կը վախճանս հրապարակի դատումէն ,
Անձամբ անձին եղիւ խիս եւ քննադատ անաչառ .
Տգիտութիւնն է պատրաստ , միշտ զարմանալ ինքնիրեն
Քեզի գրքի քննադատ բարեկամաց մեծ կանառ :

ՊՈՒԱԼՈՑ

Թարգ .

Հ. Գ. Մ .

Մ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք . — Անծայրածիր , քնդարձակ :

Մ Ե Ք Ե Ն Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մեքենականութիւն , այս է մեր դարուն նշա-
նարանը . կը գրէ անուանի հեղինակ մը , որու ըրած
տպաւորութիւնն իմ վրայ պիտի հաղորդեմ քեզ : Աչ-
քըդ ո՛ր կողմ դարձնես ուրիշ բան չես տեսներ հի-
մակ՝ այլ միայն մեքենայ : Հեռուները պտղտելու տեղ
մեր չորս դին նայինք , մեր ժամանակին պիտոյքն ու
ձկտու մներն քննենք . թերեւս դաս մի քաղենք : Ինչ-
պէս երբեմն ոսկիէ դար , արծաթէ դար , երկաթէ
դար եկեր անցեր են , հիմակ ալ մեքենական է դարս :
Չափ , կարկին , քանակ , հաշիւ ասոնք են ամէն գոր-
ծողութեան տարերքն . թէ՛ ընկերական , թէ՛ գրա-
կան , թէ՛ մտաւոր գործողութեան : Ի՛նչ անկում բը-
նազանցական աշխարհէն նիւթական աշխարհն : Տես
ամենէ պարզ գործի համար հնարք մը , գործիք մը ,
կարճ միջոց մը պատրաստ կայ : Մարդը կը վերնայ ,
գործիքը կ'աշխատի , ասուն բանւորին անատուն
բանւորը կը յաջորդէ : Կկոցը ջուշխակին ձեռքէն կը
տահի , և արագաչարժ երկաթէ թաթի մը մէջ կ'իյ-
նայ : Նաւաստին առագաստը կը ծալէ , թիակը մէկ
դի կը դնէ և շողեւից թեւեր ունեցող ուժեղ ու ան-
ձանձիր սպառաւորի մը կը հրամայէ որ դինք տանի
ծովերն ու անդունդներն պառցցունէ : Պիրմինկէմի
հրեզէն թագաւորը առաջապահ արեւելք կը թը-
ռի : Նորէն կ'վրդովի Բարեյուսոյ-Գլխուն ոգին , եւ
եթէ Բամօէնս մը գտնուէր , չէ թէ Վասքօ Կա-
մայի այլ տարօրինակ շանթեր պիտի երգէր : Սահ-
ման չունի մեքենագիտութիւնն . և ո՞ գիտէ ա-

պագային մէջ ի՞նչ նոր նոր հորիզոններ պիտի բանայ մարդու առջեւ : Ձին անգամ կ'թօթուէ իր թամբն և կ'նայի որ իր տեղ հրային սրընթաց կենդանի մը լծեր են : Այն միայն երկրային այլ երկնային գործերու համար ալ մեքենայներ ունինք , լեռները կ'շարժենք , ծովերը բանուկ արահետներ կ'ընենք , և շատ հաւանական է որ քիչ ատենէն միջոց մը գտնենք իրարու հետ խօսակցելու , թէեւ միոններով հեռուէն : Արքայութիւն , լոյս , քաւարան , սուրբեր , մեքենաներու միջոցաւ կ'ընդունարենք : Ո՞վ կարող է գիմարել այս մեր զօրութեան . կոշտ բնութիւնն մեր ըստրուկն է , և մեր աննկուն մեքենաներով միշտ յաղթական կ'ենենք և միշտ կողոպուտներով բեռնաւորուած կ'դառնանք :

Մարդ այս ֆիզիքական զօրութեամբ ի՞նչ հրաշալի ասպարէզներ բացաւ ու դեռ պիտի բանայ պայմանեալ աշխատութեամբ մը՝ որչափ աւելի լաւ սնունդ , հագուստ , ընակարան ունի և կրնայ ունենալ քան թէ առաջ , մտածութեան արժանի կէտ է . ընկերական դրութեան մէջ ի՞նչ փոփոխութիւն կ'բերէ այս նոր զօրութիւնն , ի՞նչպէս օրէ օր կ'աւելնայ հարստութիւնն և հետզհետէ այլ եւ այլ խումբերու մէջ կ'գիզուի , հին յարաբերութիւններ կ'խանգարէ , հարուստին ու աղքատին մէջ ի՞նչ մեծ վիճակայ , տնտեսագէտին ու շաղկրութեան արժանի խնդիր մ'է : Մտաւորական գործիքներն ալ հին մեթոտներն անհետ ըրին . ամէն ինչ իր գործին ունի , ձեռքն անօգուտ է , մեքենայ կայ :

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Աւխասուրիւնն միակ եւմարիս ազնուականութիւնն է այժմ :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրադիտութիւն . — Սահեմնն է որ եւ է նիւթայ մի իտլութիւնն որոշել , այսինքն նշել յառաջ բերել անոր ամէն հանգամանքներն :

Բառք . — Ջուրհակ , ոստայնակ . — ՔԱՍՏԵՆՍ , երեսնի փոքրագոյն բանաստեղծ , նեղիմակ *Լուսիսականաց* : (1524—1579) . — ՎԱՍՎՈ ՏԷ ՎԱՍՎԱ , փոքրագոյն նաւապետ , սորա յանդուգն արեւաւանք երգած է Քամօէն : (1460—1525)

Վ Ա Յ Ր Ը Ն Կ Ո Ղ Ա Ս Տ Ղ Ե Ր

« Հայրի՛կ , ասաց դուստրը հօրը ,
Կապոյտ երկնքի վերայ
Ո՛րքան աստղեր փայլում են վառ
Ասեա համար , թիւ չը կայ .
Ասում են որ ամենայն մարդ
Աստղիկ ունի երկնքում .
Ճշմարիտ է , ասա՛ , հայրիկ ,
Իմը , ո՞ր տեղ է փայլում » :

- Այո՛, դատրիկ, այդ աստղերը
Ունին հաշիւ ու համար
Եւ մեզանից իւրաքանչիւր
Մի աստղ ունի իւր համար։
- « Հայրիկ, տես տես, աստղը թռաւ,
Յետքից պայծառ գիծ թողեց։
Աստղիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերեւեց »։
- Ո՛վ իմ դատրիկ, հա՛ գիտա կացիր,
Դա մեծատան մի աստղ էր,
Որ իւր օրում, կեանքումը
Խիչճ ասածը չը գիտեր։
Աղքատները նորա դանից
Գիշեր ցերեկ հալածված։
Մի մարդ չը կար նորան ծանօթ,
Որ չը լինէր վշտացած։
- « Հայրիկ, տես տես, աստղը թռաւ
Յետքից պայծառ գիծ թողեց,
Աստղիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերեւեց »։
- Ո՛վ իմ զաւակ, մի՛ վրդովվիր,
Դա աղջկայ մի աստղ էր,
Որ իւր հօր ու մօր խօսքը
Իւր կեանքումը յարգած չէր։
Նա փախել էր իւրեան տնից...
Մուր էր քսել տան վերայ...
Իւր ծնողքը լացուցել էր,
Ինչքը վատնել անխնայ։
- « Հայրիկ, դարձեալ թռաւ մի աստղ,
Վայր ընկաւ նա երկնքից։
Հայրիկ, ո՞վի աստղն էր արդեօք,

- Որ զրկվեցաւ իւր տեղից »։
- Ո՛հ, դատրիկս, հանգիստ կացիր,
Կեղծաւորի դա աստղ էր,
Որ իւր օրում ուղիղ մի խօսք
Մարդու երբէք ասած չէր։
Փարիսական իւր ձեւերով,
Աշխարհք խաբեց, զարմացուց,
Այդ պատճառով Աստուած նորա
Աստղի լոյսը խաւարցուց։
- « Ասա այն ի՛նչ աստղ է, հայրիկ,
Որ այնպէս պարզ վառվում է,
Նորա մաքուր պայծառ լոյսը
Չորս կողմը բախ բռնել է »։
- Ո՛հ իմ դատրիկ, աղօթք արա
Դա ծերունւոյ մի աստղ է,
Որ իւր կեանքում ոչինչ մարդու
Ոչինչ փնտա տուած չէ,
Այն լուսաւոր բախ է նորա
Առաքինի գործքերը։
Աղօթք արա՛ որ երկարվին
Նորա կեանքի թեւերը։

Շատ օր չանցաւ, երկնքիցը
Մի այլ վառ աստղ պակասեց։
Ովի՞ աստղիկն էր որ ընկաւ։
Բան հարցնող չերեւեց։
Մինչդեռ լուսինը արծաթափայլ
Լոյս էր տալիս գիշերին,
Խորհրդաւոր մինչ տիրել էր

Անվրդով խոր լռութիւն ,
 Մի սրտաթափ , մազերն արձակ
 Վազեց աղջիկ սգաւոր
 Դէպ ի գեղի գերեզմանքը
 Մունկ չոքեց մի շիրմի մօտ :
 « Հայրիկ , ասողիկդ չէ փայլում ,
 Դու յաւիտեան քնեցիր .
 Առ ինձ քո մօտ , քո ծոց , քո գիրկ ,
 Ինչո՞ւ անտէր թողեցիր :
 Իմ աստղիկն ասա նոյ՛պէս
 Որ չը փայլի , հերի՛ք է ,
 Այս աշխարհը ինձ առանց քեզ ,
 Մութն ու խաւար մի բանտ է : »

Մի մարդ չը կար , որ նկատէր ,
 Որ հետեւեալ գիշերին
 Պակասեցաւ երկնքիցը
 Մի պայծառ աստղ խնդադին :
 Երկրորդ օրը շատ սգաւորք
 Փորեցին մի գերեզման ,
 Ուր թաղվեցաւ իւր հօր մօտին
 Մարմինը խեղճ աղջկան :

Թարգմ.

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն . — Միփայլել Նալբանդեանց , հանրածա-
 նօթ Ռուսահայ բանաստեղծ եւ հրապարակագիր , ծնած է 1830
 եւ մեռած 1866 ին . Աւստիւնքս է Տէր Գաբրիէլ Պատկանեանի ,
 եւ յետոյ ուսուցչական վկայական ստանալով Ս. Փետրոսպուրկի
 կայսերական համալսարանէն , երկուր ասէն դասախօսութեան
 պատճօն վարած է Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին մէջ : Նալ-
 բանդեան . քողած է անմահ երգեր : Իւր ընտիր յօդումներով
 փայլած է Հիւսիսափայլ ամսագրին մէջ : Ունի նոյնպէս երկու
 գործութիւն անուն ընկերաբանական գործն : Առնցմէ զայն նախ-
 նեաց մի քանի գործերն յաշխարհիկ լեզու հրատարակած է :

Լեզուի դիտողութիւն — Մեր աշխարհաբարն ունի չորս
 գաւառական բաժանումներ , կամ գաւառաբարբառներ , ըստ Հ.
 Արսէն Այսքնեանի .

Ա. Միջին գաւառական , Վան , Միջագետք եւայլն .
 Բ. » » » Կ. Պոլիս քոք Ասիա :

Գ. Արեւմտեան , Լեհաստան Առեւալ :

Դ. Արեւելեան , Ամսերիան — Պարսկաստան , որ կը ձգուի
 Ռուսաստանէն մինչեւ Հնդկաստան .

Վերոգրեալ տողին բարբառն Ռուսիոյ Հայերէնի կամ Արե-
 ւելեան լեզուի մի օրինակն կը ներկայացնէ :

Պ Ա Ն Դ Ո Ւ Խ Տ Ն

Եղանակաց մէջ միմիայն աշունն է , յորում զա-
 րիպի կենացն ու տանը մէջ տրտմութեան հետ ուրա-
 խութիւն կը խառնուի ըստ մասին . Աշունն անոր զը-
 ձիցն ու ակնկալութեանց եղանակն է , Հազիւ թէ
 տերեւները գեղնած կը թափին . չոքեանաւ կը բառ-

նայ մեր եղբայրներն և կը թափէ ասիական եզերք ,
Մամսոն , Կիրասոն և Տրասիլոն : Ո՛րչափ բերկրու-
թեամբ այդ եղանակի վերջին օրերն Խաք կը դնէ զա-
րիպն այն ցամաքին վրայ , որուն հրաժեշտ տուած
էր , չ'գիտեմ , քանի՛ տարիներ առաջ , ծաղկանց ամ-
սուն մէջ՝ գուցէ աշոյշ և վշտաբեկ : Ո՞վ կարող է
սահմանել այն հոգեկան նորոգութիւնը՝ զոր կը կրէ
յանձին այն մարդն , մինչ աչքերը վերամբարձ՝ կը
դառնայ ասիական ցամաքէն դէպ ի արեւմուտք , եւ
կը տեսնէ որ արեգական յետին բոցերը կը մարմրին
բիւզանդիոնի վրայ : Այն օրը յիշաւի , նոր մարդ է
նա :

Մէկ օր միայն հերիք է Սեւ ծովէն կրած տառա-
պանքները մեղմելու : Լուստի երկրորդ օրը , տակաւին
աղօթարանը չը բացուած կարաւանը ճամբայ կ'ենէ :
Հոս ունի զարիքը մեր Պետրոս Կաթողիկոսի գետակն՝
ընդ որ վերջին անգամ անցած էր . հոն ունի բլրակ մը՝
ուսկից առաջին անգամ ի մանկութեան նշմարած էր
Սեւ ծովը , այդ կասկած երկինքը կապոյտ երկնից տակ :
Սակայն ի՛նչ ընեմ ասոնք . մէկն ունի երեսնօրեայ և
միւսը՝ կիսամսեայ ճամբորդութիւն : Դու տեսե՞ր ես ,
Տէրսիմի խորերն ու սարերը . բարձունք որ ամպերու
կը կցուին , անդունդներ՝ որ գծօխոց կը մօտին , մէկ
օրուայ զառ ի վայր : Եւ սակայն կ'անցնի ընդ քար և
ընդ փուշն : Արեւելքն ունի իր ըզձիցն ու ճամբոր-
դութեան կողմնացոյց : Եւ գէթ երկինք նպաստաւոր
ըլլար : Օդը ցրտին է , գետինը տղմոտ , ձիւնն ու
անձրև անընդհատ կը տեղան երբեմն . անպատասպար
կը քալէ նա՝ տիղմերէ ու անձրեւէն թաթղուած ,
ինչպէս կը տեսնենք սովորաբար մեր պանդուխտները
հոս անձրևոտ օրեր : Ծերեր ալ կան անոնց մէջ . մեր

Պողոս աղբարը 65 տարեկան էր երբ վերջին անգամ
գաւազանին վրայ կրթնած Տէրսիմի լեռներն անցաւ
քալելով : Հրէից Մովսէսէն աւելի հաւատք ունէր ,
և հասաւ իր պապերու երկիրը , պապեանական տունն :
Գիշերներն ստիպեալ է ժայռերու քուաց տակ կծկը-
ւիլ , դու ըսէ պատսպարուիլ , և դուն ուրեք գոմե-
րու մէջ , որոց կոշտ ու կոպիտ տէրը , իւր եղան կամ
գոմշուն քով , յանձն չառնուր շատ անգամ անկիւն
մը տալ մեր զարիպին՝ հոն գիշերօթելու : Առտու քա-
լէ , իրիկուն քալէ . քալէ՛ ու քալէ՛ : Եւ ահա օր մըն
ալ տաժանելի ճամբան կ'սպառի . վերջին քայլն , եւ
ահա զարիպին կարաւանը կը գտնուի երկու լեռանց
մէջ բարձունքներու վրայ , ուրիշ վար է ամէն բան :
Օրուան վերջին վայրկեանները կը մեռնին ժամացու-
ցին սուր սլաքին տակ . դիւղն է՝ կ'երեւի , ծուխն է՝
կը բարձրանայ : Երկա՛ր շնչառութիւն մը մաշած թո-
քերէ « Օրհնեա՛լ է Աստուած » : Այգիները ու ծա-
ռաստանը կ'երեւին , եկեղեցւոյ կամարն և կամ վանքի
կաթուղիկէն , որ մեր գիւղերը կը պահպանեն : Հոս
ընկուզենին իր մերկ ոտները օգին մէջ կ'երկարէ ,
հոն կաղամախին կ'երերայ հիւսիսին առջեւ . անդին
սպիտակ ձեան վրայ իր սեւ թեւերը կը պարզէ խաչը
գերեզմաննոցին մէջ , աստին Ս . Կիրակոսի , Վառվառ
տիկնոջ , Սուրբ Յակոբայ և Ս . Սարգսի քարաշէն մա-
տուռները գիւղը կը շրջապատեն :

Եւ սակայն նոր դող մը կ'սկսի : Գիտե՞ս թէ ի՞նչ
է այն . — մին կը խորհի ականաջ թէ պիտի գտնէ
ողջ այն ամեն անուններն՝ զորս իրեն զրկուած թըղ-
թերուն մէջ կը կարգար , և որք շատ անգամ կը եր-
շանակուին զարիպին սիրտը խաբելու . պիտի գտնէ
իր սրտին հատորիկը մեծցած զարգացած , զոր , իր

մեկնած ատեն, թողած էր որրանի մէջ. պիտի գըտնէ՞ իր մանկամարդ կինը՝ ընդ որում հազիւ չորս ամիս կենակից եղած էր, պիտի գտնէ՞... : — « Մի՛ վախնա՛ք, տղերք, Աստուծով ամենքն ալ ողջ են » : Հազիւ թէ այս խօսքերը կը մարին օդին մէջ, հրացաններու պայթիւնը կ'որոտայ խորերուն մէջ. նոր բոց մը արեւմուտքէն դէպի արեւելք՝ գիւղին հորիզոնը կը սլափուէ : Խաղաղ գիւղն է կը խռովի, կը խայտայ. « Ահա տղերք եկան » : Ալ վազող վազողի ծերունին ու պառաւն ալ կ'ոգեւորին. խուռն բազմութիւնն ընդ առաջ կը վազէ, մէկուն քոյրը, միւսին եղբայրը, ասոր մանկիկն ու անոր մայրը, բայց ոչ մէկուն կինը՝ որուն գիւղական պատշաճութիւնը թոյլտուութիւն չըներ : Կարելի չէ բացատրել այն գրկախառնութեանց խորութիւնն ու քաղցրութիւնն երբ իրար կը խառնուին ճամբորդներն ու գիւղացիք :

(Արեւելի-Մասիս)

Մ. ԿԻՐՈՅԱՆ

(ՀՐԱՆԴ)

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՔ

Մի աշխարհիս վախեր ի սեմ,
Պիտի ընդհուպ, ա՛հ, դո՛ւն ալ
Իմանաս զի՛ քանի՛ վրսեմ
Է վեցաց մէջ արիանալ :

(ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՄՈՒՆՁՔ)

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Մելինն Կիւրնեան, ցախկին աշակերտ ճեմարան վարժարանի, նորահաս գրագէտ, հրատարակած է զանազան յօդուածներ Արեւելի եւ Մասիս լրագրաց մէջ այլ եւ այլ ծածկանումբք :

Բառք. — Աղօթարան, աղօթարան :

Ա Շ ՈՒ Ն

Ողջո՛յն ձեզ, ո՛ր կանանչազուրկ անբոյր անտառ
Եւ գեանաքարչ դեղին տերեւք վաղաթարչամ,
Ողջո՛յն, վերջին փայլուն օրեր, ձեր տարածամ
Սուգն յարմարի վշտացս, և ինձ քաղցր է խալառ :

Անշուք ուղիւ կը հեռեւիմ մուրաբայլ,
Քանզի սիրեմ տեսնել՝ վերջին անգամ մ՛, աւա՛ղ,
Տփույն արեւն որ՝ իւր լուսով մշտանըւաղ՝
Հազիւ վանէ ծառոց ըստուերն յաղթ ու մըռայլ :

Անան աւուրց մէջ, ուր դիմէ բնութիւնն ի մահ,
Սիրեմ տեսնել իւր նայուածքներն յառեալ յերկիր,
— Մի մտերմի ողջոյնն է նա, կամ վշտակիր
Ոգեվարի մ'յետին ծիծաղն հոգեհըմայ... :

— Եւ չըթողած ես իսկ կենացս անլոյս ուղին,
Անցեալ օրերն յուշ ածելով արտասուագին,

Վերջին անգամ մ'ալ՝ սրտաբեկ՝ դիտեմ կրկին
Այն բարիքներ որք՝ այնքան չոյա՝ ա՛հ, զիս թողին :

ԼԱՍԱՐԴԻՆ

Թարգմ.

Ա. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Մեր եղբարք եւ քոք եմ այն բարեկամներն՝ զորս
կունենամք յօրէ ծննդեան :

Խ Ո Ւ Ն Կ Ն

Ֆէրնէյի նահապետը կըսէր . Ափիոնի հատիկ մը
ստէպ աւելի երանութիւն կը բերէ մարդու քան փի-
լիսոփայական ամեն մատեանները . և Ֆէրնէյի նահա-
պետն , ինչպէս գրեթէ դար մ'առաջ , նոյնպէս և այ-
սօր իրաւունք ունի : Իսկ ես կըսեմ խունկի հատիկ մը
բուրժուաի մէջ՝ երբ ժողովրդեան քթին տակ վառի ,
չատ աւելի ներգործութիւն ունի իր հոտոտեւեաց և
մտային կարողութեանց վրայ քան թէ երկար յօդ-
ուածներ որ լոյս ու ճշմարտութիւն կը յայտնեն : Ա-
փիոնը կ'աղատէ մարդս խորհելու ծանրութենէ : Եւ

Չինացին բան մը գիտէ , որ ստէպ այդ դեղով կը
մոռնայ աշխարհս , կը մոռնայ ցաւերն , կը մոռնայ ա-
նիրաւութիւններ և աշխարհս իր անթափանցելի
գաղտնեաց ու չարեաց հետ : Խունկն ալ ունի իր զօ-
րութիւնը : Կը գգուէ մեր անձնասիրութիւնը , կ'ամ-
պոտէ իմացականութիւնն և ժողովրդեան կարծել
կուտայ տեսնել և վայելել ինչ որ մուխ է , չուք է ,
ստուեր է :

Պիտի փոխեմ , բարեկամ , իմ ուղղութիւնս : Բուր-
վառ պիտի գործածեմ երկաթէ գրչի տեղ . . . Եւ
խունկը չերեւիր միայն թղթի մէջ , այլ խունկ կայ ե-
կեղեցին , խունկ վանօրէից մէջ , խունկ հանգիստա-
նըն , խունկ մինչեւ իսկ պաշտօնատունը , խունկ հը-
րապարակն և ամենուրեք : Թ'ող մեր գործն լինի այ-
սուհետեւ բուրժուա շարժել , որով կ'լանան մեր տշ-
կունք , կը վերանան մեր հոգիներն , կ'մթանան մեր
գլուխներ , կ'փանան մեր հոգիներն , կ'ուռին ու կը
տկուին մեր թեթեւամիտներ , որպէս թէ ամէն ինչ
վարդագոյն է և ժողովուրդը վարդերու մէջ կ'հանգ-
չի : Եթէ գործ չունիս , պոռայ որ այդ վարդերն ու-
նին իր փուշերն , թէ ամպանման մուխին մէջ կրակն՝
որ մեր առն կ'բռնկէ , չերեւիր , ի՞նչ փոյթ . մուխն
խնկելի , հոտաւէտ և թմրեցուցիչ է , մեր քթին ջի-
ղերը կ'կծէ , կը գգուէ մեր փառասիրութիւնն , կա-
ւեւցնէ մեր շուքն , այս բաւ է : Գովեստ , ցոյց , շո-
ղոմ , պատրանք , այս է բանուկ դրամն , և ժողովուր-
դըն ուրիշ բանի կարօտ չէ : Միթէ կա՞յ պաշտօն քան
այս դիւրագոյն :

Արդ՝ ի՞նչ կայ լաւագոյն քան խունկն , խունկն
պիտի լինի իմ յոռքս : Ուստի , երբ փոռն նետեն
զիս , առ հողաման մը , դիր անոր մէջ մի քանի հա-

տիկ խուռնկ , վառէ ու ըսէ . — խուռնկի պէս անցա՛ր ,
թող հողէ ամանը լինի տապանաքարդ . . . :

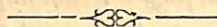
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

(շՈՋՆՈՐ)

(Արեւելեան Մամուլ)

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Առանձնութիւնն բռնաւ կրնէ զմարդ : Ամենէն մեծ
չարիքն է չունենալ բարեկամներ :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Գրագիտութիւն . — Դերամունքիւնն է յատուկ անուն
մի հասարակ անուան տեղ գործածել եւ հասարակ անուն մի
յատուկ անուան տեղ : Զորօրինակ ի վեր յիշուած ֆերմէյի նա-
հապէս , փոխանակ ըսելու վաղեմ :

Բառք . — Յոռք , կախարքական նիւք .

Լ Ո Ւ Ս Ն Կ Ա Յ Ն Գ Ե Ր Ե Չ Մ Ա Ն Ա Յ

Այ իմ լուսնակ գեղեցիկ , աստուածավառ դու լապ-

տեր

Զոր առաջնորդ գիշերոյ դըրաւ յերկինս ինքըն տէր .

Կոյր մըթութեան աչք անփակ , սըրտիս այլ դու աչք
կուտաս ,

Երբ շողշողուն չըլթայով կախուած շարժիս յիմ վըրաս .

Ին թեւն երկնից արծաթէն հիւսուած , պատրոյգդ
ալ ոսկի ,

Աղամանդէ կայծակներ սփռես զաստղերըդ չորս դի .

Եղի մեղրի նման կաթ մի յամանէն յիս թափած

Կու խաղաղէ կըրքերս զինչ ալիք լըծիս հանդարտած :

Ո՛հ , ո՞նց պայծառ էիր կենացդ երկրորդ գիշերին՝

Երբ նոր քաշուած Աստուծոյ ճախարակէն ընդ երկին .

Ո՛հ , ո՞նց փայլուն էր քո լոյսն , երբ առաջին այն

անդամ

Գիշերապուարճ պըլպուլիկըն ճըգեց ձայն երկնահամ .

Շունչըն սլայծառ քեզ նըման հովտէ հովիտ կու խա-

ղայր ,

Հեզիկ հովով թունդ ելած մաքուր առուակըն հեւայր ,

Զըկայր ականջ հողեղէն , որ զայն լըսէր ու փառք

տայր ,

Միայն հրեշտակք լըսէին և շարժէին ըգգեզ վայր .

Եւ դուն լըռիկ չափեցիր զանամպ երկնից կէս բոլոր ,

Ծով՝ ու ցամքի վարագոյր բացիր , ներքե մըտար խոր ,

Երբ արեգակըն կուգայր հրեղէն ոտքն յօդս ի վաղ

Զարչալուսոյ ցօղ սփռէր և զառաւօտն հըրամաղ . . .

Կացի՛ր , արե՛ւ , յետ կացիր , մ՛եւներ յերկինքըդ

կապոյտ ,

Թող լուսնեկիդ ի ման գալ դեռ ի մէջ թուխ ամպերոյդ ,

Կա՛ց , կա՛ց , լուսնակ դու յառաջ , լեռնէ ի լեռ սա-

րէ սար ,

Մէջ ձորերուս , խորերուս անցի՛ր յուշիկ հաւառար .

Հետ քեզ ունիմ ես գանգատ , քեզ նահապետն ունի

բան ,

Սիրտն յերկուս է ճղքած և ցաւերն , ո՛հ , զանազան ,
Պայծառ լուսնակ , մի՛ փախչիր թէ տրտմութեան լը-
սես ձայն .
Յաւած սրտի մխիթարանք ես դու կանգնել յերկին-
քըն այն ,
Ման դաս յերկիրն եղեմայ , բայց ոչ ի հինն այն գի-
շեր ,
Երբ երջանիկ էր դեռ մարդ , լսի սէր ու կեանք կու
յիշէր .
Ճերմակ ճաճանչդ յայնժամ տաք էր ջրերբուն ու
ծաղկանց ,
Ուր որ կաթէր քո շաղիկ՝ կենդանութիւն էր անանց :
Դարձի՛ր նայէ հիմ՝ ի վայր , նայէ՛ ի փէշ սա՛րերուն
նայէ ի ճալի տաճարի , և ի հողրանք գեղերուն ,
Ա՛հ , գերեզմանքն են անոնց՝ որ ոչ ևս են յաշխարհի ,
Մաշած նըշխարք մեր հարանց թաղուած ի խոր խա-
ւարի :

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մեք կրօնքն կը միացնէ , ինչ որ մահն կանգատէ ,

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բառք . — Ո՛նց (բն . գուկն) , քանի . — Տալի , արիւ-
րակ տեղ .

Յ. ԲԱՐՍԵՂ ԵՒ Ս. ԳՐԻԳՈՐ

Ս. Բարսղի և Գրիգորի բարեկամութեան կապը
որ աւուր աւելի ամրացաւ , մանաւանդ երբ այս եր-
կու շնորհաբանի բարեկամները , որ իրարմէ ծածուկ
բան չունէին , սկսան փոխադարձաբար յայտնել որ
երկուքն ևս մի և նոյն գանձը կ'որոնեն , այսինքն ի-
մաստութիւն և առաքինութիւն . նոքա կ'ապրէին մի
և նոյն յարկի տակ , կուտէին մի և նոյն սեղանէն ,
ունէին մի և նոյն կրթութիւնը և զրօսանքը և պար-
զապէս ասելով , երկուքը մի հոգի կը կազմէին : Ո՛վ
սքանչելի միութիւն , կասէ , Ս. Գրիգոր , ճամարիտ
արգասիք քրիստոնէական սուրբ բարեկամութեան :
Իւրաքանչիւրս կը փափաքէինք իրարու փառքին և կը
ջանայինք ոչ թէ իրարմէ գերազանցիլ , այլ իրարու
նմանիլ :

Մեր գլխաւոր ուսումը և միակ նպատակն էր ա-
ռաքինութիւնը : Մենք կը մտածէինք մեր բարեկա-
մութիւնը յաւիտենական ընել , պատրաստելով զմեզ
երջանիկ անմահութեան համար և կորզելով մեր ան-
ձը աշխարհային սիրոյ կապերէն և երկրաւոր յօժարու-
թենէն : Մենք մեզ համար առաջնորդ և ուղեցոյց
բռնած էինք Աստուծոյ խօսքը : Մենք էինք մեր տէ-
րը և վերատեսուչը , որ և մէկ զմէկ բարեպաշտու-
թեան կը յորդորէինք : Եւ եթէ սասածս անապարծու-
թիւն կը համարուի , կարող եմ բացարձակ տեսլ , որ
մենք իրարու համար կանոն էինք՝ սուտը ճամարտէն
և բարին չարէն որոշելու համար :

Այս երկու սուրբերը փայլեցան միշտ իրենց ընկե-
րաց մէջ իրենց հոգւոյն գեղեցկութեամբ և աշխու-

ժողովեամբ, իրենց յարատե աշխատութեամբ, իրենց գերբնական յառաջադիմութեամբ ամեն ուսմանց մէջ, իրենց կորովամտութեամբ և արագութեամբ, որով ըմբռնեցին և ուսան Աթէնքի մէջ մատակարարուած բոլոր գիտութիւնները, գեղեցիկ դպրութիւնք, բանաստեղծութիւն, գեղեցկախօսութիւն, իմաստութիւն, բայց աւելի գերազանց եղան իրենց վարուց անարատութեամբ, որով կը սարսափէին ամենափոքրիկ վատանդէ և կ'երկնէին չարութեան ստուերէն անգամ։ Ս. Գրիգոր իր գեղատիթ մանկութեան մէջ մի երազ կը տեսնէ, որոյ վայելուչ նկարագիրը թողած է մեզ տաղաչափութեամբ։ Նա գնացած ժամանակ կը տեսնէ երկու կոյս համանման՝ հասակաւ և գեղեցկութեամբ, հագուած պարկեշտ և վայելուչ։ Նոքա իրենց աչքերը խոնարհած էին դէպի երկիր և իրենց երեսը քօղով ծածկուած, որոյ թափանցիկ նրբութենէն կերեւէր մի վարդագոյն կարմրութիւն, զոր կուսական ամօթխածութիւնը կը սփռէր իրենց այտերուն վրայ։ Նոցա տեսքը, կ'ասէ Ս. Գրիգոր, ուրախութեամբ լցոյց սիրտս, վասն զի նոցա երևոյթը մարդկային բնութենէ բարձր կ'երեւէր ինձ։ Նոքա զիս գրկեցին և փայփայեցին իբրեւ մանուկ և կը սիրէին գորովանօք։ Եւ երբ հարցուցի թէ ո՞վ են նոքա, պատասխանեցին ինձ, որ մէկը մաքրութիւնն է և միւսը՝ ժողովալութիւնը։ Նոքա յորդորեցին զիս իմ սիրտս և միտքս իրենց սրտի և մտքի հետ միացնել, որպէս զի իմ անձս կուսական զգաստութեամբ և փառօք լցուցանելով, կարողանան ներկայացնել զիս յաւիտենական Երրորդութեան անաղօտ լուսոյն առջեւ։ Այս խօսքերէն յետոյ նոքա երկինքը սլացան, և իմ աչքերս երկար նայեցան նոցա ետեւէն, որչափ

զօրեցին։ Այս ամենը երազ էր, բայց մեծ ազդեցութիւն ըրաւ Ս. Գրիգորի սրտին վրայ, Նա երբէք չը մոռացաւ ողջախոհութեան այս չքնաղ պատկերը։

Ինչպէս Ս. Գրիգոր, նոյնպէս և Ս. Բարսեղ մեծ կարօտութիւն ունէին սոյնօրինակ առաքինութեան, իրենց անձը Աթէնքի մէջ պահպանելու համար, որ աշխարհիս վտանգաւոր քաղաքն էր վարուց և բարուց նկատմամբ։ Բայց Ս. Գրիգոր կ'ասէ թէ մենք այս ապականեալ քաղաքի մէջ երջանիկ եղանք, դառնութեան տեղ քաղցրութիւն վայելելով բանաստեղծներու պատմած գետին նման, որ ծովի դառնութեան մէջ իւր քաղցրութիւնը կը պահպանէ և կամ այն կենդանւոյն նման որ կրակի մէջ ևս կ'ապրի։

Թուի թէ այսպիսի վարուց և բնաւորութեան տէր պատանեակները, որոնք հասարակաց կեանքէն հը խորչէին և ամենեւին անմասն էին իրենց հասակի զուարճութիւններէն և զբօսանքներէն, որոց անմեղ և անարատ կեանքը մի շարունակ դատախազութիւն և յանդիմանութիւն էր այլոց անկարգութեանց, թուի թէ այսպիսի անձերը պիտի նշաւակ լինէին իրենց ընկերակիցներէն, պիտի անարգուէին և միշտ նոցա ատելութեան, նախատանաց, քամահրանաց և կատականաց առարկայ պիտի լինէին։ Բայց բոլորովին սորա ներհակն էր։ Այս երկու բարեկամաց չքնաղ յիշատակը ամեն ժամանակաց մէջ փառաւորուած էր, ամենքը կը պատկառէին նոցա օրինակելի վարմունքէն։

Ի՛նչ սքանչելի պատկեր բարեկամութեան, ի՛նչ չքնաղ օրինակ ընկերութեան, և ի՛նչ բարոյական կենդանի դաս ուսումնատենչ պատանեկաց համար։

ՄԵԼՔԻՍԵՂԵԱ ԱՐՔԵՊԻՍ. ՍՈՒՐՍԵԱՆՑ

(ՍԻՅՈՑ)

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՔ

ԿՐՈՖ ԷՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԷՆ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՄԻՆ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ, ԷՆ ՄԻՆԱՐ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ, ՈՅԳ ՄԻՋՈՑԱՆ ՆԵ-
ՐԵՂԻ Է ՄԱՐԴՈՅ ԼԻՆԵՂ ԼԱՆԱԳՈՅՆ ԷՆ ՆԵՏԵՆԱՔԱՐ յՈՎ ԵՐ-
ՉԱՆԻԿ:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԿՆՆԱԳՐՈՒՐԻՆ. — Ս. ԲԱՐՍԵՂ, ՄԻՆ Ի ԽԱՐԳ յՈՒՆԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՍՈՅ, ԾՆԱԾ Է 329 ԻՆ ԷՆ ՄԵՆԱԾ Է 379 ԻՆ: ՆՇԱՆԱՆՈՐ
ԱՏԵՆԱԽՈՍ, ԷՆ ՆԵՂԻՆԱԿ ՂԱՆԱԳԱՆ ՄԱՏԵՆԻԳ: ԳԼԽԱՆՈՐ ԳՈՐԾՆ Է
ՃԱՌԲ ՎԵՐՈՐԵԿԻԳ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԻԱՆԱՅԻ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆ, ՄԻՆ Ի ԽԱՐԳ յՈՒ-
ՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՍՈՅ, ԾՆԱԾ Է 328 ԻՆ, ԷՆ ՄԵՆԱԾ Է 389 ԻՆ: ՈՒ-
ՆԻ ՆԱՆԱԿՆԵՐ ԷՆ ՖԵՐՈՒԱԾՆԵՐ յՈՐԱ ԿՐ ՎԻԱՅԻՆ ՆՈՒՐՈՒՐԻՆ, ՇՐ-
ԲԵՂՈՒՐԻՆ, ՇՆՈՐԻՖ:

ԱՆՍԵՂՈՒԹԻՒՆ

Տ Ա Ղ

Ո՛ ԼՐԱՆԵՂԷՆ ԴՈՒ ՂՈՒԱՐԹՈՒՆ
ՁԵՆԱՂԱԳԵՂԴ ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ,
ՈՐ Ի ԲԱՐԾԱՆԵՅ ԱՍՏԵՂԵՅ ԵՐԿՆԻԳ
ՁԱՍՏՈՒԱԾՆ ՕՐՀՆԵԱՆ ԴՈՒ ԱՄԵՆԻԳ:
ԱՐԴԵՕՔ ԱՆՃՆ ԽՄ ՎԼՍՏԱՆՈՐ
ՊԻՏԻ ԿԱՐԷ՞ ԳԷԹ ՄԻ ՕՐ

ԱՐՏԱՍՏՈՒԱՅԻՅ ԱՇՔԵՐՈՎ
ԴԻՄԵՂ ԱՈՒ ՔԵՂ ԳՈՇԵՂՈՎ:

ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՐՐ ԴՈՒԱՐԹՈՒՆ

Ի ԽՈՐ ՍՐԱԷՍ

ՊԱՇՏԵՄ ԳՔԵՂ:

ՈՅ ՍՈՒՍԱԿԻՆ ԵՐԴ ՔԱՂԵՐԱԼՈՐ,
ՈՅ ՂԵՎԻԼՈՒՆ ՀԵՂԻԼ ՀԱՄԵՐՈՐ
ԵՆ ՈՅ ԲՈՒՐՄՈՒՆՔ ԺԱՂԿԱՆԵՅ ՔՆՔՈՅՂ
ՁԵՆ ԻՆՃ ԵՐԲԷՔ ՔԵՂ ՀԱՎԻ ԱՆՈՅՂ:
ՔԱՆՂԻ ՂԵՎԻԼՈՒՆ Լ ԺԱՂԻԿ
ՈՎԿԻԱՆՈՍ Լ ԹՈՇՆԻԿ,
ԵՐԿԻՐ ԱՐԵՂ Լ ԼՈՒՍԻՆ
ԳՈՐԾՔ ԷՆ ՄԻԱՅՆ ԱՐԱՐՅԻՆ:
ԳՈՐԾՔ ԱՀԱՐԿՈՒ
ԿԱՄ ՎԵՀ ԱՂՈՒ,
ՈՐՈՅ Ի ՏԵՍ
ՁԱՍՏՈՒԱԾ ԽԻԼԵԱ:

ԲԱՅԵ ԴՈՒ ՕՐՀՆԵԱՂ ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ
ԴՈՒ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՎԵՀ ԴՈՒԱՐԹՈՒՆ,
ՈՐ ԱՐՏԱՍՏՈՒԱՅ ԺՈՐԻՆ ՄԵՂԷՆ
ՁԱՐԴԵ ԵՐԿԻՆԱ ՀԱՆԵԱ ՄԵՂԷՆ:
ՔԱՆԻԳՍ ԱՆՂԱՄ ՍՐՏԱԿԷՂ
ՊԱՐՏԻ ՍԻՐԵՂ ՄԱՐԴԵ ԳՔԵՂ,
ԴՈՒ ՈՐ ԱՅՆ ՀԷՔՆ ԱՐԺԱՆԻ
ԿԸՆԵՍ ՍԻՐՈՅՆ ԱՐԱՐՅԻ:
ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ
Ի ՔՈՒ ԱՆՈՒՆ
ՁԱՍՏՈՒԱԾ ՍԻՐԵՄ,
ՁՆԱ ՕՐՀՆԵՄ:

ԱՏԵՓԱՆ ՍՈՒՐԵՆԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Մարմնոյն համար քան զսնունդ եւ զզգեսն յոյժ կարեւոր է բարոյական կրթութիւնն :

Վ Ա Ր Ժ Ա Պ Ե Տ Ն

Մեծ գործաւոր մ'է ա'ն , վարժապետը . կը կռէ կը դարբնէ անդուլ , ի՞նչ է կռածը , ի՞նչ է դարբնածը . — միտք եւ սիրտ կը կռէ , գաղափարներ եւ զգացումներ կը դարբնէ : Կոշտ , տճեւ , մթին է հոգին՝ երբ կ'երթայ նորա ձեռքին մէջ . աստուածային է գեղափայլ երբ դուրս կ'երնէ անտի . թեւ չունէր , հիմա իրենն է միջոցը . ազատաթեւ կը սաւառնի դարուց եւ աշխարհաց վերեւ , կը թեւածէ անհունին մէջ : Աշխարհ հաղամիջին քառս մ'էր այդ մտքի առջեւ . այդ գործաւորը զամպար մը վառեց նորա մէջ , եւ ահա քառսն լուսաւորեցաւ , պարզեցաւ , եւ ի յայտ եկան արարչագործութեան հրաշալիք իւրեանց ներդաշնակ եւ անյեղլի օրէնքներով : Վայրագ ահնարկներ կը նետէր այդ հոգին իւր նմանեաց վրայ , որք թշնամիներ կ'երեւէին իրեն . ո՛վ յեղաշրջում , ի՛նչպէս գործողին կը չողան հիմայ իւր աչկունք , ժպիտ մ'ունի ամենուն համար սիրոյ եւ ներողութեան . մարգարիտներ թանկագին , — այսինքն արցունքներ զորս գութը կը հանէ սրտէն , եղբայրներ կը տեսնէ անդ ուր մերթ ոսոխներ կը նշմարէր , ինչ որ ոճիր պիտի լինէր գու-

ցէ՛ կը լինի արդ ի նմա դիւցազնական առաքինութիւն : Ո՞վ կը գործէ այդ յեղաշրջում . — ա'ն , վարժապետը . ամէն օր ծռած այդ հոգիին վրայ , կ'աշխատի նա տաժանագին , այդ հոգւոյ աղամանդը պէտք է զտել այն աղտերէն , այն կոշտ կեղեւներէն որք կը պատեն զինքն , եւ յետոյ , պէտք է բանիլ անոր վրայ , յղկել , ողորկել , երեսակներ յօրինել , որպէս զի իւր ամէն կողմերով փալիլի ճշմարտութեան եւ առաքինութեան արեւուն դիմաց , որպէս զի ճաճանչն՝ որ կ'յնայ նորա վրայ՝ բեկբեկեղով արձակի իւր չորս դին : Ո՛հ , խոնարհ է այդ էակ . իւր կեանք գրեթէ խեղճ է միշտ , իրեն համար չեն փայլիր ոսկին ու արծաթն , եւ կառքերն չեն թաւալիր իրեն համար . չորաբեկ հաց մ'է յաճախ իւր տրիտուն , բայց իւր խոնարհութեան մէջ մե՛ծ է այդ էակ , նա մարտիրոս մ'է յառաջագիմութեան , անոր արեան զնով կը քայլէ մարդկութիւնը . ածուխն է որ կ'այրի քաղաքակրթութեան մեքենայն դարձնող շողին արտադրելու համար : — Օրհնեա՛լ ըլլայ վարժապետը :

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(Մարդիկ եւ իբք)

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲՍՆՔ

Ազգի մը արժանիքն՝ նորա ուսուցչին ընծայուած արժանիքէն կը չափուի :

Ա Ռ Յ Ո Յ Ս Ն

Յ Ո Յ Ս Դ Ի Մ

Զքո ձեռն ի բուռն կալայց ցորչափ
 Ես յաշխարհի կամ յաքսոր ,
 Եւ մինչ աւուրցս իմ լըցեալ չափ
 Յանգէտս հակի մէտն ի կոր .

Մինչ հուպ կենաց բարձր ի կատար
 Զիւն ինձ ի գլուխ ի ջանէ ,
 Եւ ընդ լերինն սեպ դար ու սար
 Գեղու զանգուածս և գլորէ .

Մինչ կուրծքս յուզին խոնջ վեր ի վայր
 Եւ բոց կենաց լափլիզէ
 Սըրտի կանթեղն իմ իւղասպառ ,
 Եւ աստղն ի մուտս իջանէ ,

Ես մեռելոց երթամ ի դաշտ
 Մի՛ թողուր զիս , յո՛յս քաղցրիկ ,
 Երբ ըզյետինն հարից քեզ գիրկ
 Մատամբ զերկինս ցոյց ինձ հաշտ :

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ով որ միայն յուսով կ'ապրի , անօրի կը մնայ :

ՖՈՒՆԻԿԼԻՆ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Գրագիտութիւն . — Վսեմն պարզ ոնով վսեմ իմաստից բացատրութիւնն է . Լոնգինոս կրսէ թէ վսեմ են այն իմաստներն՝ որք զնոզին գրաւելով , ուրախութեամբ եւ զարմանով կը համակեն զայն . Վսեմն երեք տեսակ է . 1. Մտածման վսեմ , 2. Զգացման վսեմ , 3. Պատկերի վսեմ :

1. Օրինակ Մտածման վսեմի . Ասաց Ասուած , Եղիցի լոյս եւ եղեւ լոյս . (Վերոգրեալն մտածման վսեմի օրինակն է .)

2. Օրինակ Զգացման վսեմի . Ծերունին Որասիոս լսելով թէ իւր որդին փախած է պատերազմէն՝ կանիծէ զանի , յայնժամ կ'ըսեն .

Երից դէմ ի՞նչ կուգէիր որ քնէր . — Թող տեսնէր .

3. Օրինակ Պատկերի վսեմի . Օրհնէա անձն իմ գտէր , տէր Ասուած իմ մեծ եղեր յոյժ . Խոստովանութիւն եւ մեծալայելչութիւն զգեցար . արկար զլոյս որպէս զօրոց , ձգեցեր զերկինս որպէս խորան , եւ յարկար ի վերայ ջուրց զվերնայարկս նորա . Ո՛րդն յամպս զգնացս իւր , եւ շքի նա ի վերայ թեւոց հողմոց . Ո՛րար զհրեշտակս իւր հոգիս , եւ զպաշտօնեայս իւր ի հուր կիզելոյ :

Ն Ա Մ Ա Կ

Բարիկ 4 Սեպտեմբեր 1882

Պզտիկ Լեւոնիկ

Ո՞վ ես դուն նայիմ որ քեզի նամակ գրեմ, ո՞րչափ
ատեն եղաւ որ կաթ չես ուտեր կոր : Դու հօրդ մօ-
րըդ գիրկէն վար իջած չունիս . հօրդ գիրկը քու ա-
թուդ է : Երբ կը քայլես աներեւոյթ ոգիներ կը թե-
ւապարեն ու կը պահեն քեզ որ վար չ'իյնաս : Դուն
չ'ես խօսիր այլ կը ճլուրտաս , դուն չ'ես մոռածեր
այլ կ'երազես , դուն երբ բաներ կ'ըսես՝ երկինքի հը-
րեշտակները կը հասկրնան զանոնք , թռչունն ես թէ
հրեշտակ : Կուլած թէ կը խնդա՞ս , այն ալ յայտնի
չէ , լալով կը սկսիս երգելով կը վերջացնես : Երբ աչ-
քերդ մեծ մեծ կը բանաս՝ երկինքի՞ն կը նայիս թէ
մարդո՞ց , ո՞վ կրնայ ըսել : Երբ թաթիկներդ կ'եր-
կընցնես՝ հայրիկդ կը կարծէ որ իրեն համար է , այլ
ես գիտեմ որ գլխուդ վերեւը կապոյտ կը տեսնես ,
անո՞ր կ'երկնաս : Երբ պարտէզ իջնաս՝ ոչ փշոտ վարդ
կ'ուզես որ քաղես , ոչ թեթեւ թիթեռնիկ կ'ուզես
որ բռնես , լուսի՛նք կ'ուզես որ տան քեզի ու չես մը-
տածեր թէ ո՞րչափ բարձր է անի : Քեզի համար ա-
մեն բան կարելի է ու կը զարմանաս իրաւամբ թէ
ի՛նչ ուրիշ լաւագոյն բան կրնան ընել մարդիկ քան
թէ միայն քեզ սիրել ու քու ամեն կամքդ կատարել :

Իրա՞ն է արդեօք : Իմ ճանչցած Լեւոնս այսպէս
էր : Բայց անկէ ի վեր Երկու տարիներ ու չորս ալ ա-
միսներ անցան : Կարծեմ հիմա այն տարիքն ես , կամ

ոչ շատ հեռի , ուր Երուանդ իմ տունս եկաւ : Մեծ-
ցար ուրեմն : Բայց դուն ո՞ւր ես , ես ո՞ւր : Դուն
տակաւին մարդուն ու հրեշտակին մէջ անորոշ բան
մըն ես : Դու վարդէ չրթունքներ ունիս վրայէն հը-
պելու համար կենաց բաժակին որ վրա՛ն միայն անոյշ
է : Դու զմայլմանց մէջ կ'ապրիս , քու երկինքիդ վը-
րայ աստղունք կը փայլին անհամար , դու խնծիղն
ես ու կայտիս , քու՝

Ի ճակատդ ազնիւ

Եւ ոչ մի կնճիռ

Եղընգամբ ժըպիրհ

Ոչ գըրեց վաղիւ :

Հապա՛ Երուանդը , սիրտի ըսես հիմա :

Ա՛հ, Երուանդիս խօսքը մի՛ ըներ... անի վէրքեր ունի...

Աստուած ձեզ սպահէ՛ , պզտիկ Օտեաններ :

Բարիկի Հօքարդ

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԻՔ

Մարդուս կեանքն է ծով մը խոր ,
իւր ալեաց մէջ ամէն օր
Կ'ընեն նամբայ մ'անսովոր
Տղայ , կտրին լ'ալեւոր :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Լեռնիկ, որում ուղղուած է վերոգրեալ նամակն, է Օսեան խաչիկ էժէնսի մէկ որդին, որ լսելով թէ Բարիզի մէջ հօրեղբայր մը ունի, սեպ կ'ըսէ եղեր թէ «Ինչո՞ւ Բարիզի Հօբարս ինձի նամակ չգրէր» :

Ազնուախալ Օր. Եւփիմէ Պ. Օսեան, ուսումնապէս արուեստագիտական ուսումնարանի Օրիորդաց ի Բերա, հանեցաւ մեզ քալ իւր Հարազատին անսխալ գրութիւններէն մի քանին, ոյց վասն կր փութամբ մեր ջերմ շնորհակալութիւններն յայտնել առ Ազն. քարգմանիչն Արքայ Գոստանքեկի :

Հ Ե Պ Ա Յ Ի Ի Ն

Արդէն երկու զաւակներ՝
Ծաղիկ որսեր էր տուեր
Անգութ մահուան մանգաղին,
Եւ իւր այրը դադաղին,
Ծոցն ամիտփած քիչ առաջ՝
Սիրտը մաշէր ի հառաչ :
Գիշերն մոռցաւ այս մօր հէգ
Աչաց բաշխել քուն մ'երբէք,
Եւ ցերեկը, ո՛հ աւա՛ղ
Չունէր բընաւ ժամ խաղաղ,
Ձի այս վերջինն իւր զաւկաց՝
Ցաւոց գիրկը էր պառկած :

Քաջունհի մ'էր այս տիկին,
Որ սիրտն յենած հաւատքին՝

Մահուան ընդդէմ անվեհեր
Խիզախ սրտով ոգորէր,
Գիշեր ցորեկ անդադար
Հրեշտակ մ'ունէր մխիթար,
Որ քաղցր ի շունչ սրտին իւր
Բուժէր խորին վէրքը բիւր :
Ընդդէմ երկնից անողոք
Չունէր տրտունջ կամ բողոք,
Թէպէտ վերջինն իւր զաւկաց՝
Ցաւոց գիրկը էր պառկած : . . .

Ձայնիւ նըւաղ հէգ վրէն
Վերջին անգամ ի խորէն
Որդին՝ կոչեց « Ա՛հ, մայրիկ,
Դընամ տեսնել զիմ հայրիկ . . . »
— Դընա՛յր երկնից մէջ ինքն ալ
Վառ աստղերու պէս շողալ —
Տաք տաք ձեռքով ձեռն իւր մօր
Սեղմեց մեղմիւ և անդորր :
Մնա բաւեալն իւր վերջին
Խառնեց վերջին իւր շունչին :
Ծաղիկ մ'էր որ խամրեցաւ,
Ցօղիկ մ'էր որ ցնդեցաւ :

Քաջ այրին, հէգ այրին՝
Որոյ աղիքն ու սիրտ կ'այրին —
Լալու սովոր էր արդէն
Արիւն լացաւ իւր սրտէն :
Որդին տարին թաղեցին
Մայրը թողին առանձին :
Բայց նա զեղուն հաւատքով՝

Գնալու համար զաւկաց քով
Ազօթելով արտագին
Մխիթարէր զիւր հոգին,
Թէպէտ վերջինն իւր զաւկաց
Հոգին ծոցը էր պառկած:

(Առաջին Մրմունջ)

3. Թ. ԳԱՅԱՆՆ

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆ

Հանճարը միայն գիտէ բնութեկաւ համբերել:

ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ

Տարսմէկ 17 Օգոստոս 1887

Սիրելի բարեկամ,

Երբ հասայ այսր՝ առաջին բարի գալուստ մաղ-
թողն ինձ՝ ձեր գիրն եղաւ որ ինչ առաջ հասած էր,
այլ պէտք է ներել ինձ որ մինչեւ ցարդ անպատաս-
խանի թողուցի զայն, քանզի՝ ոչ նախատեսեալ պա-
րագայ մը արգիլեց զիս այդ պարտականութիւնը
վաղ ընդ փոյթ կատարելէ. հիւանդ գաայ անդ քոյրս
և բժշկի խնամոց կարօտ: Սրտի անձկութիւնը գոգ-
ցես կը հալածեն զիս ամենուրեք. այլ ես որոշած եմ

անդդողելի մնալ և չընկճիլ երբէք դոցա բեռան
ներքեւ. ո՛չ ապաքէն վիշտն անբաժան ընկեր է կե-
նաց, ընդէ՞ր ուրեմն սրտմտիլ, ընդէ՞ր վհատիլ: Մե-
ծագոյն հաճոյքս է, ի Տարտանէլ, նստիլ ծովուն
եզերքն և նայիլ անյադ ակնապիշ մշտածուփ կոհա-
կաց, որ մերթ վճիտ, մեղմիկ հեզասահ հազար ու
բիւր պշրանօք կորորին, կը գլորին ոսկեզօծ ներկե-
լով իւրեանց գլուխներ երեկոյեան արեւուն ճառա-
գայթներէ, մերթ սաստկաշունչ քամիէն գրգռուե-
լով զարհուրագին կը մռնչեն և բարդ ի բարդ կու-
տակուելով ահագին շառաչմամբ կուգան խորտակ-
ուիլ ծովեզերքի քարերուն դէմ՝ սպիտակ փրփուր-
ներով մկրտելով զիս իբր նորահաւատ ոք ծովային
աստուածութեան. ո՛հ, հիանալի է ծովն յայնժամ.
որքան փոքր, որքան աննշան է մարդն հանդէպ
նորին զայրացման. անդդոց խորերէն լսուած
խուլ աղաղակներն ինձ թուին լինել բարձրաքրքիջ
ծիծաղներ դիւաց լէզէոններու որք կը բերկրին յան-
հունս տեսնելով մարդուն զօրութիւնը սարսեալ եւ
պարտեալ առաջի ահեղ զօրութեան ջրոյն: Եւ սա-
կայն մարդն ալ զօրութիւն մ'է, ոչ միշտ սարսեալ
և ոչ յար պարտեալ, կը ճգնի, կը մաքառի, կը կռու-
ուի և է զի կը յաղթանակէ. այլ իր յաղթութիւնքն
ի՞նչ փոքր թիւ մը կը կազմեն համեմատելով պար-
տութեանց թուոյն հետ, ջրոյն տակ խորասուզուած
անհամար նաւերու բեկորներն և մարդկային ոսկե-
րոտեաց ոչ նուազ անհամար դէզերն հրաշիւք իմն
ի տես գալով կրնային միայն ապացուցանել թէ քա-
նիօն խղճալի է մարդուն զօրութիւնն, հանդէպ ջը-
րոյն զօրութեան: Կը սիրեմ ծովն, անսահման, գո-
րովալից սիրով կը սիրեմ զայն. եթէ աշխարհիս բո-

լոր հաճոյքներն ինձ տան և զուրկ պահեն զիս իմ սիրեցեալ ծովուս գեղատեսիլ կապուտակ երեսէն, ա՛հ, թշուառ կըլլամ ես յայնժամ:

Կը յիշէք անշուշտ Ալէմ-Տաղիի կանանչագեղ բըլ-րոց հովանաւոր անտառաց, ծաղկասփիւռ դալարաւէտ դաշտերու գեղեցկութիւնը. կանաչի այդ երփներանգ չքեղութիւնն հիանալի էր ստուգիւ. այլ չլացումն մը միայն կազդէր ինձ և ոչ այլ ինչ. այդ գեղանկար պատկերին շրջանակ մը կը պակսէր հոգւոյս խօսելու համար, ծովը, ծովն անձայրածիր ծովն յաւիտենակա՛ն (կը մեղանչե՛մ արդեօք) անհունին և յաւիտենականին գաղափարը չ'ստանա՞ր մարդ ի տես անեղր ովկիանու որ արարածոց ստեղծագործութեանէն ալ առաջ ի գոյ էր: Եւ հոգի Աստուծոյ շուրջ գայր ի վերայ ջուրց:

Զգացա՞ծ էք երբէք ծովուն այն հմայիչ թովիչ ազդեցութիւնն որ կը հրապուրէ, կ'զգլլի՞ք զքեզ, որ բաղձանք կուտայ մարդուն նետուիլ իր կոհակաց մէջ և ծփալ, տատանիլ, թաւալիլ անդ յաւիտեան... ա՛հ. եթէ չէք զգացած այն հրապուրն արբուցիչ, չէք կարող հասկնալ այն հեշտութիւնը՝ զոր ես կը վայելեմ աստ ի տես հրաշագեղ ծովուն կապուտակ զոր անմահացուցած է բանաստեղծից անդրանիկն իր հրաշագան քերթուածովը, զոր նուիրագործած է Պայրընի կիսաստուածային մարմինն՝ ի լիւզ անդր մտանելով:

ՍՐԲՈՒՇԻ Յ. ՍԵՂՈՍԵԱՆ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆՔ

Որպիսի՞ ինչ է այն լաւ սքսի որ եւ յես բազմաեայ լուսեանց ոչ նուազէ յառաջնոյ պնդութենէն, այլ եւ առաւելու քաղցրութեամբ:

Հ. Ղ. Մ. ԱԼԵՍԱՆ

ՄԱՆԿԻԿՆ Ի ՔՈՒՆ

Գարնան մի օր գեղազըւարթ,
Երբ մանուշակ շուշան և վարդ
Կը սըփուէին իւրեանց ըզրոյր,
Հոգիս վառէր նոցա ի թոյր:

Վըշտի, սըգոյ, յիշատակաց
Եւ խորհրդոց ինչ տըխրազգած
Սիրտ իմ յերեր և տարուբեր՝
Դառն յուզմամբ մը կ'որորուէր...

Բայց անդէն իսկ յանկարծ տեսայ
Մի տեսարան հոգեհըմայ,
Հանգիստ նընջէր մանուկ մ'անբիծ,
Թեւատարած, չընորհալից:

Նա մարմնեղէն չէր արարած,
Զաչացն ըզրիւր յերկինս յառած
Յար իւր աչկունք որոնէին
Հըրեշտակաց հոյն ընդ երկին:

Եւ ինքն արդէն էր հըրեշտակ ,
 Ո ոք ըզգայր բոյր անուշակ
 Այդ մանկիկին սիրանըէր ,
 Սըրտին խորէն կը հըմայուէր :

Նա կը նընջէր անփոյթ , հանդարտ ,
 Եւ իւր ի դէմն ժըպիտ զըւարթ
 Եւ լոյս պայծառ և անմըռայլ
 Կը փողփողէր յար սիրափայլ :

Կացի հանդէպ այդ պատկերին
 Որ ընծայէր տեսիլ հեշտին ,
 Կացի արբշիռ լի հիացմամբ
 Դիտել զայդ գեղ սուրբ և անամպ :

ՎԱՀԱՆ Ֆ. ՄԱԼԷՋԵԱՆ

(Մըմունջ)

(Զեփշիտ)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Հողմոյն ի շունչ՝ ընդ ջուրս ծովուն՝
 Ամպոյն ի հեճ՝ լուսովն արփույն
 Ո՞ր կ'սլանայ միտքն մարդոյն .
 — Յանհունութիւն :

(Ծաղկափայլ)

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԸ

Գիշեր է . լուսինը կը փայլի . աստղերը կը շողջողան
 չարժ բայց Խնուր երկնքի մը մէջ : Հիւսիսային չոր
 պաղ և չարագոյթ հովի մը դառնահոտ չչուփներն ի-
 րար կը գիմաւորեն , գալարապտոյտ կը սողոսկին ,
 բուռն մրրիկներով կը պայթին , և իրենց սուր ու
 կծու շունչով Մոնմարթրի բարձունքը կ'աւլեն : Բլը-
 րին անենէն բարձր գագաթը մարդ մը կանգնած է :
 Իւր հսկայատիպ ստուերը լուսնին աղօտ ճառագայթ-
 ներով լուսաւորեալ քարոտ երկրին վրայ զարկած է . . .
 Այս ճանապարհորդն իւր ոտքին ներքեւ տարածուած
 ընդարձակածաւալ քաղաքին վրայ կը նայի . . . որոյ
 բարձր աշտարակներուն գմբեթներուն և զանգուկնե-
 րուն թխտեսիլ ստուերներն հորիզոնին կապուտակ
 յատակութեան վրայ նկարուած կը տեսնուին , և այն
 քարակերտ Ովկիանին մէջ տեղէն լուսաւոր ծուխ մը
 վեր ելնելով՝ գէնիթին աստղազարդ կապուտակու-
 թեան կարմիր երեւոյթ մը կուտայ : Այս ծուխն այն
 հազարաւոր լոյսերուն ճառագայթն է , որք իրիկուան
 զբօսանաց ժամերուն մէջ զուարճապէս կը լուսաւորեն
 բազմամբոխ մայրաքաղաքը :

Ոչ , կըսէր ճանապարհորդն , այս բանը պիտի չլի-
 նի : Տէրը չկամիր , երկու անգամը բաւական է : Աս-
 կէց հինգ դար առաջ Ամենակալին վրէժխնդիր ձեռ-
 քը զիս Ասիոյ խորերէն մինչեւ աստ քչած էր :

Ես՝ միայնակեաց ճանապարհորդ մ'անցած տեղերս
 ա՛յնչափ սուգ , ա՛յնչափ յուսահատութիւն , ա՛յնչափ
 աղէտ , ա՛յնչափ մահ թողուցած էի , որ հարիւր աշ-
 խարհաւեր տիեզերակալաց անթիւ բանականներ չէին

կրնար ընել... Այս քաղաքն ալ մտայ և աստ ալ նոյնպէս անազն կոտորած եղաւ : Ասկէց երկու տարի առաջ ալ նոյն անողոք ձեռքը՝ որ զիս աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը կը տանի, նորէն աստ բերաւ, և դարձեալ այն սոսկալի հարուածը՝ զոր Ամենակալը հեռուէն իմ քայլերուս կը կապէ, այս քաղաքն աւերեց նախ իմ եղբայրներս զարնելով, որք արդէն աշխատութենէ ու թշուառութենէ ընկճեալ էին... Եւ անա հինգ դարէ ի վեր այս երրորդ անգամ է որ այս քաղաքին վրայ նայող բլուրներէն միոյն գագաթը կը հասնիմ, և թերեւս դարձեալ սարսափ աւերած և մահ կը բերեմ հետս : Եւ այս քաղաքն՝ իւր զբօսանաց և դիչերային զուարճութեանց չփնդէն արբած՝ չգիտեր... ո՛հ, չգիտեր որ ես իւր դուռն եկած եմ... Բայց ոչ, ոչ, իմ ներկայութիւնս նոր աղէտ մը չալիտի բերէ... Ամենակալն իւր անհասանելի խորհրդով զիս մինչև աստ բերաւ Ֆրանսայի մէջէն, և ճամբուս վրայ դառնաւ ամենէն արուստ զիւզակին իսկ զիս չմօտեցուց, ուստի և բնաւ մահադոյժ զանգալ մ'իմ անցնելս չճանոյց : Ասկէ զատ՝ ուրուականը մեկնեցաւ ինձմէ... այն կապոյտ... կանանչ... խորունկ և արիւնալից աչերով ուրուականն, Երբոր ես Ֆրանսայի հողին վրայ ոտքս դրի, իւր խոնաւ և պաղ ձեռքն իմ ձեռքս թողուց և աներեւոյթ եղաւ : Եւ սակայն, կ'զգամ որ մահուան մթնոլորտը տակաւին զիս կը պատէ : Կը լսեմ այն չարագուշակ հովին սուր չչիւնը՝ որ զիս իւր յորձանքովը պաշարելով՝ կը թուէր թէ մահ կը տարածէր իւր թունաւոր շունչովը : Կը յուսամ որ Տիրոջ բարկութիւնը կ'իջնէ : Թերեւս իմ աստ գալս սպառնալիք մ'է միայն, որպէս զի իւր խրատել ուզած մարդիկը վախցնէ : Այո՛, ա-

պա թէ ոչ, ընդհակառակն՝ անհղասաւ հարուած մը զարնել կ'ուզէ՝ յանկարծ սարսափ և մահ ձգելով երկրին սիրտն, այս անհուն քաղաքին ծոցը : Ո՛հ, ոչ, ոչ, Տէրը կ'ողորմի, ոչ, զիս այս նոր երաշխային չգատապարտեր... :

— ՔԱԼԷ՛ :

— Քանի մ'օր միայն, Տէ՛ր, գթա՛, քանի մ'օր միայն :

— ՔԱԼԷ՛ :

— Պաշտպանած անձինքս անդունդին եզրը կը թողում :

— ՔԱԼԷ՛... ՔԱԼԷ՛... :

Եւ թափառող աստղը նորէն իւր յաւիտենական ճամբան շարունակել սկսաւ... և իւր ծայնն՝ անհուն միջոցն անցնելով՝ զիս իմիչներուս օգնութեան կոչեց... : Երբոր իւր ծայնը մինչև ինձ հասաւ, զգացի... : Քրոջս սերունդները զարհուրելի վտանգներու ենթարկուած էին : Այն վտանգներն աւելի կը մեծնան : Ո՛հ, ըսէ՛, ըսէ՛, Տէ՛ր Աստուած, քրոջս սերունդները պիտի ազատի՞ն այն դառն ճակատագրէն, նոցա ներելով ինձ պիտի ներե՞ս, զանոնք պատժելով զի՞ս պիտի պատժես... : Ո՛հ, այնպէս ըրէ որ իրենց հաւուն վերջին կամաց հնազանդին, այնպէս ըրէ որ կարող լինին միացնել իրենց գթած սիրտն, ազնիւ հանճարը, մեծ հարստութիւնն... : Եւ թերեւս անոնց ճիգն, անձնութիւնը, առաքինութիւնն և վիշտերն իմ մեղքս կը քաւեն... իմ՝ զոր, ո՛հ, տարաբախտութիւնը միայն անիրաւ և չար ըրած էր : Տէ՛ր, սրովհետեւ քու ամենակալ ձեռքդ... ինձ անձանօթ նպատակաւ մը զիս աստ բերաւ, իջեցուր վերջապէս քու բարկութիւնդ, և այսուհետեւ քու

վրէժխնդրութեանցդ գործիք չլինիմ . . . : Հերիք սուգ տարածեցաւ աշխարհի վրայ : Երկու տարիէ ի վեր արարածներդ հազարներով կ'ընկնին . . . քայլերուս վրայ . . . : Աշխարհ կը տասանորդի , սեղոյ քօղ մը պարզեցաւ երկրագնտիս վրայ :

Ասիոյ խորերէն մինչև հիւսիսային բեւեռին սառնամանիքն . . . քալեցի . . . և մեռան . . . : Չե՞ս լսեր այս երկար հեծութիւնն՝ որ երկրէս վեր դէպ ի քեզ կը բարձրանայ , Տէ՛ր . . . : Ողորմէ՛ ամենուն և ինձ :

Այս խօսքերն ըսելով ձանապարհորդն ծունկի վերայ ինկաւ . . . և իւր աղաչաւոր ձեռունները դէպ երկինք վերցուց : Յանկարծ հոյն առաւել ուժգին մռնչեց , իւր սուր չչիւնները մորկի փոխուեցան . . . : Ձանապարհորդը դողաց և ահարեկ ձայնիւ մը գոչեց :

— Տէ՛ր , մահուան հովը կատաղութեամբ կը գոչէ . . . : Կը թուի ինձ թէ իւր մորթիկը զիս կ'ամբառնայ . . . : Տէ՛ր , աղաչանքս չե՛ս լսեր : Ուրուականն , ո՛հ , ուրուական . . . ահա նորէն կը տեսնեմ . . . իւր կանաչորակ դէմքը ջղային ցնցմամբ կը յուզի , կարմիր աչերն իրենց կոպիճին մէջ կը դառնան . . . : Գըթա՛ . . . գթա՛ . . . : Իւր ձեռքը . . . ո՛հ , իւր պաղ ձեռքն իմ ձեռքս բռնեց . . . : Տէ՛ր , գթա՛ . . . :

— ՔԱՒԷ՛ :

— Ո՛հ , Տէ՛ր . . . այս հարուածն , այս ահեղ հարուածը նորէն այս քաղաքիս վրայ բերե՛լ . . . : Շնորհ :

— ՔԱՒԷ՛ , ՔԱՒԷ՛ , ՔԱՒԷ՛ :

Թարգմ.

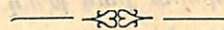
ԷՅՈՒՆ ՍԻԻ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

(Թափառական հրեայ)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մարդոց երեւակայութիւնը շատ անգամ իրենց վրանասուց ապաւէնն է :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն. — Կարապետ Ս. Իւրիւնեան , ծնեալ ի Պալաս Կ. Պոլսոյ , նախնական ուսումն առած է Իսկիւսարու ձեմարանն , եւ ապա ի Բարիզ աւակերտած է վանառականական դպրոցի , եւ խմբագրապետ հանրաժամօր Մասիս օրաքերթի , զոր հրատարակել սկսաւ 1852 փետ. 2ին եւ անցի մինչեւ 1884 Յունիսի վերջն շարունակեց , ի սկզբան շաբաթաքերթ , եւ ապա օրաքերթ . 1884 ին Մասիսի յաջորդեց Արեւելք օրաքերթն : Մասիս այժմ կիսամսեայ հրատարակութիւն է , ոյր յօդուածագրերն են Ա. Արիիարեան , Լեւոն Բաւալեան եւլն : Մասիս իւր այն երկար ընթացքին մէջ յոյժ օգտակար եղաւ , ի մէջ այլոց՝ աշխարհիկ լեզուի կանոնաւորութեան նպատեց . 1870 էն մինչեւ 1883 ազգային գրագիտաց կարեւոր յօդուածներն հրատարակուեցան անդ : Յիշենք մի բանին միայն . վանհամի բոլորակցութիւններ , Գրաւեր Ասովի գրութիւններն , մանաւանդ Բիւզանդ ֆէշեանի բազմաթիւ հասարակական յօդուածներն եւ խմբագրական տեսութիւններն : Կ. Ս. Իւրիւնեան այժմ է կրթական տեսուչ , ունի բազում վիպասական գործոց բարգմանութիւններ , Թափառական հրեայ (Էօթէն Սիւ) , Դադսկիֆ հաւատաւնութեան , Ժ. Կառնիէի ֆաղսական տեսութիւնն եւայլն եւայլն :

ՀԱՅ ԱՂՋԻԿՆ

Հայ աղջիկ մ'եմ ես ծաղկատի ,
Թագ՝ ում ճակատ իմ կարօտի ,
Պսակն է , զոր ձօնե հանճար
Իմաստութեանն անդ ի տաճար :
Նովա՝ հսկարտ քան թագուհի ,
Բւ ճաճանչուն՝ քան զաստղն երկնի ,
Ճոխաւ , չողամ նորանչոյլ
Գարնանակցացս ի վարդահոյլ :

Հայ աղջիկ մ'եմ , ծնունդս բնորեց ,
Աստուած զիս զատ հեղինակեց ,
Զգաստութիւնն եղեւ ինձ մայր
Զգօնութիւնն ալ՝ ինձ ի հայր :
Դահեկեց ինք Աստուածածին ,
Երկնուհի մ'եա մեղրն իւր կրծին ,
Զտեց հոգիս հաւատոյն հուր
Կրօնքն արկ գիրին ինձ խանձարուր :

Իմաստութիւնս է Տեառն երկիւղ ,
Կոյս , ոյր լապտերն ունի միշտ իւղ
Թէ մոլեգնին խախտել զիմ ուխտ
Գիտնան թէ ես եմ նոր Սանդուխտ :

.

....Հայ աղջիկ մ'եմ չնաշխարհիկ ,
Զեւեց ճակատս արծաթ մահիկ ,
Արփիք ետուն բիր իրենց չող ,
Ետ Արուսեակն յա՛րցունք իւր ցօղ :

Մշկոտ սիւքն է շնչէ կրծէս ,
Տատրակն է մնչէ շրթնէս .
Վարդէն առաւ այտս իւր բոսոր
Եւ յԱսիոյ՝ թուշս իւր խնձոր :

Շուշանն իւր ձիւն տեղաց յի՛մ ծոց ,
Որիննէն առի ես բոց ,
Լուսնթագէն՝ վզիս մանեակ ,
Վարսաւե մ'ալ ոսկի գիսակ :
Ծիածանէն գօտի կտրեր ,
Վերջալուսէն ճաճանչ քաղեր ,
Հիւ՛ ու նարօտ ասղնեգործեր ,
Ամպէն աչքմբիս լաջակ ձեւեր :

Մանիչակէն ուսայ շիկնեւ
Թռչնէն՝ երգել , հօղմէն՝ պարել ,
Ծաղիկներէն՝ քաջ նկարել
Մըջէն , մեղուէն ժիր աշխատել :
Աստղն ինձ ուսոյց տքնիլ ցայգուն ,
Արտոյտն՝ արթնուլ կանուխ այգուն ,
Փոյթ , ի վաստակս , որք յարդարեն
Զերջանկութիւն տանս համօրէն :

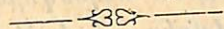
Հայ աղջիկ մ'եմ ես ծաղկատի ,
Յինէն ի բաց իղձ սնոտի ,
Օթիտս են իմ տաղանդս ու ձիրք
Շնորհքն՝ իմ գեղ , ամբիծն՝ իմ կիրք :
Ուժոյ ջիղ մ'եմ իմ ծեր մօրկան ,
Յուպն՝ հայրիկիս կթոտ ծնկան ,

Ու ջերմեանդ երկրպագու
Վառարանիս քերականներու :

ԱՐՄԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

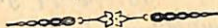
ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Չափազանց զգայնութիւնը յառաջ կը բերէ ապեր-
ջանկութիւն , չափազանց անզգայնութիւնն յառաջ կը
բերէ ռնիր :

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք . — Ձօնել , նուիրել . — ձորայ , ճիւղ . — Արփիք ,
արեւել . — Վարսաւ , գիսաւոր աստղ . — Հիւր , ծիրանագոյն
լսար . — Թերափ , քննանի դիմ :

Թ Մ Բ Ի Ք

Ամբան օր մի եօթանասուն և հինգ տարեկան երկ-
րագործ մի նստած էր իւր որդւոց և թոռանց հետ
երկու թմբեաց հովանոյն ներքեւ , զորս տնկած էր
ինքն իսկ իւր հարսանեաց օրն : Ծառերն բարձր և
թաւախիտ էին : Իրենց միացեալ հովանին ընտանեաց
զուարթ խմբակն կը զովացնէր : « Որդեակդ իմ , կ'ը-

սէ շուրջն յածելով իւր աչերն . այս ծառերն ինձ
յոյժ սիրելի են քան իմ ձեռատունկ բոլոր ծառերն :
Պատկառանօք կը դիտեմ բարձրուղէչ կաղնին , ար-
քայն անտառին , և երախտագիտութեամբ կ'ընդու-
նիմ որթենւոյն , տանձենւոյն և խնձորենւոյն պտուղ-
ներն : Այլ միշտ նախամեծար կը համարեմ երկու թըմ-
բիներն :

— Որովհետեւ դուք զանոնք տնկած էք ձեր եր-
ջանկութեան օրն , ազազակեց կրտսերագոյնն յորդւոց :

— Այո՛ , որդեակ իմ , աւելցուց ծերն , հաճու-
թեամբ տեսնելով իւր կինն առնդէր իւր բազմած ,
ինձ համար սա ընծայեց անոնց առաւել արժէք : Ա-
նոնք ինձ կը յիշեցնեն ուրախութեան յիսուն տարի-
ներ :

— Բայց , սիրելի հայր իմ , ո՛րքան խնձոր և ո՛ր-
քան տանձ պիտի առնուինք յիսուն տարիներէ ի
վեր , եթէ այդ ծառերն խնձորենիներ և տանձենիներ
լինէին , ըսաւ կէս մը ծիծաղկոտ և կէս մը լուրջ դիմօք
այն աղջիկն՝ որ տան տնտեսութիւնն կը յանձանձէր :

— Կը զուարճաբանես , փոքրիկ անտեսուհիդ իմ ,
պատասխանեց ծերն , որովհետեւ դու գիտես ինձ
նման թէ մարդ սոսկ իւր բերանն մտած ուտելօք
չապրիր , նա դեռ ևս պէտք ունի աւելի բարձրագոյն
կենաց , և սրտի այդ կենաց հարկաւոր են խորհրդա-
նըշանք և պատկերք : Օ՛ն ուրեմն , որդեակդ իմ , այս
թմբիք են ընտանեկան միութեան իբրեւ օրինակք :
Չե՞ն նմանիր երկու սիւներու՝ որոց վերայ կը բարձ-
րանայ ընտանեաց տաճարն :

« Ո՞վ պիտի կրնայ , չարունակեց ծերն , չահու կամ
օգտի փոյթ ընել հոս : Ստուգիւ իմ սիրելի ծառոյն
դաւար փայտն չէ բարւոք այրման , նոյն իսկ խրճիթ-

ներ կամ պալատներ կառուցանելու, բայց քան զայն աւելին կ'ընէ. իրմով վայելուչ բնակարանն կը կազմուի, և մեզ կուտայ հովանի և ապաստան մի տօթակէզ ամրան դէմ: Կ'ամօքէ արփուոյն կիզիչ ճառագայթներն, և լոյսն աւելի հաճելի կը թուի մեզ եթէ հասնի այն՝ զով հովանին անցնելով: Տեսէ՛ք, որդեակք իմ, մեր երկու թմբիներն միթէ չե՞ն երկնի և երկնի մէջ իրր միջնորդներ:

«Այսպէս ընտանեաց անդորր և քաղցր կեանքն ըզմեզ կը բարձրացնէ դէպի մշտնջենական լուսոյ աղբիւրն: Այն մեզ կ'ուսուցանէ թէ ի՞նչ է հայր մը, և մենք կ'ուսանինք այս քաղցր անուամբ զնա՝ որ կը լնու գերկիր և գերկինս»: Այս խօսքերն արտասանելով ծերն վեր առաւ գլուխն, նայեցաւ ի կատար թմբեաց, և լուսոյ ճառագայթ մի ցոլացաւ իւր ճակատուն վերայ, և իբրեւ պայծառակերպեալ ոք երեցաւ:

Վայրիկ մի լուէն վերջ սկսաւ իւր խօսքն: «Երբ արդիւնարար անձրեւ մի կը զովացնէ մեր պասքեալ դաշտերն, իւր նախընծայ օգուտներէն և թօնընկէց ամպին անցնելէն յետոյ շահեկան ջուրն կը կաթկթի երկար տոտն իմ ծառոյս տերեւներէն, և մէն մի շիթըն յերկնից իջած օրհնութիւն մ'է:

«Այսպէս է ընտանեաց կեանքն: Յառաջ կը բերէ տեւական խնդութիւն, որ կը բաշխուի և կը տարածուի. կը փոխէ կրից թափն քաղցր երախտադիտութեան, և երիտասարդական տիոց մրրկայոյզ զգացումներուն կը յաջորդէ որոտի անդորրութիւն:

«Երբ փոթորիկն կը յառնէ, կարելի է իմ ծառոյս խաղաղ յարկին ներքեւէն անվտանգ ափանստես լինել անոր արդեանց, որովհետեւ չանթը յինքն չձգեր,

իբրեւ զկաղնին բարձրաբերձ և կը սլաշտպանէ տունն մրրկին բռնութեան դէմ:

«Եւ զուարթ կեանքն կ'ապաստանի անոր տերեւոց ներքեւ իբրեւ սիրոյ և անմեղութեան սրբարանի մը մէջ: Տատրակն և ձագն, ծիծառն և ձագերն հոն ապաստան մի կը գտնեն հարաւոյ խորշակին դէմ: Հոն շիկահաւը և կարմրալանջը ամէն տարի կը շինեն իրենց բոյն. հոն սոխակն գիշերոյ և այգուն լուսութեան մէջ կ'երգէ իւր աննման մեղեդին, և անոր ստորտը կը ննջեն հաւատարիմ շունը և բակին բոլոր բնակիչները: Խոնջեալ նժդեհը կը հանգչի անոր ըստուերին տակ, բազում թշուառք անգանօր գտած են սփոխանք և զովութիւն:

«Ո՛հ, որդեակք իմ, ընտանեաց սուրբ կեանքն այսպէս կը բովանդակէ բաշմատեսակ բարիք և բազում չքնաղ ինչ: Այն է ապաստան քաղցրութեան, հիւրընկալութեան և բարերարութեան:

«Ի՛նչ խնկահոտ բուրումն կը ծաւալէ այժմ մեր ծառոյն համեստ ծաղիկն: Անոր պսակին շուրջ կը թռչտին ամրան որդիք: Կը լսէք, ի՛նչպէս կեանքն այն տերեւոց մէջ կը բզկայ. ամէն ծաղիկ մեղու մի կը կախուի, որ կուգայ քաղել անկէ մեղրն և մեղրախումբ: Այսպէս կը բարգաւաճին ընտանեաց ծոցին մէջ զուարթ գործունէութիւնն և խաղաղիկ վայելք, ոչ երբէք խղճի խայթէ դառնացեալ»:

— Այն թմբիներուն տակ, կ'ըսէ անդրանիկ որդին, մեր մանկութեան բարերաստիկ օրերն սահեցան: Այն եղաւ մեր երիտասարդութեան խաղուց տեղին: Կեղեւներուն վրայ գրուած են մեր բոլոր անուններն:

— Այո՛, որդեակք իմ, աւելցուց ծերն, այս հո-

Մ Ե Ռ Ե Ա Լ Ն Ե Ր Ն

Ննջեցէ՛ք, ո՛հ, ննջեցէ՛ք ցր վերջին օր դատաստանի

Եւ դիտէի ըզմայլած նոցա տիպար գեղաւոյս,
Որ նազէին պարէին մեր կենցաղոյն ի խնջոյս.
Կերպարաններ հրեշտակի, սիրազրահիկ մարմիններ,
Որ գերդ մագնէս ձրգէին յինքեանս ամեն հուր սրտեր.
Եւ փայլէին քան զգարնան պայծառագեղ արշաւոյս.
Արեգնատիպ աչերէն ցոլանային Սէր և Յոյս.
Վարդակարմիր շրթանց մէջ մարգրտաշար ատամունք
Կը ժմտէին մերթ ընդ մերթ, ինչպէս մարգաց մէջ
ծաղկունք.

Բերաններէն բուրումներ ծաւալէին ի սիրտ մեր
Եւ հրակարմիր վառ սյուտերն առնուին հեշտ համբոյր-
ներ,

Բոլոր սրտեր տրոփէին ի տես նոցա պատկերաց
Զի ողջոյն գեղն երկնային ի նոսա բոյն էր դըրած:
Ո՛վ էին այն հրաշագեղ գիրգ էակները սիրոյ
Որ երբ գնային գետնի վրայ, թռչիլ թուէին մէջ
օդոյ.

Կարծես վերերն ընկերներ ունէին որք ի բարձուստ
Խօսակցէին իրենց հետ, ւ՛անդրէն տային անդ փա-
խուստ:

Նոքա չէին այս կենաց, փոյթ թռան հողէս իրենց
բոյն
— Խորհրդաւոր մի կայան ի մահացուաց հեռագոյն —
Լըքին գերկիր ու զմարդիկ, և զայս կենցաղ վաղան-
ցիկ,

Անհետացան առժամայն այդ էակներ գեղեցիկ.

Նոքա չէին երևիլ, այլ ևս չէին շրջել աստ.
Զի թունաթափ իբրեւ օձ, մահու զայրոյթ և սև սաստ,
Կը յարձակէր ի նոսա, և նոքա ոչ ևս էին.
Կենաց խրախուճ և ճրագունք տակաւ տակաւ մա-
րէին...

Աւա՛ղ, փոխան խնջոյից սեղան շիրմի պատրաստէր,
Եւ սեղանի վրայ դրած էին սոցա մարմիններ.
Աներևոյթ պարողներն եղած էին, ըսին թէ՛
Մեռած էին մշտադիրկ, հեռի յայս մեր աշխարհէ,
Կը դիտէի և յայնժամ որ թառամած էր մարմին.
Մեռան, շիջան յաւիտեան. դեղ, սէր, եռանդն ո՞ւր
տարին...

Դադաղի մէջ տարածուած տեսայ մարմին մի մարմար,
Աչեր մարած, դեղնած դէմք և մի ճակատ դալիահար,
Սառոյց ձեռներ անխըլիրտ, համայն՝ դիակ անկեն-
դան,

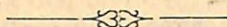
Եւ կոծէին, « Ո՛հ, նոքա կանուխ աստի մեկնեցան,
« Ուր իբր ոսկի և գոհար երկնահանգոյն փայլէին », »
Եւ լսէի հծծիւններ, հագագներէ փրթէին,
Հեծեծ ելով հառաչանք, ամբոխն յառաջ կ'ընթանայր.
Եւ ի՛նչ տեսնեմ ես յանկարծ, մի քարաւիր դաշտա-
վայր,

Երկայնութեամբ մարդաշափ՝ բացին մի փոս մթագին.
Եւ հծծէի ես. « Այս է բանտն աննման էակին »...
Դարեր բոլոր գոչէին. « Այս հուսկ մահիճն է մար-
դուն.

« Ահա՛ վըսեմ և սիրուն արարածին բնակութիւն :
« Թո՛ղ աստ ննջէ խաղաղիկ, ամեր, դարեր թո՛ղ
գըլին,
« Ննջեցէ՛ք, ո՛հ, ննջեցէ՛ք, դատաստանի ցօրն յե-
տին » :...

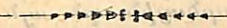
ԸՆՏԻՐ ԱՍՍՅՈՒԱԾՔ

Եթէ նամարիս եղանկութիւնը գիտութեան մէջ կը կայանայ, եւ եթէ կատարեալ գիտութիւնն մահուանէ վերջ միայն կրնայ ստացուիլ, բուիք երանութիւնը մահուան համար, կամ մահէն յետոյ վերապահուած է:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Բառք. — Մագնէս, մագնիս. — Տառնիկ, խոնար. — Իրան, փարսիս. — Խայր, պսուղ. — Ամանակ, ժամանակ. — Շեփոր, փող:

Ս Ե Ր Ո Վ Բ Է Կ Ի Ի Լ Պ Է Ն Կ Ե Ս Ն

Մայր, Հայր, Եղբայր. սոքա հասարակ անուանք են, այլ միանգամայն ամենամեծ անուանք: Կանայք կան, որք ոչ միայն իրենց զաւակաց են մայր, այլ և մայր սրբոց և հիգաց. այսպէ՛ս է Սրբուհի Մայրապետըն: Երկտասարդք կան, որք ոչ միայն եղբայր են ընտանեկան անձուկ չըջանակին մէջ, այլ և եղբայր են հանուրց, եղբայր կը կոչուին ի հանուրց. այսպէ՛ս էր վաղամեան այլ անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշեան: Մարդիկ կան, որք ոչ միայն իրենց որդեկաց կողմէն կ'ողջունուին ինչո՛ւ աղաղակով, այլ և իրենց մերձաւորաց կողմէն, այլ և համօրէն ազգի մը կողմէն, և

երբ կը վախճանին, աւա՛ղ, այն ինչ գգուած թողնիլի մը գլխին, երբ կը գրաւին կենաց միջօրէին, ամենեքեան կը գոչեն ողբագին. « Ո՛չ ևս է մեր հայրըն: » Ո՛չ ևս է մեր հայրն Սերովբէ Կիւլպէնկեան:

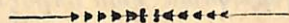
Այն ուշիմութեան, որ բաժինն է գրեթէ բոլոր Կեսարացի ազգայնոց, Սերովբէ Կիւլպէնկեան հրեշտակային բարութիւն մը կը միացնէր: Բարիք կը սիրէր յաւէտ իւր շուրջ. բարութեան ու բարեգործութեան՝ իւր բանիւք և օրինակաւ՝ յարածամբ կը յորդորէր իր մերձաւորներն, և երբ աղօթէր, իւր առաջին բառերն էին « Հայր բարի », զի հանգուցելոյն համար տիեզերաց մէջ ամենէն աստուածային բանն էր բարութիւնն: Յերկնից օրհնեալ, և յերկրի սիրեալ և մեծարեալ էր իրաւամբ: Առեւտրական ասպարէզին մէջ կը թագաւորէր: Կիւլպէնկեանց տունն նման է այն հսկայ, խորարմատ ու բազմաճիւղ ծառոց, որք հիացումն կ'ազգեն յաւէտ ուղեւորաց. Հայաբնակ գրեթէ բոլոր գաւառաց մէջ ճիւղեր ձգեալ, այդ բարեհամբաւ տունն համայնից պատկառելի հանգիստացած է, և — կրնայ ըսուիլ — դասարան մ'է նա պարկեշտութեան ու գործունէութեան հայ երիտասարդութեան համար: Սերովբէ Կիւլպէնկեան էֆէնտին, այն հասարակ առեւտուրէն զատ, առեւտուր մ'ալ կ'ընէր բարձրագոյն, ազնուագոյն, նուիրագոյն. նա սիրայօժար նպատակաւ կ'ուսար յաւէտ, և օրհնութիւն կ'առնէր ամենէն: Ինք կը փնտռէր այն անձինքն որ կարօտ են օժանդակութեան, այն հաստատութիւններն՝ որք կարօտ են հովանաւորութեան: Նա կը փնտռէր մանաւանդ մեծ անձերն ու ճշմարիտ ազգասէրներն: Եւ իբրեւ մեծ մարդ՝ զո՞վ աւելի պիտի փնտռէր Կիւլպէնկեան քան Ներսէս պատրիարքն:

Այն անգուգական ժողովրդապետին նկատմամբ հանգուցեալն ունէր միանգամայն՝ կրնայ ըսուիլ՝ հօր մը սէրն , հաւատացեալի մը սէրն . ի մի բան՝ Սերովբէ Կիւլպէնկեան անհուն և կատարեալ սիրով կը սիրէր երջանկայիշատակ Ներսէս Վարժապետեանն : Եւ այն մեծ սիրելիներն , այն մեծ անբաժաններն ահա գնացին մէկ մէկու ետեւէ , գնացին ու միացան անմահութեան բնագաւառն Ի՞նչ վեհ անուանք մեր չրթանց վրայ եկան այս դաճաղին առջեւ : Զի Սերովբէ Կիւլպէնկեան ունէր Սրբուհի Մայրապետի գըթած հոգին , Պէշիկթաշեանի խորագգած սիրան , և Ներսէս Վարժապետեանի սրբազան հուրն : Այդ հուրըն՝ յիւր սրտին յաւէտ կ'արծարծուէր թագունն : Կիւլպէնկեանին արժանաւոր եղբայրն և որդիք կը ժառանգեն իրենց չքնաղ հարազատին և հօր բարեմասնութիւններն : Ասոնցմով կը յուսայ մխիթարուիլ աղքն , որ կորոյս , այո՛ , հայր մը , վաղահաս մահուամբ Սերովբէ Կիւլպէնկեանի . . .

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մեր եւ երկնի կամ դժոխքի մէջ ուրիշ բան չիկայ , բայց եթէ կեանքն , որ ամենէն դիւրաբեկ բանն է յաշխարհի :

ԱԶՆԻԻ ԻՂՅԵՐ

Ի վե՛ր ի վե՛ր անդադար ,
Փառաց հասցուք ի կատար ,
Զի պատմութիւնք մեզ ցվերջ
Սիրով տացեն համբաւ պերճ :
Անհանգուրակ յաղթանակ ,
Նարօտադարդ և սլքակ
Են արժանի ա՛յն ճակտին
Որ խիզախէ գէ՛մ բաղդին :

Ի խո՛ր ի խո՛ր անվըհատ
Ի խորս հանքաց անընդհատ՝
Ի խորս ուսման իջուք մերձ
Ի տիրանալ ճոխ մըթերց .
Ճակտի քրտանց ի փոխան՝
Ոսկի , գոհարք պիտ' տեղան .
Եւ բանասէրք ժըրաջտան
Պիտ' օրհնըին ցվախճան :

Յառա՛ջ յառա՛ջ օ՛ն ուզիղ
Գընալ պարտուց զշաւիղ .
Առաքինի գործ և եթ
Երջանկարար է յաւէտ .
Դու բարութեան լեր ընտիր
Եւ գեղեցկին ի խնդիր ,
Յոր անապատք փոխարկին
Յաստուածակերտ ի յերկին :

Օ՛ն մերձ ի մերձ վշտահար
Սիրաք յօղեսցին մեր յիրեար ,
Թող մեր խառնին շունչն ի շունչ

Եւ սէրն ի սէր անտրտունջ ,
Իսկ մեր ձեռինք դեռաւորձ՝
Լիցին ընդ փոյթ կիրթ ի գործ :
Ի բաց պատրանք սեւ բաղդին :
Փառք են բաժին անյաղթին :

Թարգմ.

Յ. Թ. ԳԱՅԱՆԱՆ

(Առաջին մրմունջ)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Ինչ որ է Բանդակագործութիւնը մարմարիոցի կոյսի
մը համար , նոյնն է դասիաբալետիւնը հոգւոյն համար :

Բառք . — Անհանգուակ , անմամն . — Յողի , միանալ .

ԲՆՈՒԹԵՆ ԵՋԳԵՑՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՄՈՐԴ

Բազմիցս կը խորհիմ ես թէ մինչեւ իսկ բնութեան
մի աննշան և անզօր ծաղիկն ի՞նչ հզօր է անոնց հա-
մար՝ որք կրթած են զանձինս ուսանելու զբնութիւ-
նըն : Անդ՝ հովտի մը անտես խորշին մէջ իւր փափ-
կասուն ծղօտին վրայ , նա այնքան անզօր է որ մեղ-
միկ զեփիւռներն զայն կը սարսեն : Միայնակ և լռին
իւր երփնաղարդ թերթերը կը բացուին և ազատա-
բար կ'ըմպեն արշալոյսին ցօղք և տուրնջեան ոսկե-

փայլ ճառագայթները , ինչպէս միայնակ կընդունի-
երկրի այս պարգեւներն , նոյնպէս միայնակ կը փայ-
լեցունէ իւր գեղն ու կը սփռէ իւր սիրաբոյր քաղց-
րահոտութիւնն : Եզ մը կամ խող մը թերեւս անոր
մօտէն անցնի , ո՛հ , անցնի նաև թերեւս գռեհիկ մը ,
և ի՞նչ է գեղափայլ և քաղցրաբոյր ծաղկանց զօրու-
թիւնն ի վերայ սոցա : Սակայն ի՞նչքան հզօր է այն
զգայուն և բանաստեղծ ոգւոյն վրայ : Մեղմաշունչ
սիւքերէն սարսող այս անզօր ծաղիկն զիա՞րդ կը
սարսէ և կը յուզէ ողջոյն անձն : Այս անբարբառ գե-
ղեցիութիւնն զգացմանց ի՞նչ աշխարհներ իսկ և իսկ
կը զարթուցանէ ի նմա : Նորա վերայ փայլող մար-
գարտանման ցօղի կաթիլք արտօսրի շիթեր կը փայ-
լեցունեն նաևս բանաստեղծին աշաց վրայ : Եւ ոչ մի-
այն զսիրտն այլ զմիտս ևս կը յուզէ նա : Ուսուցիչ
մ'է որ իւր գոյութեան և կենաց օրէնքը կ'ուսուցա-
նէ այնմ որ յօժար է դիտելու , խորհելու և ուսանե-
լու : Նա կարող է բռնել իմաստասիրին ձեռքէն և ա-
ռաջնորդել զայն ի լայնարձակ և հոյակապ տաճարն
գիտութեան :

Այսպէս է հովտին ծաղիկն : Ի՞նչ են ուրեմն ան-
բաւութեան մէջ թաւալող այն բոցանիւթ գունդերն ,
որք մէն մի աշխարհներ կամ արփիներ են : Ո՛րպիսի
մեծ է այն հիացումը որ նոքա կ'ազդեն մեզ : Ո՛ր-
պիսի հզօր են կրթելու և ուսուցանելու զմիտս մարդ-
կան : Սոքա կընծայեն մեզ հմտութիւն և գաղափարք ,
այնքան բարձր և այնքան լայնարձակ որքան է այն
անբաւ միջոցն յորում սփռեալ են նոքա : Կը զար-
թուցանեն ի մեզ այնքան վեհ և ազնիւ զգացմունք
որոց նմանն թերեւս բնութեան մէջ ոչ այլ ինչ կա-
րող է զարթուցանել : Բեւեռային աստղը որոյ լոյսը

քառասուն և վեց տարուան մէջ միայն կրնայ հասնիլ մեր աշխարհին : այսպիսի անբաւ և զարհուրելի հեռաւորութեան մէջ, ովկիանու մթին և խռովեալ ալեաց վրայ մոլորեալ նաւորդին ճանապարհ ցոյց կուտայ, սակայն նա կ'առաջնորդէ նաևս գիշերուան պահերուն մէջ իր խուցին մէջ հսկող աստեղաբաշխին, խորհրդոց և զգացմանց առաւել խոր, առաւել անբաւ և առաւել խռովայոյզ ուրիշ ովկիաններու վրայ :

Վեր յերկինս նայեցէք պայծառ գիշերուան մը մէջ, և գիտեցէք այդ աստեղազարդ կամարը, այն կապուտակ և լայնարձակ գմբեթը զոր երկին կ'անուանենք՝ առհասարակ : Մեծափառ տեսարան մ'է այն որ կը պարզուի յաչս մեր, և զմայլելի են ըլլաւոր փալիւլուն աստեղը, զմայլելի է արծաթեայ լուսինն որ թագուհւոյ մը նման անոնց մէջ կը շարժի : Բայց ի՞նչ է արդեօք այն չքեղ և անեզր կապոյտը յորմէ կը ցլանայ այսքան լոյս, որքան հոյակապ և հրաշագեղ է այն : Կը սիրեմ ես գիտել զաստեղս և զլուսին, կը սիրեմ տեսնել և վայելել արեգակնի ճոխ փառքն, երբ նա իւր ոսկի ճառագայթներով զամենայն ինչ կ'ողողէ : սակայն կը սիրեմ գիտել և վայելել նաև այն փառաշուք կապոյտը որոյ մէջն կրնն թանան այս լուսեղէն գունդերն : Ինձ կը թուի թէ մեծապանծ տաճարի մը գմբեթն է այն, տիեզերական տաճարի մը, որոյ սիւներն մահացու աշերն կարող չեն տեսնել, որ ինքն ամբողջովին լռին և անբարբառ օրհներգութիւն մ'է յաւիտենականին, որ մեր ու ամենից Տէրն է : Ի՞նչ խանդ, ի՞նչ բանաստեղծական աշխոյժ, ի՞նչ ահ, և զգացմանց ի՞նչ ճոխութիւն կ'ընծայէ նա զգայուն ոգւոյն : Անոր վրայ արշալոյսը իր վարդէ մատերով կը նկարէ այն գեղապայ-

ծառ և փառաշուք գոյներն որոց նմանելու այնքան կը տենչայ արուեստագէտն, անոր վրայ կը վառուին աշնանային աւուրց բոսորագեղ գոյներն, որք կը թնդացնեն և կը յափշտակեն մեր ոգին, անոր վրայ կը վառի արեգակնի փառահեղ բոցն որ կը սփռէ ամենայն ուրեք խնդութիւն, լոյս և կեանք, անոր վրայ կը սահին թեթևընթաց՝ ամառնային չղարչեայ ամպերն որոց հազարաւոր նրբատեսիլ ձեւերն կը թաւալին լուսափողփող երկնից վրայ : Կ'ըզճամ գիտնալ թէ ի՞նչ է այն, և ահա գիտութիւնը կը մօտենայ պատմել անոր վրայ : Եւ չգար այն անոր գեղը ու վսեմութիւնը աղարտելու, գիտութիւնն կուգայ և իւր ձեռքը կը դպցունէ այս չքեղ կապոյտին, բայց ոչ թէ զայն աւրելու, ինչպէս ըրիտ ձեռք մը կ'աւրէ փափկասուն և գողտրիկ ծաղիկ մը, և ինչպէս նիւթապաշտից ցրտասառոյց ձեռքը կը թարչամեցունէ ամենայն գեղեցկութիւն և վեհութիւն, այլ՝ երբ կը դաչի անոր, այն մոգական շօշափումը կը նպաստէ միայն ամենայն ինչ առաւել փառացի, առաւել սքանչելի և առաւել վեհ ընելու ի նմա : Գիտութիւնը կը պատմէ մեզ թէ այս կապուտակ կամարը բերեղեայ գմբեթ մը չէ, ինչպէս հիներն կը կարծէին, նա իւր վրայ չ'կրեր այս անթիւ աստղերն, այլ այս կապոյտը միայն մեր աշխարհին մթնոլորտն է, որով ամենիմաստ արարիչը զաշխարհ շրջապատած է, և այս կապուտակ չղարչեայ քօղն այնքան նուրբ է որ կը գտնուի անդր քան զմթնոլորտն : անբաւ միջոցին մէջ : Լոյսը իր ճարտար վրձնով այսօրինակ գեղազարդ կապուտով մը կը ներկէ մեր մթնոլորտը, այն հսկայական բոլորչի ձեւն զոր կը տեսնեմք յերկինս, միայն մեր մթնոլորտին ձեւն է : Սա լայնածաւալ

վարագոյր մ'է, բայց ոչ այնքան թանձր որ ծածկէ տիեզերաց փառքը մեր աչերէն: Եւ ի՞նչ կայ վարագուրին ետեւի կողմն: Գիտութիւնը կը պատմէ մեզ թէ այդ մթնոլորտէն վեր, տարածեալ է դատարի անեզր և անհուն միջոց մը, յորում անընդհատ կը թաւալին անհամար անհզ գունդեր: Եւ այս տեսութեամբ քանի՜ վսեմ է այս միջոցը, որ գոգցես վարագուրին ետեւէն կը բացուի յաշտ մեր:

ԲՐՈՅ. Յ. Լ. ՃԵՃԻՋԵԱՆ

(Շարժման Երկնային մարմնոց)

ԱՌ ՄԱՐԴԻԿ

Եղեք ա՛յն բռնոյ նման՝ դիւրաբեկ ոսոց վրայ
Դադարած վայրիկ մի,
Որ կըզգայ՝ թէ կ'հակի իւր նիւղն՝ այլ կ'երգէ նա
Գիտէ՛ թէ բռնիք ունի:

(Գարուն և Աշուն)

Վ. ՀԻՒԿՈ

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Կենսագրութիւն. — Յակոբ Հ. Ճենիգեան, ծնած է յԱստաղար, ուսումն առած է Բ. Հիսարի Ռաբրեան վարժարանն, եւ 1869 ին տուաջին եւ միակ հայ ընթացաւարսն եղած է նոյն հաստատութեան. անմիջապէս անդ ուսուցիչ կարգուելով

իւն ժամանակէն Ռուսոյից արուեստից տիպիսին բարձրացած է, եւ նոյն վարժարանի ուսուցչական կոնսուլին անդամ ընտրուելով ցարդ կը շարունակէ մեծ արդեամբ հայ լեզուի եւ մատենագրութեան դասերն աւանդել նոյն համազգային հաստատութեան հայ ուսանողաց: Բազմամաս գրագէտ մի կը հանդիսանայ Ճենիգեան Բիւրակն հանդիսին մէջ հրատարակած զանազան յօդուածներով, եւ ուրեք ուրեք խօսած գիտական հաւերով, որոնցմէ մին միայն հրատարակուած է Շարժման Երկնային մարմնոց:

Տ Ր Տ Ո Ի Ն Ջ Ք

Ո՛չ, մի՛ խաբուիք երբոր կ'ըսեն թէ յաշտարհ
Կան այնպիսիք որ երջանիկ ապրին յար.
Թէ հանապազ նոցա գլխոյն ի վերայ
Յօղ բարութեանց յերկնից առատ կը տեղայ:

Երջանկութիւն... ո՞վ բեղ յաւէտ վայելեց,
Բաժակդ անոյշ մինչ ցըվախճան ո՞վ քամեց.
Սի՛րտ դիւրախաբ... երբ զոյն բռնեւ կարծէիր՝
Նա կը թըռի, ըզբեզ թողլով վշտալիր:

Կա՞ն դու արդեօք... և կամ չիկա՛ս, ո՞ գիտէ,
Խորին Սիէնքս, բեզ իմանալ ո՞վ կարէ:
Հազարաւոր դարեր թող գան և երթան,
Միշտ մի գաղտնիք պիտի մընաս մարդկութեան:

Եւ ո՞վ կրնայ զայս ուրանալ... կա՛ն վարդունք,
Բայց հազիւ թէ հրպին նոցա քո մատունք,
Որ մինչ սրտիդ ցըխորն իւրեանց սուր փըջօք
Իրըր կարիճ զբեզ խայթեն անողոր:

Երջանկութիւն... դու այն շուքն ես զոր դաշտաց
Վերայ ամպերն երկնից ձգքեն հովասլաց .
Զով էր այժմ իսկ... նոյն հով փըչեց և ահա
Յերկնից ի վայր նորէն հուր բոց կը տեղայ :

Ծաղիկն ես դու որ յառաւօտ կը բացուի ,
Անոյշ բուրմամբ , սիրուն տեսեամբ , գեղանի .
Դեռ չէ՛ գիշեր... ինչո՞ւ ծաղիկ դու մէկէն
Ինկար թառամ , զարնուելով խորշակէն :

Քո պատմութեան մէն մի էջին , մարդկութիւն ,
Սրտաճիւղիկ արտասուելով կուլաս դուն .
Այն տողերուն նըշանախեցն իսկ յետին
Լոկ քո արեամբդ է գըրոշմուած ցաւագին :

Ծայրէ ի ծայր ի՛նչ անկումներ ահագին ,
Ի՛նչ մեծ աղբեր կայծակնահար կորնչին ,
Այն Բարիլոն , Նինուէ , Մեհիւ ի՛նչ եղան ,
Զերդ շուք եկան , պահ մը մեծցան և անցան :

Որպէս յափունս իւր անսահմանն ովկէան ,
Անվերջ հեծմամբ կը հառաչէ յաւիտեան ,
Այնպէս և դու , վատարախտիկ մարդկութիւն ,
Տանջիս անգուլ ի մէջ վըշտաց քոց անհուն :

Խաչըդ կըրէ , խաչըդ կըրէ , եղբեւի՛ ,
Նա որ ծընաւ՝ անյոյս պէտք է չարչարուի ,
Քոյին ցաւեր լոկ այն ատեն վերջանան
Որ երբ մահուան քունով ննջես ի դամբան :

ՍՏԵՓԱՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

(Երկրագունտ)

ԸՆՏԻՐ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔ

Մարդուս կեանքը ժպիտով մը կ'սկսի , հեծկլսանքով
մը կը շարունակուի եւ անդունդին մէջ արձագանգ
սուղ փոշարի սոսկալի ձայնով մը կը վերջանայ :

Ս Ր Բ Ո Ւ Հ Ի Տ Ի Ի Ս Ա Ր

Տիկին Սրբուհի Տիւսարի բնածիր յատկութեանց
փայլ կը տայ ընտիր զգացումներով չաղուած բնաւո-
րութիւն մ'որուն գլխաւոր հանգամանաց վրայ կըր-
նաս գաղափար մ'ունենալ՝ եթէ երեւակայես համես-
տութիւն մ'որ չըբեղելի տաղանդի և արժանաւո-
թեան առջև անկեղծ խոնարհամտութիւն մը պար-
զելու , իր ակմբանոցը (cerele) կազմող յարդի կա-
նանց և արանց հետ անընդհատ ժպտուն դէմքով և
գոգցես արարական հիւրասիրութեամբ վարուելու
բնական յօժարութիւն մ'որուն մէջ ոչ սիւքանք , ոչ
սեթեւեթ և ոչ ալ պահանջոտութիւն կը նշմարուի .
խօսելու , նա մանաւանդ խօսակցելու (causer) ար-
հեստ , կիրթ ճաշակ և ընտրութիւն որոնց շնորհիւ
իր ունկնդիրներուն և բանակիցներուն համակիր ու-
շադրութիւնը կը գրաւէ և ժամերուն սահիլը կը մու-
ցընէ . սոյնիկեան անտարբերութիւն մ'որով գիտէ
մարդկային կեանքի սովորական տհաճութեան , դառ-
նութեանց , ինչպէս նաև քաղցր պատրանաց փարատ-
ման վրայ բարոյական արիւթեամբ ժպտիլ . ծայրա-
յեղ զգայնութիւն մ'որ ընդունուած փանաքի ծա-

ռայութեան մը փոխարէն շնորհատարտ մնալու, և գործուած անիրաւութեան մը դէմ տրամապէս մըրմընջելու սովորած է. սրտմտութիւն մ'որով իր հոգին կը սնի և արդար վրիժառութեան զգացումով մը կը համակուի ճշմարիտը և գեղեցիկը գիտակցարար անարգողին դէմ. անշուշտ բարեսրտութեան զգացումէ ներշնչուած ժրութիւն մ'որ անընդհատ կը գործէ երկու հայրենիքի՝ այսինքն իր ընտանիքին և իր ազգին բարօրութեան իւրոյսանն նպաստելու համար, ներողամտութեան ոգի մ'որ պակասութիւն կամ յանցանք մը քննելու և վճիռ մ'արձակելու տեսն կը դիմէ օրինակներու լաւագոյնին՝ որ է կնային սիրտը:

Մեր վեհերոտ գրագէտներէ ոմանց կրնայ փրկաւէյտ օրինակ մը ըլլալ Տիկին Ս. Տիւսար իր քաջասրբատութեամբն որ հանրագումար համագում մը կազմելէն ետք զայն յայտնելու կը համարձակի առանց վախճալու օրինաւոր քննադատութենէ. իր վստահութեամբն որով իր մտքին ոյժին կ'ապաւինի և կը յանգըզնի անարգու նայուածք մը յառել արանց և կանանց բարձրագոյն շահերը վարագործող նախապաշարմանց և աւելորդապաշտութեանց վրայ, այժմեայ տեսութեամբ ըմբռնուած բարոյականի և բնական տրդարասիրութեան սկիզբներու համեմատ ընթացքի գիծ մը կազմել իրեն, նուազ շողքորթութիւնը և քինաբոյր քննաբանութիւնը արհամարհել և հաւատարիմ մնալ իր ընդունած դրօշակին: «Մարդս կը պարտաւորի անգոսնել հասարակաց կարծիքը, իսկ կինը կը պարտաւորի հնազանդիւն անոր» կ'ըսէ Տիկին տը Սթաէլ:

Դպրոցասէր տիկնանց ազնուամիտ Ատենայետը կրնայ Գոլիկի հեղինակուհիին այս կարծիքը բոլորո-

վին չընդունիլ՝ քանի որ ինքն իր պարտուց գերին և իր իրաւանց տիրուհին է, մին անմուռնչ կատարելու և միւսը անահ պաշտպանելու պատրաստ, և քանի որ այս կրկին նպատակին հասնելու միակ և անվրիպելի միջոց կը համարի աշխատիլ, աշխատիլ և շարունակ աշխատիլ...

Եւ այս աշխատասիրութեան շնորհիւ յաջողած է կազմելու իր միտքը՝ որ այժմեայ յառաջդիմութեան գաղափարներու բոյն մ'է. իր սիրտը՝ որ միայն ընտիր զգացմանց աղբիւր մ'է, իր ձեռները՝ որք դաշնակի մը ստեղնաշարին վրայ յաջողակօրէն կը թրթրան՝ մերթ հոգեկիր վիշտ մը մեղմագործէն արտայայտելու և մերթ սրտաբուղիս ցնծութեանց յայտարար ներդաշնակութիւն մ'արտադրելու և ունկնդիրն այս գաղափարներու առջեւ իր միտքը ամփոփելու, այս զգացմանց առջեւ իր սիրտը պարկեշտութեամբ համակելու, և այս նուագային գեղգեղանաց առջեւ համարաբար զմայլելու պէտքը կ'զգայ, յօժարակամ խոստովանելով թէ այս վառվռուն և բեղուն իմացականութեան տիրուհին ինչպէս գրագէտի և լեզուագէտի յատկութիւններովը, նոյնպէս և մայրերու լաւագոյնին առաքինութիւններովն իրաւունք ունի պարծելու և ազազակելու:

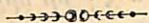
«Ես ալ հոգի մ'եմ»:

ԳՐԻԳՈՐ ԶԻԼԵՆԿԻՐԵԱՆ

(Ուղեւորութիւն Ի Կ. Պոլիս)

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Գրքերն հրիսակներ են , զորս մեծ հանճար մը կը քողու մարդկային ազգին , որք կ'աւանդուին սերունդէ սերունդ , իբրեւ ընծաներ առ յետինս եւ առ որս՝ որ դեռ չեն ծնած :

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Հին ժամանակ Յունաստանի մէջ զանազան իմաստասիրական դպրոցներ կային , ասոնցմէ մին էր Սոքրիկեան դպրոցն , որոյ հիմնադիրն եղաւ Զենոն փիլիսոփան : Սոքրիկեանք կը սիրէին հակաանաւորքին եւ նրբախօս էին : Բարոյականի մասին առաւ փնտրութիւնը բարի կը համարէին եւ ախտերը չար :

Կենսագրութիւն . — Գրիգոր Զիլինկիրեան , ծնեալ ի Զվիւռնա 1838 ին , ուսումն առած է տեղւոյն Մեսրոպեան վարժարանն , եւ իւր փութաշանութեամբ ուսած է Հայերէն , Տառնիկերէն , Ֆրանսերէն , Յունարէն եւ իտալերէն լեզուներն : Հմտօք գրագէտ մ'է Զիլինկիրեան : 1861 ին սկսաւ հրատարակել *Նաղիկ* ամսագրեայ հանդէսն , լի այնքան լաւագոյն յօդուածներով : Գրութաւոր գործն է *Ռդեւորութիւն ի Կ. Պոլիս* , որ նամակածէ յօրինուած գրական իմաստասիրական խորհրդածութիւններ կը պարունակէ : Թարգմանած է զանազան վէպեր , ինչպէս Վ. Հիւկօի *Թշուառներն* , Մառիոն *Տը լոմի Խոստովանակը* , Լամարտինի *Ռափայէլը* եւայլն եւայլն :

ՍՐՐՈՒՅԻ ՍԱՐԱՊԵՑ

Անմահ ես , ո՛վ դու կին ,
Քեզ բիւր երանի ,
Դադադիդ մէջ հանգչէ
Իբրեւ յօրանի .
Մըրա՛փէ , քունդ անուշ ,
Մանկունք խուռներամ
Թող կապեն վեհ ճակտիդ
Պըսակ անթառամ ,
Եւ թող վարդ թափթըփեն
Հրեշտակներ դողիդ :
Լուսոյ մէջ ընկղմի
Մաքրափայլ հոգիդ :
Ո՛հ , թէ ինձ ալ տրուեր
Քընարս լարէի
Ներբողեան հիւսելու
Քեզ , ո՛վ Սրբուհի .
Եւ սակայն ես ոչ սիրտ
Եւ ոչ երգ ունիմ .
Եւ մատանցս անհըլու
Լըռէ քընարն իմ .
Բայց ի՛նչ փոյթ թէ գեղջուկ
Քընարս է լըռեր
Կողբայ քեզ կին ուսմիկ
Թող լըսեն դարեր :

* *

Ժամուն կոչնակները :
Ինչո՞ւ կը չալեն ,

Ինչո՞ւ Խառնեղ կուգան
Որբերը լալէն .
Փրկիչի տըղաքներ ,
Ի՞նչ սուգ էք մըտեր ,
Ինչո՞ւ իրար կ'անցնին
Վարդապետ , տէրտէր :
Մէկդի կեցէք քիչ մը
Թողէք ներս մտնեմ ,
Ի՞նչ կայ , ո՞վ է մեռեր
Աչքովըս տեսնեմ .
Հիմա խելքիս կուգայ .
Ի՞նչ Մարապե՞տն է
Մի՛ , ո՞վ Ժամկոչ , ճաղը
Վեր մ'առնե՞ր գետնէ :
Չէ՛ , չեմ թողուր որ զինք
Տանին մեր թաղէն ,
Չեմ թողուր որ ամբիծ
Սրբունհիս թաղեն :
Ե՛լ , Սրբունհի , ա՛ղջիկ
Ե՛լ , աչքերըդ բաց .
Ա՛խ , դուն քուն ես , գիտեմ ,
Թարթիչներդ խըփած .
Ե՛լ , մի՛ թողուր որբերդ
Անտէր անտէրունջ
Նայէ՛ ի՛նտոր չորս դիդ
Կուլան անմըռունչ :
Է՛յ վախ , որո՞ւ կըսեմ ,
Թըռեր է հոգին ,
Չեաքերը խաչածեւ
Ծալեր են կուրծքին :

Լացըս ի՞նչ խեր կընէ ,
Պարապ աշխատանք .
Նոր հարսի քօղքի պէս ,
Առեր է պատանք :
Ես եմ որ ցից զարկի
Խող կտրած պառաւ ,
Մահը զիս հոս թողուց
Էկաւ քեզ տարաւ :
Խեղճ կընիկ ո՞ւր գացիր
Պէտք էր որ հիմակ
Քուկին չորս դիդ ցաթեր
Արեւ արեգակ :
Պէտք էր որ աչքըդ բաց
Փառքըդ տեսնայիր .
Աշխարքէն կշտացած
Սեւ խող մըտնայիր .
Չըսիր , չառ կանուխ է
Ապրիլ կուզեմ ես :
Կեցի՛ր ո՞վ մահ , մեղք է
Զատուիլ որբերէս :
Անուշ գառնուկ վիզըդ
Տուիր խաղաղիկ ,
Ճըղակոտոր եղար
Անթառամ ծաղիկ :

Մ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Արեւիկ)

ԳՆԴԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մահն ազնուագոյնները կը յափեցակէ, եւ յուրնե-
րը կը բողո

ՀՈՄԵՐՈՍ

Կենսագրութիւն. — Օրբունի Մայրապէ Նեան Քալժա-
եան, ծնեալ 1822 ին ի Գարբալ գիւղ, եւ վախճանեալ ի Խա-
զիւղ 1889 Յունիս 5 ին: Գեո՝ սասերկու տարեկան, ի հօրէ որք,
Մայրապէ կը լինի հակառակ իւր մօր կամաց, Ժամանակէ մը
վերջ ի Խազիւղ յիփապոյտելով՝ իւր գործօն եւ սրբանք կենօք
կը ծանօթանայ տեղւոյն ժողովրդեան եւ հետզհետէ հռչակ կ'ստա-
նայ: 1865 ի մեծ ժանգախին աւետ հոգեւոյն Շահնազարեան կա-
րապէս վարդապետի խորհրդով Աղջկանց որբանոցն կը հաստատէ
ի Խազիւղ, օգտակար հաստատութիւն, որ կը պայծառանայ իւր
անխնայ ջանքիւ եւ բարեարաց նախօք:

Որբանոցն կը վարէ այժմ Երանուհի Մայրապէ Յովհաննէս-
եան:

ՏԱՐԵԴԱՐՁ Վ. ՇԻՒԿՕԻ

Քարիզ 28 Փետր. 1881

Սիրելի Երուանդս,

Երէկ մեծ տօն էր Բարիզի մէջ. Վիքթօր-Իւկօ իր
փառաւոր կենաց ութսուներորդ տարին կը մտնէր.
Հինգհարիւր հազար հոգի, ամեն կարգէ ու ամեն

տարիքէ գացին ողջունել պատկառելի ծերունին իր
տանը առջեւ. մէկ քանի հարիւր ընկերութիւն ներ-
կայ էին, միայն 104 նուագաժողով ընկերութիւնք
կային. գաւառներէն պատգամաւորութիւններ եկած
էին, Եւրոպայի շատ քաղաքացի ժողովուրդք մասնակե-
ցեցան Գաղղիոյ ազգին շնորհաւորութեանց ու բարե-
մաղթութեանց. հեռագիրներ տեղացի էին Անգ-
ղիայէն, Գերմանիայէն, Ամերիկայէն, Աւսթրալիայէն,
Շուէտին, Իտալիայէն, Բոլոնիայէն, Բորթոլուզէն,
Ռուսիայէն եւլն. եւլն. Դաիւնիներ, պսակներ, ծաղ-
կանց փունջեր, անհատնում հոյակապ կապոց մը
ծաղիկներու զրկեր էր Գաղղիոյ Հանրապետութեան
նախագահը: Օր մը առաջ կառավարութեան կողմէն,
առաջին պաշտօնեայն, Ժիւլ Ֆէրրի, ի շնորհս Վիք-
թօր Իւկօյի՝ բոլոր ազգային վարժարանաց, դպրոցաց
եւ համալսարանաց մէջ տղայոց տրուած բոլոր դպրո-
ցական պատիժներուն ներողութիւն կը շնորհէր: Գի-
տես որ Վ. Իւկօն տղաքը շատ կը սիրէ. ուստի ասկէ
մեծ հաճոյք մը չէր կրնար ընել կառավարութիւնն
իրեն: Երէկ դպրոցաց տղաքը խմբովին իր տանը առ-
ջեւն էին. աղջկանց խումբ մը ճերմակներ հագած
ծաղկանց փունջեր ներկայացուցին իրեն ու մէջերնուն
մէկը ոտանաւոր մը կարդաց, որուն վերջին տունը
սա իմաստն ունէր. « Թող նախանձին որչափ կ'ուզեն
Ժանն ու Ժէօրժ, (Վ. Իւկօյին Թոննիկներն) դու մեզ
գրկէ՛ մեզ համբուրէ մեծ հայրիկ »: « Ա՛հ ի՛նչ աղնիւ
էք, ի՛նչ սիրուն էք »: ըսաւ Վ. Իւկօ. ու Ժանն ու
Ժէօրժը գրկեց համբուրեց: Ես ալ իր տեղն ըլլայի
այնպէս կ'ընէի եւ ոչ զոք կը փոխանակէի իմ Երուան-
դիս հետ: Չորս կամ հինգ կամ վեց ժամ տեւեց մին-
չեւ որ այն ահագին բազմութիւնը ժողովրդեան որ

Բլաս տը լա Բօնքօրտէն սկսեալ կը յառաջանար դէպ ի
յաղթութեան կամարը և անտի յԱլմընիւ տէյլօ ,
դրօշիւք ու վառելովք , կեցցէ՛ Վ. Իւկօ գոռալով ,
անցաւ բանաստեղծին համեստ տանը առջեւէն : Վ.
Իւկօ բաց պատուհանին առջեւ էր կանգնած բաց
գլխով , որուն վրայ կը կրէր ձերմակ մագերու պսակը
ու ցլմունքն աստուածային խանդի և հանճարոյ ,
այլ ինք ետեւօք կանգնած էր ապաստանելով անմե-
ղութեան ու սիրոյ վահանին ներքեւ , իր սիրելի
Ժաննին ու Ժէօռփին , որ անոնք ալ գլխաբայ շարու-
նակ կ'ողջունէին բազմութիւնը ու Վ. Իւկօ կը ժպտէր :

Ես ալ այն միջոցին պատուհանին հանդէպ կանգ-
նած Ժողովրդեան բազմութեան մէջ , կը դիտէի մեծ
ծերունին ու փոքրիկ մանկտին ու անդրադառնալով
— ո՛ւրկէ ո՛ւր — իմ վրաս ու քու վրադ , սիրելի իմ
Երուանդ , կ'ըսէի ինքնիրենս , « Վ. Իւկօ իր փառքին
մէջ մեկուսացեալ պիտի հիւժէր եթէ այն երկու ման-
կիկները չ'ըլլային զորոնք այնքան կը սիրէ , ես ալ
իմ անշուք ու անբերրի կեանքիս մէջ բան մը որ ամեն
բան կ'արժէ , Երուանդս » :

Քոյդ

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Պսակ ծերոց , որդիք որդւոց :

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բառք. — Մեկուսացեալ , առանձնացեալ :

ԱՂՔԱՏԻՆ ՀԱՅԸ

Գարուն է , Ժա՛մ ժըպիտներու ,
Արցո՛ւնք հոս կը կայլակէ ...
Թո՛ղ , անգո՛ւթ , ծաղկունքդ մէկդի
Հոս նօթին հա՛ց կը խնդրէ :
Ձե՞ս տեսներ , ա՛՛փ քեզ կարկառած ,
Իբր առ Աստո՛ւած աղօթ կեր ,
Աղեկըտուր արձակէ ձայն
« Ողորմէ՛ ինձ » ... չ'ե՞ս լսեր ,
Եւ կանցնիս , վա՛հ , խո՛ւլ՝ անըզգայ
Հառաչանացն աղքատին ,
Ինչպէս կ'անցնի արծարծելով
Հըդեհին հուրն՝ հո՛վն ուժգին :
Ո՛վ մեծատուն , ճօխ քրտակէդ
Թէ լուծայ մը նետէիր
Այն ափին մէջ , պատառ մը հաց
Նօթի չըթանց տի տայիր :
Այլ չ'ես ըզգար ի՛նչ է նօթին ...
Կ'ըղծաս ոսկին կուտակել ,
Ոսկի՛ն ոյր փայլ ոչ բնաւ կրնայ
Մահուդ վիհ լուսաւորել :
Ո՛հ , դողդոջուն ձեռք մը բախեց ,
Բա՛ց , ո՛վ անգութ , ճօխ սեղանէդ
Հա՛ց կը մուրայ աղքատ մը ...
« Աղքատ է » կը գոչես ներսէն ,
Եւ դուռն ամո՛ւր կը փակուի ,
« Կտո՛ր մը հաց զաւկներուս »
Կ'աղաչէ ձայնն աղքատի :

րաքաղաքի մը շքեղութեան և ժխորին մէջ ձեզ կը յիշեցնեն ամայութիւնն՝ որ կը տիրէ քաղաքին մէջ։ Եթէ անցնիք դռներէն, եթէ վերելակէք կապուտերանդ դադաթներէն մին, որ կը պսակեն այն մեղամաղձիկ գիւղական տեսարանն, եթէ երթաք Ալպեանց անեղծանելի ճամբէն ի մէջ Պոնտեանց ճախճախուտներուն, պիտի գտնէք շիրիմներ, ջրմուղներ, թերեւս նաև ամայացեալ ագարակ մի, հոյաշէն կամարներով, բայց չէ մնացած մշակութիւն, չիք շարժում, չիք կեանք։ Ուրեք ուրեք կը նշմարուի հօտ մի կատաղի շան մը պահպանութեան տակ՝ որ գայլանման կը յարձակի անցորդին վրայ, և կամ գոմէշ մի՝ որ դուրս կը հանէ իւր սեւաթոյր գլուխն, մինչ արեւելքի մէջ որիններու երամներ լեռներէն վար կ'իջնեն կերկերեալ ձգմամբ։ Եթէ մարդ դառնայ դէպի յՍտաիա, յԱրտէա, պիտի տեսնուին գրգռեկաւոր մի քանի թըշուառներ, նիհարութենէ քստմնատեսիլ ու տէնդէ գողգոջուն։

Այս աղետից և ամայութեան մէջ երկիրն կը պահէ շքեղաշուք և յոյժ պատկառոտ հանգամանք մի։ Լեռանց վրայ այն լիճերն, գեղեցիկ կնձիններէ, սիգապանծ կաղնիներէ չրջապատեալ, այն նէմին, Դաւրիական Անահտայ հայելին, (speculum Dianae), այն Ալպանոսն Լատիոնի կրօնից վաղնջական օթեանն, այն բարձրաւանդակք, որովք դաշտն յամենուստ չրջապատեալ է, Հռոմայ արժանի պսակ մը կը յօրինեն։ Մուգինօ լեռնէն, անոր նսեմաստուեր անտառէն պէտք է նկատել Բուսէնի պատկերն։ Մորկայոյդ օրեր մանաւանդ, մինչ տաժանելի խորշակն դաշտագետնին վերայ կը ծանրանայ, և երբ փոշին կը սկսի մրրկիլ, այն ատեն կ'երեւի իւր նսեմ վեհութեան մէջ անապատի ոստանն։

Երբ անցած էք հասարակաց հրապարակէն և անդ կանգնեալ եգիպտական կոթողէն, կը մտնէք Գուսոյի տխուր և երկայն փողոցն, որ Հռոմայ ամենէն աղմըկալի փողոցն է, գնացէք մինչ ի Կապիտոլ, ելէք ծերակուտի պալատն, Մարկոս Աւրելիոսի և Մարկոսի յիշատակարաններուն մէջտեղ Հռոմուլոսի բնակարանին մէջ կը լինիք, (intermontium)։

Այն բարձրաբերձ վայրն կը բաժնէ կենդանեաց և մեռելոց քաղաքն։ Առաջնոյն մէջ որ է ի նախնի տարիսեան դաշտի, պիտի տեսնէք Տրայիանոսի և Անտոնինոսի սիւներն, Պանթէոնի բոլորչի տաճարը և արդի աշխարհի յանդգնական շինուածքն, այն է Ս. Պետրոսի գմբէթն։

Դարձէք, ձեր ոտից ներքև կը տեսնէք հրապարակը (Forum), յաղթական ճամբան, և մխիթարութեան արդի դարմանոցն Տարպեան ժայռին քով։ Հոս խառն ի խուռն թաղուած են հնութեան ամէն դարերն, ամէն բեկորներն, Սէպտիմ Սեւերոսի և Տիտոսի յաղթական կամարները, Որոտագոշ Արամադդայ սիւներն։ Անկէ անդին Պալատին լեռան վրայ տխրատեսիլ աւերակներ, կայսերական ապարանից նսեմ հիմունքն։ Աւելի հեռուն, և ճախակողմն Կոլոսէոնի անհնթեթ շէղջալոյտն։ Միմիայն տեսնելով զայն՝ զարմացման և սարսափի աղաղակ մի արձակեց Մոնթաներ փրկստփայն։

Կոլոսէոնի ամբիթատը, ուր այնքան քրիստոնեաներ մարտիրոսութեամբ տառապեցան, իւր շքեղութեամբ կը գերազանցէ մարդկային ուրիշ ամէն գործ։ Հազար վեց հարիւր ոտք չրջագծով և հարիւր յիսուն եօթն ոտք բարձրութեամբ քարանց ահագին լեռ մի է, այս լեռն, կէս մի աւերակ, այլ ի բնուստ շքեղա-

զարդ , ունի իւր տուններն , ծառերն ու ծաղիկներն : Արդի բարբարոսութիւնն անտի հանած է իբր քարահանքէ մի ամբողջ պալատներ : Թէ ի՛նչ բանի նախասահմանեալ էր այն յիշատակարանն՝ ուր Տրայիանոս խողխողեց 10000 զերիներ հարիւր օրուան մէջ , ամենուրեք կը տեսնուի իւր աւերակաց մէջ :

Յայնկոյս Կոլոսէոնի և Պալատին լերան , յայնկոյս Աւանտին լերան Հռովմ կը տարածուի իւր շիրիմներով : Անդանօր կը պատահիք Սկիպիոնեանց ստորերկրեայ դամբարանին , Կէստիոսի բրգան , Կէկէլիա Մէտէլլայի աշտարակին , և գետնադամբաններու , ապաւէն և շիրիմ մարտիրոսաց , որ կ'ըսեն թէ կը տարածուին Հռովմայ ներքեւ և մինչեւ Տիրերիսի յատակին ներքեւ :

Այսպէս Կապիտոլէն դիտեալ այն եղբարական քաղաքն դիւրմբունելի կ'ընէ իւր պատմութեան միութիւնն և ընթացքն իւր գլխաւոր յիշատակարանաց մէջ : Հրապարակը մեզ կը ներկայացնէ Հասարակապետութիւնն . Օգոստոսի և Ագրիպպասի Պանթէոնը հնոյն աշխարհի բոլոր դից և ժողովրդոց միութիւնը ցոյց կուտայ ի նոյն և մի կայսրութիւն և ի միակ տաճարն :

Հռովմէական պատմութեան միջին ժամանակաց այդ յիշատակարանն կը գրաւէ Հռովմայ միջնակէտն , մինչ յերկոսին ծայրս կը տեսնէք , Քրիստոնէութեան առաջին պալքարներն՝ Կոլոսէոնի մէջ , յաղթանակն ու տիրապետութիւնն՝ Սրբոյն Պետրոսի եկեղեցւոյն մէջ :

ՄԻՏԷԷ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԲԱՆԲ

Այն մարդն՝ որ իւր փառաւոր նախնեաց վերայ կը պարծի , կը նմանի գետնախնձորի մը՝ որոյ ամենէն պատուական մասն հողին մէջն է :

— 33 —

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Կենսագրութիւն . — Ժ. Միլլէ , Գաղիացի նշանաւոր պատմաբան , ծնած է ի Բարիզ 1798 եւ մեռած 1874 ին : Իւր գլխաւոր գործերն են Պատմութիւն Գաղիոյ , Պատմութիւն Հռոմիայ , Կիլիկ , Թուրանն , Միջագետք եւայլն եւայլն :

ԲՈՒՄԵՆ Գաղիացի նկարիչ , որ իսլաւական աշխարհներու տեսարաններ նկարած է (1593—1665) . ՄԻՇԷԼ ՄՈՆԹԵՍԵՐ , հեղինակ Փորձ տնուն գրքին (1533—1592) :

ԱՌԻՍԻՆ

Ողջոյն տամ քեզ անհուն սիրով , ո՛ր լուսնակդ իմ , Առանձնակեաց տըխուր հոգւոյս դու մտերիմ , Թէ չըլլայիր դու , և փափուկ քո այդ շողեր Չը գըգուէին տըժգոյն ճակատն իմ սըգաստուեր Շատ իսկ կանուխ դառն արտասուաց մէջ ես , աւա՛ղ կը փըչէի կեանքս , որ կանդեղ մի է նուաղ . Նուաղ՝ այո՛ , և գոգ երազ վաղաստացիկ Սեւ աշխարհիս հօրիւնէն կանցնիմ մենիկ :

Բընաւք զիս ցուրտ կարծեն զուարթ կամ անտար-
բեր ,

Այլ դու միայն , դու կը տեսնես սըրտիս կայծեր ,
Մինչդեռ երկնից անդունդներէն ինձ կը նայիս ,
Կարծես սըրտիս տխուր պատկերն ի քեզ ունիս ,
Եւ անհամար բոյլերն աստեղց թողած հեռուն՝
Ամայութեանց մէջ կը շրջիս գիշերն ի բուն :

Ո՛վ դու լուսնակ , քանի՛ չքնաղ ես և փափուկ ,
Քո նշոյլներ սրտիս խորէն քաղեն արցունք :

Տիեզերաց ոգի՞ն ես դու արդեօք , թէ Տէր
Քո հայելոյդ մէջ կը դիտէ զիւր վեհ պատկեր ,
Հոգւոյս համար մի խունկ ես դու աստուածավառ ,
Իսկ աչերուս նոյն ինք էին թուիս տիպար :
Այդ անուշ գեղ քո և շընորհ մեղամաղձիկ
Ծածկեն յինքեանս ոգի խոկուն երկնազդեցիկ ,
Զի գըթացեալ ընդ խոր աղէտս հէք մահացուաց՝
Խորհրդաւոր դամբաններու ելնես ի յայց :

Եւ ըզնոճեաց գըգուել կատարս տերեւախիտ
Փիլոմելեայ տըրտում երգոց յար դընես միտ :
Զէ քեզ հաճոյ ոսկեճեղուն ճոխին պալատ ,
Քո սիրելի վայրք են , դաշտերն , անտառքն ազատ ,
Յոր հոգիք մեծ յածին թաւուտ թըփոց ներքեւ ,
Յոր մի մըրմունջ թողու վտակ , ծաղիկ , տերեւ :
Վիշտ քեզ համար մի հրապոյր է , և աւերք սեաւ
Ոգեւորեալ փայլին ի շող լուսոյդ անբաւ :

Մի սիրտ ես դու , ըզգամ ես զայդ , սիրտ քերթողի
Երազներով , հըրով , տենչով ու խանգով լի ,
Կամ հայրենեաց գաւառներէն նըժդեհ մի կոյս ,
Որ քօղի տակ ծածկես արցունքդ , հառաչդ ու յող :
Զունիս բարբառ , Լուսնակ , այլ ես գիտեմ՝ քանի՛
Հուր և աշխոյժ քերթողական ի քեզ վառի ,

Այդ տխուր դէմք քո պերճախօս է բաւական
Ինձ յայտ առնել թէ չես ուրիշ աստեղց նման :

Ես ալ քեզ պէս տըրտում եմ , ա՛հ , և տարագի՛ր
Ինձ համար ալ չունին հրապոյր վայելք պատիր .
Քեզ տամ ի ձօն հոգիս անբաւ սիրոյս նըշան ,
Պատմէ նըմա խորհրդաւոր վըշտերդ համայն .
Նա զերթ քնար թըրթըռալով յաստեղց յաստեղս՝
Քո հառաչներ պիտի սփռէ ի տիեզերս ,
Եւ յաւիտեան կեցած անհուն դարուց վերայ
Միշտ սուրբ սիրոյդ քու երգաբան պիտի ըլլայ :

Տիկին Կ. Տօնեկեան

(ԶԱՊԷԼ Յ. ԽԱՆՃԵԱՆ)

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԱՌԱՄ

Ամենայն ինչ Աստուծով :

ԿԵՍԱՐ ԵՒ ԿԱՏՈՆ

Կ. Յուլիոս Կեսար կը սերէր Պատրիկներու ըն-
տանիքէ մը , որ կը յաւակնէր սերեալ լինել մէկ կող-
մէ Աստղիկէն , միւս կողմանէ Անկոս Մարտիրոսէ , Հը-
ռովմայ արքայէն : « Այսպէս , կ'ըսէր նա իւր մօրա-
քրոջ Յուլիայի դամբանական ճառին մէջ , կը գտնուի
իմ ընտանեացս մէջ արքայից սրբութիւնը , որ տեարք

են աշխարհի , և աստուածոց վեհութիւնը , որ տեարք են արքայից ։ Կեսարի մօրաքոյրն ամուսնացած էր Մարիոսի հետ : Այն զանազան տարերք՝ յորոց կը բաղկանար Հռովմ , վաղեմի քրմական պատրկութիւնը , ասպետաց կուսակցութիւնը , խալաքոց կուսակցութիւնը կը թուէին ամփոփեալ լինել յանձին Կեսարու : Այն ժամանակ՝ ուր հասանք , եղական ճարտարախօսի , ստահակ և ձեռներեց մարդու համբաւ կը վայելէր , որ ամէն ինչ կուտար համայնից , որ բոլորանուէր էր անոնց՝ որոց բարեկամութենէն շահուէնէր , իւր բարքերն իւր ժամանակի բոլոր երիտասարդաց բարքերն էին , ինչ որ յատուկ էր միայն Կեսարու , այն սոսկալի շուայլութիւնն էր , որ փոխ կ'առնուր և կուտար առանց հաշուելու , և որ ուրիշ հաշուոյ չէր սպասեր , բայց միայն քաղաքական պատեւրազմի : Այն յանդգնութիւնն էր որ միայն աշխարհի վրայ զանի պատրաստեց դեռ տասնեւեօթն տարեկան դիմակալել Սիլլայի կամաց :

Այն դիկտատորն անոր արձակել տալ կ'ուզէր իւր կիներն : Մեծն Պոմպէոս որ յայնժամ այնքան հզօր էր , նմանօրինակ հրամանի մը հպատակած էր : Կեսար մերժեց հնազանդիլ , և չկորսուեցաւ երբէք , իւր բախտն Սիլլայի բախտէն հզօր եղաւ : Բոլոր ազնուականութիւնը , վեստեան կուսանք իսկ դիկտատորին քով միջնորդեցին , և խնդրեցին այն անհնազանդ տղուն կեանքը չնորհել . « Զայդ կուգէք , կը շնորհեմ , ըսաւ . բայց այդ տղուն մէջ բազում Մարիոսներ կը տեսնեմ » :

Կեսար չընդունեց երբէք այս ներումը , և չհնազանդեցաւ բնաւին , յԱսիա ապաստանեցաւ : Ծովահէններու ձեռք խնալով զարմացուց զանոնք իւր խի-

զախ վարմամբ , քսան տաղանդ խնդրած էին նոքա իբրեւ փրկանք : Շատ քիչ է , ըսաւ անոնց , յիսուն պիտի առնուք , բայց անգամ մը որ ազատիմ , զձեզ ի խաչ պիտի հանեմ : Եւ խօսքը կատարեց : Հռովմ վերադարձին համարձակեցաւ Մարիոսի յաղթական նշաններն բարձրացնել . աւելի վերջը , սպանիչներու դէմ դատական քննութեան պաշտօն առած ըլլալով , պատժեց այս անուամբ Սիլլայի աւագակներն , դիկտատորին օրինաց առանց նայելու : Այսպէս ինքզինք բարձրաբարբառ հաշակեց պաշտպան մարդկութեան , ընդդէմ այն կուսակցութեան՝ որ քաղաքին միութիւնը պաշտպանած էր այնքան արիւնհեղութեամբ : Ամէն խոչտանգեալ կարող եղաւ դիմել առ Կեսար : Իւր քննիչ ըլլալէն ի վեր զարգացուց լատինական գաղթականութիւններ , որք կ'ուզէին վերստին ձեռք բերել այն իրաւունքներ , զորս Սիլլա իրենցմէ յափըշտակած էր : Այն առաջին երկու անգամ , յորում խօսնակաց յատուկ տեղն երեցաւ , խօսեցաւ ի նըպատ յունաց ընդդէմ երկու հասկմայեցի ատենակալաց : Աւելի վերջն Գալլիոյ անտառաց և ճախճախուտներուն մէջ գտնուած ատեն , երբ ահեղ պատեւրազմ մը կը մղուէր , զարդարեց իւր ծախքով Յունաստանի և Ասիոյ քաղաքներն հասարակաց յիշատակարաններով : Բարբարոսներն և գերիներն իսկ ուշադրութեան կ'առնուր , կը սնուցանէր բազմութիւ սուսերամարտներ ըմբռնողներու մէջ կուռել տալու համար , բայց երբ կը թուէր թէ հանդիսատեսը անոնց մահուան կըղձային , զանոնք կրկէսէն կը հեռացնէր , նա երբէք չունեցաւ լաւագոյն զինուորներ քաղաքական պատերազմի մէջ : Հին աշխարհը զկանայս կ'արտօքուէր քաղաքացիութենէ : Կեսար նախընծայ

օրինակն տուաւ մինչև մանկամարդ կանանց հրապարակային մեծարանք մատուցանել : Հանդիսապէս արտասանեց իւր Յուլիա մօրաքրոջ և Կոռնելիա կնոջ դամբանական ներբողն : Այսպէս Կեսար իւր ազատամբնութեամբ, մեծանձնութեամբ, նոյն իսկ մոլութեամբ էր ներկայացուցիչ մարդկութեան ընդդէմ խիստ ոգւոյ հասարակապետութեան, արժանի էր նա կայսրութեան հիմնադիր լինել, որ սլիտի բանար աշխարհի առջև Հռովմայ դրունքն : Թէ ի բարիս, թէ ի չարիս մարդկութեան մարդը Կեսար եղաւ, օրինաց մարդը Կատոն : Սա կը սերէր խօսասէր Կատոնէն, այն խստակեաց իտալացիէն, որ ուրիշ Կեսարու մը դէմ այնքան ուժգին կռուած էր : Վերջին Կատոնին վրայ Պորկեանց մոլեգին խստութիւնը յունական ստոյիկութեամբ մաքրուած էր, Հռովմայ մէջ աւելի յարգանք ստացած էր քան Ատենականքն և Ծերակոյտն : Փլորայի խաղուց մէջ ժողովուրդն լիտի պար մը խնդրելու համար կ'սպասէր որ Կատոնը թատրոնէն դուրս ելնէր :

Իւր թշնամիք պարտաւելի ինչ չգտնելով այդսիսի մարդու վրայ ունայն խժեռանքներ կ'ընէին : Կամբաստանէին զանի թէ յետ ընթրեաց կը խմէ, բայց զինք արքշիռ չտեսան երբէք, կ'ամբաստանէին թէ յամառ կը թուի, բայց նա փոքր ինչ խուլ էր, թէ զայրացկոտ էր, բայց ամենայն ինչ զինք գրգռել պարտէր, վերջապէս թէ ռիշդ էր :

Կեսար իւր հակա-կատոնին մէջ չարամտութեամբ կ'ըսէր թէ իւր եղբոր մարմինն այրած ըլլալով՝ աճիւնն մաղէ անցուցած էր զտելու համար հրով հալեալ ոսկին : Ստոյգ կ'աւանդանք՝ ում արժանի էր Կատոն՝ էր այն զաւազու խստութիւն, այն յամառ յարունն ան-

ցելոյն, որ զինք անկարող կ'ընէր հասկնալ իւր ժամանակն : Այն լրբենի ցուցամոլութիւնն էր որով կը սիրէր անտարբեր իրաց մէջ արհամարհել ժողովուրդն՝ յորում կապէր : Պրետոր եղած ժամանակ իսկ կը տեսնուէր որ հրապարակէն կ'անցնէր առանց արմղանի, պարզ պարեգօտով, բոկոտն իբրև գերի ոմն, և այսպէս կ'երթար բազմիւ յատենի :

ՄԻՇԼԷ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Պատմութիւնն է վկայ ժամանակաց, լոյս հեմարսութեան, վկայ ներկային, դպրոց կենաց, յայնժող անցելոյն :

ԿԻԿՆՐՈՆ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Գրագիտութիւն. — Զուգակշիռն է բաղդասութիւն երկու նշանաւոր անձանց, երկու առաքինութեանց եւայլն : Կեսար եւ Կատոն օրինակ են զուգակշիռի :

Պատմութիւնն կը բացատրէ իրողութիւններ եւ պատահարներ : Պատմութիւնն պատշի բլլալ յսակ, զգուշաւոր մանրամասնութեան մէջ եւ կարելի եղածին չափ սկսիլ բարոյական եւ բնական նկարագրով մը այն առարկայներ որ կարեւոր դեր մը կը խաղան :

Բառք. — Զեռներեց, համարձակ. — Խիզախ, յանդուգն. — Արքշիռ, արքեցոյ. — Ռիշս, կծծի. — Զաւազու, կոյր. — Ամղան, վերակոյ :

ՄԱՆՎ. ՆԻՒԿՈՒ

Վ. Հիւկօն մեռաւ :

Ուղեկորոյս մարդկութեան աղէտքը կատարեալ եղաւ, վերջին նաւահանգստին լապտերն ալ մարեցաւ : Ո՞վ Աստուծոյ վրայ պիտի խօսի մեզի այսուհետեւ, ո՞վ մեր հոգիները պիտի արթնցնէ : Ո՞ր առիծ որ գիտակիւ անտառաց մէջ պտտցնէ իր բաշն ահադին ու երբ երկինքը գոռայ՝ ինք ալ վարէն որտայ երկրի բոլոր արծազանգներն արթնցնելով : Էին, էին ի մարդկութեան՝ մեծերու մէջ մեծ բանաստեղծներ. Հովերոս, Տանթէ, Շէքսպիր. այլ մարդարէ բանաստեղծներ եղան մանաւանդ Լամարթին ու Հիւկօ :

Շատեր հիացան իր հանձարին վրայ... ի խոր թափանցելով այն մեծ հոգին, թշուառներու սքանչելի վէպը կարգալով, ուսումնասիրելով և մտաց ու հոգւոյ մէջ ընդունելով այն բոլոր Աստուածաբանութիւնը, այն բոլոր ընկերաբանութիւնը, այն ձայնն հոգեհոգաւ, այն բոլոր սարսուռը, այն բոլոր յոյզն ու խայտանք, բանն ու ճշմարտութիւն, յոյս և սէր, հուրն ու խանդ, սուրբ սրտմտութիւն ու սուրբ դժբութիւն, ու սուրբ ևս ներողամտութիւնն, որով միայն մարդկային արդարութիւնը Աստուածային արդարութեան կը մօտենայ և որ Հիւկօյի հանձարին մասն է սիրալի :

Այս վէպը իր նմանը չունի ազգաց լեզուներուն մէջ և Հիւկօյի հանձարը հազիւ կը բաւէր զայն դժբելու : Այսպէս են մէն մի հրաշակերտ որ ելած են իւր գրչէն :

Բանաստեղծութեան ամեն ճիւղերուն մէջ արտա-

քոյ կարգի փայլով փայլեցաւ : Ամեն մեծ քերթողի հետ, Հովերոսէն ի Տանթ ու Շէքսպիր՝ մինչև ի Պայրըն ու Շիլլէս, իւր մասնաւոր ճիւղին մէջ պայքարեցաւ և հաւասար եկաւ : Լուսոյ ցոլմունքներով գրեց, ամեն բառէ ճառագայթ մը հանեց, շատանգամ ալ ըստ կամաց՝ շանթը լռեցուց կամ շանթ արձակեց. մեջեյ ու մենչեյ, աստ ցոյն երկնքին, անդ տարափը ու սահանք. տողեր կան որ երբ կը կարդաս, կը զգաս զեփիւռին թեւերն ու մէյ մ'ալ յանկարծ կը լսես արծիւներու թռիչներուն բախիւնը որ զայերս կը խօսեցնեն : Անճողոպրելի կ'իջնաս իրեն հետ ի մթին յատակս անդնդոց, մէյ մ'ալ կ'ելլաս յանմտչելի կատարս լուսոյ մաքրութեան :

Եւ այս բոլոր այլակերպ բանաստեղծութիւնը ի՞նչպէս կը դիւթէ, կը զմայլեցնէ, կը խռովէ, կ'ալեկոծէ, կը հանդարտեցնէ, կ'ամոքէ, կը հրդեհէ միտքը ու հոգիդ : Իր հանձարը անհեթեթ բան մը ունի որ կը հրապուրէ ու կ'ընկրկէ միանգամայն :

Զի ինք մեծ էր, մեծ կը տեսնէր ամեն բան : Ահա ընդհանուր կնիքը իր բանաստեղծութեան :

Եւ զի հեռուն կը տեսնէր, ներկայէն դուրս մըղուած էր : Ահա ընդհանուր կնիքը իր քաղաքականութեան :

Եւ զի մարդարէ էր, Աստուծոյ և հանդերձեալ կենաց կը հաւտար : Ահա ընդհանուր կնիքը իր իմաստասիրութեան :

Իր աստուածապաշտութիւնը քրիստոնէութեան գողտր ու հրաշալի ձեւն ունէր : Վերջին տարիներուն՝ զայն ձեւը մերկացած էր : Այլ եթէ քահանային չէր հաւտար, առաւել եւս կը հաւտար Աստուծոյ, Հանդերձեալ կեանքը կրօնական վարդապետու-

թիւն մը չէր իրեն համար, այլ ստուգութիւն: Աչօք բացօք կը տեսնէր զայն: Միայն թէ Աստուծոյ և իր մէջ միջնորդ չէր ընդուներ. և ո՞վ կրնար միջնորդ ըլլալ Աստուծոյ և մարդուն մէջ, բայց եթէ նա ինքըն բանաստեղծն: Անոր համար չ'ուզեց որ քահանայն գտնուի ոչ իր սնարին գլուխը և ոչ դադաղին առջև: Այլ սա տողերը գրեց իրրեւ կտակ.

« Ով որ հոգի մը ունի, թող աղօթէ ինծի համար »:
Եւ ես աղօթեցի ու իր յիշատակն ալ օրհնեցի:
Առ ի՞նչ պէտք էր որ ծնած ըլլայինք այսպիսի ժամանակի մէջ, եթէ Լամառթիւնն ու Վ. Հիւկօն ալ չ'ըլլային...:

Գ. Ս. ՕՏԵԱՆ

ԱՌ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՍ

Ո՞վ երկնագոյեցիկ ոգիներ, դուք միտս նշմարութեան եւ արդարութեան փառանայներն էք, գեղեցկին կրօնն ունիք, մարդկութեան մարգարէներն էք:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԱՂՔԱՏ ԵՂԲԱՅՐ

Խեղճ ծերունի մը կար երբեմն այնչափ հէք,
Այնչափ թշուառ, այնչափ ողորմ վշտաբեկ,
Որ զինքն ամենքն աղքատ եղբայր կոչէին,
Տանձենէն մը պըտուղներով կերակրէր,

Բայց երբ գողեր գողնային՝ իւր պըտուղներ
Աղքատ եղբայր նօթի մըտնէր յանկողին:

Ցուրտ գիշեր մը աղքատ եղբոր դուռ զարկին,
Անձանօթ մ'էր մըթութեան մէջ լալագին.
Ըսաւ, « Նօթի եմ, կը մսիմ, յոգնած եմ »:
Աղքատ եղբայրն ըսաւ. « Ահա քեզ իմ տուն,
Կեր և տաքցիր, պառկէ, քանզի խեղճերուն
Բաց է իմ դուռ և ես զանոնք կը խնամեմ »:

Առաւօտուն ըսաւ այն հիւրն անձանօթ.
« Աղքատ եղբայր, ըսէ՛, ինչի՞ ես կարօտ,
Կրնամ քեզ տալ »: Եւ նա ըսաւ « Կ'ուզեմ որ
Որ և է գող որ իմ ծառէս գողանայ,
Այլ ևս ծառէն վար չ'իջնելով հոն մընայ »:
« Ուզածդ ըլլայ », ըսաւ այն հիւրըն հըզօր:

Զարմա՛նք, երկրորդ օրը տեսաւ մեր ծերունկ
Մարդ մը կախուած տանձենիէն անշարժուկ,
Որ կ'աղաչէր, « Ո՛հ, գըթա ինձ, զիս փրկէ,
Ուրիշ անգամ ալ քու ծառէդ չեմ գողնար »:
« Լաւ կը ներեմ, առ այդ միրգեր, հետքդ տար.
Բայց թէ կրկին գողնաս, պատիժըդ մեծ է »:

Աւա՛ղ, գիշեր մ'աղքատ եղբայր երբ ննջէր,
Դուռը զարկին, « Ո՞վ է »: — Ես, Մահս եմ եկեր,
Ըզբեզ տանիլ »: « Լա՛ւ, ես ալ քեզ սպասէի,
Բայց կ'աղաչեմ. թող վերջին տանձ մ'ալ ուտեմ »:
« Բայց չուտ ըրէ, ըսաւ մահըն դալկադէմ.
Թէ չուտ ընես, թող փախաքըդ կատարուի »:

Մահն այն տտեն ծառը կ'եւնէ մագլցի,
Կը քաղէ տանձ մ'իւր մանգաղով սոսկալի:

Յետոյ իննեւ կ'ուզէ ծառէն, բայց ի զո՛ւր .
 Ի զուր ճգնի և աշխատի, չի՞ք օգուտ .
 Աղքատ եղբայր կ'ըսէ նրմա . « Է՛յ անգութ ,
 Ի՞նչ կ'ուզէիր ինձմէ , գնայիր թող այլուր » :

« Աղքատ եղբայր , աղատէ զիս , գործ ունիմ ,
 Թող զիս , կ'երդնում , որ քեզ ընտա չըգըպչիմ ,
 Մինչե՛ւ , մինչե՛ւ ցըկատարած աշխարհի » :
 Աղքատն ըսաւ . « Կորի՛ր ասկէ , անպիտան » :
 Յայնժամ թըռաւ գնաց մահ ի տունս այլ մարդկան :
 Այս է որ ցվերջ աղքատ մարդիկ մնան պիտի :

Թարգմ. Ա.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԿ

Խեղճ առաքինութիւն , ուսմիկը զայն կը ծաղրէ ,
 կենսագէտը զայն կ'ուրանայ , գործի մարդը անօգուտ կը
 համարի , հանոյից նուիրեալն ձանձաւի կը գտնէ :

Բարիկ , 42 Սեպտ. 1886

Սիրելի Երուանդս ,

Մեզ կը զրկես քու սիրուն սպաւուն նամակներէդ . ո՛րչափ հաճոյքով կը կարդայի զանոնք , և զի չէի կարծեր , չը գիտէի թէ միտքդ այնքան զարգացնել կարողացած ես , չը գիտէի թէ այնքան աղուոր հայերէն կը գրես , փայլակէ բառերով ու լի հրաշալուութեամբ օճիդ ու իմաստներուդ մէջ . ո՞ւստի ուսար այսպէս կած կ'լտաւ արթուն և զուարթուն միտք մ'ունենալ կը թուիս : Զուարճաբանել կը սիրես . բայց

արդեօք ունի՞ս նաև զուարճութիւնն ի սրտիդ . . . :

Ինչ որ ունայնութիւն , խաբէութիւն կայ ամեն բանի խորը , այն ումանց մտածութիւնը սեռով կը ներկէ , ումանց ալ հեգնութիւնը կը գրգռէ . ծիծաղ կայ որ աւելի դառնութիւն կը պարունակէ քան արտաքինը : Կ'ըսեն թէ Մօլիէր իր ժամանակին ամենէն տըխուր մարդն էր : Մի՞ գուցէ այս տեսակէն ըլլան քու ծիծաղներդ ալ — է . . . ինչ ըսածին նայելով տխուր ես ընդհանրապէս , առանձնութիւն կը սիրես , լուսթիւնը քեզի հաճոյ է սիրադ ի վար կը խօսիս : Այն զի՛ հէ՛ք մանկիկ՝ աշխարհային իրաց անկայուն վիճակը կանուխէն զգացիր : Դժպէի խաղերու հանդիսատես եղար , կեանքին խաղերուն , քու շուրջդ ու ի քեզ : Ով որ այսպիսի տեսարաններու առջև դեռ գիտէ ծիծաղիլ , թող դառնութեամբ ալ խառն ըլլայ , ըսել է որ չընկճիր նա , չարին յաղթելու թերեւս լաւագոյն միջոցն այդ է և քու մտացդ սեպհական հանգամանացն ալ յարմարագոյն : Շէնշող բնաւորութիւնը կ'օգնէ դիմանալու , համբերելու , սպաքէն ծիծաղը ա՛սպար մը ըլլայ քեզի համար , այն լաւ է . այլ սպառազէնք մը չըլլայ ուրիշներուն դէմ , այն գէ՛շ է :

Ինչ ալ ըլլայ , սիրելի Երուանդս , որ և է ձեռի մէջ ամեն ձեռի մէջ , սիրէ՛ գրականութիւնը . այն միայն կը մնայ : Օր կուգայ , ամեն բանէ կը դադրի մարդ , վայելքներէ կը հրաժարի , իր պատրանքներէն , իր յոյսերէն , կիրքերէն , իղձերէն , ամեն ունեցածէն , ամեն զգացածէն . բան մը չը մնար , դեռ կը մնայ գըրականութիւնը՝ որ հոգեզուարճ բերկրութեանց աղբիւր մը կ'ըլլայ բացառիկ վայրկեաններու մէջ :

Սիրելի Երուանդս , այս մօտ ժամանակներս մօտաւորագոյն հարուած մը ունեցար սրտի , զկնի այլ

նմանօրինակ հարուածներու : Ի՞նչու , ի՞նչու կը դռ-
չէ հայրդ կսկիծովը յիմարեալ . « ի՞նչու » գրեր էր
եղբայրդ ալ Հրանտ , ա՛հ , ո՞ գիտէ ի՞նչուն և ուրիշ
ո՞րչափ բաներու համար , մեզի միայն խոնարհիլ և
երկրպագել անկ է յաւիտենական կամացն Աստուծոյ :
Եւ ես կը կրկնեմ բանաստեղծին հռչակաւոր խօսքը
լեռնին համար ալ .

« Վա՛րդ էր , ապրեցաւ վարդերու նման առտու
մը միայն » :

Քոյլ
ՕՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Ձանձդ մի՛ կարծեք իմասուն , եթէ այլ զեզ ի-
մասուն համարին , յանձնապաստան մի լինի :

ՎԵՐՁԻՆ ՇԱՌԱԶԱՆՔ

Խոնաւն առւօտին
Եւ ցօղն երկընքին
Կը ցօղէ իմ վրայ ,
Անտառաց վրայ . . .
Խորհուրդ է պատեր
Ձանտառը համբուն .
Սեաւ խորհուրդ պատեր ,
Ձիւ միտս օրն ի բուն
Ա՛հ , ի՞նչ ընեմ որ
Իմ սիրտս է թափուր
Երբ բնութիւն համայն

Կը պճնի հարսի նման . . .
.
Բան զտարիքս աւելի
Բախտին ձեռքն երկաթի
Ծանրացաւ , ո՛հ , իմ վրաս
Ի վերայ սիրելեացս :
Դուք վայրե՛ր սրբազան
Դու խորա՛ն բնութեան ,
Յամէն քայլ իմ կեանքիս ,
Վկայ եղաք դուք բախտիս :
Ձի ձեր ծոց ես հեղի

Այս տաս ամ ւ՛աւելի , Եւ , ափսո՛ս ո՞վ գիտէ
Կսկիծներս ու արտասուք Յետ մահուն ալ գուցէ
Որ խառնէք ի ձեր սուգ Բարեկամ և ոչ մի
Այլ ձեր սուգ վաղ կ'անց- Թացցէ զվայրն ուր հանգ-
նի , չի . . .
Ապա սիւգ՝ դարնայնի Ա՛հ չիթն որ տերեւէդ
Կը բերէ ձեզ նորէն Երկընքի ցօղին հետ
Ձեր խնդն ու զուարթ Կը կաթէ ի գետին
դէմ : Սըփռեալ դօս տերեւին՝
Իսկ մարդուն յոր խե- Ես՝ զայն չիթ կը խնդրեմ
թիւ Բարեկամ աչքերէն
Նայեցաւ երկինք տիւ Երբ փակվի գերեզման
Չ'աջորդեր գիշերին Անբերրի՛ կեանքիս վրան .
Եւ դարուն աշունին : Եւ ընդհատ հառաչանք
Իրբ ի վայր անջրդի Ձոր մայրիկն հերարձակ
Կը գնայ նա յաշխարհի , Կ'արձակէ ի լուծեան
Որպէս մարդ մոլորած Խոր և մութ գիշերուան .
Ի բաւիղդ անտառաց Եւ տանեացն հայրենի
Մտայոյդ թափառի , Արձագանք սիրելի
Յամեն դի զարնըվի , Որ դեռ չա՛տ տարիներ
Առ խարխա՛փ մինչեւոր Ձիմ անունն զհետ կըրկ-
Ձարնէ իր վերջին օր . . . : նէր . . . :

Գ. ՕՏԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆՔ

Մանկունք յօսար երկիր հասած ուղեւորներ եմ , առ
այս պարտինք գուր ունենալ չմոլորեցնելու զանոնք :

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Յ

Ա Ր Զ Ա Կ

1. Անմէս եւ Բաշիս (Թարգմ.)	103
2. Աստուածաշունչ (Մեկխոսեղեկ Սրբազան)	132
3. Արուեստ գրելոյ (Գ. Ս. Օսեան)	51
4. Արոր եւ Սուր (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	144
5. Աւեստան (Խրիմեան Հայրիկ)	1
6. Բանն (Ա. Մ. Գարագաշեան)	112
7. Բանաստեղծն (Զ. Տանեկեան)	82
8. Բնութիւնն (Յ. Սեբեան)	60
9. Բնութեան ազդեցութիւնն (Յ. Ճեմիկեան)	246
10. Դրական դաւանանք (Ե. Տէմիրճիպաշեան)	93
11. Դպրոց (Քազմալիպ)	21
12. Դպրոցի առաջին օրն (»)	99
13. Զանգակ (Շիլլէ) Ռ. Յ. Պ.	117
14. Թանգարանի հնութեանց (Յ. Գուրգէն)	41
15. Թմբիկ (Քրումմախըր)	232
16. Թօփեանէի Սպանդուկոյն (Յ. Գուրգէն)	158
17. Ժանոյ եւ Գովէն (Վալլէ)	7
18. Ժողովրդապետն (Լամարտիլ)	175
19. Իպոպոս (Յ. Պարոնեան)	88
20. Խունկ (Մ. Մամուրեան)	202
21. Կանանց աշխատութիւն (Ս. Տիւսաք)	164
22. Կեսար եւ Կասոն (Միշլէ)	271
23. Կոնակ եւ Ստուեր (Հիւլօ)	66
24. Հայ եկեղեցի (Խրիմեան)	187

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Յ

Ո Տ Ա Ն Ա Ի Ո Ր

1. Ագնիւ իղձեր (Թարգմ.)	244
2. Աղբաս եղբայր (Թարգմ.)	278
3. Աղբասին հացը (Յ. Սեբեան)	263
4. Աղօթք (Ա. Գ. Փանոսեան)	6
5. Աղօթք կուսին (Ե. Տէմիրճիպաշեան)	110
6. Անգեղն երգ (»)	96
7. Անմեղութիւն (Ս. Սարգիսեան)	210
8. Աշնան հովեր (Հ. Ամսթեայ)	115
9. Աւուր (Լամարտիլ) Ա. Գ. Փ.	201
10. Առ Աննիկ (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	184
1. Առ յոյսն (Յ. Ոսկան)	214
12. Արմինէ (Յ. Սեբեան)	80
13. Արսուր եւ սփոփանք (»)	169
14. Բաժին բանաստեղծին (Թարգմ.)	130
15. Գեղեցիկ, բարի, հաւսարիս (Յ. Ոսկան)	91
16. Գեսակ (Հ. Ամսթեայ)	23
17. Երկինք (Մ. Անգեմեան)	102
18. Երկու բանաստեղծ (Ռ. Գ. Պ.)	178
19. Զարթոյն (Թ. Թերզեան)	71
20. Ի մահ Ագնուի (Մ. Պէշիկպաշեան)	147
21. Լնակ (Պ. Դուրեան)	49
22. Լուսին (Զ. Տանեկեան)	269
23. Լուսնկայն գերեզմանաց (Ղ. Ալիշան)	204
24. Խղճմանք (Հիւլօ) Ե. Վ. Դ.	154

Ա Ր Զ Ա Կ

25.	Հայր եւ Դուսր (Ներկեց)	181
26.	Հելուէիոյ յիշատակ (Տէվիանց)	74
27.	Հոգւոյ անմահութիւն (Ներսէս Պատրիարք)	147
28.	Զիւնածաղիկ (Թարգմ.)	171
29.	Ճանապարհորդ (Էօժէն Սիւ)	225
30.	Մահ Հիւկօի (Գ. Ս. Օտեան)	276
31.	Մեհենականութիւն (Մ. Մամուրեան)	191
32.	Մսերմական նամակ (Պ. Դուրեան)	108
33.	» (Օր. Ս. Սեդրոսեան)	220
34.	Նամակ (Գ. Ս. Օտեան)	214
35.	» (»)	214
36.	Նեղութիւն (Յ. Պարոնեան)	214
37.	Նոյի տապանն (Ղ. Ալիշան)	138
38.	Նուրհան (Մ. Մամուրեան)	33
39.	Շնորհալոյ յիշատակն (Ղ. Ալիշան)	197
40.	Պանդուխտ (Մ. Կուրճեան)	15
41.	Ռոպէրթ Ֆիլլըքն (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	207
42.	Ս. Բարսեղ (Մելիսեդէի Սրբազան)	242
43.	Ս. Կիւլպէնկեան (Ե. Տէմիրճիպաշեան)	253
44.	Ս. Տիւսաք (Գ. Զիլինկիրեան)	213
45.	Վարձապէսն (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	260
46.	Տարեդարձ Հիւկօի (Գ. Օտեան)	265
47.	Տեսարան Հռովմայ (Միշլէ)	126
48.	Փակեալ տակը (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	

Ո Տ Ա Ն Ա Ի Ո Ր

25.	Կարիլ մի ջուր (Պ. Աղամեան)	30
26.	Կարմիր խնձոր (Գ. Քուշներեան)	63
27.	Հայ աղջիկն (Ա. Լուսինեան)	230
28.	Հայ մայր մը (Խ. Եպիս. Նարպէյ)	55
29.	Հէֆ ալբին (Յ. Գայանեան)	218
30.	Մայրա (Գ. Ս. Օտեան)	161
31.	Մանկիկն ի բուն (Վ. Մալէզեան)	223
32.	Մեռեալները (Ս. Բիւրառ)	238
33.	Յարաստիւնք Սաղմոսաց (Գ. Քուշներեան)	17
34.	Նայինի Վասանին (Ե. Վ. Դուրեան)	37
35.	Նինջ մանկան (Ռբալու)	106
36.	Պուստալի ծիծառնը (Յուստուա Գորէ) Ե. Վ. Դ.	124
37.	Սեղծումն երկնից (Ա. Գ. Փանոսեան)	189
38.	Սրբունի Մարտպէս (Մ. Յովհաննէսեան)	257
39.	Վայր բնկող ասդեր (Մ. Նալպանտեան)	193
40.	Վերջին վարդ	174
41.	Վերջին գեղեցիկ օրեր (Ռ. Յ. Պէրպէրեան)	141
42.	Վերջին հառաչանք (Գ. Ս. Օտեան)	282
43.	Վոսփոք (Մ. Անէմեան)	12
44.	Տրտունջ (Պ. Դուրեան)	86
45.	» (Ս. Սուրենեան)	251
46.	Փառաւեճն անուրշ (Ն. Ռուսինեան)	44
47.	Քնար (...)	1

Էջ	Տող	Վրիպակի	Ուղղելի
40	28	որդւոյն	որդւոյն
32	2	զինչ ջինչ	զինչ ջինչ
33	28	կրկնութեամբ	կրկնութեամբ
51	49	բացարձակութիւն	բացարձակութիւն
61	7	աղեխարշ	աղեխարշ
85	45	նաւ	նաւ
9	47	կը յայտն	կը յայտն
94	40	հանգի	հանգի
151	25	ի դործ	ի գործ
185	22	իբր	իբր

20628

2013

